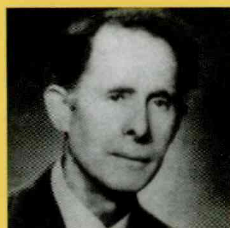

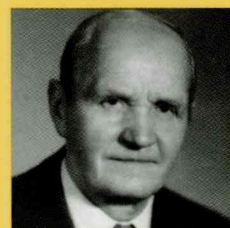
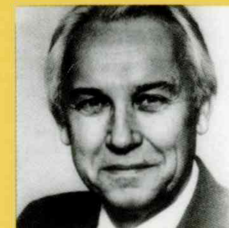

Bernardas Aleknavičius
Vincentas Aleknavičius

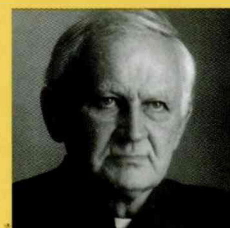
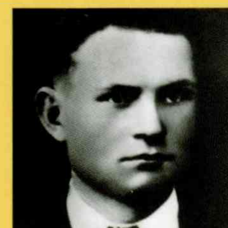

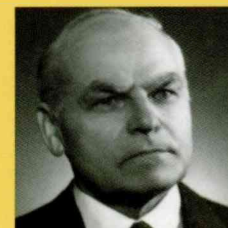

NOVUŽĖS KRAŠTO VAIKAI

6

Bernardas Aleknavičius
Vincentas Aleknavičius

NOVUŽĖS KRAŠTO VAIKAI

6

XX a. II dešimtmečio iškilieji zanavykai

Leidybos grupė „Druka“
Klaipėda, 2008

UDK 929(474.5)(084)
Al-67

Skiriama
Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui

ISBN 978-9955-735-97-7

ĮVADAS Į „NOVUŽĖS KRAŠTO VAIKAI“ VI TOMĄ

Imdami į rankas šį Klaipėdos leidybos grupės „Druka“ išleisto leidinio „Novužės krašto vaikai“ VI tomą skaitytojai paklaus: „O kur IV ir V „Novužės krašto vaikai“ tomai?“

Atsakymas vienas – „Novužės krašto vaikai“ IV ir V tomus „suvalgė“ neatsakingi Marijampolės knygų leidėjai. Ir tai padarė tiesiogine šio žodžio prasme. Už šią marijampoliečių didžiulę nuodėmę autoriai atsiprašo savo kūrinio gerbėjų ir tikisi, jog padedant klaipėdiškei „Drukai“ visi suplanuoti „Novužės krašto vaikai“ tomai pasieks skaitytojus.

Dešimtomį „Novužės krašto vaikai“ veikalą, skirtą zanavykų krašto šviesuoliams, už valstybės biudžeto lėšas leisti buvo planuojama užbaigti Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui. Deja, įgyvendinti šį siekį sužlugdė Marijampolėje įsikūrusi leidykla „Ramona“. 1998 m. leidykla „Ramona“ iš Kultūros ministerijos „Novužės krašto vaikai“ leidimui gavo 70 000 litų dotaciją. 1999 m. išleido du „Novužės krašto vaikai“ tomus. Už realizuotą produkciją toliau turėjo būti leidžiami sekantys „Novužės krašto vaikai“ tomai. Deja, leidyklos „Ramona“ vadovas verslininkas Valdas Šileris duotojo žodžio netesėjo ir enciklopedinio leidinio leidimas sustojo. Dėl šios priežasties autoriai jaučia pareigą visa tai skaitytojams išsamiai paaiškinti.

1999 m. per Šv. Onos atlaidus Griškabūdyje leidyklos „Ramona“ vadovas V. Šileris ir leidinio „Novužės krašto vaikai“ redaktorius Zenius Šileris iš autorių paėmė būsimo leidinio III ir IV tomų rankraščius su nuotraukomis ir už „Novužės krašto vaikai“ I–II tomų realizuotą produkciją nevėliau kaip 2000 m. pažadėjo išleisti „Novužės krašto vaikai“ III ir IV tomus. Deja, knygos pažadėtu laiku nepasirodė. III „Novužės krašto vaikai“ tomas buvo išleistas tik 2002 m. ir tai padaryta ne už realizuotų knygų lėšas, bet už rėmėjų – Jono Gerulaičio, Šakių rajono savivaldybės, UAB „Statveras“, „Garsų pasaulis“, prekybos tinklo „Maxima“ – pinigus.

Bankrutavus leidyklai „Ramona“ tolimesnį „Novužės krašto vaikai“ leidimą perėmė žurnalo „Suvalkija“ vyr. redaktorius Zenius Šileris. Ir toliau buvo kaupiamos lėšos „Novužės krašto vaikai“ IV tomo išleidimui. Per du kartus po 15 000 litų (bendra suma 30 000 Lt) dotacija buvo gauta iš Kultūros ministerijos, kelių tūkstančių litų suma parėmė Šakių rajono savivaldybė, savo santaupų nepagailėjo JAV, Kanadoje bei kitose užsienio šalyse, o ir Lietuvoje gyvenantys zanavykai, tačiau ir ši parama leidinio leidybos neišjudino. Mirus Zeniui Šileriui „Novužės krašto vaikai“ leidimas atsidūrė aklavietėje.

Kadangi „Novužės krašto vaikai“ IV tomo išleidimas metai iš metų buvo atidedamas, tai autoriai būsimą leidinį net du kartus papildė. Ir tokiu būdu dalis (apie 50 p.) medžiagos iš IV tomo perkelta į V tomą. Kaip IV tomo rankraščio su 421 originalia fotografija, taip ir V tomo rankraščio pradžios su nuotraukomis autoriai iš leidėjų neatgauna.

Tiesa, 2007 m. lapkričio 7 d. Vilniuje Kultūros ministerijoje už valstybės biudžeto lėšas (15 000 Lt) žurnalo „Suvalkija“ leidėja Jurgita Briunienė pasirašė sutartį (sutart. Nr. LE 071186) išleisti „Novužės krašto vaikai“ V tomą. Dotacija paimta, o leidybinė sutartis su autoriais nesudaryta.

AUTORIAI

Grupė zanavykų Pasauliniame sintautiečių suvažiavime Sintautuose 2000 08 19

Kiekvieno žmogaus gyvenimo aprašymas yra mažas savo tautos kultūrinės padėties veidrodis.

Bernardas Kodatis

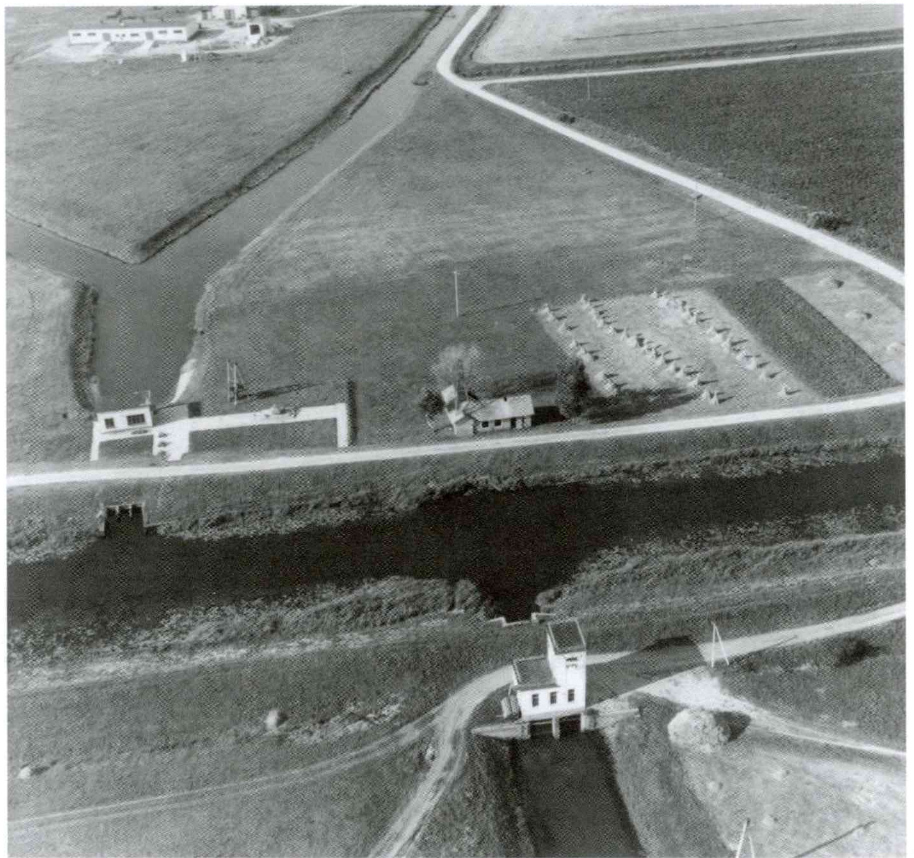
Vladas KUDIRKA

Hidrotechnikos inžinierius Vladas Kudirka gimė 1913 m. rugsėjo 21 d. Griškabūdžio vlsč. Baigęs Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją ir Kėdainių aukštesniąją kultūrtechnikų mokyklą 1935–1940 m. dirbo Žemės ūkio ministerijos Kultūrtechnikos skyriuje. 1943 m. baigęs Vytauto Didžiojo universitetą įgijo hidrotechnikos inžinieriaus specialybę. 1943–1950 m. dirbo respublikinėje kontoroje „Melioracija“ ir Durpininkystės treste, vadovaudamas įvairių melioracijos sistemų įrengimų projektavime ir vykdyme. 1950–1975 m. dirbo pedagoginį darbą Lietuvos ŽŪA Hidromelioracijos fakultete. Čia jam buvo suteiktas docento mokslinis laipsnis.

Vladas Kudirka mirė 1995 m. vasario 27 d. Kaune. Palaidotas Panevėžio kapinėse.

Vladas Kudirka

Melioracijos darbai Nemuno deltoje

Tenenys

Ona BAGDANAVIČIŪTĖ-STRIMAITIENĖ

Mokytoja Ona Bagdanavičiūtė gimė 1913 m. spalio 8 d. Slavikuose vargonininko Vlado Bagdanavičiaus (apie jį „NKV“, t. 2, p. 28) ir Petronėlės Būčytės-Bagdanavičienės (apie ją „NKV“, t. 2, p. 37) šeimoje. Turėjo tris brolius: kunigą marijoną Vytautą (1908–2001), inžinierių Stasį (1910–2001), gydytoją Praną (1912–1991), ir seserį mokytoją Eleną (1915–2008) (apie ją „NKV“, t. 6, p. 46).

Ona Bagdanavičiūtė mokėsi Naumiesčio (dabar – Kudirkos Naumiestis) „Žiburio“ progimnazijoje, Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje. 1933 m. baigė Marijampolės mokytojų seminariją. Kaune dirbo sekretore ir studijavo ekonomiką.

1937 m. ištekėjo už iš Lukšių kilusio karo inžinieriaus Juozo Strimaičio (1908–1979). Jauna šeima išvyko į Belgiją, kur Juozas tęsė karinius mokslus Karališkoje karo inžinerijos ir artilerijos mokykloje. 1939 m. Briuselyje gimė sūnus Jonas Vytautas, 1942 m. Kaune – duktė Jūra.

Antrojo pasaulinio karo baisumai beveik visą Bagdanavičių šeimą nubloškė į Vakarus. Pirmiausia Strimaičiai apsigyveno Austrijoje, paskui Vokietijoje, dar vėliau persikėlė gyventi į JAV, Elizabeth miestą New Jersey valstijoje. Naujoje aplinkoje teko pakeisti profesijas, įgyti kitas specialybes. Juozas įsigijo mechanikos inžinieriaus magistro laipsnį Newark kolegijoje ir dirbo toje srityje iki mirties, 1979 m. Sūnus Jonas Vytautas baigė elektros inžinerijos mokslus Columbia universitete, o vėliau įgijo teisininko diplomą. Duktė Jūra, baigusi ekonomikos mokslus Georgetown universitete, tęsė mokslus ir tapo advokate.

Po vyro mirties Ona Strimaitienė persikėlė gyventi į Putnamą, Nekaltai pradėtosios Švč. Mergelės Marijos Vargdienių seserų kongregacijos vienuolyną. Ten talkina seselėms bibliotekoje ir įvairiuose kituose jų darbuose.

Už karo metu išgelbėtą žydų mergaitę Ireną Veisaitę 1993 m. Ona ir Juozas Strimaičiai apdovanoti Pasaulio tautų teisuolių medaliais.

Kristina Zavadskienė
Kaunas, 2008 m.

Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Strimaitis su žmona Ona Strimaitiene 1937 m. Briuselyje

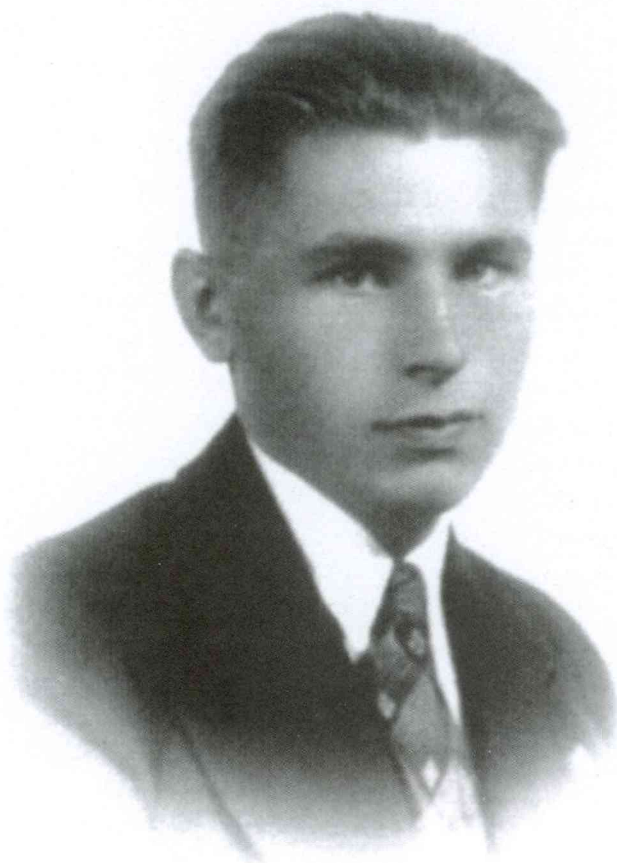

JAV lietuvių Čikagos jaunimo centre švenčiant kun. V. J. Bagdanavičiaus 50-ies metų kunigystės jubiliejų. Prie stalo iš kairės į dešinę sėdi: prof. Kazimieras Pabedinskas, Magdalena Kriaučiūnienė, kun. Vytautas Bagdanavičius, generalinė konsulė Juzė Daudžvardienė, prof. Juozas Meškauskas.
Iš kairės į dešinę stovi: Milda Mulauskienė, Jonas Strimaitis, Jūra Strimaitytė-Kerman, Ona Strimaitienė, sesuo Elena Marija Bagdanavičiūtė-Juškienė ir brolis gydytojas bei rašytojas Pranas Julius Bagdanavičius-Bagdas. *1986 m. nuotrauka*

Antanas NAUJOKAS

Atsargos karininkas Antanas Naujokas gimė 1913 m. spalio 18 d. Sabijonų k., Barzdų vlsč. 1929 m. baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos penkias klases, o 1934 m. – Kauno aukštesniosios technikos mokyklos Statybos skyrių. Buvo Kauno aukštesniosios mokyklos šaulių būrio vadu. Dirbo Geležinkelių valdybos Pavenčių stoties statybos prižiūrėtoju. 1935 m. pašauktas į Lietuvos kariuomenę. 1936 m. rugsėjo 15 d. baigė Karo mokyklos X aspirantų laidą ir jam buvo suteiktas atsargos jaun. leitenanto karinis laipsnis ir išleistas į inžinerijos karininkų atsargą.

A. Naujokas

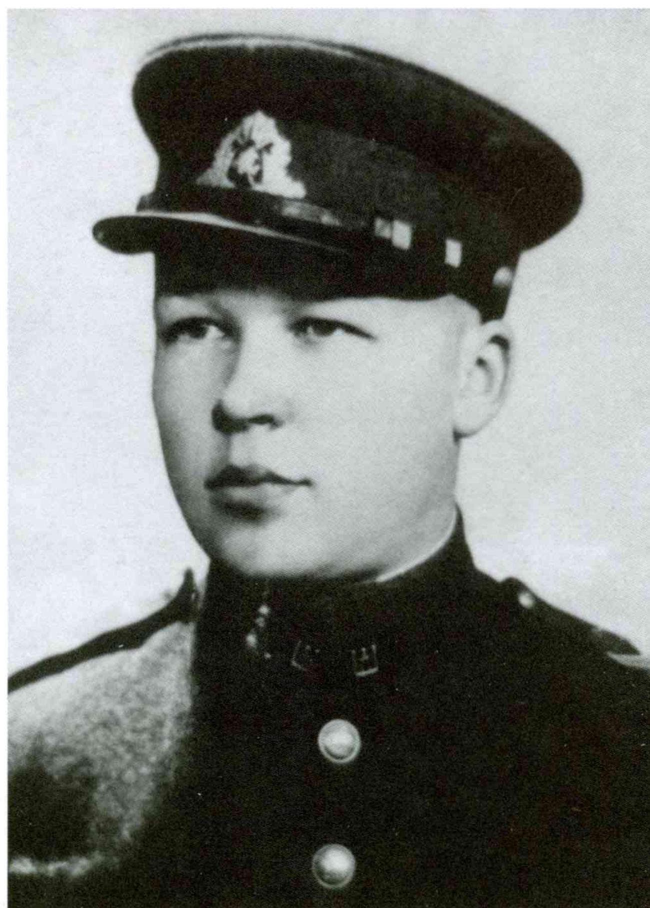
Sparčiai retėja Zanavykų girios

Edvardas GUOGA-GLAUDYS

Laisvės kovotojas Edvardas Guoga gimė 1913 m. lapkričio 7 d. JAV išeivio iš Jančių k., Lekėčių vlsč., šeimoje. 1920 m. su šeima grįžo į Lietuvą. Apsistojo Jančių k., bet netrukus persikėlė gyventi į Kauną. Po kurio laiko su tėvais apsigyveno Šiulių–Braziūkų k. (Zapyškio vlsč.), o gyvendamas Garankščių k. (Višakio Rūdos vlsč.) baigė šio kaimo pradinės mokyklos tris skyrius. Dirbo samdiniu. Edvardas Guoga turėjo už save jaunesnę tetą (senelio antros žmonos dukra) Onutę Guogaitę (g. 1926 m.) – „Žalgirio“ rinktinės partizanų ryšininkę, vėliau tapusią partizane. 1937–1938 m. E. Guoga tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Baigė Pulko mokyklą ir jam buvo suteiktas jaun. leitenanto laipsnis. Išėjęs į atsargą sukūrė šeimą, o 1941 m. įstojo tarnauti į 12-ąjį savisaugos batalioną. Čia tarnavo iki 1942 m. kovo 30 d. Grįžęs į tėvo gimtinę Jančius dirbo žemės ūkio darbus. 1944 m. įsijungė į rezistencinę kovą prieš bolševikinius okupantus. 1945 m. gegužės 12 d. dalyvavo Valkų kautynėse su NKVD kariniu daliniu. Šiose kautynėse buvo būrio vadu ir vadovavo Lekėčių vlsč. laisvės kovotojams. 1945 m. lapkričio 1 d. suimtas. Kalintas Griškabūdyje, Marijampolėje, Klaipėdoje, Vilniuje. 1946 m. lapkričio 28 d. Karo tribunolo nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems – tremties. Kalėjo Vanine, Sovetskaja Gavanės r., Chabarovsko kr., nuo 1948 m. rugsėjo 3 d. – Belove, Magadano sr., 1954 m. vasario 26 d. – tremtis Magadano sr. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Parašė žiupsnelį prisiminimų apie Valkų kautynes „Išėjo broliai Tėvynės ginti“, kurie paskelbti 1999 m. „Laisvės kovų archyve“, Nr. 25.

Paminklas laisvės kovotojams, žuvusiems Valkų kautynėse

Jaun. puskarininkis Edvardas Guoga 1938 m. Kaune

Lekėčių krašto zanavykai eina į Valkų kalvas pagerbti čia 1945 m. gegužės 12 d. žuvusiųjų laisvės kovotojų

Atstatyta žeminė Valkų kalvose

Kun. Augustinas SABAS

Kunigas Augustinas Sabas gimė 1913 m. gruodžio 16 d. Kaimelio parapijoje. Savo vyresnio brolio kun. Antano Sabo (1907–1982) pasirinkto gyvenimo keliu nuėjo ir Augustinas. 1928 m. išvyko į užsienį, lankė Kunigų seminariją Italijoje ir Anglijoje. 1940 m. birželio 2 d. Turine (Italijoje) įšventintas kunigu. Negalėdamas grįžti į bolševikų okupuotą Lietuvą dirbti pastoracinio darbo išvyko į Portugaliją, o iš ten 1957 m. persikėlė į JAV. 1968 m. atvyko į Kanadą ir pradėjo dirbti Sault Ste. Daugiau kaip 12 metų dirbo klebonu St. James the Greater parapijoje. 1982 m. liepos 25 d. kartu su broliu kun. Antanu Sabu nuskendo Sadburg ežere, Kanadoje.

Kun. A. Sabas

Nemunas ties Vytėnais, Jurbarko raj. Už Nemuno – kun. Augustino Sabo gimtieji Zanavykai

Kun. Jonas PATAŠIUS

Kunigas Jonas Patašius gimė 1913 m. gruodžio 13 d. Šukėtų k., Griškabūdžio vlsč. Mokėsi Vilkaviškio kunigų seminarijoje, kurią baigęs 1937 m. birželio 13 d. buvo įšventintas kunigu. Vikaro pareigas ėjo Balbieriškyje. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. 1945 m. atvyko į Romą ir teologiją studijavo Gregorianumo universitete, kur 1950 m. kovo 8 d. jam buvo suteiktas teologijos daktaro laipsnis. Tais pačiais metais išvyko į JAV ir dirbo Great Falls, Montano, vyskupijoje.

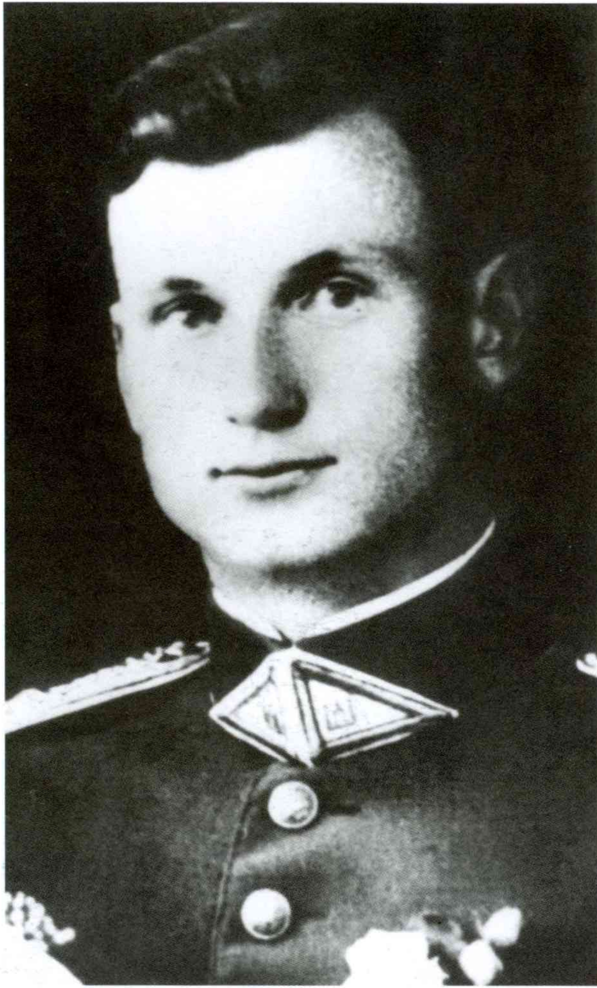
Kun. Jonas Patašius mirė 1977 m. balandžio 3 d.

Kun. J. Patašius

1888 m. statyta Balbieriškio Švč. Mergelės Marijos Rožančiaus bažnyčia, kurioje 1937–1944 m. vikaro pareigas ėjo kun. Jonas Patašius

Bronius ABRAMAVIČIUS-SPYGLYS

Karininkas, laisvės kovotojas Bronius Abramavičius gimė 1914 m. sausio 23 d. Šunkarių k., Jankų vlsč. 1938 m. gegužės 12 d. baigus Karo mokyklą (XIX laidą) suteiktas kavalerijos jaun. leitenanto laipsnis ir paskirtas į 2-ąjį ulonų pulką. Tarnavo 2-ajame eskadrone Vilkaviškyje. Likviduojant Lietuvos kariuomenę 1940 m. rugsėjo 12 d. paskirtas į RA 29 ŠTK 26-ąjį kavalerijos pulką, spalio 3 d. – 2-ojo eskadrono būrio vadu. 1941 m. balandžio mėn. likvidavus kavalerijos pulką perkeltas į RA 179-ąją diviziją. Kilus Vokietijos–SSRS karui iš RA pasitraukė. Vokiečių okupacijos metais gyveno žmonos tėvų Sadauskų ūkyje. 1944 m. su vokiečiais traukėsi į Vakarus, bet sovietų kariuomenei užėmus atsitraukimo kelius grįžo į Lietuvą. 1945 m. balandžio mėn. išėjo į mišką vadovauti besikuriantiems partizanų būriams (slap. Spyglys). Daug prisidėjo prie „Stirnos" rinktinės organizavimo. Žuvo išduotas 1945 m. lapkričio 20 d. NKVD kariuomenei apsupus Degučių k., Jankų vlsč., esantį vienkiemį, kur buvo įsikūręs rinktinės štabas. Palaidotas artimiausiose kaimo kapinaitėse Degučiuose, vėliau palaikai perlaidoti Petrašiūnų kapinėse Kaune. 1999 m. rugpjūčio 4 d. pripažintas kariu savanoriu ir 1999 m. rugpjūčio 30 d. suteiktas dim. majoro laipsnis.

Žmona – Marija Sadauskaitė, sūnūs: Bronius (1940–2002), Justinas (1943), Liudas (1944).

B. Abramavičius-Spyglys

Lietuvos kariuomenės kavaleristai parade

Juozas JUODIŠIUS

Atsargos karininkas Juozas Juodišius gimė 1914 m. vasario 16 d. Ropydų k., Barzdų vlsč. 1934 m. baigęs Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją įstojo į Karo mokyklą, kurią baigė 1935 m. rugsėjo 15 d. gaudamas kavalerijos ats. jaun. leitenanto laipsnį, ir išleistas į kavalerijos karininkų atsargą. 1935–1939 m. studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakultete. 1939 m. birželio 5 d. paskirtas Kauno miesto policijos nuovados viršininko padėjėju, o nuo lapkričio 1 d. – Vilniaus miesto policijos rezervo būrio vadu. 1940 m. sausio 5 d. pačiam prašant iš tarnybos atleistas.

J. Juodišius

Rugiapjūtė Zanavykuose

Jonas BUTKUS

Zoologas Jonas Butkus gimė 1914 m. kovo 11 d. Liepalotų k., Lukšių vlsč. 1934 m. baigė Šakių „Žiburio“ gimnaziją. 1935–1938 m. dirbo Šakių apskrities savivaldybėje raštininku. 1943 m. Lietuvos veterinarijos akademijoje įgijo veterinarijos gydytojo specialybę ir buvo paliktas dirbti akademijos klinikose asistentu. 1944–1945 m. dirbo Griškabūdžio, vėliau – Kudirkos Naumiesčio, o taip pat ir pasienio veterinarijos gydytoju. 1947 m. grįžo į Veterinarijos akademiją, nuo 1950 m. – Vidaus ligų katedros asistentas, docentas (1956 m.). 1949 m. antraeilėse pareigose pradėjo dirbti Lietuvos MA Biologijos institute. Čia parengė veterinarijos mokslų kandidato disertaciją „Svarbiausios juodsidabrių lapių endoparazitinės ligos ir kovos priemonės su jomis Lietuvos TSR“. 1993 m. šis darbas nostrifikuotas kaip daktaro disertacija. Kartu su bendraautoriumi V. Zubovu J. Butkus 1968 m. išleido knygą „Kailinių žvėrelių ir triušių auginimas“, parengė vadovėlius: „Veterinarinė toksikologija“ (1968), „Toksikologija“ (1987, su bendraautoriais). Paskelbė daugiau kaip 100 mokslinių publikacijų, išleido keletą brošiūrų vaistų gamybos, receptūros ir kt. klausimais, o taip pat su bendraautoriais išleido knygą „Vadovas veterinarijos klausimais“ (1962). Žurnale „Veterinarija ir zootechnija“ referavo daugelio užsienio mokslininkų darbus. Daug nuveikė 1960–1984 m. vadovaudamas Studentų mokslinei draugijai. Buvo Lietuvos helmintologų draugijos nariu, Veterinarijos gydytojų sąjungos nariu.

J. Butkus

Liepalotų kaimo kryžius prie J. Butkaus gimtinės. *1998 m. nuotrauka*

Stasys LEŠČIUKAITIS

Lietuvos kariuomenės karininkas Stasys Leščiukaitis gimė 1914 m. balandžio 2 d. Gudaičių k., Būklelių vlsč. 1937 m. rugsėjo 15 d. baigė Kauno technikos mokyklos Architektūros skyrių. 1937 m. lapkričio 4 d. pašauktas į Lietuvos kariuomenę. 1938 m. rugpjūčio 9 d. įstojo į Karo mokyklą. 1939 m. rugsėjo 18 d. ją baigus (XIV asp. laidą) suteiktas inž. ats. jaun. leitenanto laipsnis, paliktas tikrojoje karinėje tarnyboje, paskirtas Šarvuočių rinktinės keturių tankų kuopos būrio vadu. 1939 m. rugsėjo 30 d. perkeltas į 2-ąjį ulonų pulką. 1940 m. sausio 21 d. paleistas į inžinerijos karininkų atsargą. 1942 m. įstojo į VDU Statybos fakulteto Architektūros skyrių. Vokiečių okupacijos metu tarnavo LSD. Po karo gyveno Švecingene, Belgijoje, vėliau – Hamburge.

St. Leščiukaitis mirė 1981 m. gegužės 13 d. Vokietijoje.

St. Leščiukaitis

Iškilmės Kudirkos Naumiestyje atšventinant dr. Vinco Kudirkos tiltą per Šešupę

Klemensas MANKUS

Karo aviacijos lakūnas Klemensas Mankus gimė 1914 m. kovo 23 d. Karališkių k., Kidulių vlsč. Mokėsi Jurbarko gimnazijoje, o 1935 m. įstojo į Kauno karo aviacijos mokyklą, kurioje 1937 m. baigė lakūnų puskarininkių II laidą. Tarnavo 3-iojoje žvalgybinėje eskadrilėje Zokniuose prie Šiaulių. 1940 m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą išleistas į atsargą. Vokiečių okupacijos metais K. Mankus įstojo į lietuvių savisaugos batalioną. 1942 m. kovėsi Vokietijos kariuomenėje prie Stalingrado. Čia išryškėjo ir jo, kaip kario, taktiniai sugebėjimai. Išvedė vokiečių karinį dalinį iš SSSR kariuomenės apsupties ir išgelbėjo vokiečių generolą. Už šį žygdarbį buvo apdovanotas vokiečio kareivio aukščiausiu apdovanojimu. Gavęs atostogų grįžo į Lietuvą ir Kaune savo draugams rodydamas karinę kuprinę sakė, jog joje esąs aukso gabalas, kurį jam dovanojo jo išgelbėtas vokiečių generolas. Po atostogų Lietuvoje negrįžo į karinį dalinį, o artėjant frontui 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Vėliau gyventi persikėlė į JAV.

K. Mankus mirė 1986 m. kovo 3 d. Palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje.

Karo aviacijos mokyklos lakūnų puskarininkių II laidos vinjetė. K. Mankus – antroje eilėje iš apačios, ketvirtasis iš kairės

Būsimieji karo aviacijos lakūnai puskarininkiai 1937 m. K. Mankus – šeštasis iš kairės (stovi)

Karo aviacijos lakūno K. Mankaus tėviškė Kiduliuose. *1998 m. nuotrauka*

Juozas SAMAJAUSKAS

Muzikas, pedagogas, chorvedys Juozas Samajauskas gimė 1914 m. spalio 4 d. Slavikuose. 1936 m. Kaune baigęs suaugusiųjų gimnaziją kurį laiką mokėsi Kauno E. Laumenkienės liaudies konservatorijoje. Neturėdamas pakankamai lėšų studijas konservatorijoje nutraukė ir muzikos mokėsi savarankiškai. 1938 m. pradėjo dirbti Tauragės „Maisto" fabriko kontoroje. Čia suorganizavo vyrų chorą ir solistų vokalistų būrelį, surengė koncertus. 1948–1950 m. Klaipėdos muzikos mokykloje pas J. Karosą mokėsi choro dirigavimo, o pas P. Visockį – solinio dainavimo, dalyvavo koncertinėje veikloje. 1950–1979 m. – Klaipėdos muzikos

J. Samajauskas. *1948 m. nuotrauka*

Nemuno slėnis prie Sutkiškių

mokyklos (vėliau – Muzikos technikumo, St. Šimkaus aukštesniosios muzikos mokyklos) solinio dainavimo, choro dirigavimo ir kitų disciplinų dėstytojas, choro studijų (1961–1966) ir vokalinių ansamblių vadovas. Choro programas papildė lietuvių ir užsienio kompozitorių kūriniais, dalyvavo dainų šventėse ir kituose kultūriniuose renginiuose. Dėstydamas muzikines disciplinas išugdė būrį dainininkų ir chorvedžių. Gyvendamas ir dirbdamas Klaipėdoje J. Samajauskas daug metų vadovavo uostamiesčio įvairiems meno mėgėjų kolektyvams ir bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių chorams: K. Donelaičio vidurinės mokyklos, 1-osios mokyklos-internato ir kt. Buvo Klaipėdos zonos meno mėgėjų kolektyvų konsultantu, dainų švenčių organizatoriumi ir dirigentu. Išėjęs į pensiją gyventi persikėlė į gimtuosius Zanavykus ir apsigyveno Šakiuose. 1998 m. Klaipėdos St. Šimkaus konservatorija išleido J. Samajausko eilėraščių rinkinį „Mano jausmų margiausia gama“.

Juozas Samajauskas (pirmasis iš dešinės) su savo bendradarbiais ir moksleiviais. Už vyriškio su gėlėmis rankose stovi St. Šimkaus muzikos mokyklos moksleivis, būsimasis estrados dainų atlikėjas Edmundas Kučinskas, dešiniau – dėstytojas Kazimieras Biliūnas (apie jį „NKV“, t. 6), chorvedys Stanislovas Juscius

Agutė ČIABANAUSKAITĖ-SUTKUVIENĖ

Gimiau 1914 m. balandžio 23 d. Plėgų k., Lukšių vlsč. Šeimoje augome dviese. Turėjau brolį Jurgį, kuris už mane buvo dešimčia metų vyresnis. Jis buvo gimęs 1904 m. balandžio 24 d. Ūsų k., o kai tėvai nusipirko 6 ha ūkelį Plėgų k., tai ir jis čia augo. Mano brolis buvo labai gabus. Baigęs Lukšių pradžios mokyklą dėl lėšų stokos mokytis toliau negalėjo, nors ir labai norėjo. Tuomet kažkas jį parodė Jančių k. (Lekėčių vlsč.), atrodo, kad pas Tamulaičius pamokyti vaikus skaityti ir rašyti. Tai taip jis visą žiemą ten ir mokytojavo. Vėliau dirbo Sūkuriškio girininkijoje, dar vėliau – Šakiuose, bet stengėsi patekti į Kauną, kur galėtų laisvalaikiu mokytis. Atsidūręs Kaune dirbo draudimo įstaigoje, o laisvalaikio metu mokėsi Meno mokykloje. Vėliau studijavo kalbas. Gerai mokėjo anglų, prancūzų, vokiečių, lenkų, rusų kalbas, suprato lotyniškai ir turkiškai. Kai 1940 m. užėjo rusai, iš Kauno buvo atkeltas į Šakius ir dirbo Valstybinio draudimo viršininku. Tą patį darbą dirbo ir vokiečių bei antrosios bolševikinės okupacijos metais. Draudimo įstaiga buvo Bliuviškiuose. Jai vadovavo Kajackas. Brolis po darbo grįždavo į namus. Kažkas jį įskundė, kad turi ryšį su giriniais. Jam teko slėptis. Jo viršininkas jį išsiuntė dirbti į Vilnių, o iš manęs pradėjo reikalauti, kad pasakyčiau, kur slepiu brolį. Taip netikėtai ir suėjau su giriniais. Stribai mane suėmė ir uždarė į Griškabūdžio areštinę ir ten laikė nevalgiusią, o naktimis jie ateidavo prie mūsų namų, šaudydavo ir gąsdindavo mano mamą. Ir taip savo elgesiu mane padarė jų priešu. Susidraugavusi su partizanų ryšininke Onute Guogaite padėjau jai pavogti žuvusio partizano Antano Valaičio-Briedžio jau užkastus ganyklose palaikus. Pažinojau nemažai partizanų, nes visi jie buvo iš mūsų krašto. Dažnai susitikdavau su Justinu Višakiu-Narsučiu, Kostu Zaranka-Bite, Leonu Valčiu-Šernu, Vytu

Agutė Čiabanauskaitė jaunystėje

Agutė Čiabanauskaitė-Sutkuvienė. *1998 m. nuotrauka*

Šulskiu-Laisvūnu ir kitais. Jie dažnai mūsų namuose dienodavo. Kaime pasirodė ir provokatoriai. Šiuos iš karto atpažindavome ir pranešdavome ten, kur reikia. Mus už tai pagirdavo, bet jokių veiksmų saugumas nesiimdavo. Provokatorę buvau sutikusi ir uždaryta į Šakių areštinę, kurioje ji man dainavo partizanų pamėgtas dainas, bet iš jos elgesio tuoj pat supratau, kad tai tik apgaulė. Kartą po šv. Kalėdų pas mane atėjo partizanas Paukštys ir skundėsi, kad jo ir Stasės Stankevičiūtės slėptuvę pradėjo semti vanduo ir ten gyventi neįmanoma. Prašė, kad aš juos priimčiau į savo namus. Ir taip po Trijų karalių Liepalotų k. Juozas Bartkus juos ir atvežė pas mus. Po virtuve jie įsirengė slėptuvę ir žiemojo. O provokatoriai ir šnipai šmėkščiojo aplinkui. Labai neaiškiomis aplinkybėmis Raninės eiguvoje pas eigulį Gurskį žuvo Kostas Zaranka-Bitė. Taip netikėtai, nelauktai atėjo ir mano eilė. Šnipai nustatė, kad mūsų namuose slepiasi partizanai, todėl stribai apsupo mūsų namus. Visur ieškojo slėptuvės, bet jos nerado. Bet staiga virtuvėje atsivėrė dangtis ir pasirodė partizanas Paukštys su iškeltomis rankomis. Slėptuvėje pasigirdo šūvis. Regina Stankevičiūtė nusišovė, o Paukštys pasidavė gyvas. Mane už tai teisė. Gavau dešimt metų lagerio ir penkerius – tremties. Namuose liko viena invalidė mama, gulinti lovoje. Retkarčiais ją aplankydavo geri žmonės, o kartą atėję jau rado sustingusią lovoje. Aš kalėjau Mordovijoje. Grįžusi į Lietuvą namų neradau – jie buvo nugriauti. Priglaudė pažįstami. Po metų ištekėjau už Petro Vaitkūno iš Akmenynės kaimo. Čia išgyvenau dvidešimt metų, o jam mirus ištekėjau už Juozo Sutkaus iš Patašių k., kur ir dabar gyvenu.

A. Sutkuvienė
Patašiai, 1998 m.

Bartkų pradinėje mokykloje, kuri buvo pas ūkininką Pr. Bartkų, su mokytojo Motiejaus Tumoso mokiniais. Agutės galvutė matosi prie mokytojo rankos dešinėje pusėje

Lukšių pavasarininkų kuopa. *1934 m. nuotrauka*

Lukšių mergaičių pavasarininkių kuopą. *1934 m. nuotrauka*

Vilkupių (Lukšių vlsč.) pavasarininkų kuopelė prie savo kaimo kryžiaus

Marcelė KANTAUTAITĖ-BANDZIENĖ

Gimiau 1914 m. gegužės 2 d. Murinų k., Būblelių vlsč. Tėvelis Juozas Kantautas (g. 1874) jaunystėje buvo knygnešiu, vėliau – Murinų k. seniūnu, mamutė Petronėlė Ramanauskaitė-Kantautienė (g. 1885) – namų šeimininke. Augome keturi vaikai: Antanina (g. 1908), Antanas (g. 1912), aš, Marcelė, ir Adelė (g. 1918). Mokiausi Pavasijų k. mokykloje, kuri nuo mūsų namų buvo gana toli. Kai prie kaimo mokyklos įsteigė Žemės ūkio mokyklos klasę, joje mokiausi siuvėjauti. Ir ši profesija lydėjo mane visą gyvenimą. 1935 m. ištekėjau už Antano Bandzos ir gyventi išsikėliau į Kudirkos Naumiestį. Ten gyvenome šešerius metus. Kudirkos Naumiestyje gimė sūnus Algis (1936–1992) ir duktė Dalė (g. 1938). Aktyviai dalyvavau Kudirkos Naumiesčio šaulių kuopos veikloje. 1941 m. birželio 14 d. mūsų šeimą ištrėmė į Sibirą. Vyrą, buvusį Nepriklausomos Lietuvos policininką, įkalino Rešiotų lageryje (Krasnojarsko kr.), o aš su vaikais atsidūriau Altajaus krašte. 1947 m. iš tremties vietos su vaikais pabėgome ir grįžome į Lietuvą. Slaptai gyvenome tėviškėje, Murinų k. 1949 m. kovo mėn. vėl buvau suimta ir įkalinta Kauno kalėjime. Vaikai liko Murinuose pas tėvukus. Po teismo tris metus kalėjau Vitegros lageryje (Vologdos sr.). 1952 m. išleista iš lagerio nuvykau į Krasnojarsko kraštą, kur Bolše–Murtinsko raj. Tolovkos k. tremtyje, išleistas iš lagerio, gyveno mano vyras. Ten 1954 m. gimė dukra Birutė. 1957 m. grįžome į Lietuvą, bet gimtinė mus atstūmė. 1959–1962 m. gyvenome Kaliningrado sr., o vėliau persikėlėme į Panevėžį, kur ir dabar dažnai lankoma penkių vaikaičių ir šešių provaikaičių gyvenu.

Gyvenimas praėjo su skausmais ir praradimais. 1976 m. palaidojau vyrą, o 1992 m. ir sūnų, buvusį Šakių vidurinės mokyklos abiturientą, žinomą gydytoją Algimantą Juozą Bandzą, kurio vardas suteiktas Panevėžio kūdikių namams.

Marcelė Kantautaitė-Bandzienė
Panevėžys, 1999 m.

P. S. Nors ir garbaus amžiaus Marcelė Kantautaitė-Bandzienė kiekvienais metais aplanko savuosius Zanavykus, o 1997 m. išleido prisiminimų knygą „Murinų kaimas“.

M. Kantautaitė-Bandzienė su sūnumi gydytoju Algimantu Juozu Bandza (1936–1992)

Marija UŽUPYTĖ-POLTERAITIENĖ

Mokytoja Marija Užupytė-Polteraitienė gimė 1914 m. gegužės 22 d. Švediškių k., Lukšių vlsč, gausioje stambaus ūkininko šeimoje. Jos mama Ona Vailokaitytė-Užupienė (apie ją „NKV“, t. 1, p. 207) iš Pikžirnių k. ir tėvas Petras Užupis (apie jį „NKV“, t. 1, p. 112) valdė 45 ha derlingos žemės, pavyzdingai ūkininkavo ir į mokslus leido du sūnus ir devynias dukras. Marija Užupytė, baigusi Šakių „Žiburio“ gimnaziją, namų ruošos mokslus studijavo Dotnuvos žemės ūkio akademijoje. Baigusi studijas namų ruošą ir rankdarbius dėstė Zarasų, Pečkauskaitės ir kitose gimnazijose Kaune. Kaip ir visi Užupių šeimos nariai aktyviai reiškėsi visuomeninėje veikloje. 1939 m. ištekėjo už ekonomisto Prano Polteraičio, kilusio iš Zanavykų. Išaugino dukrą Danutę ir sūnų Vytautą. Artėjant antrajai bolševikinei okupacijai pasitraukė į Vakarus. Gyveno Detmolde ir Augustdorfe (Vokietija). 1949 m. emigravo į JAV. Apsistojo Detroite. Vakarais dirbo įstaigų valytoja, vėliau gavo atsakingą darbą ligoninės laboratorijoje. Lietuviškoje bendruomenėje priklausė ateitininkams, rėmė krikščionių demokratų visuomeninę veiklą. 1996 m. gyvendama Detroite savo anūkams labai gražia ir neįprasta forma parašė savo prisiminimus apie Vailokaičius ir Užupius (rašinys likęs rankraštyje).

Marija Polteraitienė mirė 2001 m. rugsėjo 2 d.

Dvi sesutės gimnazistės Pranutė ir Marija Užupytės. *1930 m.*

Marija ir Pranas Polteraičiai. *1984 m. nuotrauka*

Stanislova GRYBINAITĖ-MATULIONIENĖ

Gimiau 1914 m. gegužės 23 d. Gražiškiuose. Tėvelis mokytojas Antanas Grybinas (apie jį „NKV", t. 2, p. 56) ir mamutė Gražiškių pradinės mokyklos vedėja, Jono Naujoko dukra Ona Naujokaitė-Grybinienė buvo zanavykai. Man gimus, kai prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas, tėvelis buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę, kurioje tarnavo iki 1917 m. Aš, mamutė ir sesuo karo metais gyvenome tėvelio gimtinėje Stumbriškių k. 1918 m. tėvelis buvo paskirtas Lukšių pradinės mokyklos mokytoju ir čia iki 1940 m. aš ir užaugau. Pirmasis mano mokytojas buvo tėvelis. Ir tik jo dėka aš tapau tuo, kuo esu. Pradinę mokyklą baigiau 1926 m. ir buvau priimta į Šakių „Žiburio" gimnazijos 2-ąją klasę, o 1933 m. gavusi brandos atestatą pradėjau studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos skyriuje. Pagrindinį mano studijavimą sudarė lietuvių kalba ir literatūra, o šalutinis – prancūzų kalba ir literatūra. Studijų metais priklausiau universiteto chorui, kuriam vadovavo Konradas Kaveckas. Koncertavome Rygoje, Stokholme, Prahoje, Paryžiuje, pabuvojome Berlyne. Buvome numatę koncertuoti JAV, bet tai padaryti sutrukdė prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas. Studijų metais kurį laiką gavau stipendiją, o vėliau verčiausi privačiomis pamokomis. 1937–1938 m. dirbau mokytoja Kauno darbo rūmų mokykloje, o 1938–1940 m. – mokytoja Kauno Šančių darbo rūmų mokykloje. 1939 m. baigiau universitetą. 1940 m. pradėjau dirbti Raseinių valstybinėje gimnazijoje. Čia dirbda-

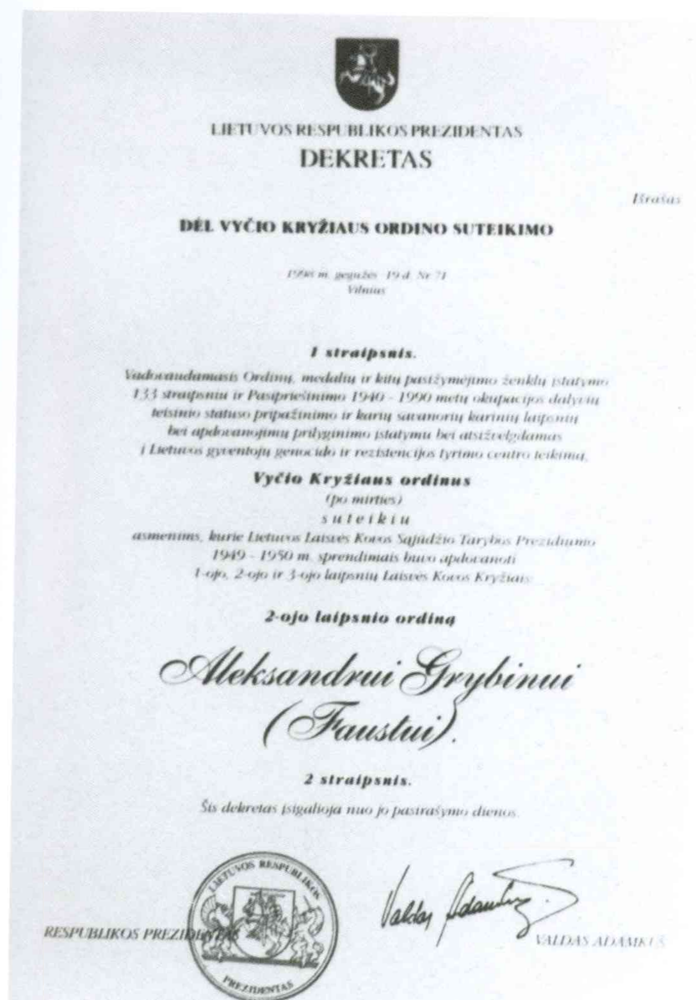
Seserys Stanislova ir Sofija Grybinaitės, priėmusios brolio Aleksandro Grybino-Fausto apdovanojimus, su Respublikos Prezidentu Valdu Adamkumi. *1998 m. nuotrauka*

ma pradėjau rašyti diplominį darbą „Vinco Krėvės „Skirgaila“. Diplominį darbą apgyniau 1942 m. ir nuo 1942 m. gruodžio 19 d. aš jau diplomuota lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja. 1942 m. gyventi persikėliau į Kauną. 1943 m. kovo 9 d. susituokiau su Jonu Matulioniu, tuo metu dirbusiu Vytauto Didžiojo universitete. 1944–1963 m. dirbau Kauno 5-osios vidurinės mokyklos lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, 1963–1978 m. dirbau Kauno neakivaizdinėje vidurinėje mokykloje. 1967–1988 m. laikotarpiu dėsčiau lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universiteto Kauno filialo studentams.

St. Matulionienė
Kaunas, 2000 m. birželio 25 d.

Tauro apygardos vado pulkininko (po mirties) Aleksandro Grybino apdovanojimas – Vyčio Kryžiaus II laipsnio ordinas – patikėtas saugoti seserims Stanislovai ir Sofijai Grybinaitėms

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

DEKRETAS

Išrašas

DĖL VYČIO KRYŽIAUS ORDINO SUTEIKIMO

1998 m. gegužės 19 d. Nr 71
Vilnius

1 straipsnis.

Vadovaudamasis Ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymo 133 straipsniu ir Pasipriešinimo 1940 - 1990 metų okupacijos dalyvių teisinio statuso pripažinimo ir karių savanorių karinių laipsnių bei apdovanojimų prilyginimo įstatymu bei atsižvelgdamas į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro teikimą,

Vyčio Kryžiaus ordinus

(po mirties)

suteikiu

asmenims, kurie Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos Prezidiumo 1949 - 1950 m. sprendimais buvo apdovanoti 1-ojo, 2-ojo ir 3-ojo laipsnių Laisvės Kovos Kryžiais

2-ojo laipsnio ordiną

Aleksandrui Grybinui (Faustui).

2 straipsnis.

Šis dekretas įsigalioja nuo jo pasirašymo dienos.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS — *VALDAS ADAMKUS*

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRO PASIPRIEŠINIMO DALYVIŲ (REZISTENTŲ) TEISIŲ KOMISIJOS NUTARIMU
(1997 m. 12 mėn. 17 d. PROTOKOLO Nr. 4)
Pulkininkas
ALEKSANDRAS GRYBINAS
(laipsnis, vardas, pavardė)
pripažintas
KARIU SAVANORIU
PO MIRTIES
LGGRT centro generalinis direktorius
Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos pirmininkas
1997 m. 12 mėn. 22 d.

Teofilė ŽEMAITYTĖ

Gimiau 1914 m. birželio 26 d. Marcelės Vaičaitytės ir Vinco Žemaičio dūminėje pirkioje Barzdų k. ir vlsč. Mama verpė linus, tėtis grojo smuiku, senelė audė juostas, vakarais sekė pasakas. O aš svajojau apie šviesią ir gražią ateitį. Baigiau Barzdų pradžios mokyklą, dvi progimnazijos klases Pilviškiuose, Barzdų vienuolių kultūriečių vadovaujamą Mergaičių namų Ruošos-amatų mokyklą ir toliau jau sekė gyvenimo universitetai. Svajonių bokštai nesugriuvo, bet kelias nutolo. Eiliuoti pradėjau 1933 m., o pirmąsias savo eiles išvydau 1970 m. Lietuvos aklųjų draugijos leidinyje „Mūsų žodis“. Vėliau – neakivaizdininkė, pažintis su rašytoja Petronėle Orintaite, kuri paskatino pasiųsti į Čikagą rengiamai knygai „Vainikas–Kryžius–Lelija“ kelis savo kūrinėlius šv. Kazimiero jubiliejiniam minėjimui. Dar vėliau – ir „Lietuvių dienos“, ir poetas Bernardas Brazdžionis, kuris „besparniam mano žirgui“ už ausies užsegė lauro lapelį, ir kuris be „vizos“ išdrįso pasišvaistyti ir JAV, ir Italijoje. Papūtus Atgimimo vėjams šis „žirgas“ jau drąsiai šuoliuoja ir Lietuvos žalkeliais. 1996 m. pasirodė pirmoji mano knyga. Sakoma: „Jaunystėje žygiuojame būriais per žydinčias pievas, o senatvėje – vieniši per dykumas“. Tik man klojosi kiek kitaip. Ir gegužiai, ir vasaros prašuoliavo tėvų globoje bei baltų chalatų apsuptyje. Mirus tėveliui ir sugriuvus bakūžei trisdešimt aštuonerius metus kartu su mama „mėgavomės“ svetima pastoge. Aštuoni persikraustymai, penkios operacijos, trys kaulų lūžiai...

Esu savotiška: bijau didelio miesto, didelio namo, didelių pinigų. Ir tik Marijampolei atgavus tikrąjį savo vardą čia apsigyvenau.Turiu mažą kambarėlį su patogumais. Ir didelių pinigų „pavojus“ neištiko. Gaunu 105 litus pensijos, kurios man pilnai užtenka. Bet ką aš čia apie buitį.

„Daug lengviau ir į aukštumas kilti,
Sėkmingiau iš klampynių išbrist,
Kai bičiulių jauti delną šiltą,
Kai žengi bendraminčių būry...“

Teofilė Žemaitytė
Marijampolė, 2004 m.

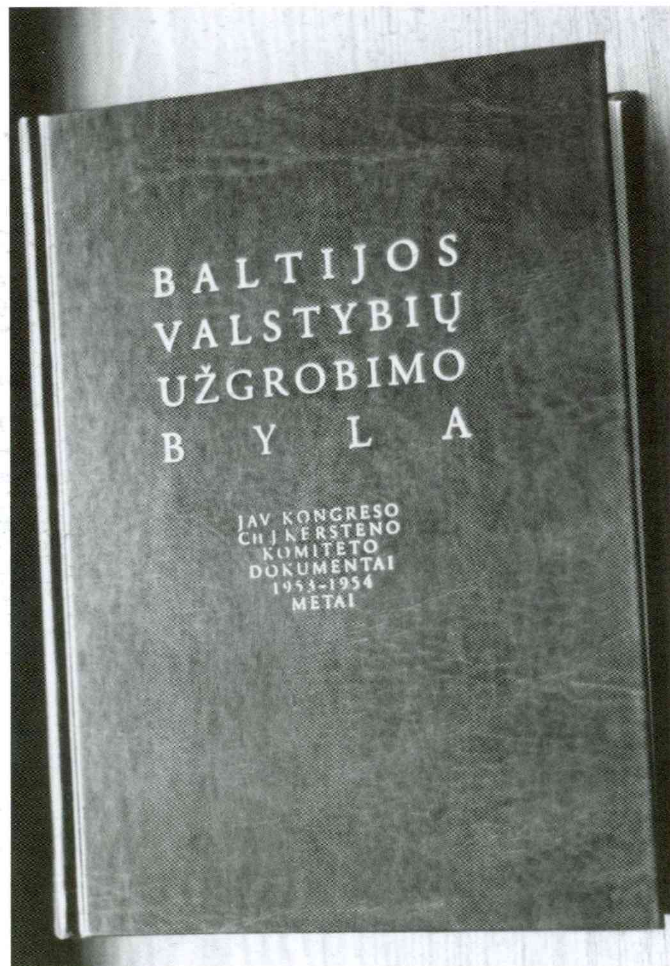

Marija JUOZAITYTĖ-RUDIENĖ

Visuomenės veikėja Marija Juozaitytė-Rudienė – zanavykų kilmės – gimė 1914 m. birželio 29 d. tėvams Motiejui ir Magdelenai Juozaičiams atvykus į Ameriką. Tėvams persikėlus gyventi į Čikagą Marija 1932 m. ten baigė Šv. Kazimiero akademiją, o 1938 m. De Paul universitete gavo magistrės laipsnį. Šia proga kartu su savo motina pirmą kartą atvyko į tėvų gimtąją Lietuvą, pabuvojo Zanavykuose. Ištekėjusi už inžinieriaus Antano Rudžio išaugino du sūnus ir dvi dukras. Nuo 1942 m. dirbo „Rockwell Engineering Co“ administracijos vadove, nuo 1955 m. – gabesnių mokinių mokykloje. Čikagos moterų klubo sekretorė ir pirmininkė. Nuo 1950 m. skaučių tuntininkė. 1952–1954 m. ALRKF direktorė. 1954–1960 m. BALF direktorė, nuo 1960 m. – centro valdybos vicepirmininkė, o nuo 1972 m. – pirmininkė. Nuo 1957 m. buvo Čikagos aukštesniosios lituanistinės mokyklos globėja: suorganizavo Motinų klubą, finansavo literatūros vadovėlių leidimą. Nuo 1960 m. vadovavo „Jūratės ir Kastyčio“ fondui, kuris rūpinosi išleisti K. V. Banaičio (apie jį „NKV“, t. 3, p. 13) operą „Jūratė ir Kastytis“. JAV LB tarybos narė. Korporacijos „Giedra“ garbės narė. Jos rūpesčiu ir ALF iniciatyva lietuvių kalba išleistas dokumentų rinkinys „Baltijos valstybių užgrobimo byla“. 1997 m. dar kartą pabuvojo Lietuvoje. Be savo tėvų gimtinės Zanavykų apsilankė Klaipėdoje, pabuvojo Marijos Taikos Karalienės bažnyčioje, susitiko su Telšių vyskupu Jo Ekscelencija Antanu Vaičiumi. Už nuopelnus lietuvių tautai ir katalikų bažnyčiai Marija Rudienė (Rudis) apdovanota popiežiaus Jono Pauliaus žymeniu „Pro Ecclesia et Pontifice“ (1987) ir DLK Gedimino V laipsnio ordinu (1997).

Marija Rudienė Klaipėdoje. *1997 m. nuotrauka*

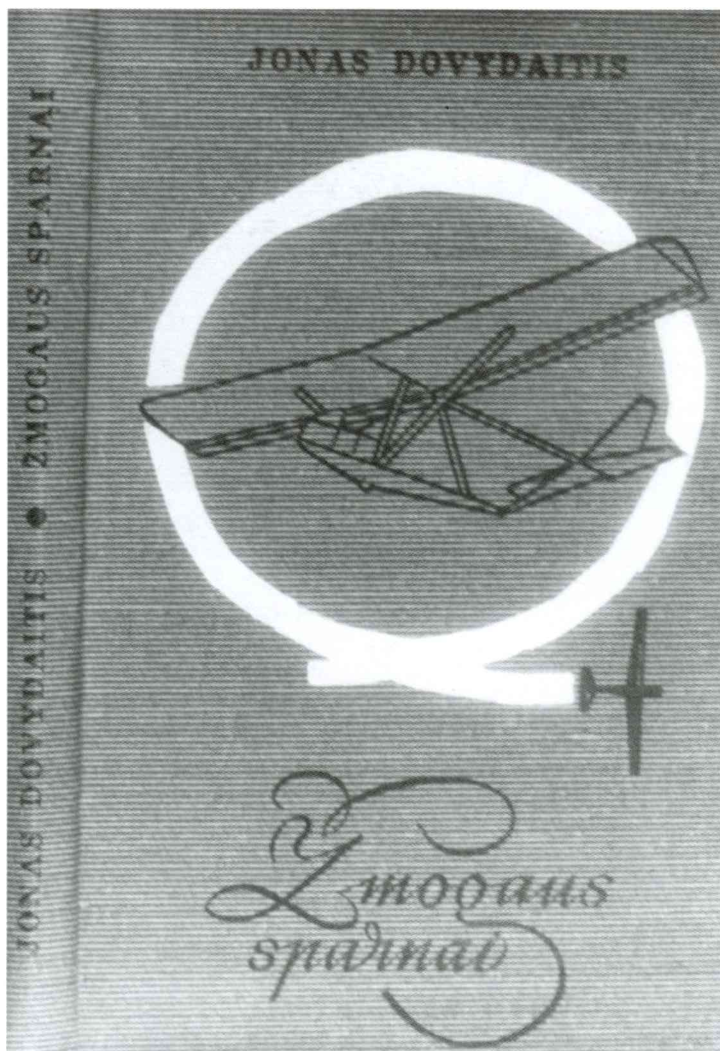

Jonas DOVYDAITIS

Lietuvos Nepriklausomybės 1918 m. vasario 16 d. akto signataro ir Sibiro kankinio Prano Dovydaičio (apie jį „NKV", t. 2, p. 103) sūnus rašytojas ir žurnalistas Jonas Dovydaitis gimė 1914 m. rugpjūčio 12 d. Vilniuje. 1937 m. baigė Kauno aviacijos mokyklą, o 1938 m. – Kauno aukštesniąją technikos mokyklą. Dirbo Lietuvos aeroklube lakūnu. 1939–1940 m. redagavo žurnalą „Lietuvos sparnai", 1940–1941 m. – „Liaudies sparnai". 1941 m. birželio 14 d. suimtas ir išgabentas į Kargopalagą (Archangelsko sr.). 1944 m. sausio 15 d. Ypatingojo pasitarimo penkeriems metams ištremtas į Kazanę (Totorijoje). 1944 m. gegužės 22 d. vykdamas į frontą persėdo į kitą traukinį ir atvyko į Lietuvos atstovybę Maskvoje. J. Paleckio dėka 1944 m. liepos 27 d. grįžo į Lietuvą ir dirbo laikraščio „Tiesa" korespondentu, vėliau – žurnalo „Švyturys" redakcijoje, o 1968–1970 m. redagavo biuletenį „Sparnai".

Spausdintis kūrinius pradėjo 1925 m. vaikų periodikoje. Parašė pjesę mėgėjų teatro scenai „Geležinis trejetas" (1938), išleido apsakymų ir apybraižų rinkinius „Draugai iki mirties" (1947), „Neramus žmogus" (1953), dokumentines apysakas jaunimui „Sparnuoti vyrukai" (1964), „Aerodromo apysakos" (1967), „Žmogaus sparnai" (apie sklandytuvų konstruktorių zanavyką Bronių Oškinį, 1971), apybraižų rinkinius „Socialistinio darbo bruožai" (1949), „Socialistinio darbo didvyrių žodis" (1949), „Volga–Donas–Cimlianskaja" (1954), „Žygdarbis" (1956), „Anapus Karpatų" (1956). Sukūrė ir išleido romanus: „Po audros" (1948), „Įvykiai Naujamiestyje" (1953), „Žydrieji ežerai" (1964), „Skaudi šviesa" (1966), „Pavojų ieškotojai" (1973), „Perkūno žirgai" (1975) ir kt. Jono Dovydaičio kūryboje ryškios socializmo ideologijos schemos, tendencingumas ir nuolatinis socializmo propagavimo brukimas.

Jonas Dovydaitis mirė 1983 m. rugsėjo 20 d. Vilniuje, palaidotas Antakalnio kapinėse.

J. Dovydaitis

Rašytojas Jonas Dovydaitis su savo vaikais: Aukse, Rūta ir Gerdvilu. *1959 m. nuotrauka*

Prof. Pr. Dovydaičio žmona, sulaukusi dukros Onos iš JAV. Ona Dovydaitytė-Malko, žurn. Vytautas Dovydaitis (iš kairės į dešinę), Laima Dovydaitytė-Juškevičienė ir rašytojas Jonas Dovydaitis Vilniuje. *1968 m. gegužės mėn. nuotrauka*

Vincas Kazys MATIJOŠAITIS

Atsargos karininkas Vincas Kazys Matijošaitis gimė 1914 m. rugpjūčio 6 d. Būblelių vlsč. Mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje, kurią baigęs 1935 m. rugsėjo 18 d. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę ir nukreiptas į Karo mokyklą. Po metų baigė Karo mokyklos XI aspirantų laidą. 1936 m. rugsėjo 15 d. jam buvo suteiktas pėstininkų atsargos jaun. leitenanto laipsnis ir išleistas į pėstininkų karininkų atsargą.

Vienas tarp raibuliuojančių bangų

Juozas PAVALKIS

Mokytojas, poetas Juozas Pavalkis gimė 1914 m. spalio 22 d. Skaisgiriuose, Sintautų vlsč. Kauno Vytauto Didžiojo universitete studijavo filologiją. Po Antrojo pasaulinio karo Šakių „Žiburio“ gimnazijoje dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą. Turėjo ir lotynų kalbos pamokų. Gimnazistų tarpe buvo mėgiamas. Laisvalaikiu kūrė eiles. Tik jos liko rankraštyje, bet ne tos, kurios pasklido tarp mokinių ir tapo dainomis. Po poeto mirties jo kūrinius perrašė tuometinis Šakių gimnazijos septintokas Vytautas Rimkevičius (1930–1991), vėliau tapęs žinomu rašytoju. Zanavykų kalbos ir literatūros dienų pradininkas mokytojas Jonas Augustaitis (apie jį „NKV“, t. 6) išsaugojo šiuos rankraščius ir išleido atskiru leidiniu „Baltu žiedu baltos obelies“.

Juozas Pavalkis mirė Romainiuose, Kaulų džiovos sanatorijoje 1949 m. gegužės 16 d. Palaidotas Sintautuose prie poeto Prano Vaičaičio kapo.

J. Pavalkis

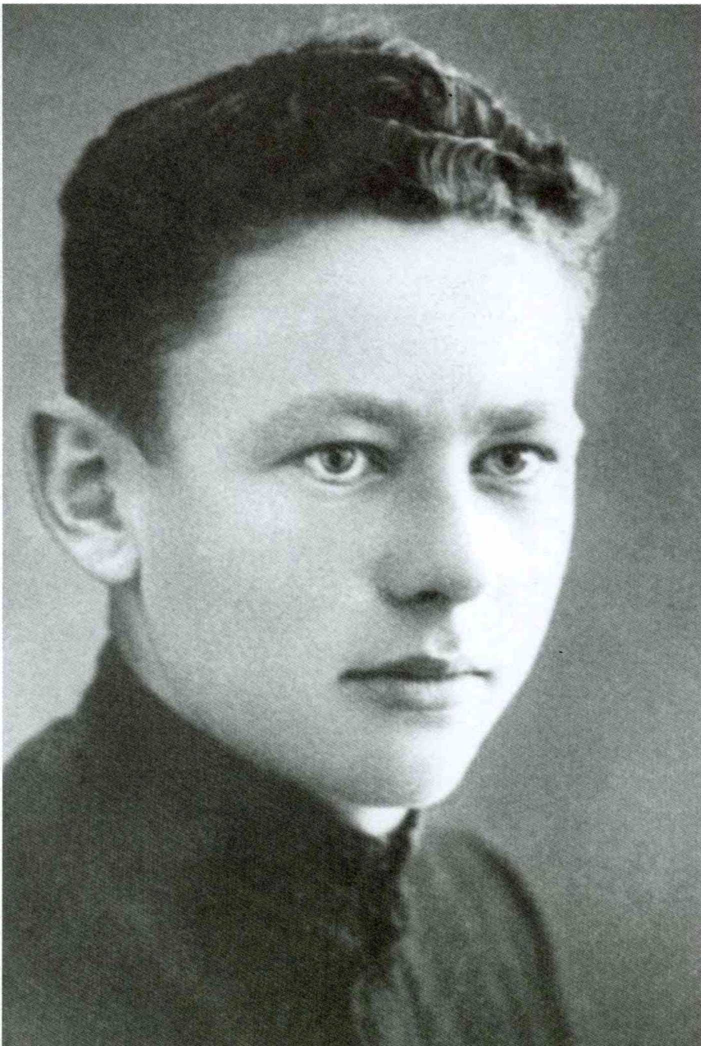
Pavalkių namas Šakiuose. Iš kairės į dešinę: poeto brolis Jonas, žuvęs sovietinėje kariuomenėje; poeto motina; poeto sesuo Zoselė, 16 metų mirusi džiova; auklė; berniukas

Silvestras BULOTA

Mokytojas Silvestras Bulota gimė 1914 m. lapkričio 7 d. Braškių k., Sintautų vlsč. Baigęs Marijampolės mokytojų seminariją ir įgijęs pradžios mokyklos mokytojo diplomą 1934 m. rugsėjo 18 d. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę atlikti karinės prievolės. Nukreiptas į Karo mokyklą, kurioje 1935 m. rugsėjo 15 d. baigė X aspirantų laidą ir suteikus jam jaun. leitenanto laipsnį buvo paleistas į kavalerijos karininkų atsargą. Nuo 1936 m. Šaulių sąjungos narys. 1938 m. atliko karo pratybas 2-ajame ulonų pulke. 1939 m. vasario 6 d. paskirtas XVII rinktinės Sintautų šaulių būrio vadu, o 1939 m. spalio 21 d. – Valakbūdžio šaulių būrio vadu. 1940 m. Silvestras Bulota pradėjo dirbti Braziūkų (Lekėčių vlsč.) pradinėje mokykloje. Sukūrė šeimą. Vedė Kardokų k. ūkininkaitę Oną Aranauskaitę (jos nuotrauka grupinėje fotografijoje matoma „NKV", t. 6, p. 75).

1941 m. birželio 14 d. mokytojas Silvestras Bulota suimtas ir įkalintas Rešiotų lageryje (Krasnojarsko kr.). 1943 m. sausio 2 d. Ypatingojo pasitarimo nuteistas aštuoneriems metams lagerio. Mirė 1943 m. nuo išsekimo.

S. Bulota

Kariūnas S. Bulota. *1935 m. nuotrauka*

Jonas JANČIUS

Kaimo muzikantas Jonas Jančius gimė 1914 m. Kašelių k., Lekėčių vlsč., valstiečių Onos ir Antano Jančių, turėjusių 15 ha žemės, šeimoje. Šešių vaikų šeimoje Jonas buvo jauniausias, todėl ir liko gyventi ūkyje. Nuo vaikystės Jonuką žavėjo muzika, o ir atlikdamas karinę prievolę Lietuvos kariuomenėje pateko į karinį dūdų orkestrą. Su šiuo orkestru grojo Birštone, Raseiniuose ir kitose Lietuvos vietose. Išėjęs į karinę atsargą 1937 m. Jonas Jančius vedė gretimo Kretkampio k. merginą Daratą Nenortaitę, su kuria išaugino tris sūnus. Jono žmona Darata Jančiuvienė turėjo gerą balsą, mėgo dainuoti. Jos pomėgis – poezija. Ją žavėjo Adomo Mickevičiaus „Konradas Valenrodas“, „Gražina“, Salomėjos Nėries poezija. Ji pritarė ir savo vyro sumanymui Kašeliuose kurti dūdų orkestrą, kuriame kurį laiką ir ji mušė būgną. Jonas Jančius, kariuomenėje išmokęs groti, be muzikos negalėjo gyventi. Daugybę metų grojo Jadagonių–Kuro kaimų dūdų orkestre, o apie 1949 m. sumanė organizuoti ir savo kaime dūdų orkestrą. Į orkestrą įtraukė brolį Alfonsą, sūnus: Juozą, Algimantą, Vytautą, brolio sūnų Kazimierą. Jaunuoliams išvykus mokytis juos keitė Antanas Dailida, Vincas Gudelevičius ir kiti Mikytų, Nosiedų, Jagėliškių, Kašelių kaimų vaikinai. Su orkestru Jonas Jančius dirbo laisvalaikiu, o duoną pelnėsi dirbdamas Kauno žvejų artelėje, nuo 1952 m. – „Pirmūno“ kolūkyje. Apie 1962 m. šio kolūkio valdyba orkestrui nupirko naujų dūdų ir kaimo muzikantai grojo ne tik bažnyčiose, vasaros šventėse, vestuvėse, laidotuvėse – 1965 m. keturi šio orkestro muzikantai: Jonas Astrauskas, Benas Urmulevičius, Kazimieras Jančius ir Alfonsas Vilčinskas, kartu su Šakių dūdų orkestru dalyvavo Respublikinėje dainų šventėje Vilniuje.

Jonas Jančius mirė 1999 m. spalio 5 d. Palaidotas Žemosios Panemunės kapinėse.

Birutė Gustainytė-Jančiuvienė
Nosėdai, 2008 m.

Jono Jančiaus (pirmasis iš dešinės) vadovaujamas Kašelių kaimo dūdų orkestras. *1953 m. gegužės 25 d. nuotrauka*

Antanas PETKŪNAS

Karininkas Antanas Petkūnas gimė 1914 m. Petkūniškės k., Lukšių vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, mėgo sportą, grojo gimnazijos dūdų orkestre. Baigęs gimnaziją pasirinko kariškio gyvenimą. Stojo į Karo mokyklą, kurią baigęs pradėjo tarnauti 4-ajame pėstininkų pulke Panevėžyje. 1939 m. perkeltas į Karo mokyklą. Tais pačiais metais sukūrė šeimą vesdamas gydytoją zanavykę Martyną Leveckytę, kilusią iš Šlamų k., Sintautų vlsč. 1940 m. gegužės mėn. Karo mokyklos karininkai su dėstytojais išvyko į Švenčionėlių poligoną. Čia Antaną ir užklupo nelemtingasis 1940 m. birželio mėn. Skausmingai pergyveno Lietuvos kariuomenės sunaikinimą. 1941 m. birželio 14 d. leit. A. Petkūnas suimamas ir įkalinamas Norilske, Krasnojarsko kr. Čia 1942 m. rugsėjo 5 d. Ypatingasis pasitarimas leitenantą nuteisė dešimčiai metų lagerio. Čia jis 1944 m. rugpjūčio 5 d. ir mirė. Prasidėjus Atgimimui buvęs Lietuvos karo aviacijos lakūnas leitenantas A. Navaitis 1989 m. birželio 7 d. „Tiesoje“ rašė: „Leitenantą Antaną Petkūną tardymas nuvedė į kapus: mat jis atsisakė pasirašyti tardymo protokolą. Tardytojas jį išrengė ir tik su marškiniais pastatė lauke po lašais, bėgančiais nuo barako stogo. Diena buvo šalta, jis sušlapo, peršalo, gavo plaučių uždegimą ir mirė.“ 1966 m. Pabaltijo karinis tribunolas pakartotinai išnagrinėjo A. Petkūno bylą. Jį išteisino ir po mirties jis buvo reabilituotas.

Vytautas Guildys

Kariūnas A. Petkūnas su būsima savo žmona Medicinos fakulteto studente Martyna Leveckyte (apie ją „NKV“, t. 6, p. 70)

A. Petkūnas

6 p. p. karininkai prieš vėliavos šventinimą. *1938 m. nuotrauka*

6 p. p. karininkai. *1938 m. nuotrauka*

Juozas Vincas DANILIAUSKAS-DANYS

Juozas V. Daniliauskas-Danys – lietuvis, zanavykų kilmės – Kanados legenda. Gimė šis mūsų kraštietis 1914 m. lapkričio 22 d. Padovinio pradinės mokyklos vedėjo, mokytojo Vinco Daniliausko (apie jį „NKV“, t. 2, p. 147), kilusio iš Sintautų, ir 1912 m. „Titaniko“ laivo avarijoje nuskendusio kunigo Juozo Montvilo pusseserės Magdalenos Montvilaitės-Daniliauskienės šeimoje. Šio Atlanto gelmėse besiilsinčio kunigo dvasinis aidas ir nulėmė Juozuko gyvenimą.

J. V. Daniliauskas, 1939 m. baigęs studijas Vytauto Didžiojo universitete ir tapęs diplomuotu statybos inžinieriumi, Susisiekimo ministerijos buvo siunčiamas stažuotis į švedų firmą, kuri tuomet Latvijoje prie Dauguvo statė Kegumo hidroelektrinę. 1939–1940 m. buvo Lietuvos energijos komiteto nariu ir Turniškių hidroelektrinės statybos darbų viršininku. 1941–1944 m. dirbo Vytauto Didžiojo universiteto Hidrotechnikos katedros vedėju. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Veikė ir kūrė lietuviškas organizacijas. 1946–1948 m. buvo Lietuvių inžinierių užsienyje centro valdybos vicepirmininku, 1968–1972 m. – Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos pirmininku. 1949 m. J. V. Daniliauskas, tapęs Daniu, atvyko į Kanadą. Čia ir buvo jo darbo „aukso amžius“. 1959–1979 m. dirbdamas Kanados vandens tarnybos Statybos skyriaus viršininku suprojektavo ir pastatė daugiau nei 50 švyturių, Kanados pašto išleistuose keturiuose pašto ženkluose trys iš jų

J. V. Daniliauskas-Danys

Zanavyko dailininko Antano Tamošaičio sukurtas „Exlibris“ kraštiečiui inžinieriui J. V. Daniui

suprojektuoti ir pastatyti J. V. Danio. Už nuopelnus Kanadai 1977 m. apdovanotas Kanados karalienės jubiliejiniu medaliu.

J. V. Danys, gyvendamas toli nuo tėvynės, niekada nepamiršo savosios gimtinės. Dukrą Mildą išauklėjo Lietuvos patriote, kuri tik atkūrus Vytauto Didžiojo universitetą grįžo į tėvo gimtinę ir sėkmingai darbuojasi Anglų kalbos ir literatūros katedroje.

J. V. Danys net 15 metų buvo renkamas Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) nariu. Būdamas Visuomeninių reikalų komisijos vicepirmininku ruošė memorandumus dėl žmogaus teisių okupuotoje Lietuvoje Europos saugumo ir bendradarbiavimo tarybai. Daug rašė kultūros ir visuomeniniais klausimais lietuvių spaudoje.

Vienas iš pusšimčio J. V. Danio sukurtų švyturių

Kanados pašto ženkluose J. V. Danio sukurtų švyturių atvaizdai

Leonas ŠNIPAS

Tautosakininkas, muzikantas Leonas Šnipas gimė 1914 m. lapkričio 28 d. Riogliškių k., Lekėčių vlsč. Mokėsi Riogliškių pagrindinėje mokykloje, kuriai tuomet vadovavo Vydūno pasekėjas ir tautosakininkas mokytojas Juozas Obelienius (1903–1992). Mokytojo pavyzdžio paveiktas nuo jaunystės priklausė Kuro kaimo styginiam orkestrui, grojo smuiku. Vėliau grojo Lekėčių dūdų orkestre. 1948 m. Leonas Šnipas okupantų buvo ištremtas į Sibirą. Irkucko srities Žigalovskij rajone suorganizavo 60 asmenų lietuvių chorą ir jam vadovavo. Po sunkaus ir įtempto repeticijų darbo atėjo ir choro premjerinis pasirodymas. Žmonės pageidavo, kad choras pradėtų savo veiklą sugiedodamas Lietuvos himną. Saugumui pateiktoje paraiškoje buvo įrašyta dr. Vinco Kudirkos daina apie Lietuvą. Programą patvirtinus saugumo viršininkui, komendantas leido pradėti choro pasirodymą. Salėje lietuviai, išgirdę žodžius „Lietuva Tėvyne...", sustojo, ne vienas nubraukė ašarą, o rusai tik žvalgėsi ir nežinojo ką daryti. Bet ir lietuvių tarpe atsirado išdavikas, kuris visa tai papasakojo saugumui. Choro veikla Žigalovskij vietovėje buvo uždrausta. O Leonas nenurimo. Norėjosi dirbti. Ir vėl kitame kaime buvo sukurtas kitas lietuvių tremtinių choras, tik jau už 10 km. Vakare atvažiuodavo su arkliu žmogus ir Leoną išsiveždavo į repeticijas, o paryčiui vėl grįždavo į Žigalovskij. Grįžęs iš tremties, Leonas Šnipas vėl aktyviai įsijungė į saviveiklą. Galėjo padainuoti daugiau kaip 200 dainų. Žmonai mirus, o jaunajai kartai gyvenant mieste, labai bodėjosi vienumos ir savo noru 2000 m. gruodžio 2 d. pasitraukė iš gyvenimo.

Altoniškių kaimo orkestras 1958 m. ant Altoniškių piliakalnio Joninių metu

L. Šnipas. *1998 10 08 nuotrauka*

Altoniškių, Riogliškių ir Kuro kaimų scenos meno mėgėjai po naujo pastatymo

Lekėčių valsčiaus jaunimo organizacijų aktyvistai. *Nuotraukos iš Leono Šnipo albumo*

Elena Marija BAGDANAVIČIŪTĖ-JUŠKIENĖ

Mokytoja Elena Marija Bagdanavičiūtė gimė 1915 m. sausio 2 d. Slavikuose vargonininko Vlado Bagdanavičiaus (apie jį „NKV“ t. 2, p. 28) ir Petronėlės Būčytės-Bagdanavičienės (apie ją „NKV“, t. 2, p. 37) šeimoje. Ji buvo jauniausia penkių vaikų šeimoje. Turėjo brolius: kunigą marijoną Vytautą (1908–2001), inžinierių Stasį (1910–2001), gydytoją Praną (1912–1991) ir seserį mokytoją Oną Strimaitienę (g. 1913).

Elena Marija Bagdanavičiūtė mokėsi Naumiesčio (dabar Kudirkos Naumiestis) „Žiburio“ progimnazijoje, o 1936 m. baigė Marijampolės mokytojų seminariją. Mokytojavo Marijampolės apskrities įvairiose kaimo mokyklose, Klepočiuose, Jiestrakyje, Druskininkuose ir kitur.

1942 m. ištekėjo už zarasiškio Juozo Juškos (1911–1965), kuris studijavo etnologiją Švedijoje, tačiau karas sutrukdė baigti mokslus. Pirmoji Juškų duktė Kristina gimė Lietuvoje 1943 m.

1944 m. Juškos buvo priversti trauktis į Vakarus. Pirmiausia jie apsistojo Austrijoje, Vėliau Vokietijoje, o nuo 1949 m. persikėlė gyventi į JAV Elizabeth miestą New Jersey valstijoje. Ten gimė dukterys Vincė (g. 1949), Eglė (g. 1951) ir sūnus Juozas (g. 1953).

Gyvendami JAV Elena Marija ir Juozas Juškos dirbti pagal specialybę negalėjo. Jie dirbo įvairius kitus darbus. Anksti mirus vyrui, Elena Marija viena išaugino ir išmokslino savo keturis vaikus. Visi vaikai sukūrė lietuviškas šeimas, beveik visi vaikaičiai kalba lietuviškai.

2008 m. pavasarį po ilgos ir sunkios ligos Elena Marija Juškienė iškeliavo anapilin. Palaidota Šv. Gertrūdos kapinėse Clark, New Jersey.

Kristina Zavadskienė
Kaunas, 2008 m.

Elena Marija ir Juozas Juškai su savo vaikais Juozuku, Kristina, Vince ir Egle apie 1958 m. Elizabethe

Viktoras KAŽEMĖKAITIS

Karininkas Viktoras Kažemėkaitis gimė 1915 m. vasario 9 d. Sintautuose. Mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje, kurią baigė 1935 m. 1936 m. stojo į Karo mokyklą kariūnu aspirantu, vėliau perėjo į kariūnų 2-ąją kuopą. 1939 m. rugsėjo 16 d. baigė Karo mokyklos XX laidą suteikus artilerijos jaun. leitenanto laipsnį. Tarnauti paskirtas į 4-ojo artilerijos pulko 7-ąją bateriją, kuri buvo dislokuota Varniuose. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą buvo 4-ojo artilerijos pulko baterijos vado pavaduotoju, likviduojant Lietuvos kariuomenę 1940 m. spalio 3 d. – Raudonosios armijos 29 ŠTK 179 šaulių divizijos 619 haubicų artilerijos pulko ugnies būrio vadu. Kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš Raudonosios armijos ir grįžo į tėviškę. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Gyveno Spackezgerbo pabėgėlių stovykloje prie Hamburgo. 1950 m. emigravo į JAV. Gyveno Racine, Viskonseno valst. Dirbo „American Motors“ bendrovėje. Aktyviai dalyvavo lietuvių išeivių visuomeninėje veikloje. Su žmona Ona Bacevičiūte susituokė 1948 m. Išaugino sūnų Algį ir dukrą Rimą.

Viktoras Kažemėkaitis mirė 2004 m. sausio 19 d. Racine. Palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse.

V. Kažemėkaitis

Kaunas, Aleksotas. 1958 m. kovas. *Nuotrauka daryta iš sraigtasparnio*

Benediktas Juozas PUODŽIUKAITIS

Pedagogas ir vertėjas Benediktas Juozas Puodžiukaitis gimė 1915 m. kovo 23 d. Sintautuose Marcelės Milčiauskaitės-Puodžiukaitienės ir Povilo Puodžiukaičio, kilusio iš Pentiškių, Griškabūdžio vlsč., šeimoje. Tėvai Sintautuose turėjo 17 ha ūkelį ir augino dvi dukras: Salomėją ir Zuzaną. Benediktas šeimoje buvo jauniausias. Mokėsi Sintautų pradžios mokykloje, o vėliau – Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1933 m. mokytis persikėlė į Vilkaviškio gimnaziją, kurią 1935 m. baigęs pradėjo studijuoti Klaipėdos mokytojų institute. Baigęs institutą, o 1938 m. dar ir Karo mokyklos XIII aspirantų laidą, Respublikos Prezidento aktu jam suteikiamas artilerijos ats. jauniausio leitenanto laipsnis ir paleidžiamas į atsargą. 1938 m. spalio mėn. B. J. Puodžiukaitis pradeda mokytojauti Pažečių pradinėje mokykloje (Raseinių aps.). Netrukus persikelia į Telšius ir dirba Amatų mokykloje. Nuo 1940 m. sausio mėn. iki 1942 m. gegužės 15 d. mokytojavo Vilniaus valstybiniame technikume. 1941 m. sovietų valdžiai sesutę Salomėją su šeima ištrėmus į Sibirą grįžta į Sintautus ir bando ūkininkauti. Vengdami vokiečių priverstinio evakavimo 1944 m. rugpjūčio mėn. persikelia per Nemuną ir karo keliais beveik tris mėnesius keliauja į Panevėžį – žmonos tėviškę. 1944 m. B. J. Puodžiukaitis pradeda mokytojauti Panevėžio mergaičių progimnazijoje, o 1946 m. skiriamas Panevėžio suaugusiųjų gimnazijos direktoriumi. Kadangi sovietų valdžia nepripažino Klaipėdos mokytojų instituto diplomo, tai 1947 m. įstojo į Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą ir 1951 m. jį baigęs gavo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo diplomą. Dar studijų metais rekomendavus poetui Albinui Žukauskui ir dramaturgui Viktorui Miliūnui B. J. Puodžiukaitis pradeda bendradarbiauti valstybinės grožinės literatūros leidykloje ir tampa šios leidyklos neetatiniu vertėju. Ir grįžęs į pedagoginį darbą antrosios įsigytos specialybės neatsisakė. Per 25 metus lietuvių kultūrą B. J. Puodžiukaitis praturtino A. Pisemskio, L. Seifulinos, M. Stelmacho, E. Nikolajevos, A. Diuma, G. Gardonio, N. Giuntekino, M. Gorkio ir kitų užsienio šalių autorių kūriniais. Ir nuolat kartojo: „Gimtoji kalba padeda sukurti ne tik kūdikystės, vaikystės pasaulį, bet ir suaugusiojo charakterį, jo asmenybę.“

Benediktas Juozas Puodžiukaitis mirė 1994 m. rugpjūčio 16 d. Panevėžyje. Palaidotas Panevėžyje, Ramygalos kapinėse.

B. J. Puodžiukaitis

B. J. Puodžiukaičio į lietuvių kalbą išverstos knygos

Vytautas LABŪNAITIS

Žurnalistas Vytautas Labūnaitis gimė 1915 m. kovo 15 d. Pašilupių k., Jankų vlsč. Mokėsi Griškabūdžio pradžios mokykloje, Aštriosios Kirsnos žemės ūkio mokykloje ir Belvederio pieninininkystės technikume. Šį baigęs buvo pašauktas atlikti karinę prievolę į Lietuvos kariuomenę. Tarnaudamas kariuomenėje parašė pirmuosius apsakymėlius, kuriuos mielai spausdino to meto gausi Lietuvos periodika. Baigęs Kauno mokytojų seminariją beveik porą dešimtmečių mokytojavo. Pedagoginį darbą pradėjęs 1944 m. Raseinių rajone mokytojavo Antkalniškių, Paalsio – II, Barzdžių pradžios mokyklose. Vėliau dirbo Šimkaičių valsčiaus Liaudies švietimo skyriaus vedėju, 1951 m. perkeliamas dirbti Šakių rajono liaudies švietimo skyriaus vedėju. 1951–1956 m. dirbo Pavirangių pradžios mokykloje, šiek tiek – Plokščių septynmetėje mokykloje. 1962 m. gyventi persikėlė į Vilnių. Dirbdamas mokyklose neakivaizdiniu būdu lietuvių kalbą ir literatūrą studijavo Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute, o vėliau – žurnalistiką Vilniaus universitete, kurį baigė 1964 m. Dirbo žurnalo „Žemės ūkis" redakcijoje. Bendradarbiavo „Tėvynės šviesos" puslapiuose, „Apžvalgoje" rengė skyrelį „Seime". Nepamiršo ir lietuvių išeivių spaudos JAV ir Kanadoje. Rašė „Darbininkui", „Tėviškės žiburiams".

Vytautas Labūnaitis mirė 1996 m. balandžio 16 d. Vilniuje.

Parengta pagal dukros Gražinos Mergaitienės pasakojimą

V. Labūnaitis

Lukšių pavasarininkai.
Nuotrauka iš A. Čiabanauskaitės albumo

Lekėčių vidurinės mokyklos moksleivės dega žvakutes žurnalisto desantininko Julijono Būtėno žuvimo vietoje

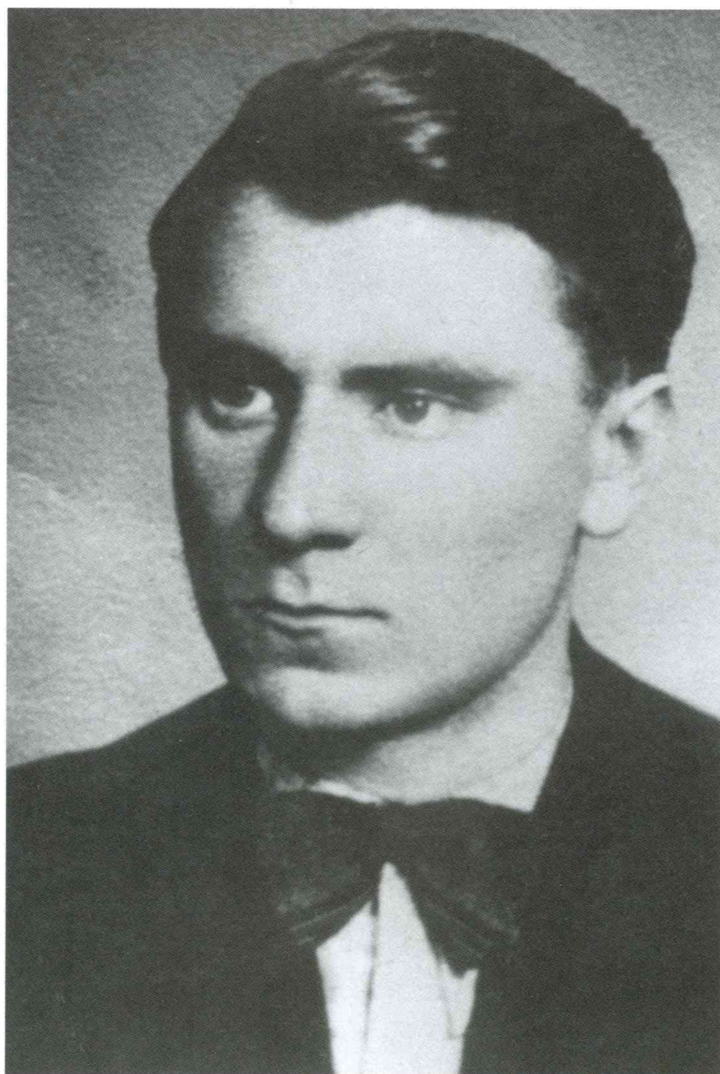
Julijonas BŪTĖNAS

Žurnalistas, pasipriešinimo Lietuvos okupantams aktyvus dalyvis Julijonas Būtėnas gimė 1915 m. kovo 24 d. Dovyduose, Joniškėlio vlsč. Vytauto Didžiojo universitete studijavo teisę. Pašauktas į Lietuvos kariuomenę karinę prievolę atliko Karo mokyklos aspirantūroje ir 1937 m. rugsėjo 15 d. suteikus atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnį išleistas iš atsargų. Nuo 1936 m. dirbo žurnalistinį darbą – buvo „XX amžiaus" užsienio politikos apžvalgininkas. 1940 m. pasitraukė iš bolševikų okupuotos Lietuvos ir apsistojęs Berlyne tapo LAF nariu. Prasidėjus Vokietijos–Sovietų Sąjungos karui grįžo į Lietuvą, buvo pogrindžio laikraščio „Į laisvę" redakcijos nariu ir dirbo LAF informaciniame štabe. Nuo 1942 m. gegužės mėn. – laikraščio „Į laisvę" korespondentas, lietuvių antinacistinio pogrindžio ryšininkas Berlyne. 1944 m. – Vietinės rinktinės štabo karininkas spaudos ir informacijos reikalams, generolo P. Plechavičiaus adjutantas. Vokiečiams likvidavus Vietinę rinktinę kalintas Salaspilio, Gdynės konclagerių stovyklose. Pavyko pabėgti. 1945 m. Vokietijoje – VLIK informacinio biuro vedėjas, ELTA biuletenio redaktorius. 1946–1948 m. dirbo VLIK Informacinėje tarnyboje. Aktyviai bendradarbiavo lietuvių ir užsienio spaudoje. Nuo 1947 m. užsienyje įkurtos Lietuvių žurnalistų sąjungos vicepirmininkas. Nuo 1949 m. – Miuncheno VLIK Karinio skyriaus darbuotojas. 1950 m. spalio 3 d. į Lietuvą lydėjo partizano J. Lukšos-Daumanto desantinę grupę. Grįžęs į bazę ruošėsi skrydžiui į Lietuvą, kuris prasidėjo 1951 m. balandžio 19 d. Su desantininku Jonu Kukausku Julijonas Būtėnas parašiutais nusileido Kazlų Rūdos giriose. Siekdamas užmegzti ryšį su Daumantu iš slėptuvės prie Girinių Šunkarių persikėlė į Rūdšilį prie Lekėčių. Čia 1951 m. gegužės 21 d. kartu su „Žalgirio" rinktinės Šturmo tėvūnijos vadu Petru Jurkšaičiu-Beržu žuvo. Apdovanotas Vyčio Kryžiaus III laipsnio ordinu (po mirties).

Kryžius, žymintis J. Būtėno žuvimo vietą Rūdšilyje

J. Būtėnas

Jonas STANISLOVAITIS

Kooperatininkas Jonas Stanislovaitis gimė 1915 m. balandžio 22 d. Tirmėnų k., Lekėčių vlsč. Atlikęs karinę prievolę Lietuvos kariuomenėje grįžo į gimtuosius Tirmėnus ir dirbo Lekėčių vartotojų kooperatyvo parduotuvės vedėju. Antrosios bolševikinės okupacijos metais jo sodybėlė tapo dideliu Lietuvos išsilaisvinimo iš bolševikinės vergovės centru. Čia gyveno ir dirbo LLA ginkluotųjų pajėgų vadas generolas Motiejus Čepulionis (apie jį „NKV", t. 2, p. 118). Iš anapus Nemuno, Vilmantiškių k., Vilkijos vlsč., atlydėjo į Tirmūnus generolą Pažiegždrių k., Lekėčių vlsč., mergina Onutė Ruzgytė (g. 1920). Ir Jono Stanislovaičio namuose Tirmūnų kaime 1945 m. įvyko karo metais išblaškyto LLA štabo atkūrimas.

Jonas Stanislovaitis mirė 1992 m. sausio 21 d. Tirmūnuose. Palaidotas Lekėčių kapinėse.

Tirmėnų Stanislovaičiai. Sėdi: Gabrielė Stanislovaitytė (g. 1906), jos mama Elžbieta Čepaitė-Stanislovaitienė (g. 1886), kilusi iš Vincentavos k., Jonas Stanislovaitis (g. 1876), Izabelė Stanislovaitytė (g. 1920). Stovi: Vincas Stanislovaitis (g. 1913), Natalija Stanislovaitytė (g. 1917) ir Jonas Stanislovaitis (g. 1915)

Jonas Stanislovaitis. *1937 m. nuotrauka*

Viktorija VAILOKAITYTĖ

Mokytoja, agronomė Viktorija Vailokaitytė gimė 1915 m. balandžio 22 d. Tambove nuo karo audros pabėgusio zanavyko mokytojo Viktoro ir Domininkos Vailokaičių šeimoje. Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui tėvai su šeima apsigyveno Šakiuose. Čia Viktorija pradėjo lankyti pradinę mokyklą, o vėliau mokėsi ir baigė Kauno „Saulės“ gimnaziją. Studijavo Dotnuvoje Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Baigusi studijas namų ruošą dėstė Kauno „Aušros“ mergaičių gimnazijoje. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje pasitraukė į Vakarus. Apsigyveno Švedijoje, kur ir prabėgo likęs Viktorijos gyvenimas. Viktorija Vailokaitytė mirė 1994 m. liepos 24 d.

Griškabūdžio Jėzaus Atsimainymo bažnyčios bokštelių virpesys...

Kun. Saliamonas SAMUOLIS

Kunigas Saliamonas Samuolis gimė 1915 m. balandžio 29 d. Sparvinių k., Griškabūdžio vlsč. 1935 m. baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją toliau mokslus tęsė Vilkaviškio kunigų seminarijoje, kurią baigęs 1940 m. birželio 9 d. buvo įšventintas kunigu. Vikaru dirbo Slavikuose, o po metų – Aukštojoje Panemunėje savo dėdės dr. Aleksandro Grigaičio vikaru, nuo 1944 m. – kito savo dėdės kun. Jono Grigaičio vikaru Gižuose. Antrosios bolševikinės okupacijos metais vikaro ir klebono pareigas ėjo Vilkaviškyje. 1949 m. rugpjūčio 20 d. sovietinio saugumo buvo areštuotas. Grįžęs iš lagerio 1956 m. buvo paskirtas Simno parapijos altarista, kur klebono pareigas ėjo jo brolis kun. Juozas Žemaitis. Ir broliai toliau visą laiką dirbo kartu. Kai 1967 m. kun. Juozas Žemaitis klebonauti buvo paskirtas į Šakius, čia persikėlė ir kun. Saliamonas Samuolis. Kun. S. Samuolis buvo aukštos kultūros dvasiškis, mokėjo lotynų, vokiečių, prancūzų ir rusų kalbas.

Kun. Saliamonas Samuolis žuvo 1987 m. spalio 23 d. eidamas pastoracines pareigas. Palaidotas Šakių bažnyčios šventoriuje.

Kun. Saliamonas Samuolis su broliu kunigu, o vėliau vyskupu Juozu Žemaičiu

Kun. Saliamono Samuolio kapas Šakių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios šventoriuje

Antanas KAREIVA

Visuomenininkas Antanas Kareiva gimė 1915 m. liepos 1 d. Urbantų k., Būblelių vlsč. Mokėsi Keturnaujienos pradžios mokykloje ir Šakių „Žiburio" gimnazijoje. Buvo aktyvus šaulys. Dirbo Vilniaus priešgaisrinėje apsaugoje. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Atvykęs į JAV įsijungė į visuomeninę lietuvišką veiklą. Buvo aktyvus narys Lietuvių bendruomenės BALF organizacijų valdybose, žurnalo „Gimtoji kalba", kuris 1958–1968 m. buvo leidžiamas Čikagoje, administratoriumi. Kultūros tarybos ir Švietimo tarybos ilgametis narys. Knygų sandėlio vedėjas.

Antanas Kareiva mirė 1985 m. gegužės 11 d. Palaidotas Čikagos kapinėse.

A. Kareiva

A. Kareiva su savo artimaisiais Palangoje apie 1983 m.

Ksaveras (Severinas) KAUNAS

Statybos inžinierius, spaudos bendradarbis Ksaveras (Severinas) Kaunas gimė 1915 m. liepos 29 d. Balseliškių k., Sintautų vlsč. 1933 m. baigė Šakių „Žiburio" gimnaziją, o 1941 m. Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakultete gavo statybos inžinieriaus diplomą. 1941–1944 m. dirbo akcinėje bendrovėje „Statyba" Šiauliuose. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. 1946–1948 m. Aukštesniojoje technikos mokykloje Schw. Gmünde dėstė statybos kursą ir buvo Statybos skyriaus vedėju. 1949 m. gyventi persikėlė į JAV. Nuo 1951 m. – Lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos narys. Spaudoje K. Kaunas pradėjo bendradarbiauti dar 1936 m. rašydamas „Lietuvos žinioms". Gyvendamas JAV bendradarbiavo „Inžinieriaus kelyje", „Nepriklausomoje Lietuvoje", „Sėjoje". Įkūrus „Technikos žodį" buvo šio žurnalo Redakcinės komisijos nariu ir Statybos skyriaus redaktoriumi, bendradarbiavo Bostone leistoje „Lietuvių enciklopedijoje", talkino J. Gimbutui redaguojant prof. Stepono Kolupailos monografiją, išleido brošiūrą „Elegiški Stepono Kolupailos niekintojai".

K. Kaunas nežinomomis aplinkybėmis žuvo 1972 m. lapkričio 10 d. Palaidotas Čikagos lietuvių kapinėse.

Feliksas Gediminas Kaunas
Kaunas, 2000 m. kovo mėn.

Ksaveras Kaunas, jo žmona O. Požėlaitė-Kaunienė ir brolis Jonas Kaunas, 1958 m.

Ksavero Kauno namai Čikagoje

Kun. Vytautas Kazimieras TĖVELIS

Kunigas Vytautas Kazimieras Tėvelis gimė 1915 m. rugpjūčio 15 d. Lukšių parapijoje. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Studijavo Vilkaviškio ir Kauno kunigų seminarijose. Kauno ir Vilkaviškio vyskupijų valdytojas kan. Juozas Stankevičius paskyrė V. K. Tėvelį į Paštuvą globoti iš Sibiro lagerių grįžusio kunigo Juozo Vailokaičio (apie jį „NKV“, t. 2, p. 39). 1953 m. mirus kun. J. Vailokaičiui kun. V. K. Tėvelis skiriamas į Kėdainių Šv. Jurgio bažnyčią klebonu. Čia suremontavo bažnyčią. Sovietų valdžia aktyvaus kunigo nemėgo, todėl jis dažnai buvo priverstas keisti parapijas. Dirbo Skirsnemunėje ir Alksninėje. 1976 m. vysk. J. Labukas kun. V. K. Tėvelį paskyrė Pakuonio klebonu. Ir čia jis atvykęs kartu su parapijiečiais perdengė bažnyčios stogą cinkuota skarda, perdažė bažnyčios išorę, už kurijos lėšas nupirko klebonijai mūrinį pastatą. 1990 m. jau sirgdamas atsikėlė gyventi į Pažėrus. Gyveno vienas, o ir mirė vienas, be žvakių šviesos ir maldų 1991 m. gegužės 3 d. Palaidotas Pažėruose.

„Kun. V. K. Tėvelis buvo gana apsišvietęs. Turėjo nemažą bibliotekėlę lotynų, prancūzų, anglų kalbomis. Sugebėjo parašyti gerus pamokslus. Turėjo nuostabią atmintį. Nors mokslo laipsnio neturėjo, bet buvo sukaupęs didžiulį žinių bagažą. Kun. V. K. Tėvelis buvo atidus savo parapijiečiams, doras, didelis blaivininkystės propaguotojas, kuklus, paprastas ir be mažiausio veidmainystės krislelio“, – prisimena savo kleboną kun. V. K. Tėvelį jo Kėdainiuose Šv. Jurgio bažnyčioje buvęs vikaras kun. Ignas Plioraitis.

Kun. V. K. Tėvelio kapas Pažėrų kapinėse

Kun. V. K. Tėvelis

Regina UŽUPYTĖ-MURALIENĖ

Agronomė, pedagogė Regina Užupytė-Muralienė gimė 1915 m. rugpjūčio 23 d. Švediškių k., Lukšių valsčiuje, stambių ūkininkų Petro Užupio ir Onos Vailokaitytės-Užupienės šeimoje. Užupių šeimoje augo devynios dukros ir du sūnūs. Regina buvo jauniausia ir ją nuo vyriausio brolio Juozo skyrė net 21 metai. Regina, baigusi Šakių „Žiburio" gimnaziją, studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijoje Dotnuvoje. Studijuodama susipažino su Jonu Muraliu ir 1940 m. sukūrė šeimą. Išaugino dukrą Vitaliją ir sūnų Andrių. Mokytojavo Raguvėlės žemės ūkio mokykloje (Panevėžio apskr., dabar – Anykščių raj.), kur dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą. 1951 m. pradėjo dirbti Šilutės žemės ūkio mokykloje. 1955–1958 m. dirbo Lančiūnavos žemės ūkio mokykloje (Kėdainių raj.). Persikėlusi gyventi į Panevėžį moksline bendradarbe dirbo Linininkystės bandymo stotyje, kuri buvo įsikūrusi Savitiškyje. Pašlijus sveikatai, būdama 50 metų amžiaus, išėjo į pensiją.

Regina Muralienė mirė 1980 m. gegužės 2 d. Palaidota Panevėžio miesto Ramygalos kapinėse.

Regina Užupytė-Muralienė. *1975 m. nuotrauka*

Regina Užupytė-Muralienė su vyru Jonu Muraliu. *1940 m. nuotrauka. Nuotraukos iš dukros Vitalijos Stoškienės archyvo*

Kun. Augustinas RUBIKAS

Kunigas Augustinas Rubikas gimė 1915 m. rugpjūčio 19 d. Skaisgirių k., Sintautų vlsč. 1942 m. gegužės 10 d. vyskupo V. Padolskio įšventintas kunigu ir paskirtas vikaru į Kaimelio parapiją. 1944 m. perkeltas į Aleksoto parapiją. Čia dirbo neilgai. Karo audra nustūmė į Vokietiją. 1945 m. atvykęs į Romą Gregorianumo universitete įgijo filosofijos bakalauro laipsnį. Tolimesnes studijas nutraukė liga. Pasveikęs grįžo į Vokietiją, kur nuo 1969 m. aptarnavo Augsburgo vyskupijoje gyvenančius lietuvius. Gyveno Memingene. Buvo dažnas paskaitininkas lietuvių suvažiavimuose ir kituose subuvimuose. 1977 m. išleido nedidelę knygelę liturginiu reformų klausimu „Kodėl kunigas nuo altoriaus atsisuko į žmones?“ Bendradarbiavo „Drauge“, „Krivulėje“ ir kituose lietuviškuose laikraščiuose.

Kun. Augustinas Rubikas mirė 1985 m. liepos 25 d. Memingene, kur buvo išgyvenęs 16 metų.

Kun. A. Rubikas

Būsimasis kunigas savo šeimos tarpe

Jonas LIUKAITIS

Partizanų rinktinės „Žalgiris“ kovotojas Jonas Liukaitis gimė 1915 m. Šilininkų k., Kidulių vlsč. Tėvai turėjo 7 ha žemės. Šeimoje augo dvi seserys ir brolis. Mokėsi Šilininkų pradinėje mokykloje. Lietuvos kariuomenėje tarnavo Seredžiuje. Buvo švelnaus būdo. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui grįžo iš Komijos labai suvargęs ir iškankintas. Tuomet kartu su Jonu iš Komijos grįžo Naikus, Starkus ir gelgaudiškietis Bronius Navickas. Kiek atsigavęs Jonas Liukaitis tapo partizanų rinktinės „Žalgiris“ kovotoju.

Jonas Liukaitis žuvo 1948 m. Aukštosios Plynios girioje kaudamasis su krašto pavergėjais. Partizano palaikus stribas Pauliukaitis pakasė senosiose Kidulių kapinėse, kur Atgimimo metais pastatytas paminklinis akmuo nelygioje kovoje kritusiems laisvės kovotojams.

Romas Endriukaitis

Partizanų takai neaplenkė ir Novaraisčio

Kazys Justinas GRIGAITIS

Atsargos karininkas, mokytojas Kazys Justinas Grigaitis gimė 1915 m. rugpjūčio 8 d. Janukiškių k., Žvirgždaičių vlsč. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, kurią baigė 1933 m. Toliau mokslą tęsė Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje, kurią baigė 1937 m. 1937 m. liepos 7 d. pašauktas atlikti karinę prievolę Lietuvos kariuomenėje. Nukreiptas į Karo mokyklą, kurią baigė 1938 m. rugsėjo 27 d. gaudamas ats. jaun. leitenanto laipsnį ir paleistas į inžinerijos karininkų atsargą. Gyveno Kaune, dirbo statybos techniku. 1940 m. birželio 6 d. priimtas į karo tarnybą. Pavesta vadovauti Ukmergėje statomam aerodromui. Sovietams likviduojant Lietuvos kariuomenę paskirtas į RA 29 ŠTK atskirąją aviacijos eskadrilę. 1941 m. birželio 24 d. vokiečių suimtas. Kalintas lageriuose ir kalėjimuose. Paleistas iki 1943 m. pab. dirbo Utenos apskr. inžinieriumi. Dėl nesutarimo su vokiečių valdžia iš tarnybos atleistas. Dirbo Utenos elektrinėje ir mokytojavo gimnazijoje. 1943 m. susituokė su Danguole Urbonaityte. 1944 m. gimė dukra Giedrė. 1945 m. kovo 25 d. sovietų valdžios suimtas. Kalintas Utenoje, Vilniuje. 1945 m. spalio 23 d. Karo tribunolo nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems – tremties. Nuo 1946 m. rugpjūčio mėn. kalintas Nyzoblage, Permės sr. Mirė 1949 m. rugpjūčio 13 d. lageryje. 2000 m. liepos 26 d. Prezidento dekretu suteiktas dimisijos leitenanto laipsnis ir pripažintas kario savanorio statusas.

K. J. Grigaitis

Nemunas ties Skirpstauja

Izidorius ŽEMAITIS

Mokytojas Izidorius Žemaitis gimė 1915 m. gruodžio 23 d. Valių k., Jankų vlsč. Būdamas trejų metukų tapo našlaičiu. Augino teta. Nors gyveno vargingai, bet labai norėjo mokytis. Mokėsi Naumiesčio ir Kybartų pradžios mokyklose, vėliau – Kybartų „Žiburio" ir Pilviškių progimnazijoje. Dirbo savivaldybės raštininku, o 1937–1938 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Atlikęs karinę prievolę ūkininkavo, bet labai norėjo tapti mokytoju ir auklėti jaunąją kartą. Neakivaizdiniu būdu baigęs Kauno mokytojų seminariją 1946 m. pradėjo dirbti Jankų pradinės mokyklos vedėju. Daug patirta vargo,

Izidorius Žemaitis apie 1965 m.

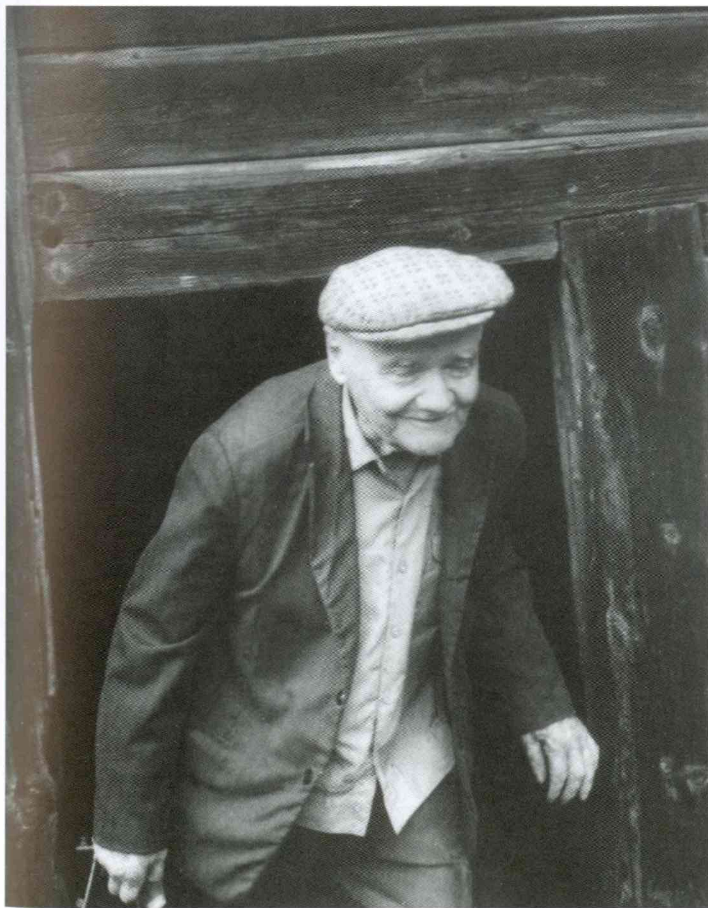
Pašilupių pradinės mokyklos mokytojas Izidorius Žemaitis su savo mokiniais apie 1964 m.

daug išgyventa. Jankų pradinei mokyklai išaugus į septynmetę Izidorius Žemaitis skiriamas jos direktoriumi. Vėl nauji rūpesčiai, statybos, užsodinamas mokyklos sodas, liepų ir ąžuoliukų alėja. Vėliau 16 metų mokytojas vadovavo Pašilupio pradinei mokyklai. Ši mokykla, vadovaujant I. Žemaičiui, tapo pirmaujančia Šakių rajone. 1972 m. uždarius Pašilupio pradinę mokyklą mokytojas vėl grįžta į Jankus ir dirba aštuonmetėje mokykloje. Iš šios mokyklos 1976 m. ir į pensiją išėjo.

Mokytojas Izidorius Žemaitis savo asmeniniu pavyzdžiu mokinių širdyse ugdė pačias tauriausias žmogiškumo sąvokas: dorumą, sąžiningumą, duotojo žodžio laikymąsi, padėti bet kuriam žmogui ištikus nelaimei. Nežiūrint laikmečio sunkumų mokytojas išliko karštu savo krašto patriotu.

Jonas Bosas
Šakiai, 1999 m. gruodžio mėn.

Izidorius Žemaitis savo tėviškėje, kuri XX a. pr. priklausė Ignui Naujokui, gyvenimo saulėlydyje. *1995 m. nuotrauka*

„Tokiuose loviuose (geldose) zanavykai sūdo mėsą", – sakė Izidorius Žemaitis

Zanavykai – Sibiro tremtiniai. Lentos fragmentas iš Plokščių memorialo

Antanas BALTŪSIS-ŽVEJYS

Vienas kovingiausių Lietuvos partizaninio karo veikėjų Antanas Baltūsis-Žvejys gimė 1915 m. Gulbinų k., Pilviškių vlsč., kur jo tėvas žentu buvo atėjęs iš Zanavykų Gerulių k., Barzdų vlsč. Mokėsi Vilkaviškio kunigų seminarijoje. Iš jos išstojęs mokytojavo. Prasidėjus Sovietų–Vokietijos karui paskirtas Pilviškių vlsč. policijos viršininku, dėl žydų persekiojimo kritikos nacių buvo suimtas. Paleistas mokytojavo. Vengdamas dar vieno suėmimo 1943 m. įstojo į Lietuvių savisaugos batalioną. Buvo kuopos vadu, vėliau – bataliono vado adjutantu. 1944 m. pavasarį po atostogų į dalinį negrįžo. Antrosios bolševikinės okupacijos pradžioje tapo partizanu. 1945 m. pabaigoje paskirtas Tauro apygardos štabo Spaudos ir propagandos skyriaus viršininku ir laikraščio „Laisvės žvalgas“ vyr. redaktoriumi. Nuo 1946 m. birželio 1 d. – Tauro apygardos štabo viršininkas, o po mėnesio – apygardos vadas. Antanui Baltūsiui vadovaujant apygardoje buvo pertvarkytos rinktinės, sukurti partizanų statutai, įvesta uniforma, suorganizuoti keli partizanų puskarininkių rengimo kursai. 1946 m. lapkričio 1 d. A. Baltūsis skiriamas Pietų Lietuvos partizanų srities vado pavaduotoju, kartu eina ir Tauro apygardos vado pareigas. 1947 m. sausio 16 d. skiriamas Vyriausiųjų ginkluotųjų pajėgų štabo viršininku. Išaiškėjus KGB agento J. Markulio-Erelio išdavikiškai veiklai, apie tai informuoja visoms Lietuvos partizanų apygardoms. A. Baltūsio iniciatyva Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) prezidiumas parengė jo veiklos schemą. 1947 m. parengė BDPS prezidiumo įgaliotinių kelionę į Vakarus užmegzti ryšių ir gauti paramos. Išduotas ir sovietinių baudėjų apsuptas 1948 m. vasario 1 d. nusišovė Gulbinuose. Antanas Baltūsis-Žvejys apdovanotas Laisvės kovos I laipsnio kryžiumi su kardais (1950 m., po mirties). Jam suteiktas karinis pulkininko laipsnis (1997 m., po mirties).

Sudargas. Tauro apygardos vakarinis pakraštys

Antanas Baltūsis-Žvejys

Antanas AŠTRAUSKAS-VIRŠILA

Laisvės kovotojas Antanas Aštrauskas-Viršila gimė 1915 m. Prūselių k., Šakių vlsč., Matildos ir Antano Aštrauskų šeimoje. Tėvai turėjo 29 ha žemės, gyveno pasiturinčiai, o gyvenimas laisvoje ir nepriklausomoje Lietuvoje diena iš dienos gerėjo. Antanas Aštrauskas, baigęs pradinę mokyklą ir atlikęs karinę prievolę Lietuvos kariuomenėje, kartu su broliu Jonu priklausė Šaulių organizacijai ir rengėsi bet kokiems netikėtumams. Nors Antanas už savo brolį Joną ir buvo lėtesnio būdo, bet visada palaikydavo bet kokį brolio sumanymą. Būdamas šauliu Antanas Aštrauskas dalyvavo ir 1941 m. birželio sukilime prieš okupantus. Nesitaikė broliai Aštrauskai ir antrosios bolševikinės okupacijos dienomis. Jie tapo tautos laisvės gynėjais ir savo ramiu, pastoviu būdu ilgiausiai išgyveno Zanavykuose. KGB už Aštrauskus pažadėjo nemažą pinigų sumą. Ir Judas atsirado – ja tapo KGB užverbuota agentė Ramutė. Tai ji 1953 m. sausio 2 d. į Žalgirio giraitę atvedė KGB kareivius ir parodė brolių Aštrauskų slėptuvę. Žuvo partizanai Viršila ir Siaubas. Jų kūnus KGB kareiviai atvežė į Šakius ir pametė stribinės kieme. Užkasimo vieta nežinoma.

A. Aštrauskas-Viršila

Laisvės kovotojų brolių Antano ir Jono Aštrauskų, žuvusių 1952 m. sausio 2 d., pagerbimas Žalgirio girioje 1999 07 17. Kalba tuometinis Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pavaduotojas Arvydas Vidžiūnas

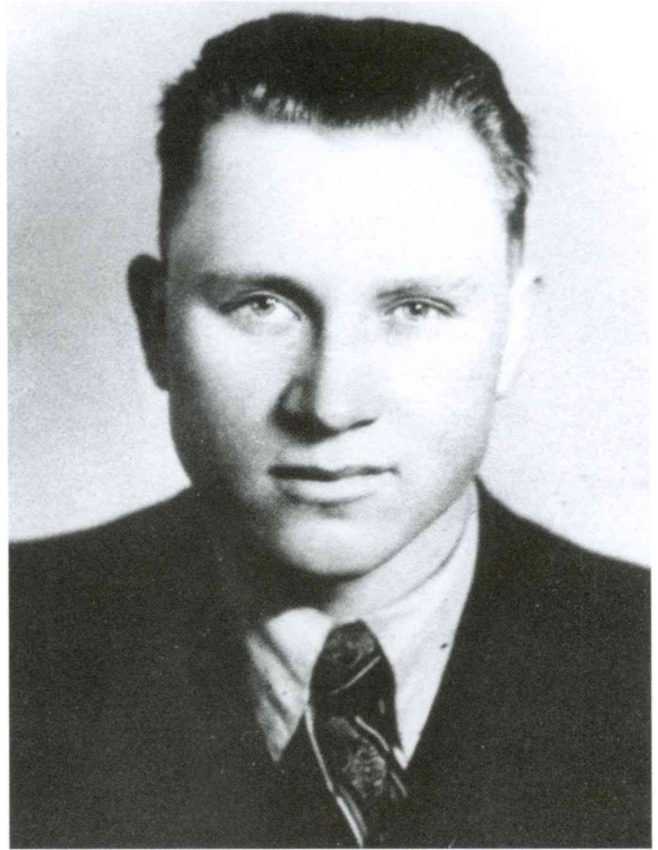

Pranas MILIŪNAS-PUTINAS

Partizanų rinktinės „Žalgiris“ kovotojas Pranas Miliūnas-Putinas gimė 1915 m. Sutkių k., Kidulių vlsč. Baigė Žemės ūkio mokyklą. Vokiečių okupacijos metais gyvendamas Kaune baigė gimnaziją ir pradėjo studijuoti Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Artėjant frontui 1944 m. vasarą su broliais Jurgiu, Jonu ir Juozu pasitraukė į Vakarus. 1945 m. Vokietijoje pateko į sovietinės armijos apsuptį. Pranui ir Jurgiui pavyko pabėgti. Broliai grįžo į Lietuvą ir įsijungė į partizanų gretas. Dažniausiai lankydavosi Žemaitijoje. Tėviškėje buvodavo rečiau.

Pranas Miliūnas-Putinas žuvo nelygioje kovoje 1948 m. rugpjūčio 31 d. Baltkojų miške. Prasidėjus Atgimimui kovotojo palaikai surasti ir 1990 m. rugsėjo 15 d. iškilmingai perlaidoti Kiduliuose.

Romas Endriukaitis

P. Miliūnas-Putinas

Lukšių tvenkinys

Jankai. Paminklas Tauro apygardos „Žalgirio" rinktinės žuvusiems partizanams. Paminkle iškalta ir Marcelės Grybauskaitės-Zindžiuvienės-Tigrienės pavardė

Marcelė GRYBAUSKAITĖ-ŽINDŽIUVIENĖ-TIGRIENĖ

Laisvės kovotoja Marija Grybauskaitė-Žindžiuvienė-Tigrienė gimė 1915 m. Meškučių k., Jankų vlsč. 1945 m. pradžioje vyrui Feliksui išėjus į Laisvės karą Žindžių namus gan dažnai pradėjo lankyti Jankuose įsikūrę stribai. Jie įvairiausiais būdais stengėsi „sumedžioti" atkaklų partizanų vadą. Partizano žmona jautė, kad visa tai ilgai trukti negali, kad NKVD kareiviai ir stribai vieną dieną jį suims ir įkalins. Nuojautos vedama ji paliko namus ir įsijungė į Felikso Žindžiaus-Tigro vadovaujamą partizanų būrį. Kartu su vyrais vykdė partizanų užduotį. Žuvus Feliksui Žindžiui-Tigrui toliau kovojo su okupantais. Tik kova buvo nelygi. Prasidėjo išdavystės. Šio likimo susilaukė ir partizanų grupė, kuriai priklausė Marcelė Žindžiuvienė-Tigrienė. Partizanų ryšininko išduotas bunkeris Papiškinės girioje netoli Altoniškių buvo apsuptas NKVD kariuomenės kareivių. Matydama, kad išeities nėra, Marcelė Žindžiuvienė 1951 m. gegužės 20 d. nusišovė.

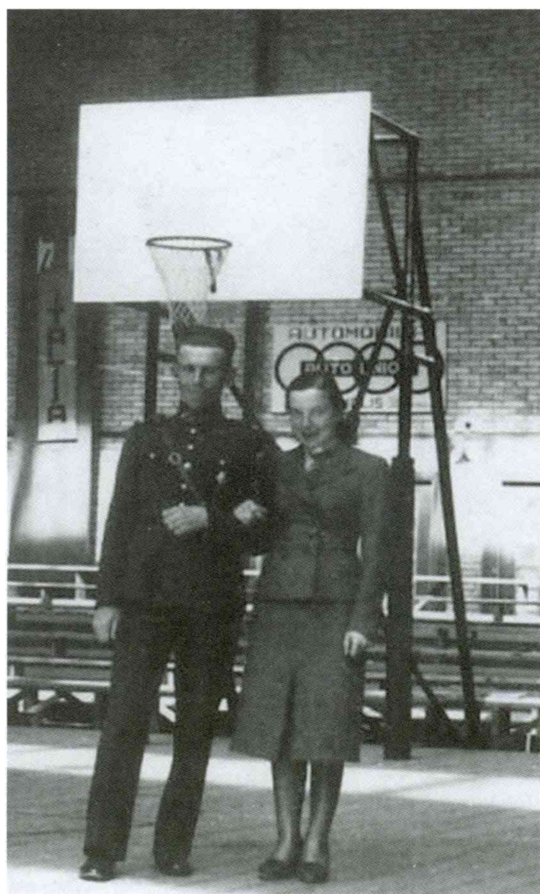
Marcelės ir Felikso Žindžių vestuvinė nuotrauka

Martyna LEVECKYTĖ-MIŠKINIENĖ

Gydytoja Martyna Leveckytė-Miškinienė gimė 1915 m. Šlamų k., Sintautų vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, o ją baigusi studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete. 1940 m. įgijo gydytojos diplomą. 1939 m., dar būdama universiteto Medicinos fakulteto studente, ištekėjo už savo kraštiečio Lietuvos kariuomenės karininko Antano Petkūno (apie jį „NKV“, t. 6, p. 40), kurį okupantai 1941 m. birželio 14 d. suėmė, o 1944 m. nukankino Norilsko lageryje. Artėjant antrajai bolševikinei okupacijai Martyna Leveckytė-Petkūnienė 1944 m. pasitraukė į Vokietiją – dirbo Drezdeno vaikų ambulatorijoje, o 1945–1949 m. – Würzburgo–Schweinfurto pabėgėlių stovyklų gydytoja. 1949 m. emigravo į JAV. Apsigyveno Detroite. Kelerius metus dirbo ligoninėje sesele, aprašinėjo ligų istorijas. Stažavosi Wayne valstijos universiteto Medicinos mokykloje Detroite. Nuo 1953 m. pradėjo verstis privačia praktika. 1989 m. 50-ties metų darbo sukakties proga Michiganos valstijos Medicinos draugijos apdovanota aukso medaliu.

Gyd. Martyna Leveckytė su savo pirmuoju vyru Antanu Petkūnu Kauno sporto halėje 1939 m. *Nuotrauką leidiniui pateikė Kaune gyvenantis zanavykas Vytautas Gvildys*

Zanavykų poetų apdainuota Šešupė

Kostas ZARANKA-BITĖ

Laisvės kovotojas, kapitonas (po mirties) Kostas Zaranka-Bitė gimė 1915 m. Jančių k., Lekėčių vlsč. 1944 m. kartu su broliu Stasiu prievarta buvo mobilizuoti į sovietinę armiją, o apmokymui nugabenti į Jarcevą. Stasys Zaranka kariavo. Po Berlyno šturmo ir ilgo gulėjimo ligoninėse be abiejų rankų plaštakų ir pusiau apakęs grįžo į gimtinę. Kostui iš Jarcevo pavyko pabėgti. Grįžęs į Lietuvą įsijungė į partizaninį judėjimą. Buvo Tauro apygardos saugos būrio kovotoju. 1946 m. Tauro apygardos vadas Zigmas Drunga-Mykolas Jonas vizitavo „Žalgirio“ rinktinės padalinius. Vadą lydėjo saugos būrio kovotojai, kurių tarpe buvo ir K. Zaranka-Bitė. 1946 m. birželio 12 d. prie Agurkiškės partizanai susidūrė su NKVD kariniu daliniu. Sunkiose kautynėse žuvo Tauro apygardos vadas Zigmas Drunga ir didelė dalis jo apsauginių. Kostui Zarankai iš apsupties pavyko prasiveržti.

Kostas Zaranka-Bitė net 8 metus vykdė partizanines užduotis zanavykų žemėje. Turėjo nemažą patirtį, buvo paslaugus, kultūringas, nedalyvaudavo ginčuose su savo draugais, tikėjo žmogaus duotu žodžiu. Šis jo patiklumas jį ir pražudė. 1952–1953 m. žiemą Kostas planavo praleisti iš anksto pasiruoštoje žeminėje Rūdšilyje tarp Lekėčių–Pažugždrio kaimų už nepilno kilometro nuo savo pusseserės Agotos Antanaitytės-Aleksiejankienės namų. Kad giminaičiams nebūtų našta, rūpinosi rugiais, iš kurių sumaltų miltų duoną jam būtų kepusi jo pusseserė. Kaip prisimena Plėgių kaimo partizanų rėmėja Agutė Čekanauskaitė, kurios namuose kurį laiką slėpėsi Kostas, tai maišą rugių Bitei buvo pažadėjęs Raninės eigulys Jurgis Gurskis. Atėjęs pas eigulį partizanas nakvojo kluone. Kaip teigia partizaninio judėjimo žinovas Romas Rusteika, kilęs iš Raninės, tai eigulys J. Gurskis dar 1945 m. Lekėčiuose buvo užverbuotas KGB agentas. Kosto draugai buvo įspėję, kad su eiguliu būtų atsargūs. Bet šis netikėjo, jog Jurgis gali būti taip žemai puolęs ir kartą Agutei Čekanauskaitei pasakė: „Gurskis puikus žmogus, jis net naujutėlį šautuvą mums padovanojo.“ Ir, anot Romo Rusteikos, šis „puikus žmogus“ už rugių maišą 1952 m. lapkričio 17 d. savo rankomis papjovė partizaną Kostą Zaranką-Bitę. Bet tai jau atskira istorija.

Kosto Zarankos gimtinė Jančių kaime. *1996 m. nuotrauka*

Kosto Zarankos nuotrauka daryta tarnaujant Lietuvos kariuomenėje

Viktoras VALAITIS

Poetas Viktoras Valaitis gimė 1916 m. vasario 18 d. Laukiniškės k., Jankų vlsč. Pirmosios bolševikinės okupacijos metais Šakiuose buvo vienas iš Komjaunimo organizatorių. Prasidėjus Sovietų Sąjungos–Vokietijos karui 1941 m. pasitraukė į Rusiją. Suorganizavus XVI lietuviškąją diviziją tapo šio dalinio kariu. Žuvo 1943 m. gruodžio 20 d. fronte prie Gorodeko (Baltarusija, Vitebsko sr.). 1965 m. jo palaikai pargabenti į Lietuvą ir lapkričio 20 d. perlaidoti Šakių kapinėse. Kūrybą Viktoras Valaitis skelbė divizijos laikraštyje „Tėvynė šaukia“. Išleisti ir pomirtiniai eilėraščių rinkiniai: „Žygyje“ (1953) ir „Atakon žengiu“ (1986).

Viktoras Valaitis

Viktoro Valaičio kapas Šakių kapinėse

Marija SUTKUTĖ-BERCKAITIENĖ

Tautodailininkė, audėja Marija Sutkutė (Sutkytė)-Berckaitienė gimė 1916 m. gegužės 16 d. Kisielių k., Plokščių vlsč. Nuo devynerių metukų pas ūkininkus pradėjo ganyti kiaules. Mokyklos nelankė. Sulaukusi 19 metų ištekėjo už Vinco Berckaičio. Gyveno Antūbiškių k., Paežerėlio vlsč., vėliau gyventi persikėlė į Tūbiškių k., o nuo 1979 m. – į Lekėčių miestelį.

Visą gyvenimą audė raštuotas lovatieses, staltieses, rankšluosčius. Verpti pradėjo nuo aštuonerių metų, kai tik pradėjo pasiekti ratelio pakojas. Piemenaudama pynė botagų ąsas, vijo botagus. Pradėjusi austi dirbo nesustodama. Neišlipusi iš staklių kiek nusnausdavo ir vėl pyškindavo. Savo darbų parodas buvo surengusi Zanavykų muziejuje Šakiuose (1996) ir Tėviškės muziejuje Rumšiškėse (1997).

M. Berckaitienė mirė 1999 m. sausio 18 d. Lekėčiuose.

Marija Sutkutė-Berckaitienė. *1998 m. nuotrauka*

Marijos Sutkutės-Berckaitienės darbo lovatiesės

Jonas BALTRUŠAITIS

Gydytojas, atsargos karininkas Jonas Baltrušaitis gimė 1916 m. gegužės 15 d. Griškabūdžio k. Baigė Šakių „Žiburio“ gimnaziją. 1937 m. rugsėjo 15 d. baigęs Karo mokyklos XII aspirantų laidą jaunesniojo leitenanto laipsniu buvo paleistas į pėstininkų specialybės karininkų atsargą. Kilus Vokietijos–SSRS karui užsiregistravo Kauno karo komendantūroje. 1942 m. baigė Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą ir iki 1944 m. dirbo gydytoju Griškabūdyje. Baigiantis Antrajam pasauliniam karui pasitraukė į Vakarus. 1950 m. emigravo į Kanadą, gyveno ir dirbo gydytoju Ontarijo provincijoje.

Jonas Baltrušaitis mirė 1981 m. rugpjūčio 27 d.

Jonas Baltrušaitis

Pašešupio vieškelis Slavikai–Kudirkos Naumiestis

Kun. Juozas ARANAUSKAS

Kunigas Juozas Aranauskas gimė 1916 m. liepos 1 d. Kardokų k., Višakio Rūdos parapijoje. 1938 m. baigęs gimnaziją jėzuitų buvo pasiųstas mokytis į Kunigų seminariją. Studijavo Čekoslovakijoje ir Lietuvoje. Kunigu įšventintas 1945 m. birželio 29 d. 1947–1952 m. buvo lietuvių kapelionas Belgijoje. Vėliau išvyko į JAV, o nuo 1953 m. Kanadoje – Montrealio lietuvių parapijos vikaras.

Aranauskų gyvenamasis namas Kardokuose. *1998 m. nuotrauka*

Aranauskų šeima 1934 m. rugpjūčio 5 d. Višakio Rūdoje: būsimasis teisininkas Jonas (g. 1917), būsimasis kunigas Juozas (g. 1916), brolis Vaclovas (g. 1918), motina Ona Janulaitytė-Aranauskienė, dukra Ona, šeimos galva Jonas Aranauskas su broliais Abišalais iš Kauno

Ričardas PETERSONAS

Mokytojas Ričardas Petersonas gimė 1916 m. liepos 27 d. Ramoniškių k., Kidulių vlsč. 1938 m. baigė Jurbarko „Saulės" gimnaziją. 1940 m. Švietimo ministerijoje išlaikė valstybinius egzaminus mokytojo teisėms. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. 1945–1948 m. mokytojavo Oldenburge, 1948–1951 m. – Oldenburgo–Wehneno lietuvių gimnazijos matematikos mokytojas. 1951 m. emigravo į JAV ir apsigyveno Čikagoje. 1982–1992 m. – JAV LB Švietimo tarybos knygyno Čikagoje administratorius, nuo 1992 m. – Pasaulio lietuvių archyvo Periodikos skyriaus direktorius. Priklauso JAV LB Lietuvių mokytojų sąjungai, Amerikos lietuvių vaiko ugdymo draugijai.

1835 m. statyta Slavikų Šv. Onos bažnyčia

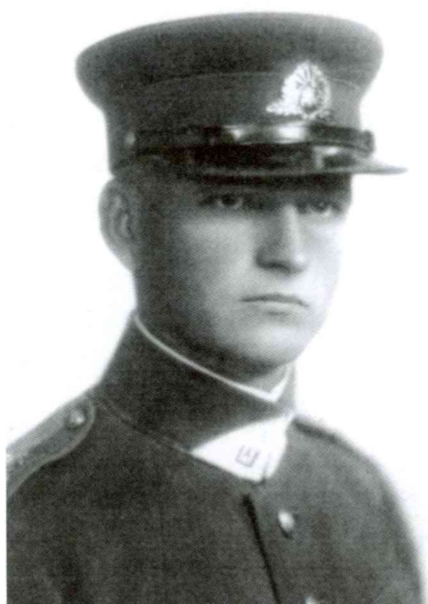
Jonas AŠTRAUSKAS-SIAUBAS

Laisvės kovotojas Jonas Aštrauskas-Siaubas gimė 1916 m. rugpjūčio 6 d. Prūselių k., Šakių vlsč., Matildos ir Antano Aštrauskų šeimoje. Buvo linksmas, visų mylimas vaikas. Baigęs Plieniškių pradinę mokyklą darbavosi tėvų ūkyje. 1941 m. birželio mėn. dalyvavo sukilime prieš okupantus. 1943 m. Jonas Aštrauskas sukūrė šeimą vesdamas Marcelę Naujokaitytę (apie ją „NKV", t. 6), bet šeimyninio gyvenimo dienos buvo trumpos. 1944 m. per Aštrauskų ūkį ėjo fronto linija. Gyventojams teko evakuotis. Pirmagimio sūnaus laidotuvės, o 1944 m. spalio 28 d. suimamas Jonas Aštrauskas. Buvo kalinamas Kauno ir Griškabūdžio kalėjimuose. Griškabūdžio areštinėje buvo ir saviškių, kurie organizavo kalinių pabėgimą. Šių pabėgusių kalinių tarpe buvo ir Jonas Aštrauskas. Priekyje buvo vienas kelias – kova už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, Jonas Aštrauskas tuo keliu ir nuėjo. Žmonės buvo geri – palaikė partizanus: jiems teikė maistą, rūbus, o reikalui esant – ir pastogę. Jonas Aštrauskas partizanaudamas užsiaugino ilgus plaukus, o būdamas švelnių veido bruožų savo išvaizda net buvo pasinaudojęs, kad ištrūktų iš apsupties. Tik kova nebuvo lygi. Žmones suvarė į kolchozą, parama sumažėjo. Tarp partizanų pasirodė KGB agentų smaugikų. Užverbuoti ir kai kurie partizanų ryšininkai. 1953 m. sausio 2 d. KGB agentė Ramunė (M. Ž. dabar gyvenanti Griškabūdyje) karinės čekistų operacijos metu atvedė prie slėptuvės. Ši buvo apsupta. Ir čia įvyko ta siaubinga tragedija. Partizanus brolius Antaną ir Joną Aštrauskus nušovė saugumietis Vyt. V., šiuo metu gyvenantis Tauragėje. Tai teisme įrodyta atkakliosios Jono Aštrausko dukros Martinos Bikulčienės.

Laisvės kovotojo Jono Aštrausko žmona Marcelė, dukra Martina, anūkai Inga ir Darius partizano žuvimo vietoje Žalgirio girioje 1999 07 17

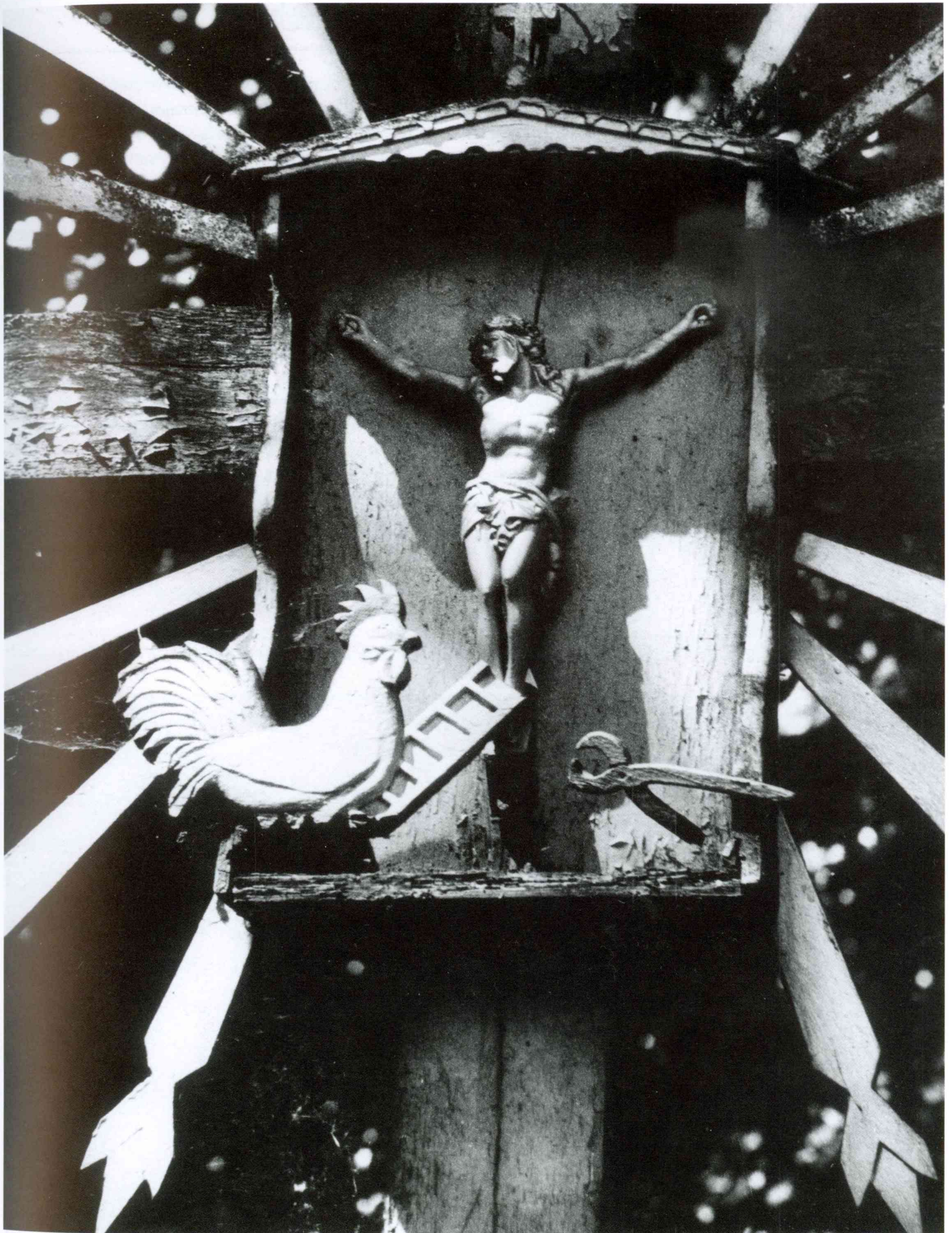
Antanas ANKUDAVIČIUS

Karininkas Antanas Ankudavičius gimė 1916 m. rugpjūčio 16 d. Pupių k., Barzdų vlsč. Mokėsi Pilviškių progimnazijoje. 1936 m. baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją, vėliau – Alytaus aukštesniąją miškų mokyklą. 1937 m. liepos 1 d. pradėjo tarnauti Lietuvos kariuomenėje. 1940 m. rugpjūčio 19 d. baigęs Karo mokyklos XXI laidą ir gavęs jaunesniojo leitenanto laipsnį tarnavo I raitojoje baterijoje. Likviduojant Lietuvos kariuomenę 1940 m. rugsėjo 10 d. paskirtas į RA 29 ŠTK 179 šaulių divizijos 234 šaulių pulką, vėliau perkeltas į RA 26 kavalerijos pulką ir paskirtas zenitinės baterijos ugnies būrio vadu. 1941 m. balandžio mėn. kavalerijos pulką išformavus perkeltas į 617 artilerijos pulką. 1941 m. birželio 14 d. suimtas, išvežtas į Norilską (Krasnojarsko kr.) ir įkalintas. 1942 m. rugsėjo 5 d. Ypatingojo pasitarimo nuteistas aštuoneriems metams lagerio. Mirė 1943 m. balandžio 29 d. lageryje nuo išsekimo.

Jaun. leitenantas Antanas Ankudavičius

Lietuvių karininkų, žuvusių Norilske, memorialinė-paminklinė lenta, kurioje įrašytos nukankintų zanavykų karininkų kapitono Juozo Tėvelio, leitenanto Stasio Bakšio, leitenanto Antano Petkūno ir jaun. leitenanto Antano Ankudavičiaus pavardės

Nukryžiuotasis Sutkų bažnytkaimio kapinaitėse

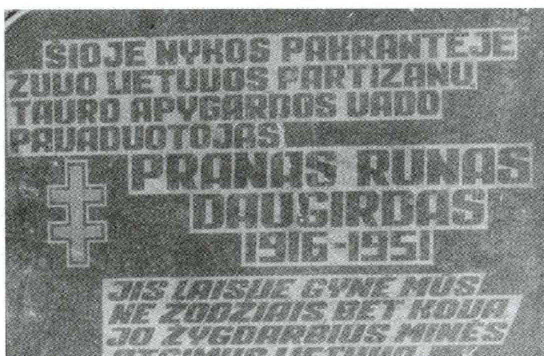
Pranas RUNAS-DAUGIRDAS

Laisvės kovotojas Pranas Runas (slapyv. Šarūnas, Gintaras, Algirdas, Daugirdas) gimė 1916 m. rugsėjo 17 d. Bundzų k., Plokščių vlsč., ūkininkų Viktorijos Girdauskaitės-Runienės ir Prano Runo šeimoje. Buvo vyriausias vaikas šeimoje. Runų namuose vyravo pagarba žmogui, meilė Dievui ir tėvynei. Šių vertybių šviesoje augo ir būsimasis laisvės kovotojas Pranas. Mokėsi. Tapo agronomu. 1939 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje. 1941 m. birželio 22–28 d. dalyvavo sukilime prieš sovietų valdžią. Vokiečių okupacijos metais nuo 1942 m. dirbo Šakių ir Plokščių valsčių agronomu. Bolševikams antrą kartą okupavus Lietuvą 1945 m. pradžioje įsidarbino girininkijoje. Atvykęs į Kauną ir susitikęs su Lietuvos laisvės armijos kovotojais iš legalaus gyvenimo pasitraukė ir pasuko laisvės kovos keliu. 1945 m. gegužės 12 d. kartu su jaunesniu broliu Vytautu dalyvavo didžiausiame Zanavykuose vykusiame Valkų mūšyje prieš okupantų pasienio karinį dalinį. 1945 m. vasarą sumanė Zanavykuose kurti LLA batalioną. Be Prano Runo šio bataliono kūrimo iniciatoriais dar buvo kapitonas Jurgis Valtys (1910–1945) ir Jonas Bacevičius (?–1945). Bendražygiams žuvus Pranas Runas nenuleido rankų ir į organizuojamą LLA batalioną kvietė naujus kovotojus. Vėliau

Laisvės kovotojas Pranas Runas

Prano Runo-Daugirdo žuvimo vieta. Toliau matosi Vinco Benio sodyba

LLA bataliono pavadinimą pakeitė į Dr. V. Kudirkos rinktinę ir jai vadovavo. Tuomet šiai rinktinei priklausė šiaurės ir vakarų Zanavykų dalis: Slavikų, Kidulių, Gelgaudiškio, Plokščių, Paežerėlių, Šakių ir dalis Lukšių, Lekėčių apylinkių, laisvės kovotojai. Palaikė ryšį su Jungtinės Kęstučio apygardos partizanais, kovojusiais Žemaitijoje, kurios sudėtyje buvo ir ne vienas Panemunių zanavykas.

1946 m. rudenį Prano Runo vadovaujama Dr. V. Kudirkos rinktinė prijungiama prie Tauro apygardos „Žalgirio“ rinktinės, o buvusi Dr. V. Kudirkos rinktinė perorganizuojama į 36-ąją ir 37-ąją kuopas. Nuo tada Pranas Runas skiriamas „Žalgirio“ rinktinės štabo viršininku. 1947 m. vasarą Tauro apygardos štabas Kazlų Rūdos giriose laisvės kovotojų apmokymui – puskarininkio pareigoms gauti – surengė kursus, kuriuose dėstė ir „Žalgirio“ rinktinės štabo viršininkas Pranas Runas. 1948 m. liepos 23 d. Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 17 Pranas pervedamas į Birutės rinktinę ir skiriamas šios rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininku, o už mėnesio – Birutės rinktinės vadu. Netrukus (1948 m. spalio 15 d.) apygardos vado įsakymu Nr. 53 slapyvardžiu Daugirdas perkeliamas į Tauro apygardos štabą adjutanto pareigoms, o 1949 m. pradžioje papildomai dar skiriamas ir apygardos prokuroro pareigoms. Šeši metai rezistencinėje kovoje bei gyvenimas blogose ir drėgnose žeminėse išsekino Prano organizmą. Atvira plaučių džiova paaštrėjo. 1950 m. balandžio 27 d. Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 16 Pranas Runas jo paties prašymu išleidžiamas atostogų.

Eidamas Tauro apygardos „Žalgirio“ rinktinės vado pareigas Pranas Runas, išduotas nelygioje kovoje prieš Šakių MGB vidaus kariuomenės dalinį, žuvo 1951 m. birželio 16 d. Meškeliūnų k. (Paežerėlių vlsč.) pas ūkininką Vincą Benį (sužeistas į koją nusišovė).

Birutė Runaitė-Šidlauskienė
Kaunas, 1999 m.

Tauro apygardos Mokomosios kuopos lektoriai Kazlų Rūdos giriose: „Žalgirio“ rinktinės štabo Organizacinio skyriaus viršininkas Jonas Kuras-Jaunutis iš Jankų (žuvo 1948 m. balandžio 12 d.); Tauro apygardos adjutantas, Mokomosios kuopos vadas Juozas Jasaitis-Naktis; „Žalgirio“ rinktinės štabo viršininkas Pranas Runas-Daugirdas (žuvo 1951 m. birželio 16 d.); Vytauto rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas Jurgis Vasiliauskas-Skydas (žuvo 1949 m. sausio 20 d.). *1947 m. rugpjūčio 10 d. nuotrauka*

Jonas KAZLAUSKAS

Pedagogas, muzikologas, kompozitorius, vargonininkas Jonas Kazlauskas gimė 1916 m. rugpjūčio 22 d. Rygiškių k., Griškabūdžio vlsč. Mokėsi Marijampolės marijonų gimnazijoje, kur gavo tvirtus lietuvių, prancūzų, vokiečių, lotynų, graikų kalbų pagrindus. Buvo įstojęs į Vilkaviškio kunigų seminariją. Vėliau Vytauto Didžiojo universitete studijavo prancūzų kalbą ir literatūrą. 1943 m. baigęs Vilniaus universitetą mokytojavo Zarasų gimnazijoje ir dėstė lotynų, vokiečių, prancūzų kalbas. 1945–1951 m. Vilniaus universitete dėstė prancūzų kalbą ir literatūrą. Nuo vaikystės J. Kazlauską žavėjo muzika. Gyvendamas Vilniuje Muzikos mokykloje mokėsi dainavimo ir vargonų klasėse, vargonininkavo įvairiose sostinės bažnyčiose. Atidarius Vilniuje konservatoriją, ten studijavo teorines disciplinas, kompoziciją. Bolševikinio „valymo" metu kaip neidėjiškas buvo atleistas iš universiteto vyr. dėstytojo pareigų. Bet tuo metu baigęs Valstybinę konservatoriją pradėjo dirbti Vilniaus J. Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje, kur 25 metus vadovavo Teorinių disciplinų ir kompozicijos skyriui. Filologinis ir muzikinis išsilavinimas davė savo vaisius: parašė ir išleido knygas „Muzikos kūrinių analizė" (1968) ir „Muzikos instrumentai ir partitūra" (1957), sukūrė originalių chorinių dainų, instrumentinių pjesių, dainų vaikams, harmonizavo liaudies dainas. Kūrė religines giesmes chorui ir solistams, muziką vargonams, parašė Gedulo mišias. Jau sirgdamas parengė Grigalinio giedojimo vadovėlį, sudarė giesmyną. Dirbo Liturginės komisijos muzikos konsultantu.

Jonas Kazlauskas mirė 1984 m. lapkričio 11 d. Vilniuje. Palaidotas Karveliškių kapinėse.

Jonas Kazlauskas

Jono Kazlausko gimtinė Rygiškiuose. Čia ir kun. A. Tatarės gimtinė (apie jį „NKV", t. 1, p. 12)

Mokytojos Cecilijos Bindokaitės namelis Žemojoje Panemunėje. Čia vasaras su šeima leisdavo žinomas uostamiesčio Dramos teatro aktorius Vytautas Kancleris

Henrikas SINKUS

Gydytojas, Tauro apygardos partizanų ryšininkas, dimisijos kapitonas Henrikas Sinkus gimė 1916 m. rugpjūčio 26 d. Naumiestyje darbininkų šeimoje. Būdamas septynerių metukų savo darbinę veiklą pradėjo nuo ūkininko Banionio kiaulių ganymo. Ir taip ištisas devynias vasaras. Ir tik tarp Visų Šventųjų ir Velykų lankė Naumiesčio pradžios mokyklą, o sekmadieniais patarnaudavo Šv. Mišiose, kurias atnašaudavo tuometinis Naumiesčio klebonas kanauninkas Vincentas Vizgirda (apie jį „NKV", t. 1, p. 227). 1932 m. geriems žmonėms padedant įstojo į Tėvų Jėzuitų gimnaziją Kaune. Mokėsi toje pačioje klasėje su būsimuoju kardinolu Vincentu Sladkevičiumi. 1939 m. gavęs brandos atestatą buvo pašauktas atlikti karinę prievolę į Lietuvos kariuomenę. Nukreiptas į Karo mokyklą, kurioje 1940 m. spalio 2 d. baigė XV aspirantų laidą ir nesuteikus karinio laipsnio išleistas į pėstininkų karininkų atsargą. 1940 m. H. Sinkus Vytauto Didžiojo universitete pradėjo studijuoti mediciną. 1945 m. gavęs gydytojo diplomą dirbti buvo nukreiptas į Kauno II moterų ligoninę. Šios

H. Sinkus. *2000 m. nuotrauka*

Kariūnas-aspirantas H. Sinkus. *1940 02 16 nuotrauka*

ligoninės vieno skyriaus vedėja buvo gydytoja Elena Taunytė, o jos brolis buvo Lietuvos karo lakūnas kapitonas Leonas Taunys, kuris, dirbant Suvalkijoje pogrindžio štabe, niekaip negalėjo užmegzti ryšio su LLA (Lietuvos laisvės armija). Ryšio užmezgimo tarpininku buvo jaunas gydytojas Henrikas Sinkus. 1946 m. vasario 9 d. gydytojai E. Taunytė ir H. Sinkus buvo suimti ir nuteisti už ryšio palaikymą su pogrindžiu. H. Sinkui buvo duoti 8 metai katorgos ir 5 metai tremties. Kalėjo Vorkutoje. Dirbo kalėjimo ligoninėje chirurgu. Išėjęs iš kalėjimo tremtį atliko Vorkutos gimdymo namuose. Iš tremties paleistas 1956 m. grįžo į Lietuvą ir 30 metų dirbo Kalvarijos ligoninėje. Būdamas studentu H. Sinkus vedė bendrakursę Valeriją Bulotaitę, sukūrė šeimą. Išaugino du sūnus: Algimantas – habilituotas daktaras, profesorius, dirba Kauno klinikose; sūnus Rimgaudas Silvestras – inžinierius, gyvena ir dirba Utenoje, yra kelių fantastinio turinio knygų autorius.

Gyd. H. Sinkus jau 80-ties su žmona Valerija Bulotaite-Sinkuviene savo darbo kambaryje Kalvarijoje

Gyd. H. Sinkus (antrasis iš kairės) su Vorkutos gimdymo namų personalu, 1954 m.

Jonas Pranas PALUKAITIS

Žurnalistas Jonas Pranas Palukaitis gimė 1916 m. spalio 10 d. Runkių k., Višakio Rūdos parapijoje. 1939 m. eksternu išlaikė brandos atestato egzaminus Valstybinėje egzaminų komisijoje. Iki 1940 m. bendradarbiavo leidiniuose: „Vilniaus balsas", „Ateitis", „Karys". 1944 m. atsidūrė Vokietijos karo pabėgėlių stovykloje. 1945–1946 m. leido ir redagavo Bambergo lietuvių informacinį biuletenį „Naujienos", 1946–1948 m. – biuletenį „Tėviškės garsas", 1948–1950 m. – laikraščius „Mintis" ir „Lietuvis". Persikėlęs gyventi į JAV, 1951–1952 m. buvo leidinių „Akiračiai" ir „Atspindžiai", 1958–1963 m. – laikraščio „Dirva" redaktoriumi, 1964 m. – spaustuvės „Viltis", 1965–1972 m. – spaustuvės „Galinda" vedėju, 1976–1981 m. – „Draugo" Ofseto skyriaus vedėju. 1994 m. sugrįžo į Lietuvą. Parašė knygą „Lietuvių periodika Vakarų Europoje 1944–1952" (išleista 1993 m. Vilniuje). Su J. Puzinu suredagavo lietuvių tautos istorinę apžvalgą „Tautinės minties keliu" (1979), išvertė įvairių autorių beletristikos, reportažinio ir memuarinio pobūdžio knygas.

Višakis prie Kardokų

Vytautas MAŽEIKA

Ekonomistas, spaustuvininkas Vytautas Mažeika gimė 1916 m. rugsėjo 17 d. Kriūkuose. Baigęs Kriūkų pradinę mokyklą toliau mokslus tęsė Marijampolės marijonų gimnazijoje. 1937 m. pradėjo studijuoti ekonomikos mokslus Vytauto Didžiojo universitete ir dirbo Šv. Kazimiero draugijos „Šviesos" spaustuvėje vedėju. Bolševikams okupavus Lietuvą dirbo leidyklos inspektoriumi, nuo 1941 m. – Šakių vartotojų kooperatyvo planuotoju, o 1943 m. – Šakių vartotojų kooperatyvo direktoriumi. 1944 m. artėjant antrajai bolševikinei okupacijai pasitraukė į Vakarus. Anglų okupacinėje zonoje Vokietijoje dirbo Kvedlinburgo sėklininkystės firmoje, o 1945 m. II pusėje gyveno ir dirbo Blombergo karo pabėgėlių stovykloje. 1949 m. emigravo į JAV. Dirbo kartono gamykloje Čikagoje skyriaus viršininku ir studijavo universitete. Aktyviai reiškėsi lietuviškoje visuomeninėje veikloje. Savo kraštiečio V. Tamulaičio vaikų literatūros premijų mecenatas.

Vytautas Mažeika 1995 m. liepos 30 d. Paežerėliuose per Šv. Onos atlaidus

Žvilgsnis nuo Nemuno šlaito Kriūkuose į Seredžiaus tolius

Stasys LAUKAITIS-LAUKEVIČIUS

Atsargos karininkas Stasys Laukaitis-Laukevičius gimė 1916 m. spalio 25 d. Jokūbonių k., Paežerėlių vlsč. Mokėsi Marijampolės marijonų gimnazijoje. 1936 m. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo Karo mokykloje. 1937 m. rugsėjo 15 d. baigęs Karo mokyklos XII aspirantų laidą ir suteikus artilerijos atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnį paleistas į artilerijos karininkų atsargą. 1937 m. rudenį pradėjo studijuoti mediciną Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete. Pritrūkęs studijoms lėšų jas nutraukė. Vėliau grįžo į universitetą ir studijas tęsė toliau.

S. Laukaitis-Laukevičius

Šv. Onos atlaidų mugė Griškabūdyje. *1999 m. nuotrauka*

Pranas KUDIRKA

Pranas Kudirka gimė 1916 m. Žilių k., Barzdų vlsč. Šeimoje augo keturios dukros: Marija, Antanina, Kazimiera ir Onutė. Onutė anksti ištekėjo už Šėtijų kaimo ūkininko Jono Blažio (apie jį „NKV", t. 2, p. 96) ir besilaukdama pirmagimio mirė. Kai Pranas mokėsi Marijampolės gimnazijoje, mirė ir brolis Vytautas. Nebaigęs gimnazijos Pranas grįžo į tėviškę, nes reikėjo padėti tėvui ir pratintis ūkininkauti. Iš Žilių Pranas išėjo ir į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo Kaune, mokėsi Karinėje felčerių-sanitarų mokykloje. 1939 m. baigęs karinę tarnybą grįžo į gimtuosius Žilius. Ir pagaliau 1941 m. birželio 14 d... Iš pat ryto pas Kudirkus atvažiavo tuometinis valsčiaus partorgas Aleksandras Jančius, dar vienas nepažįstamas lietuvis ir keletas rusų kariškių. Šie susodino Kudirkus į mašiną ir išvežė į Pilviškių geležinkelio stotį. O čia jau visas būrys pažįstamų barzdiškių: tai ir iš Lekėčių kilusio mokytojo Dundulio, ir pašto agentūros vedėjo Viltrakio, ir buvusio valsčiaus viršaičio Sulžicko, ir Ulinskių, Babušių, Jurgelaičių šeimos. Dvidešimt penkerių metų Pranas Kudirka kartu su tėvais atsidūrė atokiame Altajaus krašto Togulo rajone. 1944 m. gruodžio 6 d. iš gyvųjų tarpo pasitraukė Prano tėvas, buvęs Lietuvos Respublikos Seimo narys Jonas Kudirka (1878–1944), o 1958 m. į šaltą Altajaus žemę atgulė ir Prano motinėlė Petronėlė Kudirkienė (1883–1958). 1958 m. tremtis jau buvo panaikinta, bet grįžti į Lietuvą dar neleido. Pranas 1952 m. vedė vietinę merginą Zinaidą, kuri iš karto panoro išmokti lietuviškai. Ir 1961 m. Pranas Kudirka, palikęs tėvus ilsėtis Altajaus žemėje, su žmona Zinaida grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Marijampolėje (tuometiniame Kapsuke). Aštuoniolika metų atidirbęs gelžbetonio konstrukcijų gamykloje išėjo į pensiją.

Pranas Kudirka mirė 1994 m.

Pranas Kudirka prie Pilviškių geležinkelio stoties, iš kurios 1941 m. su tėvais buvo ištremtas į Altajaus kraštą

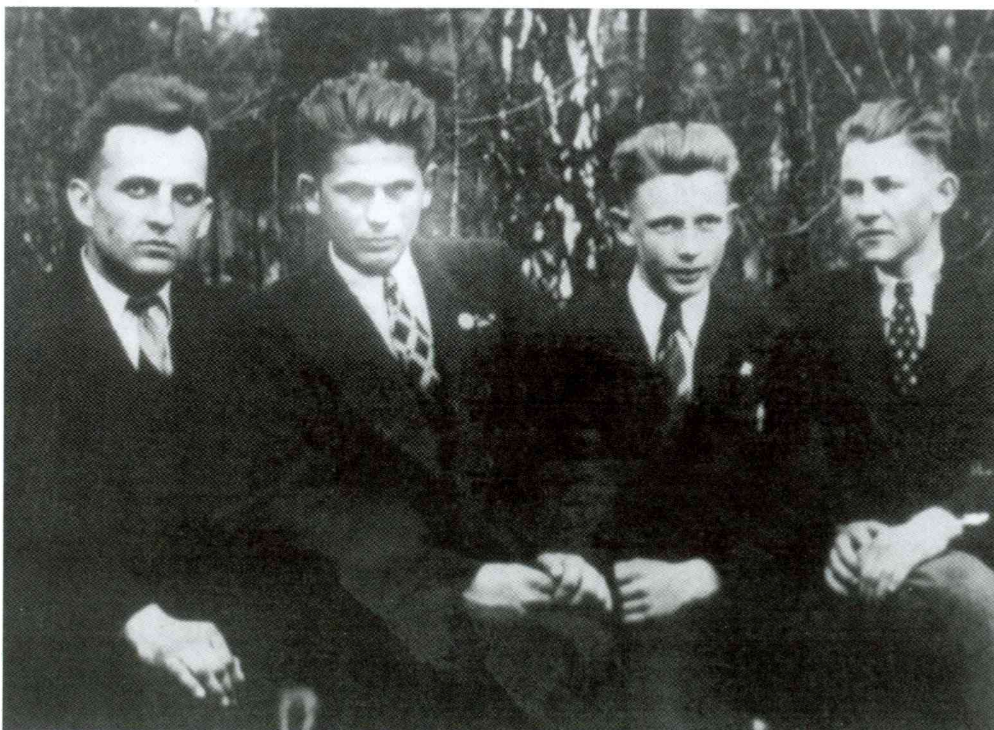

Pranas Kudirka 1992 m. gegužės 3 d. Gražiškių k. kapinaitėse

LKJS Sintautų kuopos pavasarininkai

LKJS Sintautų kuopos pavasarininkai. Sėdi iš kairės į dešinę: pirmasis – neatpažintas, antroji – Teofilė Stepulaitytė, trečiasis – neatpažintas, ketvirtoji – Onutė Navikaitė, Pranas Kriaučiūnas, Elena Jurgilaitė, Kazimieras Stepulaitis. Antroje eilėje: Elena Sakalauskaitė, Orintaitė, Tėvelytė, Juozas Tumosa (apie jį „NKV“ t. 7), Liūdžius, Petrė Rudzevičiūtė. Trečioje eilėje: Antanas Jakaitis, Pranas Steputaitis, Antanas Skaisgirys ir Elena Dagilytė. *Nuotrauka iš Agotos Stepulaitienės albumo*

Zanavykų ąžuolai: Varanauskas, Pranas Runas (apie jį „NKV“, t. 6, p. 80), Feliksas Gediminas Kaunas (apie jį „NKV“, t. 6, p. 186) ir Rudaitis. *1935 m. nuotrauka*
Nuotrauka iš F. G. Kauno asmeninio albumo

Rokas STEPULAITIS

Tautodailininkas Rokas Stepulaitis gimė 1916 m. spalio 28 d. Leopolės vienkiemyje, Sintautų vlsč. Šeimoje buvo dvyliktasis vaikas. Baigus Šakių „Žiburio“ gimnaziją buvo pašauktas atlikti karinę prievolę į Lietuvos kariuomenę. Buvo nukreiptas į Karo mokyklą, kurioje Rokas Stepulaitis 1937 m. rugsėjo 15 d. baigė XII aspirantų laidą. Respublikos Prezidento dekretu Nr. 933 Rokui Stepulaičiui buvo suteiktas jaun. leitenanto karinis laipsnis ir išleistas į pėstininkų karininkų atsargą. Dirbo muitinėje Skirmantiškių pereinamojo punkto vedėju, o karo metais – prekyboje. Artėjant antrajai bolševikinei okupacijai pasitraukė į Vakarus. Vėliau emigravo į Kanadą ir apsigyveno Barrie mieste, kur ir nugyveno likusią gyvenimo dalį.

Suaižėjus „geležinei uždangai“ Rokas Stepulaitis skubėjo į Lietuvą, o ir ne tuščiomis. Blokados metu Lietuvai padovanojo dalį savo santaupų, o Zanavykų krašto muziejuje įrengė savo kūrinių ekspoziciją, rėmė muziejų materialiai. Už reikšmingą paramą puoselėjant ir saugant zanavykų etninę kultūrą Rokui Stepulaičiui 1996 m. suteikti Šakių garbės piliečio ir Zanavykų krašto muziejaus garbės nario vardai.

Rokas Stepulaitis mirė 1998 m. liepos 27 d. Kanadoje, Berrie mieste.

R. Stepulaitis

Rokas Stepulaitis (antrasis iš dešinės) savo personalinėje parodoje Šakiuose Zanavykų krašto muziejuje

Vytautas BAKŪNAS

Dainininkas (baritonas) Vytautas Bakūnas gimė 1916 m. Lukšių parapijoje. Muzikos mokėsi pas tėvą vargonininką. Mokėsi Šakių ir Vilkaviškio gimnazijoje. 1937–1944 m. studijavo Kauno konservatorijoje pas Vitingą ir P. Oleką (apie jį „NKV“, t. 2, p. 231). Būdamas ketvirto kurso studentu, 1944 m. debiutavo Kauno didžiajame teatre sukurdamas Varlango vaidmenį M. Musorgskio operoje „Borisas Godunovas“. 1944 m. pasitraukęs į Vakarus koncertavo su J. Augaityte, A. Sprindžiu ir kt. Persikėlęs gyventi į JAV apsigyveno Klivlende, koncertavo kaip solistas.

V. Bakūnas

Kauno muzikinis teatras

Petras GAILIŪNAS

Veterinarijos gydytojas Petras Gailiūnas gimė 1917 m. sausio 1 d. Katilių k., Griškabūdžio vlsč. Kaune baigė Veterinarijos akademiją ir buvo paliktas asistentu mokslo tiriamajam darbui. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Vertėsi privačia praktika ir dirbo mėsos priežiūros inspektoriumi. Nuo 1949 m. visą laiką dirbo JAV veterinarijos žinyboje. 1961–1971 m. dirbo Gyvulių ligų tyrinėjimo laboratorijoje Greenporte, N. Y. Čia jo darbų pagrindą sudarė snukio ir nagų ligos tyrinėjimai. Įrodė, kad šios ligos virusas išsilaiko plaukuotoje galvijų odoje ir joje iššaukia mikroskopinių sužalojimų. Tuo atradimu jis atvėrė naują vagą medicininės virokologijos tyrimams. Iš savo tyrinėtosios srities vienas ir kartu su kitais paskelbė apie 40 mokslo darbų. Be to parašė informacinę studiją apie Lietuvos veterinarijos akademiją.

Petras Gailiūnas mirė 1971 m. rugsėjo 7 d. Greenporte, N. Y.

Kauno veterinarijos akademija

Juozas SODAITIS

Žurnalistas, leidėjas, dailininkas Juozas Sodaitis gimė 1917 m. sausio 25 d. Naumiestyje. 1933 m. pradėjo bendradarbiauti spaudoje. 1934 m. Marijampolėje įsteigė humoro laikraštį „Pašinas“, buvo jo redaktoriumi. 1939 m. baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją. Aktyvus skautas, Lietuvos lengvosios atletikos rinktinės narys. 1940 m. išleido novelių rinkinį „Žalios ganyklos“, kur vaizdžiai pasakojama apie paauglių kasdienybę, neišsipildančias svajones. 1941 m. Marijampolėje redagavo „Naująją gadynę“. 1942–1943 m. dirbo Marijampolės teatro administratoriumi. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Čia 1945 m. su A. Valentinu įsteigė laikraštį „Apžvalga“, 1946–1949 m. su kitais leido ir redagavo humoro laikraštį „Dievo paukštelis“. 1947 m. Schwäbisch Gmünde įkūrė knygų leidyklą „Gabija“. 1949 m. emigravo į JAV ir „Gabijos“ veiklą tęsė Brukline kartu įkurdamas ir lietuviškos spaudos platinimo centrą. 1951–1953 m. leido neperiodinį literatūrinį žurnalą „Gabija“, 1954 m. – to paties pavadinimo literatūros metraštį. 1958 m. suredagavo ir išleido legendų ir padavimų rinkinį „Karaliaus vainikas“. 1958 m. baigė Scrantono tarptautinę žurnalistų mokyklą ir architektūrinės braižybos studijas. Dvidešimt metų dirbo Niujorko transporto sistemoje projektuodamas visuomeninio transporto informacinę grafiką. Nemažai dirbo ir dailės srityje. Surengė 15 individualių parodų. Apdovanotas Bruklino muziejaus dailės mokyklos (1962) ir Niujorko dailės studentų lygos (1972) premijomis ir stipendijomis.

Šešupė prie Kudirkos Naumiesčio

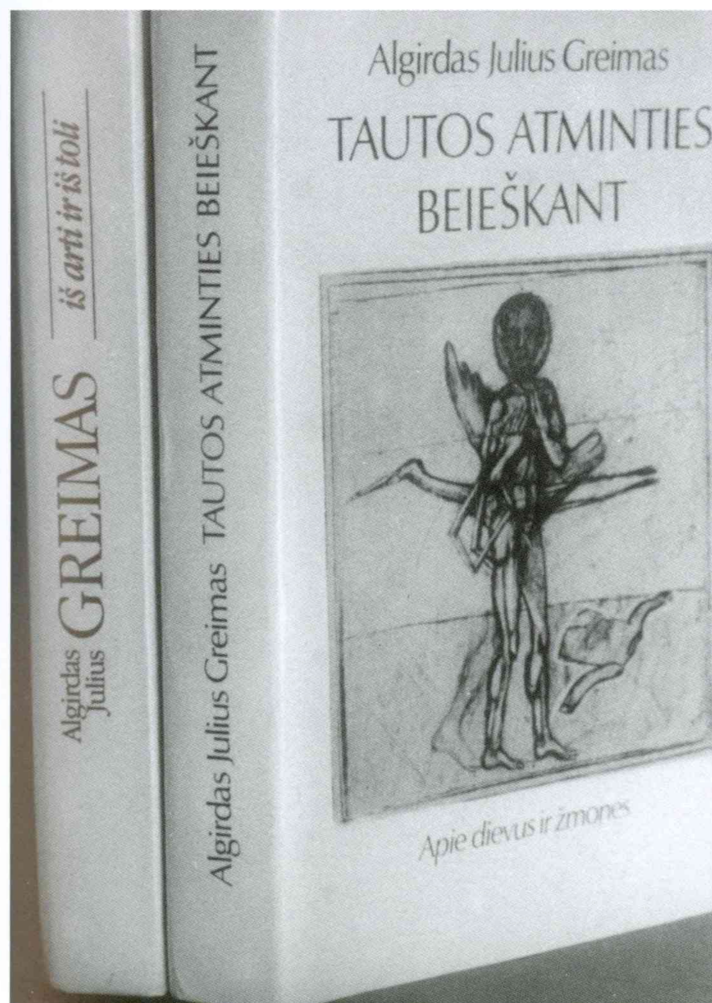

Algirdas Julius GREIMAS

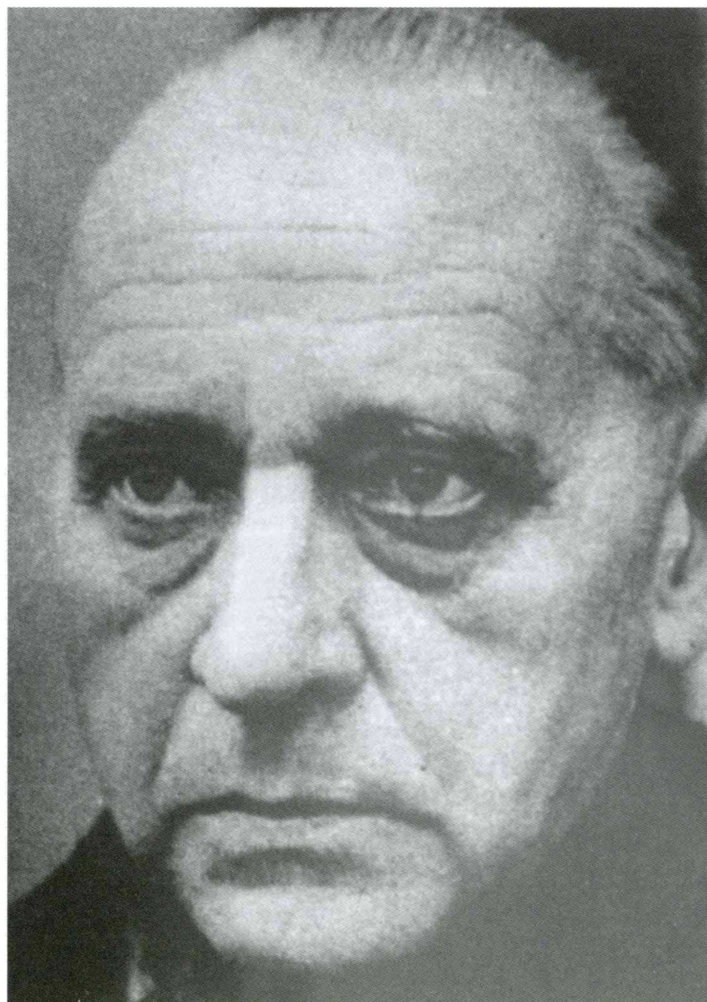
Semiotikos mokslų pradininkas Algirdas Julius Greimas gimė 1917 m. kovo 9 d. Tuloje, Rusijoje, karo pabėgėlio mokytojo (Jankų pradinės mokyklos) Juliaus Greimo šeimoje. 1934 m. Marijampolėje baigė Rygiškių Jono gimnaziją, o 1939 m. – Grenoblio universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą. 1940 m. spalio 1 d. baigė Karo mokyklos XV aspirantų laidą, bet dėl politinių motyvų karinis laipsnis nesuteiktas ir paleistas į pėstininkų karininkų atsargą. 1940–1944 m. dirbo gimnazijos mokytoju, kultūros reikalų referentu. Šiuo laikotarpiu dalyvavo Lietuvos antinacistiniame pasipriešinime. 1944 m. išvyko į Paryžių. Dalyvavo lietuvių emigrantų pilietinėje veikloje. Dėstė Aleksandrijos, Ankaros, Stambulo ir Politiers universitetuose. Nuo 1965 m. Paryžiuje vadovavo semiolingvistinių tyrimų seminarui, kurio pagrindu susiformavo Paryžiaus semiotikos mokykla. 1971 m. ir 1979 m. skaitė paskaitas Vilniaus universitete. Daugumą kalbinių ir semiotinių veikalų bei studijų parašė prancūzų kalba, o mitologinius ir eseistinius – lietuvių kalba. A. J. Greimas sukūrė bendrąją reikšmės teoriją, kurią išdėstė savo veikaluose: „Mada 1830-aisiais“, „Struktūrinė semantika“, „Apie prasmę“, „Maupassant: Teksto semiotika“, „Semiotika ir visuomenės mokslai“, „Semiotika: Aiškinamasis teorijos žodynas“. Analizavo įvairių tautų rašytojų kūrinius, Evangelijos paraboles, dorovines tikėjimo nuostatas. Sukūrė lietuvių mitologijos rekonstrukcijos metodą. Tai išdėstyta knygose: „Apie dievus ir žmones“, „Tautos atminties beieškant“. Reikšmingiausiais A. J. Greimo veikalais laikomi: „Senosios prancūzų kalbos žodynas“ ir „Viduriniosios prancūzų kalbos žodynas“. Lietuvių išeivijos spaudoje, o Lietuvoje iki emigracijos ir nuo 1989 m. išspausdino publicistikos, literatūrinių esė.

A. J. Greimas mirė 1992 m. vasario 27 d. Kremuoti palaikai palaidoti Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

A. J. Greimo knygos, leistos Lietuvoje

A. J. Greimas

Juozas DOMEIKA

Visuomenininkas Juozas Domeika gimė 1917 m. kovo 28 d. Kuprių k., Lukšių vlsč. Mokėsi Lukšių pradinėje mokykloje. 1938 m. rudenį buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę atlikti karinę prievolę. Tarnavo Anrtrame, artilerijos pulke. Grįžęs iš kariuomenės pradėjo tarnauti viešojoje Lietuvos policijoje. Ir tai truko iki 1944 m. liepos mėn. pabaigos. 1944 m. sukūrė šeimą. Vedė stambaus ūkininko iš Vaitiekupių (Sintautų vlsč.) dukrą Genovaitę Dėdinaitę. 1944 m. liepos mėn. pabaigoje su Sintautų policijos nuovada peržengė Vokietijos sieną. Ir tą pačią dieną buvo perrengtas „Luftwafen" uniforma ir po trumpų apmokymų kartu su kitais 500 Lietuvos policininkų buvo išsiųstas į Bavariją. Kapituliavus vokiečiams ir pasibaigus karui anglų zonoje Liubeke surado žmoną ir kuriam laikui čia apsigyveno. 1947 m. emigravo į Angliją. Dirbo tekstilės įmonėse. Su žmona Genovaite išaugino dvi dukras ir du sūnus. 1960 m. šeima iširo. Teko kurti naują šeimą.

Juozas Domeika – aktyvus spaudos darbuotojas. Rašo straipsnius, kuriuos publikuoja ne tik Anglijos ir Lietuvos spaudoje. Jo publikacijas su rubrika „Laiškai iš Anglijos" publikuoja Šakiuose leidžiamas laikraštis „Draugai". Yra Tautos fronto rėmėjas, Zanavykų krašto muziejaus garbės narys.

J. Domeika

Šiek tiek neįprastas Zanavykų peizažas prie Lukšių

Algirdas VASIUKEVIČIUS

Veterinarijos gydytojas, visuomenininkas Algirdas Vasiukevičius (Vasonis) gimė 1917 m. balandžio 2 d. Sintautuose. Mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje. Aktyviai reiškėsi skautų organizacijoje. 1936 m. baigęs gimnaziją studijavo Kauno veterinarijos akademijoje. Baigęs studijas dirbo Keturvalakių veterinarijos gydytoju. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Čia kurį laiką gilino profesines žinias Gieseno veterinarijos akademijoje. Emigravęs į JAV nuo 1953 m. dirbo Federalinėje tarnyboje mėsos priežiūroje. Studijų metais Kaune priklausė „Sūdavijos" studentų korporacijai, buvo valdybos nariu. Studijuodamas Gieseno (Hessen) universitete buvo vienas iš Lietuvos studentų sąjungos organizatorių, buvo jos pirmininku. JAV priklausė Lietuvos veterinarijos gydytojų draugijai. Dalyvauja Šviesos–Santaros sambūryje. Vienas iš Lietuvos ūkininkų sąjungos steigėjų Čikagoje. Reiškiasi išeivijos lietuviškoje spaudoje.

Sulaukėjusi Vincentavos Česnakų karvių banda. *1999 m. nuotrauka*

Jonas Antanas GUDAITIS

Architektas Jonas Antanas Gudaitis gimė 1917 m. birželio 17 d. Antakalniškių k., Plokščių vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, kurią baigė 1938 m. 1938 m. rudenį buvo pašauktas atlikti karinę prievolę į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo Karo mokykloje. 1939 m. rugsėjo 18 d. baigė šios mokyklos XIV aspirantų laidą suteikiant jaun. leitenanto laipsnį ir paliktas kariuomenėje. Po kurio laiko paleistas iš pėstininkų karininkų atsargų. 1939 m. įstojo į VDU Architektūros fakultetą, dėl karo nebaigė diplominio darbo. Vokiečių okupacijos metu dirbo Lietuvos ugniagesių sąjungos taryboje transporto ir statybos specialistu. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, kur po karo tęsė studijas Darmštato aukštojoje technikos mokykloje. 1949 m. liepos 22 d. įgijo inžinieriaus architekto specialybę. 1958 m. emigravo į JAV, kur Niujorke 38 metus dirbo architektu. Nuo 1933 m. – Lietuvos skautų sąjungos narys, Amerikoje vadovavo Tarptautiniams ir Spaudos skyriams Brolijos vadijoje, 1974 m. tapo vyresn. skautininku. Apdovanotas Lietuvos skautų sąjungos ordinais: „Už nuopelnus“ (1971), Lelijos (1976), Padėkos (1978).

Buvo vedęs. Su žmona Rima Gradzinskaite susituokė 1959 m. Išaugino dukrą Jolitą (g. 1960) ir sūnų Arūną (g. 1962).

J. A. Gudaitis

Plokščių saviveiklininkai. *2000 m. nuotrauka*

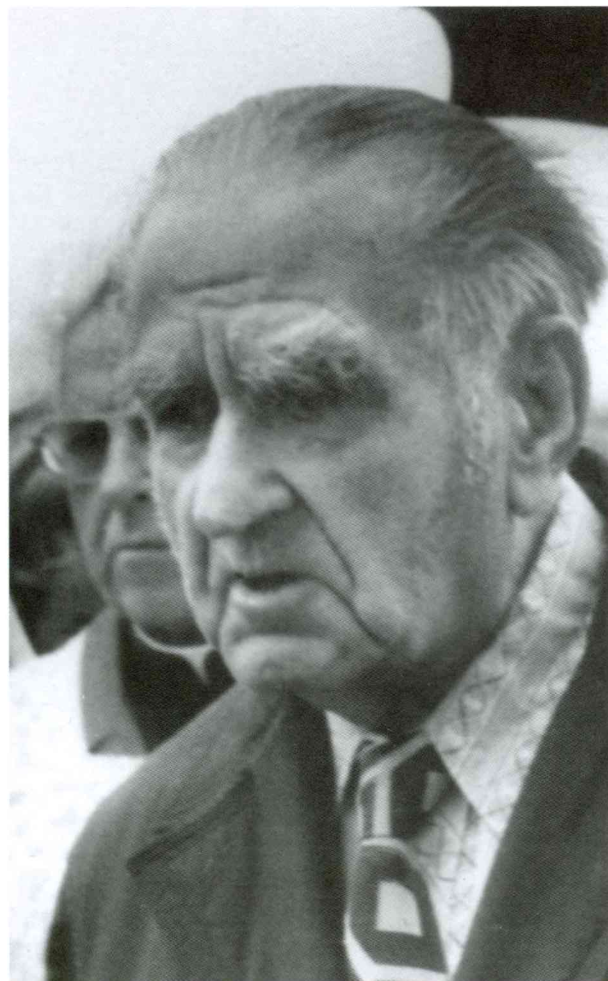
Juozas Vytautas JUODAITIS

Gydytojas Juozas Vytautas Juodaitis gimė 1917 m. balandžio 15 d. Pavilktinių k., Sintautų vlsč. Sintautuose baigęs pradžios mokyklą mokėsi Marijampolės marijonų gimnazijoje, kurią baigė 1936 m. Padedant dėdei Telšių vyskupui Justinui Staugaičiui (apie jį „NKV", t. 1, p. 157) su Lietuvos krašto apsaugos ministerijos stipendija pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete ir rengėsi būti karo gydytoju. Bet prieš tai dar teko mokytis Karo mokykloje. 1939 m. rugsėjo 18 d. baigęs Karo mokyklos XIV aspirantų laidą ir gavęs jaun. leitenanto karinį laipsnį buvo paskirtas į Alytaus ruožą internuoti lenkų kariškius. Vėliau su generolo V. Vitkausko rinktine žygiavo į Lietuvos sostinę Vilnių. 1940 m. bolševikams okupavus Lietuvą iš kariuomenės pasitraukė ir tęsė medicinos studijas. 1941 m. dalyvavo Kauno sukilime. 1943 m. baigęs studijas ir gavęs gydytojo diplomą buvo verčiamas stoti į vokiečių kariuomenę. Slapstėsi. 1944 m. net du kartus stengėsi pasitraukti į Vakarus. Nepavyko. Dirbo Telšiuose gydytoju, buvo vyskupo Vincento Borusevičiaus asmeniniu gydytoju. Įsitraukė į pogrindinę veiklą. Gydė sužeistus partizanus. 1948 m. iš Sibiro parvežė keletą išbadėjusių lietuvių vaikų, tarp kurių buvo ir trys sesers nepilnamečiai vaikai. Už šį kilnų darbą gydytojui buvo atseikėta dešimt metų lagerio ir tiek pat tremties. Mušamas ir spardomas „bausmę" atliko Archangelsko lageriuose. Grįžęs į Lietuvą niekur negalėjo prisiregistruoti ir gauti darbo. Šiaip taip pavyko įsidarbinti Šiauliuose. Atgavus Nepriklausomybę vertėsi privačia praktika. Parašė romaną „Gyvenimas prie septynių valdžių" (rankraštis).

Klaipėdietis inžinierius Leonardas Juodaitis (1933–1995) su savo dėde gydytoju J. V. Juodaičiu vyskupo Justino Staugaičio gimtinėje Tupikuose.

J. V. Juodaitis. *1991 m. nuotrauka*

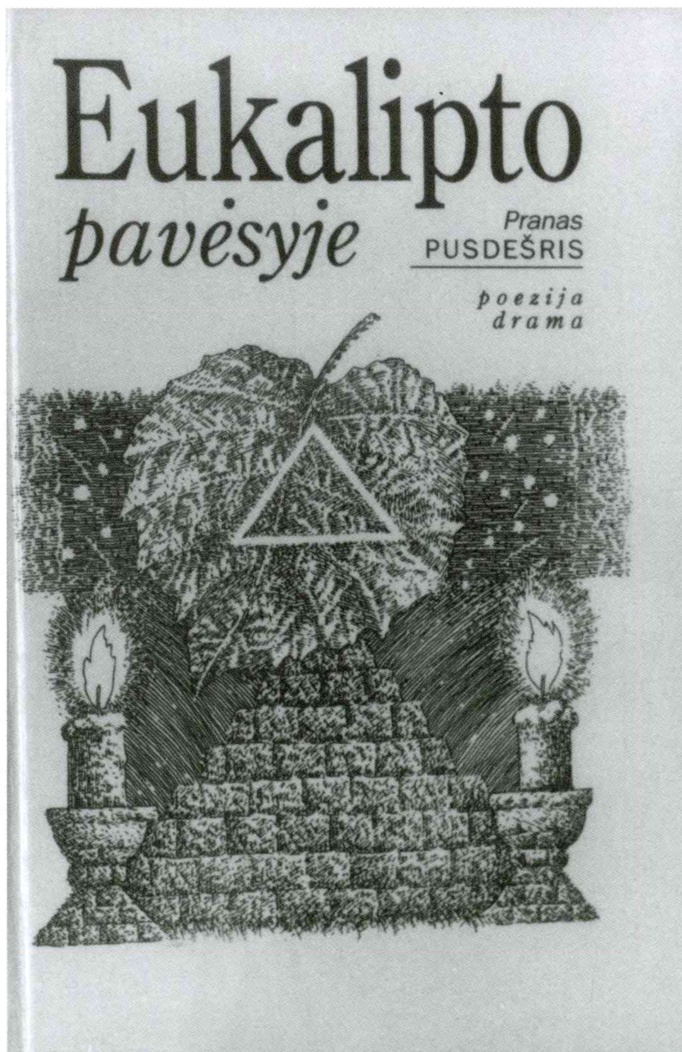

Pranas PUSDEŠRIS

Poetas, dramaturgas Pranas Pusdešris gimė 1917 m. gegužės 31 d. Menčikuose, Sintautų vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio" ir Jurbarko gimnazijose, Vilkaviškio kunigų seminarijoje. 1944 m. pasitraukęs į Vakarus mokėsi Eichstädto (Vokietijoje) kunigų seminarijoje. Kunigu neįsišventino. 1949 m. emigravo į Australiją. Bendradarbiavo užsienio lietuvių spaudoje. Savo kūrybą skelbė periodikoje ir antologijose („Terra Australis", „Tretieji vainikai", „Po Pietų kryžiumi"). Paskelbė dramas: „Šviesa nuo kalno" (1977), „Ne žemės horizontai" (1983), „Vardan Dievo" (1987). Pomirtiniu leidiniu išėjo kūrybos rinktinė „Eukalipto pavėsyje" (1994).

Pranas Pusdešris mirė 1991 m. kovo 9 d. Adelaidėje (Australija).

Prano Pusdešrio rinktinės „Eukalipto pavėsyje" knygos viršelio faksimilė

Pranas Pusdešris

Rašytojas Pranas Pusdešris su savo artimosiomis

Pusdešrių giminės antkapinis paminklas Australijoje. Projekto autorius Pranas Pusdešris

Viktoras ENDZIULAITIS

Atsargos karininkas Viktoras Endziulaitis gimė 1917 m. rugpjūčio 18 d. Pašilupių k., Jankų vlsč. 1937 m. baigė Kybartų gimnaziją ir įstojo į Karo mokyklą. 1940 m. rugpjūčio 19 d. ją baigė (XXI laidą), suteiktas jaun. leitenanto laipsnis ir paskirtas į 4-ąjį artilerijos pulką 2-osios mokomosios baterijos būrio vadu. Likviduojant Lietuvos kariuomenę paskirtas į RA 29 ŠTK šaulių divizijos 616 artilerijos pulką. Kilus karui iš RA pasitraukė. 1941 m. liepos 15 d. paskirtas į LAD artilerijos pulką, 1941 m. liepos 25 d. atleistas. Vokiečių okupacijos metu dirbo Šakiuose Kooperatyvų sąjungoje, vėliau – finansų inspekcijoje. 1944 m. susikūrus Vietinei rinktinei paskirtas Marijampolės karo mokyklos būrio vadu, ją likviduojant vokiečių buvo suimtas, vėliau – paleistas. Antrosios sovietų okupacijos metu slapstėsi, 1944 m. lapkričio mėn. persikėlė į Kauną, gyveno nelegaliai. 1945 m. pr. įstojo į pogrindinę antisovietinę organizaciją Lietuvos išlaisvinimo komitetas (LIK), buvo paskirtas karinės dalies vadovu, tačiau praktiškai nieko nesuspėjo padaryti. 1946 m. vasario 6 d. suimtas, kalintas Kaune, Vilniuje. 1946 m. rugpjūčio 22 d. Karo tribunolo nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems metams tremties, išvežtas į Nyroblago lagerį, Permės sr., 1953 m. liepos 14 d. – į Kamyšlagą, Omsko sr., 1955 m. vasario 10 d. ištremtas į Karagandos sr., 1956 m. gegužės 30 d. paleistas. 1991 m. lapkričio 22 d. suteiktas dimisijos majoro laipsnis.

Pasiturinčio zanavyko sodyba Kardokų k., Jankų vlsč.

Juozas MERKEVIČIUS

Atsargos karininkas Juozas Merkevičius gimė 1917 m. rugpjūčio 10 d. Pajotulių k., Paežerėlių vlsč. Kai Juozukui buvo 11 metų, tėvai gyventi persikėlė į Kėdainius. Čia Juozas Merkevičius 1935 m. baigė Kėdainių gimnaziją ir tais pačiais metais pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultete. Buvo Lietuvos šaulių sąjungos nariu. 1938 m. pašauktas į Lietuvos kariuomenę karinę prievolę atliko Karo mokykloje, kurioje 1939 m. rugsėjo 18 d. baigė XIV aspirantų laidą. Suteikus aviacijos atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnį paleistas į aviacijos karininkų atsargą.

J. Merkevičius

Grupė Gelgaudiškio vlsč. šaulių su savo vadu Juozu Pališkiu (centre) prie dvaro rūmų. Šaulių tarpe broliai Vasiliauskai, Jonas Račiūnas, Ričardas Palenčius, Vaitonis, Juozas Išganaitis, Šimkūnaitis, Pranas Basikis, Jundulas, broliai Albertas ir Gustavas Kuizaičiai, Antanas Mileris ir kiti

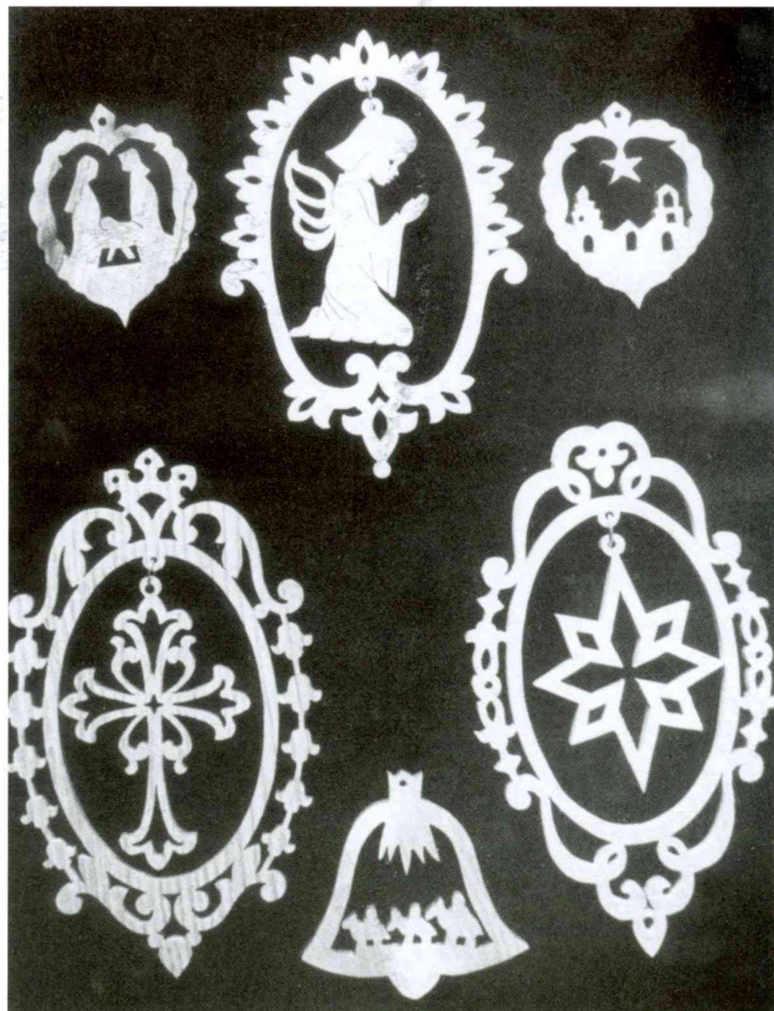
Justinas KUDIRKA

Gydytojas Justinas Kudirka gimė 1917 m. rugpjūčio 18 d. Žaltynuose, Sintautų vlsč. Tėvai Agota Kuncaitytė ir Jonas Kudirka susituokė gyvendami Amerikoje. 1920 m. tėvai Žaltynų kaime nusipirko 10 ha žemę ir kūrėsi naujojoje vietoje. Justinuką augino tėvukai. 1925 m. jau iš tėvų ūkio pradėjo lankyti Jundilų pradinę mokyklą. Mamos broliui karininkui Justinui Kuncaičiui (apie jį „NKV", t. 3, p. 142) remiant 1929 m. pradėjo mokytis Šakių „Žiburio" gimnazijoje. 1937 m. gavęs brandos atestatą studijavo mediciną Vytauto Didžiojo universitete. Baigęs pirmą kursą buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę atlikti karinę prievolę. Nukreiptas į Karo mokyklą, kurią baigė 1939 m. rugsėjo 18 d. gaudamas atsargos jaun. leitenanto laipsnį ir išleistas į artilerijos karininkų atsargą. 1941 m. birželio mėn. dalyvavo sukilime prieš bolševikus. Saugojo Petrašiūnų elektrinę ir popieriaus fabriką. 1943 m. gruodžio 2 d. baigė Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą. Trumpai padirbęs gydytoju praktikantu Kauno ir Vilkaviškio ligoninėse 1944 m. liepos 31 d. su žmona Aldona Juškevičiūte ir trijų mėnesių dukrele Rasute peržengė Vokietijos sieną ir tapo karo pabėgėliais. Kurį laiką dirbo pas vokietį gydytoju, o vėliau – pabėgėlių stovykloje. 1949 m. emigravo į JAV. Įsikūrė Baltimorėje. Dirbo ligoninėje ir rengėsi egzaminams. 1954 m. išlaikęs reikiamus egzaminus ir gavęs praktikos teisę 33 metus vertėsi privačia gydytojo praktika. Gyvendamas toli nuo Lietuvos niekados nepamiršo gimtinės. Ir dukros Rasa, Aldona, Daiva liko lietuvaitėmis.

J. Kudirka

J. Kudirkos karpiniai, atsiųsti iš JAV į Lietuvą brolio Simono šeimai

Zigmas RUDZEVIČIUS-ŽAIBAS

Laisvės kovotojas Zigmas Rudzevičius-Žaibas gimė 1917 m. Butkiškių k., Barzdų vlsč., amatininko šeimoje. Karinę prievolę atliko Klaipėdoje tarnaudamas 7-ajame žemaičių kunigaikščio Butegeidžio pėstininkų pulke. Skausmingai kariai išgyveno 1939 m. priverstinį pasitraukimą iš uostamiesčio. Atlikęs karinę tarnybą Lietuvos kariuomenėje Zigmas grįžo į tėviškę ir toliau tęsė jau mirusio savo tėvo račiaus amatą. Vedė. Šeimos nesusilaukė. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą 1944 m. su kitais savo kaimo vyrais išėjo į Laisvės karą prieš bolševikinius okupantus. Tarnavo „Žalgirio" rinktinės Juozo Armonaičio-Triupo vadovaujamame būryje.

Z. Rudzevičius-Žaibas žuvo 1946 m. kovo 26 d. kautynėse su okupantais Vierčiškės k., Jankų vlsč., kartu su kovos draugais Jurgiu Aštrausku-Slibinu ir Nikodemu Vasaičiu-Perkūnu. Kovotojo už Lietuvos laisvę Z. Rudzevičiaus kūnas buvo numestas Barzduose. Palaikai atrasti kasant duobę Juozo Mačiansko namo pamatams.

Juozas Dulskis
Utena, 2008 11 13

Z. Rudzevičiaus-Žaibo nuotrauka, gauta iš laisvės kovotojo Juozo Dulskio asmeninio archyvo

Šventi žodžiai

Jonas ARANAUSKAS

Atsargos karininkas Jonas Aranauskas gimė 1917 m. rugpjūčio 27 d. Kardokų k., Višakio Rūdos parapijoje, ūkininkų šeimoje. 1937 m. studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakultete ir priklausė studentų šaulių būriui. 1939 m. rugsėjo 18 d. baigęs Karo mokyklos XIV aspirantų laidą ir gavęs jaunesniojo leitenanto laipsnį buvo išleistas į karininkų atsargą.

Ona Aranauskaitė apie 1940 m. ištekėjo už Braziūkų pradinės mokyklos mokytojo Silvestro Buloto (apie jį „NKV", t. 6). 1941 m. birželio 16 d. NKVD mokytoją suėmė ir įkalino Rešotų lageryje, kuriame 1942 m. nuo išsekimo mirė. Likusi našle Ona Bulotienė gyveno savo tėviškėje, Kardokų k., su draugu geležinkeliečiu. Tuometiniai girininiai įtarinėjo, jog Onos Bulotienės sugyventinis ir jos brolis Vaclovas Aranauskas pranešinėja Jankų stribams apie laisvės kovotojų veiksmus. Partizanų „Žvirblio" būrys be „Žalgirio" rinktinės vadovybės žinios tapo nesankcionuotais baudėjais. „Žvirblio" būrio vyrai be teismo sušaudė senos ir garbingos Kardokų k. Aranauskų sodybos šeimininką Vaclovą Aranauską, jo seserį Oną Bulotienę ir jos sugyventinį. Po neteisėtos egzekucijos paaiškėjo ir NKVD agentas – šiame kaime gyvenęs Aranauskas. Bet jau buvo vėlu. Mirusiųjų gyvenimui neprikelsi.

Kardokų k. Aranauskai: broliai Vaclovas, Jonas (su karine uniforma priklaupęs), motina Ona Janulaitytė-Aranauskienė, dukra (sesuo) Ona Aranauskaitė, kun. Juozas Aranauskas (apie jį „NKV", t. 6)

Andrius BENDŽIUS

Istorikas Andrius Bendžius gimė 1917 m. rugsėjo 13 d. Rėžgalių k., Kidulių vlsč., mažažemio valstiečio šeimoje. Anksti pradėjo darbinę veiklą. Dirbo šaltkalviu remonto dirbtuvėse. 1939 m. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę atlikti karinę prievolę. 1941 m. atsidūrė Sovietų Sąjungoje. Kariavo 16-osios lietuviškosios divizijos karių gretose. Demobilizuotas dirbo ir mokėsi. Vilniaus pedagoginiame institute studijavo istoriją. Nuo 1951 m. dirbo aukštosiose mokyklose. Buvo Vilniaus universiteto prorektoriumi neakivaizdiniam mokymui, vėliau penkerius metus (1961–1966) buvo Vilniaus universiteto Istorijos ir filosofijos fakulteto dekanu, katedros vedėju. 1962 m. tapo docentu. Dalyvavo rengiant kolektyvinius leidinius apie Vilniaus universitetą, daug laiko skyrė jaunesniesiems istorikams. Apgynė istorijos mokslų kandidato, istorijos mokslų daktaro disertacijas, tapo profesoriumi. Išėjęs į pensiją ryšių su universitetu nenutraukė.

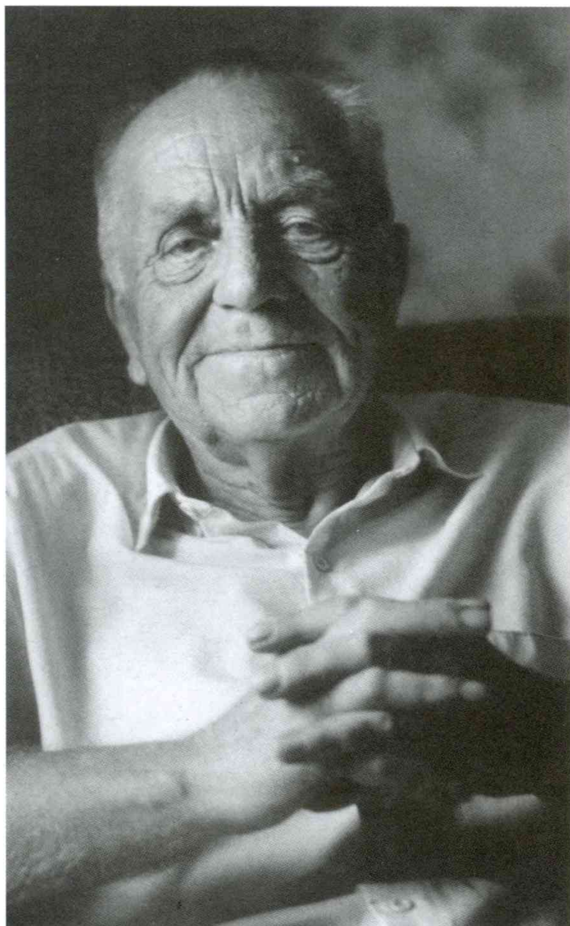
A. Bendžius mirė 1994 m. rugpjūčio 11 d. Vilniuje. Palaidotas Antakalnio kapinėse.

A. Bendžius

Plentas Šakiai–Kaunas prie Skirpstaujos

Juozas VAIČAITIS

Poeto Prano Vaičaičio brolis Juozas Vaičaitis gimė 1917 m. rugpjūčio 27 d. Santakų k., Sintautų vlsč., Onos Radušytės-Vaičaitienės ir Jono Vaičaičio šeimoje. 1929 m. baigęs Sintautų pradinę mokyklą mokėsi Marijampolės privačioje Marijonų klasikinėje gimnazijoje. 1937 m. gavęs brandos atestatą savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę atlikti karinę prievolę. 1940 m. išėjęs į atsargą pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakulteto Elektrotechnikos skyriuje. 1945 m. turėjo ginti diplominį darbą, bet liepos 14 d. buvo suimtas. Kalintas Kaune 1945 m. rugsėjo 25 d. Karo tribunolo nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems metams tremties, taip pat ir už tai, kad buvo studentų korporacijos „Grandis“ narys. Kalintas Vilniaus Lukiškių kalėjime, vėliau pervežtas į Komiją, kalėjo Taišete, Berlage. Nuo 1953 m. lapkričio 30 d. – tremtis Magadano sr. 1960 m. grįžo į Lietuvą. Per didelius vargus įsidarbino Marijampolėje. Kaip nepriekaištingas specialistas 1963 m. pradėjo dirbti Alytaus elektros tinkluose skyriaus viršininku. Kaip pastovus žmogus čia sulaukė ir pensijos.

J. Vaičaitis

Vaičaičių mūrinyčia

1996 m. gruodžio 3 d. jau gyvendamas tėviškėje J. Vaičaitis savo autobiografijoje rašė: „Grįžęs į Lietuvą po 15 metų klajonės aplankiau tėviškę. Ir savo gimtinės nepažinau. 47 ha buvęs pavyzdingiausias ūkis Šakių apskr. mane pasitiko griūvančiais pastatais, kieme pastatyta menkaverčių būdų ir tvartukų. Mėšlo krūvos siekia pastatų stogus. Dalis kiemo paversta sąvartynu. Iš dviejų pusių sodybą juosiančių trijų eilių eglių, iš kitos pusės sodinta 90 maumedžių giraitė sunaikintos.

Ne, čia ne ta sodyba, kurioje gimiau, augau, kurioje gyveno mano tėvai, kurioje užaugo Lietuvių nacionalinio atgimimo aktyvus dalyvis poetas Pranas Vaičaitis. Norėjosi apsisukti ir čia daugiau negrįžti. Ir tik kraujo šauksmas tarsi sakė: „Tu neturi teisės taip pasielgti!“ Ir tėviškės tremtinys grįžo į savo namus. Įkūrė poeto Prano Vaičaičio ekspoziciją. Sutvarkė sodybą.

Juozas Vaičaitis mirė 2000 m. birželio 10 d.

Poeto Prano Vaičaičio broliai Jonas (1878–1937) su žmona Ona Radušyte-Vaičaitiene (1880–1939) ir kun. Juozas Vaičaitis (1981–1961)

Vaičaitynėje 1996 m. prelatas A. Markeliūnas, vyskupas J. Žemaitis ir sodybos šeimininkas J. Vaičaitis atidengiant paminklą poetui Pranui Vaičaičiui

Marija STRIUPAVIČIŪTĖ

Mokytoja, logopedijos mokslo Lietuvoje pradininkė Marija Striupavičiūtė gimė 1917 m. spalio 2 d. Kuprių k., Lukšių vlsč., ūkininkų Marcelės ir Jono Striupavičiaus (apie jį „NKV“, t. 2, p. 83) šeimoje. 1928 m. baigusi pradinę mokyklą pradėjo mokytis Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Gavusi brandos atestatą 1936 m. pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos ir filosofijos fakulteto Filosofijos skyriuje, išklausė aštuonių semestrų kursą. Trūkstant pajamų mokslui ir pragyvenimui 1937 m. įstojo į Kauno vienkartinius mokytojų kursus. Baigusi kursus ir gavusi pradžios mokyklos jaunesnio mokytojo cenzą 1938 m. sausio mėn. pradėjo dirbti Šilėnų (Panemunės vlsč.) pradinėje mokykloje, o kartu ir studijų nenutraukė. Be to 1939 m. vasaros atostogų metu Marija Striupavičiūtė dar lankė ir Mokytojų sąjungos centro valdybos surengtus kursus. Šiuose kursuose įgytos žinios jai davė daug naudos vėliau dirbant su nebyliais. Nuo 1939 m. rudens Marija jau Kauno kurčiųjų ir nebyliųjų mokyklos mokytoja. Čia ji dirbo iki 1944 m. Vokiečiams Lietuvoje uždarius visas aukštąsias mokyklas nustojo egzistavęs ir Vytauto Didžiojo universitetas. Ir M. Striupavičiūtė negavo aukštojo mokslo diplomo. Palikusi Kauną grįžo į gimtinę, o 1944 m. rudenį pradėjo dėstyti lietuvių k. Kriūkų progimnazijoje. 1946 m. vėl grįžo į Kauną. Kurį laiką dirbo Kauno aklųjų mokyklos auklėtoja, o nuo 1947 m. grįžta į Kauno kurčiųjų ir nebyliųjų mokyklą ir čia dirba iki 1960 m. Dirbdama su kurčiaisiais ir nebyliaisiais 1951 m. neakivaizdiniu būdu pradėjo studijuoti Leningrado valstybinio A. J. Gerceno pedagoginio instituto Defektologijos fakultete. 1956 m. baigė šią aukštąją mokyklą gaudama surdopedagogo specialybės diplomą. 1960 m. pradėjo dirbti Kauno 1-ojoje tarybinėje klinikinėje ligoninės poliklinikoje logopede.

Marija Striupavičiūtė mirė 1972 m. liepos 21 d. Palaidota Kaune, Petrašiūnų kapinėse, greta savo tėvų.

M. Striupavičiūtė

Šakių „Žiburio“ gimnazijos aktyvistai. Pirmoje eilėje kairėje Angelė Vyšniauskaitė, būsimoji etnologė, profesorė. Virš jos šiek tiek dešiniau Marytė Striupavičiūtė

Šakių „Žiburio“ gimnazijos gimnazistai 1930 m. išlydi kapelioną kun. Vaitiekaitį naujam paskyrimui

Šakių „Žiburio“ gimnazijos esperantininkai su savo vadovu mokytoju Vaitkevičiumi (sėdi dešinėje) apie 1930–1931 m.
Nuotraukos iš Benediktos Striupavičiūtės archyvo

Mokytojas V. Liulevičius su Šakių „Žiburio“ gimnazijos gimnazistais 1935 m. kovo 9 d.

Šakių „Žiburio“ gimnazijos gimnazistai Klaipėdoje prie 1923 m. žuvusių sukilėlių kapų

Šakių „Žiburio“ gimnazijos „Maldos apaštalavimo“ būrelio namai 1935 m. gegužės 19 d. surengtoje gegužinėje Šakiuose

Šakių „Žiburio“ gimnazijos „Maldos apaštalavimo“ būrelio valdyba

1929–1930 mokslo metų Šakių „Žiburio“ gimnazijos gimnazistai. Pirmoji iš dešinės sėdi J. Krištolaitytė

Juozė Krištolaitytė (kairėje) su batais rankose

Juozė KRIŠTOLAITYTĖ-DAUGĖLIENĖ

Daininінkė ir poetė Juozė Krištolaitytė gimė 1917 m. lapkričio 16 d. Vaitiškių k., Būblelių vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, o dainavimo meną studijavo Kauno konservatorijoje. Dainavo Valstybės teatro operos chore atlikdama solinius vaidmenis operose. 1942 m. su jaunųjų solistų trupe aplankė beveik visą Lietuvą. 1943 m. jos krištolinio balso klausėsi Vilniaus operos teatro lankytojai.

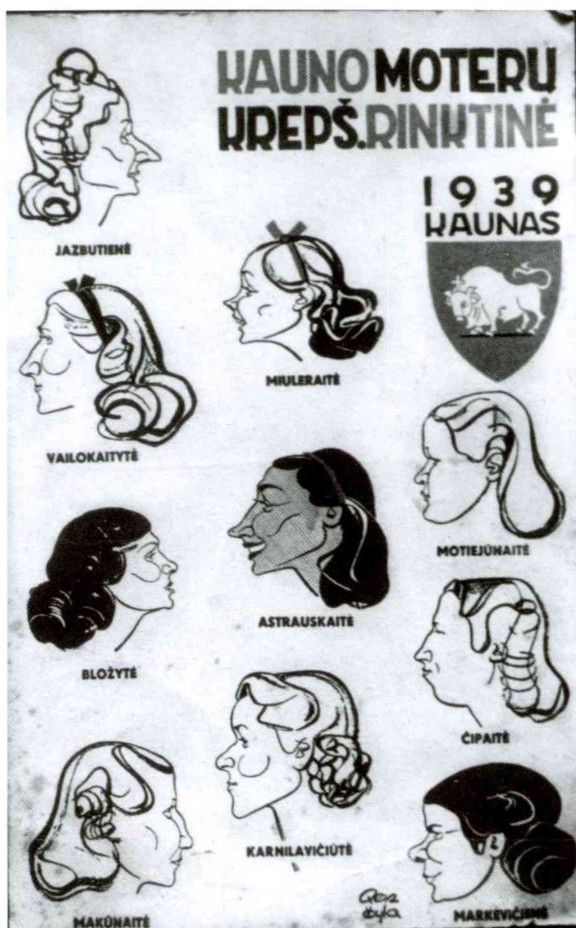
Juozė ir gyvendama JAV nesiskiria su daina. Ji sukūrė ne vieną Verdžio ir kitų kompozitorių operų vaidmenis, atliko solo partijas, dainavo koncertuose, įvairiuose užjūrio lietuvių suėjimuose, šventėse.

Begalinė meilė tėvynei ir nenumaldomas gimtinės ilgesys paskatino Juozę imtis plunksnos ir savo pergyvenimus, jausmus išsakyti poezijos posmuose. Taip gimė pirmoji poezijos knyga „Nedainuoti žodžiai“, kurią 1997 m. JAV išleido „Tėviškės mylėtojų draugija“, o 1999 m. Vilniuje 500 vienetų tiražu pasirodė ir eilėraščių rinkinys „Pavakario vėjai“. Ir buvusi Šakių „Žiburio“ gimnazijos gimnazistė, jau garbingo amžiaus sulaukusi, savo poetiniu žodžiu sugrįžta į laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Savo jausmus ir pergyvenimus patiki gimtosios žemės broliams ir seserims – saviesiems zanavykams.

Juozė Krištolaitytė-Daugėlienė

Žydinčios Nemuno lankos

1938 m. Europos moterų pirmenybių vicečempionė Aldona Vailokaitytė, gimusi 1920 m. spalio 16 d. ir kilusi iš gausios Pikžirnių k., Sintautų vlsč., Vailokaičių giminės, Atgimimo pradžioje pakvietusi mus į savo aplūžusį butuką, kurio teisėtas šeimininkas jau kurį laiką vicečempionę žada iškelti į gatvę, pasakoja: „Neužmirštami mano gyvenime buvo 1938-ieji metai. Kauno moterų krepšinio komanda rengėsi vykti į Europos moterų krepšinio pirmenybes. Reikėjo pinigų. Valdžia jų nedavė. Teko rinkti aukas. Mano dėdė kun. Juozapas Vailokaitis (apie jį „NKV", t. 2, p. 39), sužinojęs, kad jo dukterėčia žaidžia už Lietuvą, davė 600 litų. Bet ne piniguose laimė. Laimė ištvermėje ir pasiryžime. Ir štai mes Europos moterų krepšinio čempionate Romoje. Pirmąją varžybų dieną įveikėme itales. Paskutinius

Kauno moterų krepšinio rinktinės – Europos pirmenybių sidabro medalininkių – draugiški šaržai, kuriuos sukūrė zanavykas dailininkas J. Penčyla

Lietuvos moterų krepšinio rinktinė, dalyvavusi Europos pirmenybėse, kuriose užėmė antrąją vietą. Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę klūpo: Vaškelytė, Miuleraitė, Didžiulytė, Vailokaitytė, Makūnaitė. Antroje eilėje stovi: rinktinės treneris Feliksas Kraučiūnas, Markevičienė, Karumnaitė, Kalvaitienė, Astrauskaitė, Jazbutienė ir iždininkas Blinstrubas.
Nuotraukos iš „Jaunosios kartos", 1938 m., Nr. 42

taiklius taškus įmetė Miuleraitė. Verkėme iš džiaugsmo. Paskui nesunkiai įveikėme Šveicarijos rinktinę rezultatu 28:10, o Prancūzijos krepšininkes – 20:14. Ir mes jau varžybų lyderės! O paskutinę dieną, spalio 16-ąją, žaidėme su lenkėmis. Tą dieną man, jauniausiajai komandos žaidėjai, sukako aštuoniolika. Išvakarėse poilsiavome ir surengėme ekskursiją po senovės Romos istorines vietas. Atsidūrėme toli nuo miesto. Vykome trimis automobiliais. Dvi mašinos sugedo. Ir vidurnaktį per karštį teko pėsčiomis nueiti ne vieną dešimtį kilometrų, kol pasiekėme savo apsistojimo vietą. Kartais kyla klausimas – ar tik ne specialiai mums buvo surengtas toks žygis?! Buvome pervargusios ir lenkės mus įveikė rezultatu 24:21. Bendras italų moterų rinktinės taškų skaičius buvo didesnis ir joms – auksas, o mums – sidabras. Bet ir tokiu rezultatu mes buvome labai patenkintos, nes apie Lietuvą vėl išgirdo pasaulis."

1938 m. Europos krepšinio pirmenybių sidabro medalis, kuriuo buvo apdovanota rinktinė

Europos krepšinio pirmenybių sidabro medalininkės: Juzefa Makūnaitė-Žindelienė, Stefa Astrauskaitė, Aldona Vailokaitytė-Pakalenkienė ir Elena Vaškelytė-Gobienė, po 50-ties metų Kauno sporto halėje. *1988 m. gruodžio 26 d. nuotrauka*

Jonas PAUŽA-VILKAS

Laisvės kovotojas Jonas Pauža-Vilkas gimė 1917 m. Žečkalnių k., Barzdų vlsč. Partizanas – nuo 1945 m. Tauro apygardos „Žalgirio“ rinktinės būrio vadas. Žuvo 1947 m. vasario 17 d. (kitais duomenimis – 1947 m. vasario 26 d.) „Žemaičio“ lauke įrengtoje slėptuvėje.

Jonas Pauža-Vilkas

Partizanų pamėgta sodyba giriose prie Višakio Rūdos

Jonas KERUTIS-ŠARŪNAS

Laisvės kovotojas Jonas Kerutis-Šarūnas gimė 1917 m. Kampinių k., Jankų vlsč. Nuo 1945 m. – partizanas. Žuvo 1950 m. balandžio 16 d. Braziūkuose. Kartu su juo žuvo ir Viktoras Armonas-Upeivis, kilęs iš Paežerėlių vlsč. 1999 m. gruodžio 2 d. Prezidento dekretu ir KAM įsaku Nr. 2264-K Jonui Keručiui suteiktas majoro karinis laipsnis.

„Žalgirio" rinktinės Meškos būrio partizanai 1946 m. vasarą Barzdų valsčiuje.
Apačioje iš kairės į dešinę sėdi:
1. Algirdas Akambakas-Špricas iš Matarnų k. Žuvo 1950 m.
2. Vytas Kudirka-Trimitas iš Skardupių k., Barzdų vlsč. Žuvo 1947 m.
3. Juozas Armonaitis-Triupas. Sužeistas gydėsi ligoninėje ir ten pateko į nelaisvę. Po lagerio grįžo į Lietuvą. Išleido prisiminimų knygą „Meskit dalgius, imkit kardus" (dvi laidos).

Stovi iš kairės į dešinę:
1. Jonas Paškevičius-Piršlys iš Meškučių k., Jankų vlsč. Žuvo Vidgiriuose. Kūnas užkastas Griškabūdyje.
2. Valentinas Sadauskas-Velėna (1925–1949) iš Buktiškių k., Jankų vlsč.
3. Jonas Balsys-Aidas (1904–1949) iš Ropydų k., Barzdų vlsč. Susisprogdino.
4. Celestinas Damijonaitis-Saulius. Nuteistas mirties bausme.
5. Vytautas Pauža-Šaulys (1925–1946) žuvo prie Jankų. Kūnas užkastas Griškabūdyje.
6. Jonas Kerutis-Šarūnas (1917–1950).
7. Kuopos vadas Vincas Štrimas-Šturmas (1921–1948) žuvo prie Barzdų (apie jį „NKV", t. 6, p. 202).
8. Pranas Svogūnaitis-Klevas.
9. Saliamonas Rudzevičius-Žemutis (1926–1947). Iš Griškabūdžio areštinės išvedė būrį kalinių, kurie įsijungė į partizaninį karą. Nelygioje kovoje susisprogdino. Užkastas Sintautuose.
10. Jonas Žalnieraitis-Strausas. Grįžęs iš katorgos mirė Sintautuose.
11. Vytas Svotelis-Naras žuvo 1947 m. gruodžio 27 d. Užkastas Griškabūdyje.

Savo kovos draugus 1994 m. rugpjūčio 20 d. atpažino laisvės kovų dalyvis majoras Juozas Armonaitis-Triupas (apie jį „NKV", t. 7).

Juozas BACEVIČIUS

Sovietmečio knygnešys, spaustuvės „ab" kūrėjas, Kauno „Lituanikos" fabriko 1990 m. literatūros premijos laureatas, Lietuvos knygnešio draugijos narys Juozas Bacevičius gimė 1918 m. kovo 19 d. Karčrūdės k., Jankų vlsč. Vienuolių saleziečių rūpesčiu įvairių amatų mokėsi Italijoje. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui grįžo į Lietuvą ir pateko į sovietinių okupantų kariuomenę. Išsilaisvinęs iš okupantų varžtų vedė iš gretimo kaimo Adelę Eidikaitytę ir didelę gyvenimo dalį praleido Zanavykuose dirbdamas Kazlų Rūdos giriose. Papildant lėšas pragyvenimui savo žemės sklypelyje augino gėles, rinko vaistažoles. Šiek tiek susitaupęs lėšų persikėlė gyventi į Kauną. Mieste J. Bacevičius tapo tipišku XX a. knygnešiu, kuris šventai tikėjo lietuviško spausdinto žodžio galia ginant tėvų ir protėvių kalbą nuo okupantų. Susibičiuliavęs su Domeikavoje gyvenančiu spaustuvininku Vytautu Andziuliu įkuria pogrindžio spaustuvę ir ją pavadina savo pavardžių pirmosiomis raidėmis „ab". Ištisą dešimtmetį, pradedant 1980 m., po namu, stovinčiu ant Neries šlaito, Birutės ir Vytauto Andziulių beveik 10 metrų gelmėje buvo spausdinama religinio ir tautinio pobūdžio literatūra, kurią Juozas Bacevičius platino po visą Lietuvą. Spaustuvėje išspausdinta 25 pavadinimų leidinių, kai kurių – dešimties tūkstančių tiražu. Toks trijų pasišventėlių – J. Bacevičiaus, V. Andziulio, A. Juškaičio – darbas kėlė siaubą režimo vadovams ir beviltišką baimę KGB organams. Be to J. Bacevičius parengė „Trumpą Lietuvos istoriją" ir ją 1986 m. V. Šauklio slapyvardžiu išspausdino „ab" spaustuvėje. Parengė ir knygą „Lietuvos vargai dėl savo kalbos Vilniaus krašte", bet ši skaitytojus pasiekė Atgimimui prasidėjus. Juozo Bacevičiaus nuopelnai krašto kultūrai ir lietuvių kalbai milžiniški – jie jokiais matais nepamatuojami.

Juozas Bacevičius mirė 1995 m. liepos 19 d. Palaidotas savo gimtosios Paluobių parapijos kapinėse.

Juozas Bacevičius

Spaustuvės „ab" kūrėjai Juozas Bacevičius ir Vytautas Andziulis pogrindžio spaustuvėje

Kun. Juozas DOMEIKA

Kunigas Juozas Domeika gimė 1918 m. gegužės 2 d. Lukšiuose. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje ir Vilkaviškio kunigų seminarijoje. Kunigu įšventintas 1944 m. gegužės 7 d. ir paskirtas Sudargo parapijos vikaru. Dirbo trumpai, bet žmonių atmintyje įsirėžė ilgam laikui. Iš Sakalų kaimo kilusi Marcelė Laurinaitienė prisimena, kad atvykęs jaunas kunigėlis su jaunimu draugavo, laisvalaikiu panemunėmis vaikščiojo, labai gražiai piešė ir dainas kūrė, kurių žmonės nepamiršo ir atmintyje išliko iki mūsų dienų.

„Rojaus gamtą sudargiečiams
Patsai Dievas davė,
Lankų kalnai iškarpyti
Čia ne vieną žavi...“

1944 m. prie Sudargo artėjant rusų kariuomenei kun. Juozas Domeika pasitraukė į Vakarus. Apsistojo Austrijoje, o po kurio laiko išvyko į Sudetų kraštą. Čekoslovakijoje įsigalėjus bolševikinei santvarkai perbėgo į Bavariją. Dirbo parapijose, mokyklose eidamas kapeliono ir mokytojo pareigas. 1950 m. persikėlė į JAV ir dirbo Mičigano valstijoje. 1954 m. apsigyveno Čikagoje ir dirbo Brighton Parko lietuvių parapijoje vargonininku. Čia kunigavo ir vargonavo 15 metų. Pablogėjus sveikatai 1969 m. išėjo į pensiją ir persikėlė į Arizoną. Po operacijos smarkiai nukentėjus dešinei rankai nemetė savo pomėgio ir puikiai tapė paveikslus kairiąja ranka.

Specialių meno studijų nebaigė, bet sukūrė apie 400 tapybos kūrinių ir 150 originalių atvirukų. Kai kuriuos darbus įsigijo meno muziejai, privatūs asmenys. Meno festivaliuose laimėjo 10 premijų.

Kun. Juozas Domeika mirė 1992 m. balandžio 18 d. Tuczone.

Kun. Juozas Domeika

Kun. J. Domeika savo tapybos studijoje

Marcelė PEČIUKAITYTĖ

Mokytoja Marcelė Pečiukaitytė gimė 1918 m. birželio 6 d. Vilkeliškių k., Sintautų vlsč. Šeimoje augo septyni broliai ir dvi seserys. Marcelė šeimoje buvo jauniausia. 1919 m. vyriausias brolis Juozas savanoriu išėjo į Lietuvos kariuomenę ir kovėsi su Nepriklausomybės priešais. Išleistas į atsargą Daukantiškių kaime (Gelgaudiškio vlsč.) gavo apie 7 ha žemės, kur ir kūrėsi. Gyventi į Daukantiškius persikėlė ir visa Pečiukaičių šeima. Reikia manyti, jog Marcelė, baigusi Gelgaudiškio pradinę mokyklą, mokslus tęsė vienoje Kauno mergaičių gimnazijoje, bendravo su vienuolėmis kazimierietėmis, kurių raginama pradėjo mokytis Kauno mokytojų seminarijoje, o sulaukusi 30 metų, 1948 m. birželio 30 d., gavo pradinių klasių mokytojos diplomą. Mokytojauti buvo paskirta į Kačerginės septynmetę mokyklą, kur su pradinėmis klasėmis dirbo visą gyvenimą. Nežiūrint kuklaus mokytojos atlyginimo stengėsi padėti savo giminaičiams. Pastoviai rėmė sesers Jurevičienės dukras Teresę ir Marytę bei brolių Jono ir Jurgio vaikus: Laimutę, Ireną, Sigitą. Marcelė Pečiukaitytė buvo viena iš pačių doriausių, sąžiningiausių ir geriausių to meto Kačerginės septynmetės, o vėliau vidurinės mokyklos pradinių klasių mokytojų.

Marcelė Pečiukaitytė mirė 1969 m. lapkričio 27 d. Kaune. Palaidota Petrašiūnų kapinėse.

Marytė Jurevičiūtė-Veličkienė
Kačerginė, 2000 m. lapkričio 19 d.

Marcelė Pečiukaitytė – gimnazistė

Marcelė Pečiukaitytė (dešinėje) su savo mama Marcele Pečiukaitiene ir dukterėčia Terese Jurevičiūte

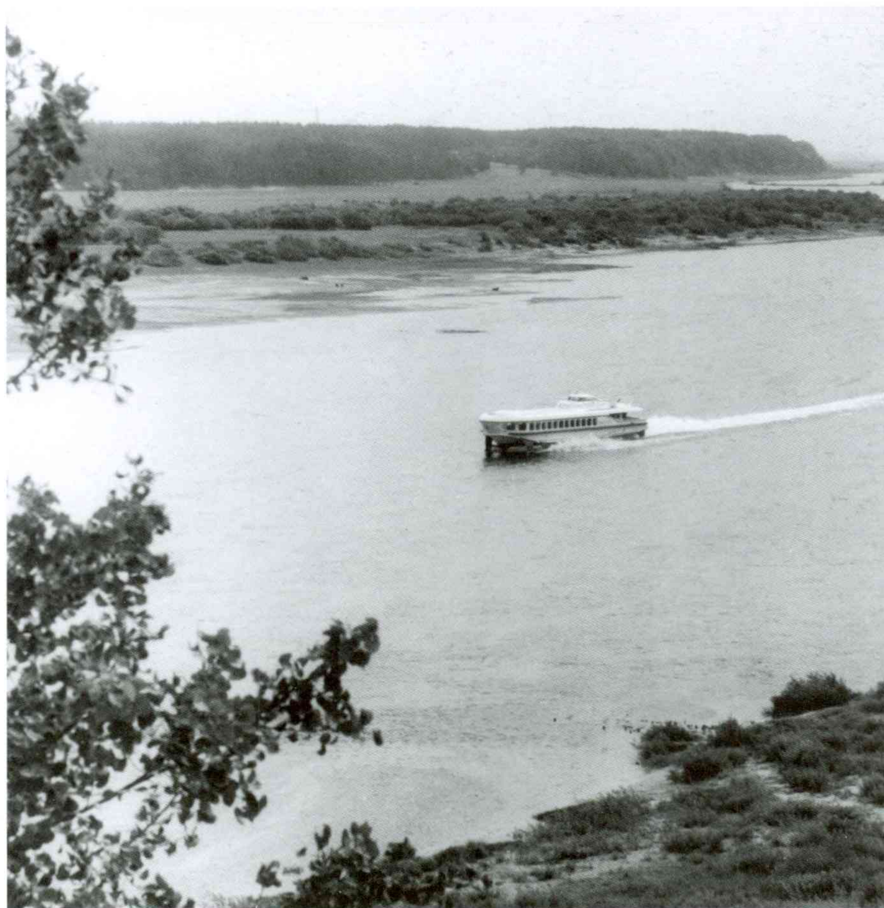
Juozapa MURAŠKAITĖ-FEIFERIENĖ

Kooperatininkė, poetė Juozapa Muraškaitė-Feiferienė gimė 1918 m. birželio 30 d. Briedžių k., Šakių vlsč. Mokėsi Plieniškių pradinėje mokykloje pas mokytoją Justiną Pranaitį (apie jį „NKV“, t. 3, p. 87). Tėvams Ritinių kaime nusipirkus 11 ha žemės persikėlė ten gyventi. 1930 m. Ritiniuose buvo įkurtas Jaunųjų ūkininkų ratelis. Ratelio nariai rašė ir skaitė referatus, rengė vaidinimus, kuriuos režisuodavo Juozapos sesuo Petronėlė, rengė ekskursijas. Tuomet 1939 m. J. Muraškaitės parašytus pirmuosius vaizdelius ir išspausdino Marijampolėje leidžiamas Lietuvos mergaičių laikraštis „Liepsnos“. Remiama Žemės ūkio rūmų 1937 m. baigė Zyplių žemės ūkio mokyklą, o po Antrojo pasaulinio karo – Kauno kooperacijos technikumą. 1950 m. pagal paskyrimus pradėjo dirbti Kazlų Rūdos kooperatyve prekių žinove, o vėliau – ekonomiste. 1957 m. Kazlų Rūdoje prie laikraščio „Naujas žodis“ susibūrė literatai. Čia ir prasidėjo Juozapos literatūrinė veikla. 1958 m. pradžioje išspausdinamas pirmasis jos eilėraštis. Tapo Kazlų Rūdos literatų kubo „Versmė“ nare. Jos eilėraščius spausdino laikraščiai: „Suvalkietis“, „Sūduva“, almanachai: „Girių versmė“, „Saulę surinkę“, „Eiliavimai“, „Krintantis lapas“. Yra Lietuvos kaimo rašytojų sąjungos narė. „Norisi visur suspėti, – sako poetė, – norisi save išreikšti per žodį ir jausmą. Kaip gėlės žiedas negali būti pilnavertis be rytmečio rasos, taip ir aš, zanavykė, negaliu būti pilnavertė be meilės ir be poezijos rasos...“

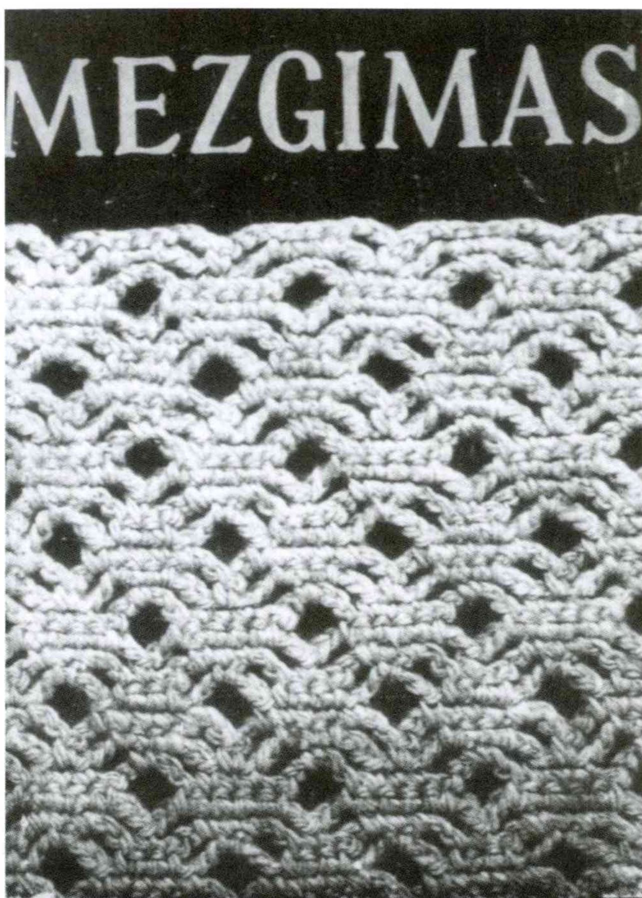
Juozapa Muraškaitė-Feiferienė

Nemunu...

Klementina TĖVELYTĖ-ŽIRGULIENĖ

Visuomenininkė Klementina Tėvelytė-Žirgulienė gimė 1918 m. rugsėjo 15 d. Lauciškių k., Lukšių vlsč. Besimokydama Šakių „Žiburio“ gimnazijoje ir sulaukusi 18 metų ištekėjo už gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo Aleksandro Žirgulio (1909–1986). 1937 m. baigusi gimnaziją studijavo LŽŪA Namų ūkio skyriuje, kurį baigusi dirbo Marijampolės žemės ūkio mokyklos Agronomijos skyriaus instruktore. Nuo 1941 m. gyveno Kaune. 1957–1975 m. dirbo Kauno IV vidurinės mokyklos mokytoja. Su kitais autoriais išleido leidinį „Mezgimas“.

Klementinos Tėvelytės ir Aleksandro Žirgulio vestuvės. Už jaunosios – su karine uniforma jaunamartės brolis Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Tėvelis (1908–1943), 1943 08 23 bolševikų nukankintas Norilsko lageryje. *1936 m. nuotrauka*

Vincas KUDIRKA

Atsargos karininkas Vincas Kudirka gimė 1918 m. rugsėjo 23 d. Liputiškių k., Barzdų vlsč. 1936 m. baigęs Kybartų aukštesniąją komercijos mokyklą pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos ir gamtos mokslų fakulteto Biologijos skyriuje. Po metų perėjo į Medicinos fakultetą. 1940 m. spalio 1 d. baigė Karo mokyklos XV aspirantų laidą, bet dėl politinių motyvų karininko laipsnis nesuteiktas ir išleistas į karininkų atsargą.

V. Kudirka

Sunykusi Barzdų k. sodyba

Justinas ANDRIUKAITIS

Zanavykų kilmės medicinos felčeris Justinas Andriukaitis, kurio tėvai atklydo iš Prūsijos, gimė 1918 m. rugsėjo 22 d. Vilkijoje. 1936 m. baigė Vilkijos progimnaziją, o 1938 m. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę atlikti karinę prievolę. Pateko į antrąjį pėstininkų pulką, kur buvo nukreiptas į Sanitarijos puskarininkių mokyklą. 1939 m. gruodžio mėn. baigė šios mokyklos 32-ąją laidą suteikiant jaunesniojo puskarininkio laipsnį. 1940 m. liepos 10 d. buvo išleistas į atsargą. 1943 m. Justinas Andriukaitis vedė merginą Eugeniją Tamulaitytę iš Jadagonių k. (Lekėčių vlsč.). Antrą kartą Lietuvą okupavus bolševi-

Justinas Andriukaitis. *1974 m.*

J. Andriukaitis (trečiasis) Jadagoniuose per Žolinės atlaidus

kams 1944 m. vasarą Lekėčiuose pradėjo kurtis Šakių apskr. įstaigos. Justinas Andriukaitis buvo paskirtas Šakių apskr. sanitarinės epidemiologinės stoties vyr. epidemiologu. 1945 m. apskrities centrą iš Lekėčių perkėlus į Griškabūdį, ten kėlėsi ir Justinas Andriukaitis. 1947 m. paskirtas Jankų ambulatorijos vedėju, o 1950 m. perkeltas į Šakių ambulatoriją. 1951 m. pradėjo mokytis Kauno felčerių-akušerių mokyklos neakivaizdiniame skyriuje, kurį baigė 1953 m. gaudamas felčerio diplomą. 1964 m. jam suteikiama pirmoji kategorija. Šakiuose 30 metų dirbo Greitosios medicininės pagalbos stotyje. Antraeilininku dirbo Teismo medicinos ekspertizės ir patologo anatominiame skyriuje. Paskutiniuosius 15 metų dirbo Vairuotojų komisijos profilaktiniame kabinete.

Laisvalaikiu dalyvavo meno saviveiklose. Domėjosi krašto praeitimi. Kartu su žmona Eugenija buvo aktyviais lietuvių liaudies šokių ansamblio „Vijūras" Šakiuose nariais.

Šakių kultūros namų lietuvių liaudies šokių ansamblio „Vijūras" nariai.
Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę: Marytė Stašiuskienė, Danutė Vaitkevičienė, Ona Kaunienė, Irena Sakalauskienė, Eugenija Andriukaitienė, Birutė Adomaitienė, Teresė Milkerienė, Joavita Girdzijauskienė, Nida Martinaitienė, Genė Greičiuvienė.
Antroje eilėje: Vytas Vaitkevičius, Justinas Andriukaitis, Ingrida Vaitkevičienė, kolektyvo vadovė Kristina Kantrimavičiūtė, Stasys Bulota, Juozas Sakalauskas, Zigmas Astrauskas, Stasys Greičius.
Trečioje eilėje: Gediminas Griškevičius, Jonas Vilčinskas, Vytas Milkeris, Antanas Adomaitis. *1984 m. lapkritis*

Kun. Jonas MASKVYTIS

Kunigas Jonas Maskvytis gimė 1918 m. lapkričio 8 d. Šunkarių k., Lukšių vlsč., septynerių vaikų šeimoje. Augo penki broliai ir dvi seserys. Motina, kurios brolis Jonas Sakalauskas buvo kunigu ir bolševikų sušaudytas Peterburge, meldė šv. Mergelę Mariją, kad ir jos Jonukas pasirinktų kunigystės pašaukimą. Besimokydamas Šakių „Žiburio“ gimnazijoje tokį pašaukimą Jonas Maskvytis ir pajuto. Mokėsi Vilkaviškio kunigų seminarijoje, o po metų jau studijas tęsė Kaune. Kunigystės šventimus iš vyskupo Teofilio Matulaičio rankų gavo 1945 m. gruodžio 23 d. Sielovados darbą pradėjo gimtuosiuose Zanavykuose. Dirbo Gelgaudiškyje, Sudarge, Šakiuose, Paluobiuose, Griškabūdyje. Bet visur tik kiek daugiau nei metai, o į Sutkus nors ir buvo paskirtas, bet dirbti taip ir neteko. Kiek ilgiau užsibuvo Miroslave. Čia teko remontuoti bažnyčią. Iš Miroslavo perkeliamas į Alytų klebono ir dekano pareigoms. Čia du metus dirbo kartu su savo vikaru, vėliau arkivyskupu Sigitu Tamkevičiumi. Buvo verbuojamas saugumo. Kai bolševikų valdžiai nepasidavė, iškėlė į Bartininkus, vėliau – į Sasnavą. Kiek padirbęs Marijampolėje ir Kalvarijoje 1973 m. sausio 2 d. skiriamas Liudvinavo Šv. Liudviko bažnyčios klebonu. Čia remontuodamas kluoną pastatė bažnyčią. Kun. Jonas Maskvytis su plunksna artimai nedraugavo, bet jo sakomi pamokslai buvo brandūs ir ne vienas sukeldavo nemažus apmąstymus. Vienas jo sakytų pamokslų yra užrašytas „Rūpintojėlyje“.

Kun. J. Maskvytis mirė 2002 m. rugsėjo 29 d. Palaidotas Liudvinavo bažnyčios šventoriuje.

Kun. Jonas Maskvytis (pirmasis iš dešinės) Lukšiuose tarp kolegų, minint Lukšių miestelio jubiliejų

Justinas DĖDINAS

Gydytojas, visuomenės veikėjas Justinas Dėdinas gimė 1918 m. lapkričio 10 d. Vaitiekupių k., Sintautų vlsč. Nuo 1932 m. – ateitininkas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. 1956 m. medicinos studijas baigė Kölno universitete. Vienerius metus dirbo šio universiteto Patologijos instituto asistentu. Nuo 1958 m. gyvena JAV. Vertėsi privačia gydytojo praktika. Visuomeninėje lietuviškoje veikloje dalyvauja nuo 1950 m. JAV lietuvių bendruomenės narys, LF, Lietuvių studentų ateitininkų sąjungos rėmėjas.

Audroje medžiai palūžta, o žmonės, besigrumiantys už dvasines vertybes, išlieka išdidūs ir nepalenkiami

„Lietuvos gyventojų genocido“ 2-ajame tome (K–S) 160 psl. keliose eilutėse sutelpa vienos šeimos tragedija: „1944 m. lapkričio 17 d. Bizierių k., Lukšių vlsč., Klimaičių sodyboje išžudyta šeima: Pranas Klimaitis (g. 1872), jo žmona Antanina Klimaitienė (g. 1877) ir jų dukra Elena Klimaitytė (g. 1918).“

O kas už šių, siaubą keliančių, eilučių?

Bizieriai – Lukšių vlsč. pakraštys, prie vieškelio (dabar plento) Šakiai–Plokščiai. 1923 m., kai Klimaičių Elenutei buvo penkeri metukai, kaime buvo 23 sodybos, kuriose gyveno 180 zanavykų. Elenutei, gimusiai 1918 m. gruodžio 8 d., Bizieriai – kaip savas kiemas. Visi kaimynai gerai pažįstami, tik jos išrinktasis Jonas Tėvelis – iš Lauciškių. Mergina jau ir vestuvinę suknelę buvo pasisiuvusi, bet tik tas vestuves vis teko atidėti. Toks jau buvo tų 1944 m. laikotarpis. Frontas. Iškėlimas toliau nuo fronto linijos, o ir Šakių apskrities įstaigos kūrėsi ne Šakiuose ant griuvėsių bei nuodėgulių krūvos, bet Lekėčiuose. O ir karo aidas nutolęs. Jis jau Karaliaučiaus krašte. Ir štai 1944 m. lapkričio 17 d. į Klimaičių sodybą užklydo du ginkluoti sovietų kariai: vienas ukrainietis, o kitas žydas. Žydas, išvydęs Klimaičių namuose šventųjų paveikslus, į juos paleido automato seriją. Žmonės išsigando, o įsibrovėliai pareikalavo valgyti ir ką nors išgerti. Elenutei nuėjus į virtuvę ką nors valgomo įsibrovėliams paruošti, žydas stvėrė mergaitę ir pradėjo tempti į tėvų miegamąjį. Ši įsikibo į stalą ir su stalu buvo tempiama. Įsiutęs sovietų kareivis, matydamas, kad mergaitės nenugalės, trenkė automato buože jai į galvą. Elenutė čia pat suklupo, o sovietinis banditas dar paleido tris šūvius į mergaitės kūną. Išėję į kiemą ir nušovę sodybos šeimininką ir jo žmoną pasišalino.

Nelengvesnės dienos 1944 m. buvo ir Elenutės sužadėtiniui Jonui Tėveliui (1915–1986). 1944 m. gruodžio 5 d. jis suimamas, kalinamas Kaune, o vėliau išgabenamas į Vorkutą.

Elena Klimaitytė

1944 m. sovietų kareivių nužudytų Klimaičių kapai Plokščių kapinėse

Juozas JAKAS-KĖKŠTAS

Laisvės kovotojas Juozas Jakas-Kėkštas-Žaibas gimė 1918 m. Norkūnų k., Gelgaudiškio vlsč. Po Klimaičių šeimos tragedijos 1945 m. išėjo į Laisvės karą. Žuvo 1947 m. gruodžio 25 d. (kitais duomenimis – 26 d.) kovodamas su okupantais netoli nuo Valakbūdžio.

Laisvės kovotojo šeima 1948 m. ištremta į Sibirą.

Juozas Jakas-Kėkštas

J. Jako-Kėkšto žuvimo vieta. *1997 m. nuotrauka*

Pranas LIUKAITIS

Kooperatininkas Pranas Liukaitis gimė 1918 m. Pavirangių k. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. 1945 m. sausio 15 d. su grupe desantininkų kaip radistas su parašiutu nusileido Seirijų vlsč. (Alytaus apskr.). 1945 m. vasario 2 d. sovietų saugumo suimtas. Kalintas Vilniuje. 1945 m. balandžio 24 d. Karo tribunolo nuteistas mirties bausme. Bausmė pakeista – dvidešimčiai metų lagerio ir penkeriems metams tremties. Kalintas Vorkutoje (Komijoje). Nuo 1956 m. rugsėjo 5 d. – tremtis Vorkutoje. Paleistas iš tremties grįžo į Lietuvą.

Išlakūs Zanavykų ne tik alksnynai, bet ir beržynai

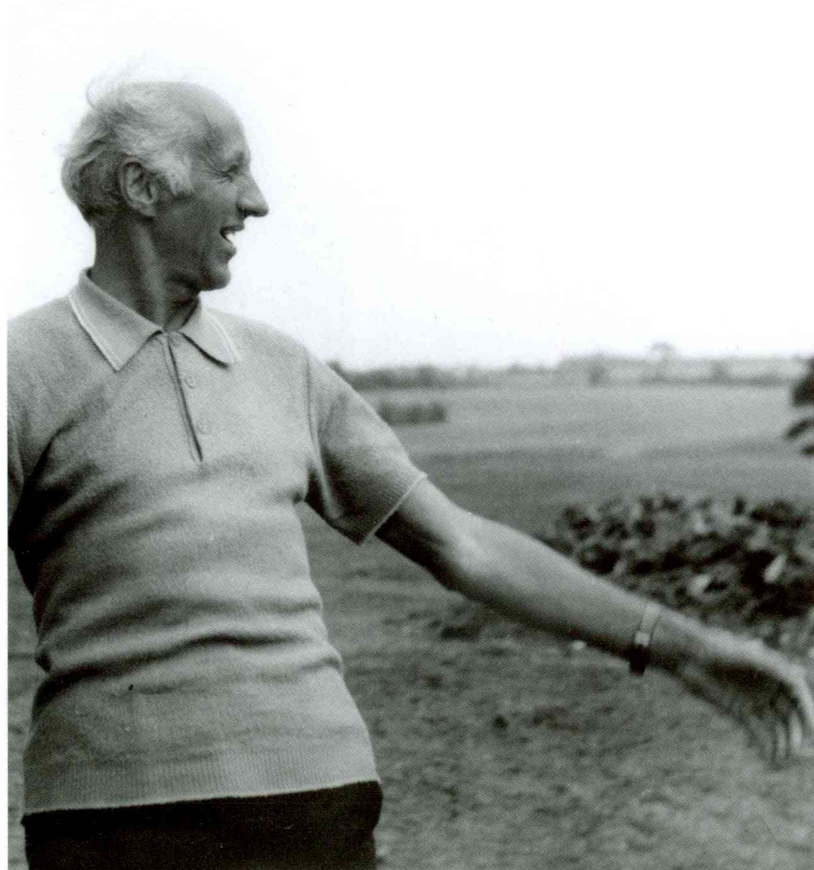
Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos ir filosofijos fakulteto mokomasis personalas.
Šiame fakultete profesoriais yra dirbę zanavykai: prelatas, protonataras Aleksandras Grigaitis (1877–1955), 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto signataras Pranas Dovydaitis (1886–1942), zanavykų žentas, Lietuvos telegramų agentūros ELTA įkūrėjas Juozas Eretas (1896–1984), filosofinių kūrinių autorius prelatas Pranas Kuraitis (1883–1964), kunigas, marijonas dr. Jonas Totoraitis (1872–1941). Fakultete studijavo nemažas būrys XX a. pradžioje gimusių Novužės krašto vaikų

Juozas LINGYS

Choreografas Juozas Lingys gimė 1919 m. sausio 1 d. Gyliškių k., Sintautų vlsč. Baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją humanitarinius mokslus studijavo Vytauto Didžiojo, o vėliau Vilniaus universitetuose. Aukštojo mokslo diplomą įgijo gyvenimo pabaigoje Klaipėdoje. 1946–1982 m. dirbo ansamblio „Lietuva“ vyriausiuoju baletmeisteriu. J. Lingio dėka lietuviškas šokis tapo savarankiška meno šaka. Daugybę metų J. Lingys dirbo pedagoginį darbą. Nemažas būrys choreografijos specialistų buvo jo mokiniai. Jis – ne tik 1950 m., bet ir kitų respublikinių dainų švenčių vyriausias baletmeisteris ir meno vadovas. Reikšmingas ir J. Lingio kūrybinis palikimas. Sukurta per 170 šokių, ratelių, vaizdelių: „Saulutė“, „Gaidys“, „Pakeltkojis“, „Aštuonytis“. Daug šokių sukurta kino filmams, dramos spektakliams. Plati J. Lingio ir visuomeninė veikla. Jis buvo Kultūros ryšių su tautiečiais užsienio šalyse draugijos „Tėviškė“ prezidiumo nariu, daugelio meninių komisijų pirmininku, parašė reikšmingų darbų šokio istorijos klausimais. Net didžiausias pasaulio „kraugerys“ J. Stalinas lietuvių dekados metu Maskvoje už šokį „Gaidys“ dar jaunam J. Lingiui pasiūlė Stalininę premiją. Vėliau ši premija pervadinta į TSRS premija. Jam suteiktas TSRS liaudies artisto vardas, Valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetai jį išsirinko savo profesoriumi. O ir dabar Klaipėdos universitetas turi J. Lingio fondą.

Juozas Lingys mirė 1984 m. gruodžio 16 d. Palaidotas Antakalnio kapinėse.

Prof. Juozas Lingys Ablingoje. *1972 m. nuotrauka*

Medžio skulptūra „Lietuvaitė“ prof. Juozo Lingio gimtinėje

„Kepurinį" šoka Klaipėdos universiteto studentai

Šakių „Žiburio“ gimnazijos moksleivių grupė prie „Aušros“ kalnelio. Dešinėje priklaupusi Benedikta Striupavičiūtė.
1934 m. birželio 8 d. nuotrauka

Šakių „Žiburio“ gimnazijos 1932 m. antroji klasė su auklėtoja Kunigunda Užupyte

Benedikta STRIUPAVIČIŪTĖ

Gimiau 1919 m. sausio 5 d. Kuprių k., Lukšių vlsč., stambių ūkininkų Marcelės Kuncaitės-Striupavičienės ir Jono Striupavičiaus (apie jį „NKV“, t. 2, p. 83) šeimoje. Augome trys dukros. Baigusi pradinę mokyklą mokiausi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Visą savo gyvenimą domėjausi krašto praeitimi. Bendradarbiavau spaudoje. 1972 m. užrašiau savo mamos Marcelės Striupavičienės prisiminimus „Šiek tiek iš Zanavykų etnografijos“, kuriuos 1999 m. 3-iajame numeryje išspausdino žurnalas „Suvalkija“. Rankraštyje turiu parašiusi prisiminimus ir apie savo mamą Marcelę Striupavičienę.

1987 m. Kaune kartu su Genovaite Morkūniene ir Stase Radzevičiūte pradėjome organizuoti zanavykų susibūrimus. Jų buvo surengta net šeši. Prasidėjęs Atgimimas mus „nukonkuravo“ ir mes nuskubėjome ten, o zanavykus palikome. Bet ir per trumpą laiko tarpą surinkome nemažai smulkiosios zanavykų tautosakos, kuri kol kas rankraštyje. 1985 m. kartu su savo jaunesne sesute Pranute Striupavičiūte-Mažeikiene (apie ją „NKV“, t. 6) pradėjome rinkti dainas, kurias zanavykai dainavo Nepriklausomybės metais. Jų esame surinkę per 500 vienetų. Dainų žodžiai surašyti atskiruose lapuose trijuose egzemplioriuose. Melodijos įdainuotos devyniose magnetofono juostose. Bet kaip visą šį neįkainojamą turtą išsaugoti? Tai jau retorinis klausimas.

Benedikta Striupavičiūtė
Kaunas, 2000 m. gegužės mėn.

Zyplių žemės ūkio mokyklos mokiniai. Pirmoje eilėje pirmoji iš kairės Benedikta Striupavičiūtė. *1935 m. nuotrauka*

„Žiburio“ gimnazijos laikraštėlio „Sielužės aidai“ leidėjai ir bendradarbiai su redaktoriumi P. Valaičiu

Skautų Šakių tuno „Vinco Kudirkos“ ir „Birutės“ draugijinė vadovybė. *1933 m. nuotrauka*

Šakių „Žiburio“ gimnazijos gimnazistai. *1934 m. nuotrauka*

„Žiburiečiai“. *1935 m. nuotrauka*

Knygnešių draugijos vėliava Slavikų kapinėse. Pagerbiami šiose kapinėse palaidoti Zanavykų knygnešiai. Pirmoji kairėje Lietuvos knygnešių draugijos pirmininkė dr. Irena Kubilienė

Jonas AUGUSTAITIS

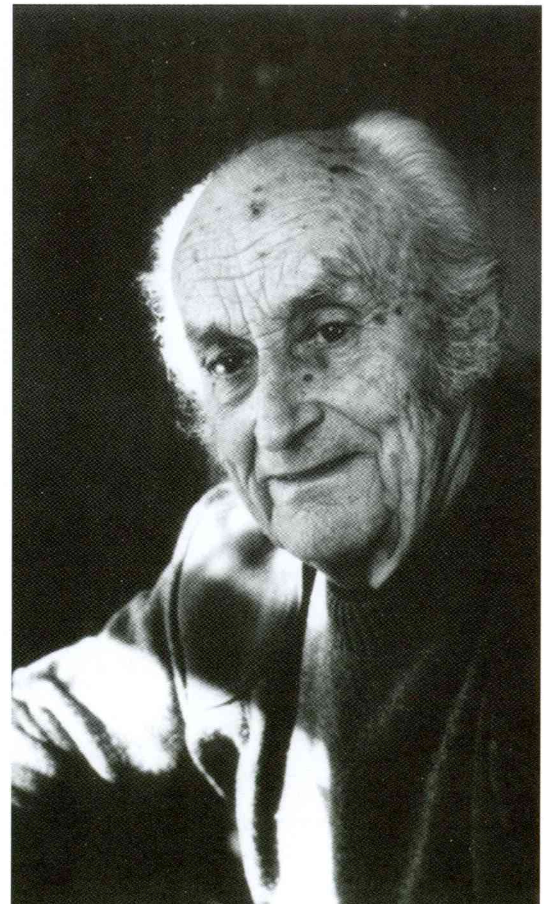
Mokytojas lituanistas Jonas Augustaitis gimė 1919 m. vasario 14 d., pirmiesiems Nepriklausomos Lietuvos metams besibaigiant, Kiaulupių k., Sintautų vlsč., ūkininkų šeimoje. 1931 m. baigęs Sintautų pradžios mokyklą Šakių „Žiburio" gimnazijoje išlaikė egzaminus į antrąją klasę. Mokytis nebuvo lengva. 1934 m. miršta mama, tėvelis senas, brolis mažas. Ir tik greta esantys geri žmonės jaunuoliui ištiesė pagalbos ranką. 1938 m. pradeda studijuoti pedagoginius mokslus Vytauto Didžiojo universitete. 1942 m. baigęs universitetą grįžta į savo buvusią „Žiburio" gimnaziją ir pradeda dėstyti lietuvių kalbą ir literatūrą. Sovietmečiu kurį laiką teko vadovauti gimnazijai. 1952 m. vasario 16 d. auklėtiniams virš vandentiekio bokšto iškėlus Trispalvę iš mokyklos vadovų atleidžiamas. Porą metų padirbėjęs Kudirkos Naumiesčio vidurinėje mokykloje vėl grįžta į Šakius. Čia 1965 m. parašęs diplominį darbą ir išlaikęs egzaminus gauna antrąjį (jau tarybinį) aukštojo mokslo diplomą.

Dirbdamas mokytoju įsitraukia ir į visuomeninį darbą. Išrenkamas mokytoju lituanistu Dalykinės komisijos pirmininku, Regioninio liaudies universiteto Lituanistinio fakulteto vadovu, 1973 m. įsikūrusios Kraštotyros draugijos Šakių skyriaus Kalbos sekcijos pirmininku, Šakių rajono Lietuvių kalbos draugijos pirmininku. 1973 m. pradeda organizuoti Zanavykų krašto kalbos ir literatūros dienas, kurių iki 2008 m. surengta trisdešimt šešios. Pedagoginiam darbui atidavęs 56-erius metus mokytojas Jonas Augustaitis nesėdi sudėjęs rankų. Parengė ir išleido knygas: „Įkalinta jaunystė" (2000 m., kartu su Danute Stalgyte-Matusevičiene), „Žiburiečiai svetimoje padangėje" (2002 m., kartu su Natalija Manikiene ir Danute Matusevičiene), „Kalbos ir literatūros dienos Šakių krašte (1973–2007)" (2007 m., kartu su Antanu Andrijonu).

21-oji Kalbos diena Lekėčiuose. *1993 m.*

Jonas Augustaitis. *2000 m.*

Kazimieras BILIŪNAS

Muzikas pedagogas Kazimieras Biliūnas gimė 1919 m. vasario 16 d. prie Skirsnemunės Adelės Vasiliauskaitės-Bielevičienės, kilusios iš Norkūnų k., Gelgaudiškio vlsč., ir Bielevičiaus šeimoje. Vyrui mirus Kaziuko mama paliko Skirsnemunę ir grįžo į savo gimtinę Norkūnus. Čia dėdžių ir tetų apsuptyje ir augo visų numylėtas Kaziukas. Teta Iliuminata Vasiliauskaitė-Giedraitienė (apie ją „NKV“, t. 2, p. 161), atvažiuodama iš Jurbarko su savo vyru rašytoju Antanu Giedraičiu-Giedriumi vieną kitą savo išleistą knygelę atveždavo, kurias Kaziukas skaitė ir jomis žavėjosi. Baigęs pradžios mokyklą bandė mokytis staliaus amato, bet labiau jam rūpėjo muzika ir kai kartą per radiją išgirdo, jog Jonas Švedas renka gabius jaunuolius, mokančius groti, tai Kaziukas su mama ir išvažiavo į Kauną. Tik Norkūnų Kaziukas niekada nepamiršo. Atitarnavęs Lietuvos kariuomenėje ir baigęs konservatoriją pačias produktyviausias dienas praleido Klaipėdoje dirbdamas aukštesniojoje Stasio Šimkaus muzikos mokykloje. Ir studijuodamas Kauno konservatorijoje (1944–1948) K. Biliūnas grojo Operos ir baleto orkestre, o iki 1952 m. – dar ir Kauno muzikinio teatro orkestre. Klaipėdoje nuo 1965 m. K. Biliūnas grojo Liaudies operos orkestre. Jautriai skambėjo Kazimiero obojaus tembras operose: „Traviata“, „Čigonų baronas“, „Studentas elgeta“, „Aleko“, ir kituose pastatymuose.

Kazimieras Biliūnas mirė 1979 m. Klaipėdoje. Palaidotas Lėbartų kapinėse.

Vardinė K. Biliūno klasė Klaipėdos S. Šimkaus konservatorijoje

K. Biliūnas

Vytautas Juozas GRYBINAS

Gydytojas Vytautas Juozas Grybinas gimė 1919 m. vasario 17 d. Lukšiuose mokytojo Antano Grybino (apie jį „NKV“, t. 2, p. 56) ir Onos Naujokaitės-Grybinienės šeimoje. Augo trys sūnūs ir dvi dukros. Vytautas iš berniukų buvo vyriausias. 1938 m. baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją įstojo į Karo mokyklą, kurią baigė 1939 m. rugsėjo 18 d. ir Respublikos Prezidento aktu Nr. 1123 jam suteikiamas atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnis ir išleidžiamas į artilerijos karininkų atsargą. Išėjęs į atsargą medicinos mokslus pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universitete, bet karo audra studijas nutraukė. Jas teko baigti 1948 m. Miuncheno universitete, Vokietijoje. 1949 m. emigravo į JAV. 1955–1957 m. atliko karinę tarnybą, suteiktas JAV sanitarijos kapitono laipsnis. Išėjęs į atsargą dirbo gydytoju. Buvo vedęs Alę Tauraitę. Išaugino dukras: Dianą, Jūratę ir Cintiją. Aktyviai dalyvavo JAV lietuvių kultūrinėje veikloje.

V. J. Grybinas mirė 1963 m. balandžio 26 d. Palaidotas Belevilyje.

Vytautas Juozas Grybinas

Siesartis ties Zypliais

Justinas LIEPUONIS

Atsargos karininkas Justinas Liepuonis gimė 1919 m. kovo 13 d. Mokėsi Šakių „Žiburio" gimnazijoje, kurią baigęs 1939 m. buvo pašauktas atlikti karinės prievolės Lietuvos kariuomenėje. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą 1940 m. spalio 1 d. baigė Karo mokyklos XV aspirantų laidą, bet dėl politinių motyvų karinis laipsnis nesuteiktas. Išleistas į atsargą mokytojavo Plieniškių pradinėje mokykloje (prie Šakių). 1940 m. rudenį pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakultete. Žuvo atliekant užduotį pereinant okupuotos Lietuvos–Vokietijos sieną nuo sovietinių pasieniečių paleistų šūvių.

Justinas Liepuonis

Žvakių liepsnelės tiems, kurie į namus negrįš niekados...

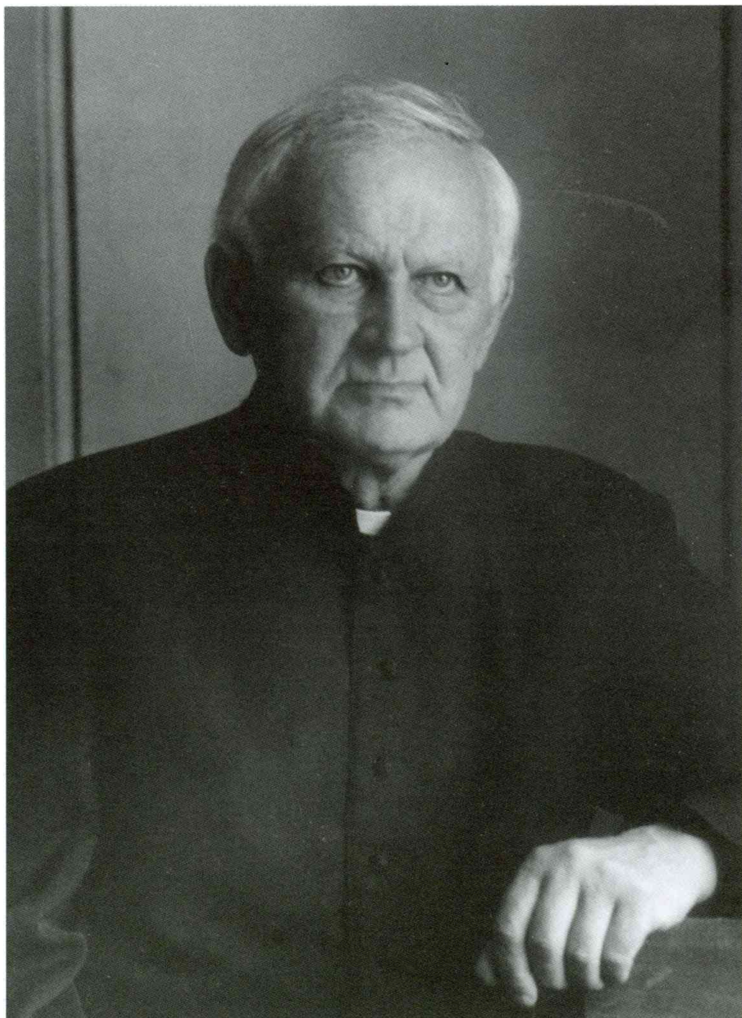

Iš krantų išsiliejusi Penta ties Sintautais

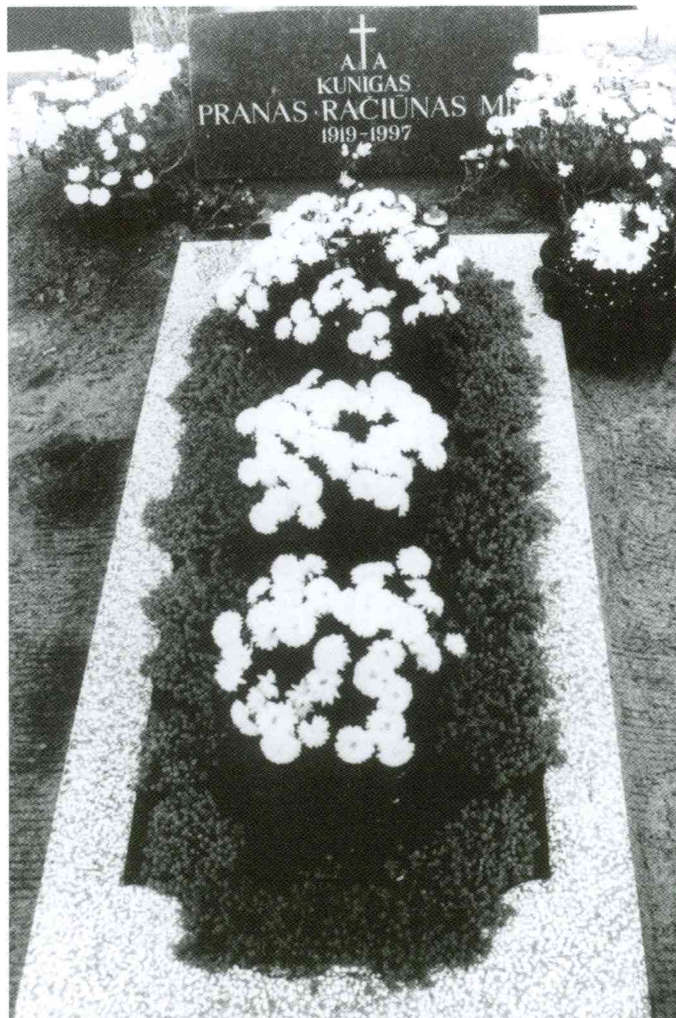
Kun. Pranas RAČIŪNAS MIC

Kunigas, politinis kalinys, visuomenininkas Pranas Račiūnas MIC gimė 1919 m. kovo 28 d. Marijampolėje zanavykų šeimoje. Besimokydamas Marijampolės marijonų gimnazijos 7 klasėje 1936 m. įstojo į Marijonų vienuoliją. 1938 m. baigęs gimnaziją lankė Marijonų vienuolijos filosofijos kursus, o 1940 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakultetą. 1943 m. gegužės 2 d. buvo įšventintas kunigu. 1944 m. baigė Teologijos fakulteto Kanonų skyrių apgindamas kanonų teisės licenciato laipsnį. Vikaru dirbo Varėnoje I, 1945 m. paskirtas Panevėžio Šv. Mergelės Marijos viešos koplyčios rektoriumi ir Panevėžio II marijonų vienuolijos namo vyresniuoju, o kartu buvo ir mokyklų kapelionu. 1947–1949 m. darbavosi Kaune prie Šv. Gertrūdos ir studentų bažnyčios. 1949 m. birželio 4 d. sovietų valdžios suimtas, o 1950 m. Ypatingojo pasitarimo nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio. Kalėjo Vorkutoje, Taišete ir Mordovijoje. Išėjęs į laisvę 1965 m. buvo paskirtas Gerdašių parapijos klebonu. 1970 m. perkeltas į Paluobių parapiją. Čia surinko gausią etnografinės

Kunigas Pranas Račiūnas MIC

Kunigo Prano Račiūno MIC kapas Petrašiūnų kapinėse

medžiagos kolekciją, parengė dr. Jono Basanavičiaus pradėtos leisti „Aušros" 41-ąjį numerį, bendradarbiavo LKB kronikos leidime. 1980 m. atkeltas į Alytų, o 1990 m. paskirtas Tabariškių parapijos klebonu, kartu rūpinosi ir LŽŪA pastoracija, Ekonomikos fakultete dėstė krikščioniškąją etiką, dalyvavo akademijos kultūriniame gyvenime. Paluobių parapijoje surinktą etnografinę medžiagą 1992 m. perdavė LŽŪA muziejui.

Kun. Pranas Račiūnas MIC daugybę metų dirbo Lietuvos marijonų vienuolijos provincijolu. Mokėdamas pagrindines Europos tautų kalbas trumpai dirbo Maskvos katalikų Šv. Liudviko parapijos klebonu. Buvo vienas iš pogrindinės kunigų seminarijos prie Marijonų vienuolijos kūrėjų ir vadovų, paruošusios 25 kunigus. Atgimimo metais buvo aktyvus Sąjūdžio tarybos narys. Kun. Pranas Račiūnas MIC mirė 1997 m. rugpjūčio 24 d. Kaune. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

Paluobių klebonijos klėtelė, kurioje kun. Pranas Račiūnas MIC suredagavo naujosios „Aušros" pirmąjį numerį

Kun. Viktoras SKILANDŽIŪNAS

Kunigas, pedagogikos mokslų daktaras Viktoras Skilandžiūnas gimė 1919 m. gegužės 3 d. Šakiuose Uršulės Pavalkytės-Skilandžiūnienės ir Pranciškaus Skilandžiūno šeimoje. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Filosofiją ir teologiją studijavo Vilkaviškio kunigų seminarijoje ir Kauno Vytauto Didžiojo universitete. 1944 m. gegužės 7 d. gavo kunigo šventimus. Artėjant antrajai sovietinei okupacijai pasitraukė į Vakarus. Du metus Vokietijoje dirbo moterų vienuolyno kapelionu. 1946 m. psichologinius mokslus pradėjo studijuoti Miuncheno universitete ir tuo pačiu metu buvo Bad-Woerishofene lietuvių pabėgėlių stovyklos kapelionu. Emigravęs į Kanadą apsigyveno Sudbary mieste, Ontario provincijoje, kur jau buvo susitelkę nemažai lietuvių. Po metų persikėlė į Kvebeką ir tęsė pedagogines studijas, kurias baigė 1952 m. įgydamas pedagogikos mokslų daktaro laipsnį. Dar studijavo Toronto universitete ir Vidurinių amžių universitete (Toronte). Studijų metu talkininkaudavo lietuviškų parapijų klebonams, aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeninėje veikloje. 1954 m. Otavos lietuviams prašant ir vyskupui kviečiant apsigyveno Otavoje. Darbavosi įvairiose kanadiečių parapijo-

Kun. dr. Viktoras Skilandžiūnas

Kun. dr. Viktoro Skilandžiūno kunigystės 50-ties metų jubiliejus Šakiuose 1994 m. birželio 26 d.
Nuotrauka iš J. Augustaičio archyvo

se, buvo įvairių kalėjimų kapelionu. 1963 m. paskirtas Fitzroy Harbour Šv. Mykolo parapijos administratoriumi. 1966–1970 m. darbavosi Šv. Izidoriaus parapijoje. Organizavo šios parapijos bažnyčios remonto darbus. 1970–1984 m. buvo Ontario provincijos keturių kalėjimų kapelionu koordinatoriumi. 1971–1973 m. studijavo Otavos Šv. Povilo universitete ir įgijo sielovados magistro laipsnį. Šios studijos nemaža dalimi ir nulėmė sėkmingai darbuotis kalinių tarpe. 1973 m. kun. dr. Viktorui Skilandžiūnui suteiktas aukščiausias Kolumbo Riterio (Sir Knight) titulas.

Kun. dr. V. Skilandžiūnas visur ir visada buvo ištikimas katalikas ir savo gimtosios žemės Lietuvos karštas patriotas. Yra parengęs keletą knygų, iš kurių „Už kalėjimo sienų" jau išversta į lietuvių kalbą ir netrukus turėtų pasirodyti Lietuvoje. Pradedant 1989 m. kasmet aplanko savo gimtinę.

Vytautas Pranulis
Vilnius, 2000 m. balandžio 20 d.

Kun. dr. Viktoro Skilandžiūno šeima. Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę sėdi: būsimasis kunigas Viktoras, motina Uršulė Pavalkytė-Skilandžiūnienė, brolis Juozas. Antroje eilėje stovi: brolis Pranas, sesuo Marija ir brolis Vladas.
Apie 1936 m. nuotrauka

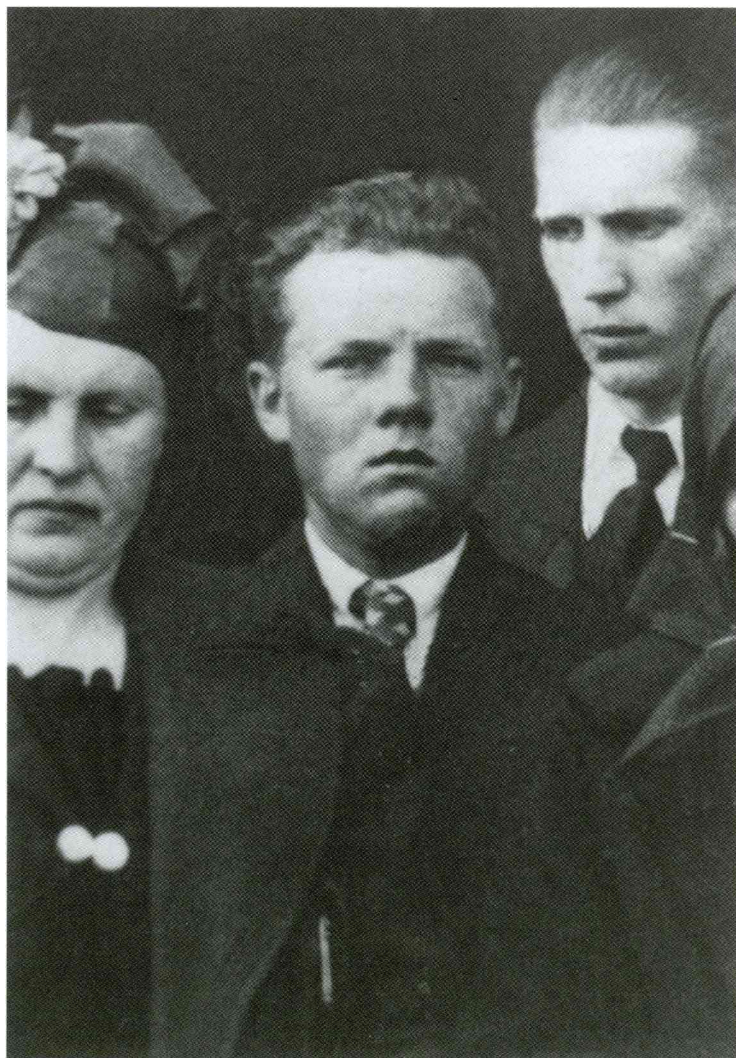
Kun. dr. Viktoro Skilandžiūno primicijos 1944 m. birželio 22 d. Šakiuose. *Nuotraukos iš V. Pranulio archyvo*

Zigmas Antanas ŠIPAILA-TŪZAS

Laisvės kovotojas Zigmas Antanas Šipaila gimė 1919 m. gegužės 3 d. Barzduose vidutinio ūkininko, turinčio 13 ha žemės, keturių vaikų šeimoje. Mūsų kalbos tėvas Jonas Jablonskis Zigmui buvo antros kartos dėdė. Baigęs Barzdų pradinės mokyklos šešis skyrius pas mokytoją Vincą Dundulį (apie jį „NKV", t. 3, p. 171), kurį 1941 m. bolševikai ištrėmė į Sibirą, dirbo žemės ūkio darbus. Į rezistencinį karą Zigmas išėjo 1944 m. liepos mėnesį. Visą laiką kovojo Tauro apygardos „Žalgirio" rinktinėje, Vyčio Kryžiaus ordininko Armonaičio būryje. Nelygioje kovoje su NKVD ir stribais žuvo 1946 m. gruodžio mėnesį prie Braziūkų (Lekėčių vlsč.). Ten ir buvo palaidotas. 1991 m. palaikai perkelti į Žvirgždaičių kapines.

Elena Šipailaitė-Daniliauskienė
Žvirgždaičiai, 2000 m. birželio 9 d.

Zigmas Antanas Šipaila

Laisvės kovotojo sesuo Elena Daniliauskienė prie savo brolio kapo Žvirgždaičių kapinėse. *2000 m. nuotrauka*

Ši Braziūkų krašto pušis Zanavykų tarpgiriuose mena kruvinus okupantų darbus

Angelė VYŠNIAUSKAITĖ

Etnologė, profesorė, humanitarinių mokslų habilituota daktarė, Katalikų akademijos akademikė Angelė Vyšniauskaitė gimė 1919 m. gegužės 15 d. Skriaudžių k., Marijampolės apskr. Užaugo Zanavykuose. 1925 m. tėvai gyventi atsivedė į Gudaičių k., Žvirgždaičių vlsč., o po keturių metų persikėlė į Kurmaičių k., Sintautų vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio" ir Marijampolės gimnazijose. 1943 m. baigė Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą, o 1952 m. – neakivaizdiniu būdu Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros fakultetą. 1955 m. apgynė istorijos mokslų kandidato disertaciją. Nuo 1993 m. – etnologijos krypties habilituota daktarė, 1994 m. suteiktas profesorės vardas. 1944–1948 m. dirbo Kauno 9-osios berniukų gimnazijos mokytoja, 1948–1957 m. – Lietuvos MA istorijos ir teisės institute, 1957–1961 m. – šio instituto vyr. mokslų bendradarbė, 1961–1971 m. – Etnografijos skyriaus vadovė, 1971–1993 m. – Lietuvos istorijos instituto vyresnioji mokslinė bendradarbė. Veikalo „Lietuvių etnografijos bruožai" (1964) bendraautorė ir redaktorė; knygų „Lietuvių šeimos tradicijos" (1967), „Mūsų metai ir šventės" (1993), „Lietuviai IX–XIX a. vidurio istoriniuose šaltiniuose" (1994) autorė; leidinių „Valstiečių linininkystė ir transportas" (1977), „Valstiečių verslai" (1983), „Šiuolaikinis Suvalkijos kaimas" (1981), „Šiuolaikinis Žemaitijos kaimas" (1985), „Lietuvių šeima ir papročiai" (1995) bendraautorė. A. Vyšniauskaitė yra daugiau kaip 700 mokslinių publikacijų etnologijos tematikos autorė.

Už nuopelnus lietuvių kultūrai ir mokslui A. Vyšniauskaitė 1996 m. buvo apdovanota LDK Gedimino IV laipsnio ordinu, o 1998 m. jai įteikta Dr. Jono Basanavičiaus premija. 2000–2004 m. ji buvo Etninės kultūros globos tarybos nare, o nuo 2004 m. – Suvalkijos (Sūduvos) regioninės etninės kultūros globos tarybos nare.

A. Vyšniauskaitė mirė 2006 m. liepos 9 d.

Angelė Vyšniauskaitė

Šakių „Žiburio" gimnazijos buvę abiturientai etnologė Angelė Vyšniauskaitė ir mokytojas Jonas Augustaitis vėl Šakiuose. *1999 m. nuotrauka*

Zanavykų šventėje Šakiuose

Mokytojas, bibliotekininkas Vytautas Antanas Keblaitis gimė 1919 m. gegužės 26 d. Norvaišių k., Būklelių vlsč. Baigęs Slabadų pradinę mokyklą 1931 m. pradėjo mokytis Šakių „Žiburio" gimnazijoje, kurią baigė 1939 m. Iki 1941 m. birželio mėn. studijavo Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakultete ir jame baigė keturis semestrus. 1941–1942 m. dirbo Kudirkos Naumiesčio Butų ūkio skyriuje. 1945 m. pradėjo dirbti pedagoginį darbą. Buvo Slabadų pradinės mokyklos vedėju, o nuo 1945 m. lapkričio 15 d. – Kudirkos Naumiesčio progimnazijos direktoriumi. 1948 m. progimnazijos direktoriaus pareigoms perkeltas į Lekėčius. Nebūdamas Komunistų partijos nariu šias pareigas buvo priverstas palikti. Kurį laiką dirbo Riogliškių pradinės mokyklos vedėju, Šlienavos septynmetės mokyklos mokytoju, o

Vytautas Antanas Keblaitis

V. A. Keblaičio atestato, išduoto 1939 m. Mokytojų tarybos narių parašai

Nr. 165.

Gimnazijos Direktorius

Mokytojų Tarybos Nariai

Mokytojų Tarybos Sekretorius

vėliau – Dubravos pradinėje mokykloje. Jausdamas, kad jaunosios kartos auklėjimas jam nepatikimas 1969 m. pradėjo dirbti Žiegždrių psichoneurologinėje ligoninėje. Kartu neakivaizdiniu būdu mokėsi Kapsuko (dabar – Marijampolės) kultūros mokykloje, kurioje 1974 m. įgijo bibliotekininko specialybę.

Lekėčių progimnazijos mokytojų ir mokinių kolektyvas švenčia mokyklos direktoriaus Vytauto Keblaičio 30-ąjį gimtadienį.
Pirmoje eilėje susėdę ant žemės iš kairės į dešinę: Zigmas Šilingas, Narcizas Jasevičius, Ramunė Jančiūtė, Reda Povilaitytė, Irena Ripinskaitė, Lionė Kairytė, Irena Šileikaitė, Regina Cinkutė, Virginija Kraftaitė, Sigita Obelieniūtė, Irena Mailaitė, Marytė Mačenskaitė, Salomėja Tamulaitytė.
Antroje eilėje: Šarūnas Rinkevičius, Albertas Tamulaitis, mokyt. Veryhaitė-Monkevičienė, mokyt. Antanina Vaitauskaitė, progimnazijos direktorius Vytautas Keblaitis, mokyt. Danutė Jurkšaitytė, mokyt. Cicilija Kibildaitė, Adelė Kazlauskaitė.
Trečioje eilėje: Vitas Vaitauskas, Algis Driumelis, Klemensas Nemkevičius, Jeronimas Dabašinskas, Stasys Lengvenis, Jonas Zaveckas, Ramutis Simanas Tamulaitis, Zigmas Jonaitis, Česlova Jakštytė, Aleksandras Januškis, Aldona Vaivadaitė, mokyt. Aldona Stankaitytė, Sidona Čekauskaitė, Marytė Jančiūtė, Laimutė Aleknavičiūtė, Česlova Kibildaitė, Stefanija Žemaitytė, Virginija Pikčilingytė.
Ketvirtoje eilėje: Justinas Jakaitis, Algimantas Armonaitis, Edmundas Jančius, Leonas Šnipas, Gintautas Tamulaitis, Danutė Butkutė, Bronė Zakarauskaitė, Aldona Lydekaitė, Elė Butkutė, Adelė Majerytė, Klementina Sutkutė, Aldona Mulvinskaitė, Regina Seniūnaitė, Elena Obelieniūtė.
Penktoje eilėje: Zenonas Kazlauskas, Algis Garbauskas, Pijus Petkūnas, Vytas Gulbinas, Vincas Seniūnas, Aldona Nenortaitė, Anelė Šilingaitė, Elena Čižauskaitė, Milda Mockutė, Marytė Mačenskaitė, Valė Mejerytė, Regina Rašinskaitė, Ramutė Butkutė.
Šeštoje eilėje: Zenonas Mockus, Sigitas Mažeika, Sigita Tamulaitytė, Onutė Sutkutė, Salomėja Jančiūtė.
Septintoje eilėje: Zenonas Rakauskas, Antanas Mačianskas, Bernardas Aleknavičius, Bernardas Butkus, Jonas Gumauskas, Laimutis Jonaitis ir Zigmas Nėnius.
1949 m. gegužės 26 d. nuotrauka

Kun. Zigmantas GUSTAINIS

Esu Jono Gustainio ir Antaninos Kirvelaitytės-Gustainienės sūnus. Gimiau 1919 m. rugpjūčio 7 d. Karčrūdės k., Jankų vlsč. Šeimoje augome 8 broliai ir 7 seserys. 1924 m. tėvai Karčrūdėje pardavė savo ūkį, nusipirko kitą Mureikų k., Griškabūdžio vlsč. Čia praleidau jaunystę. Mokiausi Antabūdžio pradinėje mokykloje, iš penkių skyrių išlaikęs egzaminus stojau į Kauno pienininkystės kontrolierius, čia ieškojau kelio į seminariją. Pirmieji ženklai į kunigystę buvo Griškabūdyje. Mane žavėjo poeto Prano Vaičaičio brolis kun. Juozas Vaičaitis (apie jį „NKV", t. 2, p. 49). 1944 m. iš Lietuvos bėgau nuo Raudonosios armijos. Vokietijoje buvau suimtas ir pasiųstas į frontą. Mūsų batalionas pateko į vokiečių apsupimą ir iš 180 kareivių gyvi likome tik 8. Aš buvau sužeistas. Už dalyvavimą kare esu apdovanotas dvejais ordinais ir dešimčia medalių. Išgyventi karo baisumai galutinai paskatino rinktis kunigystę.

1951–1954 m. mokiausi Kauno kunigų seminarijoje. 1954 m. rugsėjo 12 d. išsipildė didžiausia mano gyvenimo svajonė – vyskupas K. Paltarokas Kauno arkikatedroje bazilikoje man suteikė Kunigystės Sakramento šventimus. Pastoracinį darbą dirbau Kelmėje, Suginčiuose (Molėtų raj.), Semeliškėse (Trakų raj.), Alytuje, Nemaniūnuose (Prienų raj.), Birštone. Septynerius metus buvau Nemunaičio klebonu ir Merkinės dekanu, o dirbdamas Birštone buvau ir Stakliškių dekanu. Nuo 1997 m. esu Alytaus Šv. Liudviko bažnyčios altaristu.

1974 m. gavau leidimą aplankyti brolius Toronte. Ten lankiausi ir 1986 m. bei 1989 m. Grįždamas į Lietuvą aplankiau JAV, Paryžių, Vatikaną. Savo įspūdžius užsienyje aprašiau knygose: „Viešnagė Argentinoje", „Kelionės ir kanadiečiai", „Pasidairius po Ameriką", o netrukus išeinančioje knygoje „Paryžiuje" daugiausiai rašiau apie Lurdo stebuklą. Jeigu Dievas duos sveikatos ir kūrybingų minčių prie šio darbo, tai pasirodys jų ir daugiau.

Kun. Zigmantas Gustainis
Alytus, 1999 m. gegužės 17 d.

Kun. Zigmantas Gustainis

Kun. Z. Gustainio knygos „Kelionės ir kanadiečiai" viršelio faksimilė

Kun. Juozas ŠIRVAITIS

Kunigas Juozas Širvaitis gimė 1919 m. rugsėjo 11 d. Kubilių k., Plokščių vlsč., Petronėlės Liorentaitės-Širvaitienės ir Antano Širvaičio šeimoje. Augo septyni vaikai. Baigęs kaimo mokykloje tris skyrius išlaikė egzaminus į Šakių „Žiburio“ gimnazijos 1-ąją klasę. Baigęs gimnazijos šešias klases įstojo į Vilkaviškio kunigų seminariją. Kunigų seminariją baigė Kaune ir 1945 m. birželio 16 d. gavo kunigo šventimus. Pirmoji darbovietė buvo Šakių parapija. Dėl valdžios trukdymo 1949 m. atvažiavo į Telšių vyskupiją ir čia visą laiką dirbo švariose parapijose. Nuo 1985 m. gegužės 14 d. buvo Gaurės (Tauragės raj.) Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios klebonu, 1991 m. liepos 30 d. paskirtas Stulgių (Kelmės raj.) Šv. Mato bažnyčios klebonu, o nuo 1999 m. gegužės 24 d. – Skaudvilės Šv. Kryžiaus bažnyčios altaristu jubiliatu.

Kun. Juozas Širvaitis. *1997 m.*

Tarp savo artimųjų

Jonas BERNOTA

Gimiau 1919 m. rugpjūčio 29 d. Barzdų kaime. Šešerių metų likau našlaičiu. Augino ir globojo močiutė (mamos mama). Aštuonis metus piemenavau. 1934 m. mirus močiutei pradėjau savarankišką gyvenimą. Dirbau žemės ūkio ir statybos darbus kaime. Baigęs Barzdų pradžios mokyklą daug skaičiau ir savarankiškai mokiausi. 1938–1940 m. savanoriu tarnavau Lietuvos kariuomenėje. 1939 m. dalyvavau žygyje į Lietuvos sostinę Vilnių. Mokiausi puskarininkių mokykloje, o ją baigęs dar tobulinausi ir Karo mokykloje. Išėjęs į atsargą dirbau policijoje (milicijoje). 1944–1950 m. dirbau prokuratūroje, studijavau teisę. Dėl politinių intrigų išėjęs iš prokuratūros dirbau Šakių apskrities (vėliau – rajono) statybos organizacijose vadovaujantį darbą. Šakiuose sukūriau statybos organizaciją. Organizavau statybos brigadas kolūkiuose. Projektavau ir vadovavau įvairių pastatų statybai: Sudargo ir Lukšių kultūros namų, Slavikų ir Gerdžiūnų mokyklų, Panovio, Voverių, Kidulių, Griškabūdžio, Barzdų parduotuvių, valgyklų ir daugelio gyvenamųjų namų. Aktyviai dalyvauju rajono kultūriniame gyvenime, domiuosi kraštotyra. Rajono laikraštyje „Draugas“ paskelbiau straipsnių seriją „Tėviškė mana“, „Čia bočių gyventa“. Barzdų 310-ties metų sukakčiai parašiau savo tėviškei Barzdams himno žodžius, o taip pat sukūriau dokumentinį videofilmą apie Barzdus, švietimą ir sveikatą Zanavykuose. Išauginau keturias atžalas: du mokytojus ir du inžinierius.

Jonas Bernota
Šakiai, 1999 m.

Jonas Bernota švenčia savo 80-metį Šakiuose.
1999 m. nuotrauka

Jonas Bernota su draugais išeina į kariuomenę.
1938 m. nuotrauka

Knygnešys Jonas Pečkys, palaidotas Barzdų kapinėse (apie jį „NKV“, t. 1, p. 114), greta sėdi jo žmona Magdelena Pečkienė, stovi Marija Bernotaitė-Milerienė (1910–2004), sėdi: Magdelena Bernotienė (Jono, Marijos ir Onutės Bernotų močiutė), prie močiutės – Vytas Mileris (g. 1930). Stovi: Marytės Bernotaitės vyras Motiejus Mileris, Jonas Bernota (g. 1919) ir jo sesutė Onutė Bernotaitė-Grien 1932 m. prieš išvykstant jai į Angliją. Vėliau gyventi persikėlė į JAV, kur 1998 m. ir mirė

Barzdų k. Juozo Tamošaičio (apie jį „NKV“, t. 2, p. 148, 149) laukų artojėliai: Jonas Bernota, Albinas Bartelis, būsimasis kun. Pranas Tamošaitis ir ūkio savininkas Juozas Tamošaitis. Panaši nuotrauka publikuota ir „NKV“, t. 2, p. 148, kuria remiantis dailininko sukurta miniatiūra papuošė Lietuvos banko 10 litų banknotą

Jonas STANAITIS

Gydytojas Jonas Stanaitis gimė 1919 m. rugsėjo 20 d. Matarnų k., Būklelių vlsč. Jo protėviai iš Prūsijos atsikėlė prie Šešupės. Dėdė Juozas buvo Lietuvos kariuomenės vadu, turėjo generolo laipsnį (apie jį „NVK“, t. 1, p. 145), kitas dėdė inžinierius Pranas Stanaitis (apie jį „NKV“, t. 1, p. 174) buvo Lietuvos pašto direktoriumi. Jo rūpesčiu Slabaduose per Šešupę pastatytas gelžbetoninis tiltas ir pavadintas inžinieriaus Prano Stanaičio vardu.

Jonas Stanaitis, 1939 m. baigęs Alytaus gimnaziją, Vytauto Didžiojo universitete studijavo medicinos mokslus. 1944 m. pradėjęs dirbti gydytoju chirurgu apkeliavo beveik visą Lietuvą. Dirbo Šilalėje, Žemaičių Naumiestyje, Šakiuose, Lazdijuose, Skuode, Šilutėje. Nuo 1963 m. Vilniuje Respublikinio tuberkuliozės mokslinio tyrimo instituto Plaučių chirurgijos skyriaus vedėjas, o nuo 1973 m. – Sveikatos apsaugos ministerijos Patentų, licenzijų, išradimų, racionalizacinių pasiūlymų bei įdiegimų skyriaus vedėjas. 1959 m. apgynė medicinos mokslų kandidato disertaciją, 1973 m. tapo medicinos mokslų daktaru, o 1993 m. jam suteiktas habilituoto medicinos daktaro vardas. Lietuvos kardiologų mokslinė draugija 1995 m. birželio 24 d. J. Stanaitį išrinko profesoriumi. J. Stanaitis buvo dviejų išradimų ir aštuonių racionalizacinių pasiūlymų autoriumi. Parašė ir išleido knygas: „Pleuros empyema“ (1977) ir „Riboti plaučių šešėliai“ (1980). Spaudai parengė leidinius: dvitomį „Urgentinės chirurgijos vadovas“ (1984, 1987), „Traumatologijos vadovas“ (1994), „Lietuvos chirurgijos istorija“ (1991) ir „Kova su tuberkulioze“ (1965).

Hab. dr. Jonas Stanaitis mirė 1997 m. balandžio 16 d. Vilniuje. Palaidotas motinos tėviškės Krokialaukio kapinėse (Alytaus raj.).

Jonas Stanaitis

Jonas Stanaitis su savo šeima: žmona Birute, sūnumi Juozu, dukra Violeta ir sūnumi Jurgiu, dirbant Šilutėje, iškylaujant prie Nemuno

Vytautas Sebastijonas BALČIŪNAS

Gydytojas Vytautas Sebastijonas Balčiūnas gimė 1919 m. spalio 2 d. Karališkių k., Kidulių vlsč., ūkininkų Antaninos ir Sebastijono Balčiūno šeimoje. Baigęs Šiaudinės pradžios mokyklą įstojo į Jurbarko „Saulės" gimnaziją, kurią baigė 1939 m. ir išėjo į Lietuvos kariuomenę atlikti karinę prievolę. Buvo nukreiptas į Karo mokyklą ir 1940 m. spalio 2 d. baigė šios mokyklos XV aspirantų laidą. Dėl politinių motyvų karinis laipsnis nesuteiktas. Išėjęs į karininkų pėstininkų karinę atsargą grįžo į tėviškę. Dirbo mokytojo darbą Gelgaudiškyje, Žygėnuose ir šiek tiek Kudirkos Naumiestyje. Vokiečiams okupavus Lietuvą 1942–1943 m. dirbo Šakių apskrities valdyboje, vėliau tarnavo Svyriuose. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. 1957 m. Šveicarijoje Züricho universitete baigė medicinos mokslus. Persikėlęs gyventi į JAV dirbo ligoninėse. Aktyviai reiškėsi lietuvių išeivių veikloje. Vadovavo BALFO ir ALTS skyriams.

V. S. Balčiūnas mirė 1982 m. balandžio 17 d. Kenoshoje.

Vytautas Sebastijonas Balčiūnas

Sudargo toliai

Gamtos paminklas – Pavilkijo ąžuolas. *2000 m.*

Vandalinas DOMANSKIS

Inžinierius Vandalinas Domanskis gimė 1919 m. spalio 17 d. Pavilkijyje, Lekėčių vlsč. 1941–1944 m. dirbo Kaune Lietuvos durpių centre Mechanikos skyriaus viršininku. 1943 m. dirbdamas baigė Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Schweinfurto pabėgėlių stovykloje suorganizavo automobilizmo kursus ir jiems vadovavo. 1944 m. persikėlė į JAV. 1951–1984 m. – inžinierių bendrovės „Sargent Lundy" Čikagoje elektros jėgainių projektų vadovas. JAV LB Lietuvių inžinierių draugijos narys. Atgavus Lietuvai nepriklausomybę lankėsi savo gimtajame Pavilkijyje žadėdamas Lekėčių bendruomenę paremti materialiai.

Apgriuvę ir apleisti Domanskių ūkio pastatai Atgimimo pradžioje

Kun. Teodoras PALUKAITIS-PALIS

Kun. Teodoras (Teofilis) Palukaitis-Palis gimė 1919 m. lapkričio 10 d. Barzdų vlsč. Baigęs gimnaziją 1938–1940 m. mokėsi Vilkaviškio ir Kauno kunigų seminarijose. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. 1944–1945 m. mokėsi Eichstetto kunigų seminarijoje Vokietijoje. 1945 m. liepos 29 d. įšventintas kunigu. Dirbo Englisches instituto seserų kapelionu Wallersteine ir kurį laiką buvo Dinkeslbuehlio lietuvių pabėgėlių stovyklos kapelionu. 1950 m. emigravo į JAV ir visą laiką dirbo amerikiečių parapijose. Daug prisidėjo prie Broniaus Kviklio „Lietuvos bažnyčios“ II tomo „Vilkaviškio vyskupija“ (1982) išleidimo.

Kun. Teodoras Palukaitis

Nemunas Nemunėlis

Paluobių Šv. Angelų Sargų bažnyčios varpinė, statyta kanauninko Vincento Vizgirdos (1874–1966) rūpesčiu

Zigmas LAURINAITIS

Aš, vitražistas, M. K. Čiurlionio ir tautodailės draugijos narys Zigmas Laurinaitis, gimiau 1919 m. Kalėdų naktį, o pagal dokumentus – 1920 m. sausio 2 d. Naumiestyje (dabar – Kudirkos Naumiestis) amatininko šeimoje. Dirbau karstus, rėmus paveikslams, grojau smuiku ir užsiiminėjau tapyba. 1927 m. šeima gyventi persikėlė į Kauną. Pradinę mokyklą baigiau 1933 m. 1937 m. pradėjau mokytis stiklo technologijos ir veidrodžių gamybos. Po keturių metų aš jau buvau veidrodžių gamybos meistru, o dar po poros metų prisilietęs prie vitražo su šia specialybe nesiskiriu iki šios dienos. 1939 m. susipažinau su prof. St. Ušinskiu, kuris man padėjo suprasti vitražo meną. 1944 m. dirbau Kauno operos teatre apšvietėju ir kartu su prof. St. Ušinskiu gaminome dekoracijas Muradelio operai „Tautų draugystė“. 1946 m. prof. St. Ušinskis pakvietė mane dirbti į Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutą. Prasidėjo eksperimentavimas. Pradėjome virti stiklą. Mūsų darbu susidomėjo net Maskva. 1951 m. persikėliau į Vilnių. Pradėjau tobulinti sukurtą technologiją. Skaldžiau stiklą. Su dail. E. Varnu sukūrėme vitražus Kauno IX forto muziejui. Ir toliau daug eksperimentavau. Daug kas pavyko. 1952–1953 m. su skulp. J. Mikėnu kūrėme „Motina Žemė“. Kartu su vitražistais: K. Morkūnu, A. Stoškumi, L. Pociumi, A. Mackelaite, J. Mickevičiūte ir kt., puošėme Respublikos pastatus. Mano pagamintais vitražais žavisi Erevano, Taškento, Maskvos, Tartu, Kišiniovo, Charkovo ir kitų miestų žmonės. 1970 m. Kultūros ministerija dvejiems metams mane pasiuntė į Bulgariją, kur taip pat nemažai padariau. Grįžęs iš Bulgarijos su broliu Valentinu ir sūnumi Sigitu pagal dail. K. Morkūno projektą vitražus gaminome Aukščiausios Tarybos (dabar – Respublikos Seimo) rūmams. Esu surengęs dvi personalines parodas. Viena jų 1993 m. buvo eksponuota Vilniaus arkikatedros varpinėje, kita – mano gimtajame mieste Kudirkos Naumiestyje.

Zigmas Laurinaitis
Vilnius, 1995 m. vasario 7 d.

Zigmas Laurinaitis

Paluobių bažnyčioje švenčiami Žolinės atlaidai

Zigmo Laurinaičio sukurti vitražai Paluobių Šv. Angelų Sargų bažnyčiai

Juozas TAMALIŪNAS-STUMBRAS

Laisvės kovotojas Juozas Tamaliūnas-Stumbras gimė 1919 m. Degučių k., Jankų vlsč., mažažemio valstiečio, turinčio 4 ha ir 48 a žemės, daugiavaikėje šeimoje. Augo keturi broliai ir keturios seserys. Juozas mokėsi Būdos pradinėje mokykloje pas mokytoją Zigmą Paltanavičių. Buvo gabus. Mokydamasis vyresnėse klasėse kartais ir mokytoją pavaduodavo. Baigęs mokyklą tarnavo pas ūkininkus. 1942 m. vedė Marcelę Petrulionytę iš Nendrinių kaimo. Gyveno tėviškėje. 1944 m. kartu su šiek tiek jaunesniu broliu Jonu Tamaliūnu (1920–1945) išėjo į Laisvės karą. Veikimo zona buvo gimtosios apylinkės. Jo sodyboje Degučių k. 1944–1945 m. buvo „Stirnos“ rinktinės, kuriai vadovavo Lietuvos kariuomenės karininkas Bronius Abramavičius (1914–1945) (apie jį „NKV“, t. 6, p. 16), štabas. 1945 m. lapkričio 20 d. štabo būstinė buvo apsupta. Nelygioje kovoje žuvo rinktinės vadas Bronius Abromavičius, sodybos šeimininkas Juozas Tamaliūnas (Juozo Tamaliūno-Stumbro tėvas), laisvės kovotojai: Jonas Tamaliūnas-Kardas iš Degučių, Albinas Klimas-Tauras iš Kazlų, Stasys Grigas-Aras iš Gaisrių. Tuomet Juozui Tamaliūnui-Stumbrui, padedant gyventojams, pavyko pabėgti. Po šios tragedijos laisvės kovotojo žmona partizanų ryšininkė Marcelė Tamaliūnienė, dviejų kūdikių motina, buvo įkalinta Pečioros lageriuose, o jos vyras Juozas Tamaliūnas ir toliau kovėsi su okupantais, vadovavo „Žalgirio“ rinktinės 33-iajai kuopai.

Laisvės kovotojas Juozas Tamaliūnas-Stumbras žuvo 1950 m. birželio 22 d. kartu su „Vytauto“ rinktinės vadu Algimantu Matusevičiumi-Matūnu-Neptūnu Žiūrių (Gudelių) k., Vilkaviškio apskr. Palaidojimo vieta nežinoma.

Marcelė Tamaliūnienė
Bagotoji, 2000 m. birželio 22 d.

Juozas Tamaliūnas. *1938 m. nuotrauka*

Kryžius Degučių kaime prie laisvės kovotojo Juozo Tamaliūno-Stumbro gimtinės, kur 1945 m. lapkričio 20 d. NKVD sunaikino „Stirnos“ rinktinės štabą

Jonas BUNIKIS

Lietuvos kariuomenės karys Jonas Bunikis gimė 1919 m. vasario 21 d. Karališkių k., Kidulių vlsč. Baigęs Žygėnų pradinę mokyklą dirbo tėvų ūkyje. 1939 m. pašauktas į Lietuvos kariuomenę tarnavo Seredžiuje. Vėliau perkeltas į Kauną, kur tarnavo autorinktinėje. Bolševikams okupavus Lietuvą buvo pasiųstas į Šiaulius prie Gruzdžių statyti karinio aerodromo. Kada bolševikų politrukai pareikalavo, kad eil. Jonas Bunikis atsisakytų duotos priesaikos Lietuvai, o priimtų naujas priesaikas, šis tai padaryti atsisakė pareikšdamas, jog priesaika duodama ir nelaužoma. 1941 m. vasario 22 d. ištikimas Lietuvai kareivis buvo suimtas ir įkalintas Vilniuje. 1941 m. balandžio 24 d. Karo tribunolas Joną Bunikį nuteisė dešimčiai metų lagerio. Kalėjo Gorkio kalėjime, 1942 m. išgabentas į Užlagą (Gorkio sr.), kur 1942 m. kovo 12 d. Jonas Bunikis ir mirė.

Kęstutis Balčiūnas

Jonas Bunikis

1939 m. Lietuvos kariuomenės žygis į Vilnių

Broliai RUDMICKAI

Paužnykio k., Plokščių vlsč., neturtingoje ir daugiavaikėje Rudmickų šeimoje augo penki sūnūs. Visi kaip Lietuvos girių ąžuolai: tiesūs, gražiai nuaugę, tvirti. Kai antrą kartą bolševikai okupavo Lietuvą, tai daug kas žvalgėsi, kuriuo keliu pasuks broliai Juozas (g. 1919), Antanas (g. 1921), Pranas (g. 1924) ir Vincas (g. 1926) Rudmickai. Lietuviškos mokyklos ir tėvų patriotiškai išauklėti sūnūs, ilgai nesvarstę, 1945 m. liepos 8 d. atėjo į laisvės kovotojo Prano Runo kuriamą Dr. V. Kudirkos rinktinę. Kova buvo nelygi. 1947 m. lapkričio 11 d. Kūdrų girioje žūsta Juozas Rudmickas-Drąsutis su broliu Vincu Rudmicku-Klevu. 1949 m. balandžio 25 d. netoli Tarpgirio (Plokščių vlsč.) priešo kulka pakirto Antaną Rudmicką-Vėtrą, o 1951 m. vasario 1 d. Endrikių k., netoli Slavikės, kartu su Tauro apygardos vadu Viktoru Vitkausku-Saidoku, Karijotu žuvo ir Pranas Rudmickas-Uosis. Nelygioje kovoje kritusius keturis brolius keičia jaunylis Petras Rudmickas-Aušrinis (g. 1930), bet ir šis – Vasario 16-osios tėvonijos kovotojas – 1952 m. žūsta už tėvynės laisvę. Petras Rudmickas savo pasirinktu slapyvardžiu Aušrinis mums tarsi ir išpranašavo nors ir tolimą, bet jau patekančią aušrą...

Birutė Runaitė-Šidlauskienė
Kaunas, 1999 m.

„Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka...“ (Maironis)

Antanas KAUNAS

„Žalgirio“ partizanų rinktinės kovotojas Antanas Kaunas gimė 1919 m. Bunikių k., Kidulių vlsč. Baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją studijavo Kauno veterinarijos akademijoje. 1941 m. Kaune dalyvavo sukilime prieš rusiškuosius okupantus. Pasibaigus karui įsijungė į partizaninį judėjimą. Veikė Kidulių apylinkėse ir Žemaitijoje. Žuvimo laikas ir vieta nežinomi.

Romas Endriukaitis

Nerūpestingos vaikystės dienos įamžintos medžio skulptūrose

Vaiguvos gatvė Plokščiuose. Vietoj grindinio – tekantis upės vanduo

Eugenijus GRUODIS (Pranas GUDAITIS)

„Neišeik, neišeik tu iš sodžiaus,
Nepaliki žilvičių žalių,
Be tavęs vakarai bus nuobodūs,
Nebus sodžiuje dainų..."

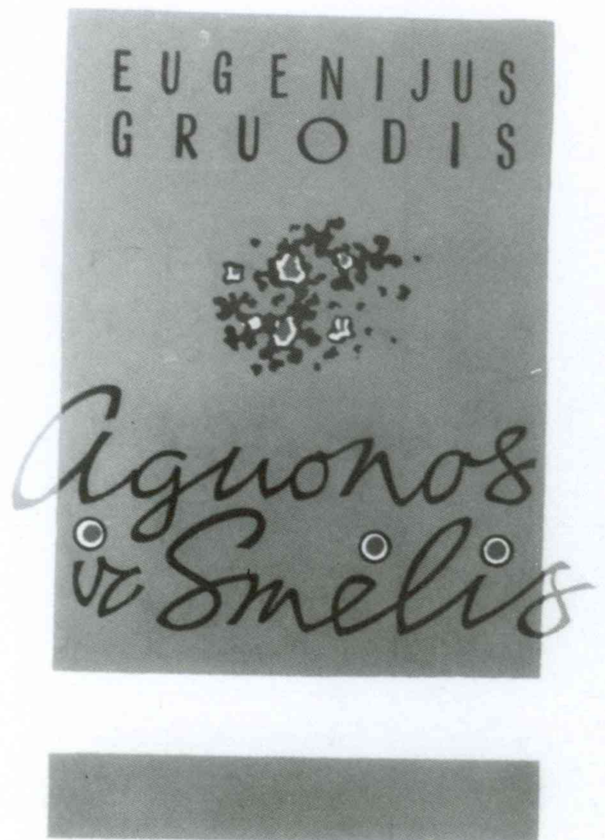
Taip 1941–1948 m. Zanavykuose vakarais dainavo kaimo bernai. Ir daina aidėjo toli, toli. Kas šios dainos autorius – nesvarbu. Svarbu tai, kad daina – sava, virpina širdį... O kaimą palieka vis daugiau ir daugiau jaunuolių. Vieni bėgo į miestą nuo kuriamų kolchozų, kiti glaudėsi giriose, būrėsi į laisvės kovą su okupantais. „Neišeik, neišeik tu iš sodžiaus... " – aidėjo Zanavykų tarpgiriose, panemuniais, pašešupiais...

Šios dainos autorius Eugenijus Gruodis (Pranas Gudaitis) gimė 1920 m. sausio 13 d. Plokščiuose. Pradinėje mokykloje mokėsi tame pačiame skyriuje su būsimąja poete Marija Jasevičiūte (apie ją „NKV", t. 6). Baigęs pradinius mokslus Plokščiuose mokslus tęsė Kauno jėzuitų gimnazijoje, o Vytauto Didžiojo universiteto Filosofijos fakultete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Eilėraščius pradėjo spausdinti „Žvaigždutėje", „Ateities spinduliuose". 1944 m. pasitraukęs į Vakarus ir palikęs Europą apsigyveno Kanadoje, Montrealyje. Išleido eilėraščių rinkinį „Aguonos ir smėlis" (Chicago, 1957), su kuriuo iš dainuojamosios poezijos pasuko į avangardinę.

Eugenijus Gruodis (Pranas Gudaitis)

Poeto išleistos knygos viršelio faksimilė

Poeto Eugenijaus Gruodžio tėviškė Plokščiuose, Vaiguvos upelio atšlaitėje

Tarp šių Plokščių pradinės mokyklos pradinukų surasime ir būsimo poeto Eugenijaus Gruodžio veidą

Kun. Viktoras NAUJOKAITIS

Kun. Viktoras Naujokaitis gimė 1920 m. vasario 23 d. Sintautuose Antaninos Keblaitytės-Naujokaitienės, kilusios iš Išdagų, ir Naumiesčio (dabar – Kudirkos Naumiestis) batsiuvio Jono Naujokaičio šeimoje. Po gimdymo Viktoro motina mirė. Kūdikį globoti ėmėsi tėvo motina kampininkė Naujokaitienė. Naumiestyje tėvas sukūrė kitą šeimą, augino dukras Gražiną ir Aldoną. Mirus močiutei Viktorą priglaudė dėdė Vincas Keblaitis. Tuo metu griškabūdietis kun. Antanas Skeltys Vytėnuose įkūrė Šv. Pranciškaus Salezo draugiją ir į ją globoti rinko gabius neturtingus berniukus. Taip Viktoras per neturtą ir atsidūrė kun. A. Skelčio globoje. Baigęs Šakių „Žiburio" gimnaziją pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universitete. 1943–1947 m. mokėsi Vilkaviškio ir Kauno kunigų seminarijose. 1947 m. balandžio 27 d. įšventintas kunigu ir paskirtas Kudirkos Naumiesčio Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčios vikaru, vėliau perkeltas į Pilviškius, šiek tiek dirbo Balbieriškyje. Aktyvus kunigas buvo apkaltintas „liaudies priešu". 1949 m. balandžio 20 d. suimtas ir įkalintas Sibiro lageriuose. Po Stalino mirties 1956 m. grįžta į Lietuvą. Metus padirbėjęs Šventežeryje klebono pareigoms iškeliamas į Gerdašius. Po aštuonerių metų – Būdviečių klebonas , o po penkerių – Kalvarijos altaristas. 1970 m. sausio 20 d. perkeliamas į Kalvariją. Pradėjęs sirgti gauna vyskupo leidimą Šv. Mišias laikyti kambaryje. 1979 m. iš Kalvarijos persikelia į Garliavą.

Kunigas, politinis Sibiro kalinys Viktoras Naujokaitis mirė 1982 m. gruodžio 2 d. Garliavoje. Palaidotas Kudirkos Naumiesčio kapinėse.

Kun. V. Naujokaitis

Kun. V. Naujokaičio kapas Kudirkos Naumiesčio kapinėse

Valentinas RUZGYS

Fotografas, tautodailininkas Valentinas Ruzgys gimė 1920 m. kovo 10 d. Šilgalių k., Jankų vlsč. Iš vaikystės turėjo gabumų menui, todėl 1931 m. baigęs pradinę mokyklą piešė, fotografavo. Sulaukęs dvidešimties metų pas bažnyčių dekoruotoją Nemčinską pradėjo mokytis dekoruotojo amato. Jo rankomis išdekoruotos ir Paluobių Šv. Angelų Sargų bažnyčios lubos. Vėliau dirbo Šakių draudimo valdyboje. Šakiuose įkūrė fotoateljė. Jį sovietinis saugumas ne kartą vertė fotografuoti išniekintus laisvės kovotojų kūnus. Dirbo laikraščio „Tikruoju keliu“, o nuo 1965 m. – laikraščio „Draugas“ fotokorespondentu. Išėjęs į pensiją ant drobės ir kartono pradėjo tapyti Zanavykų krašto gamtą, senąsias sodybas, miestelių gatves. Kartu su žmona Elena Kamštaityte-Ruzgiene (apie ją „NKV“, t. 6) surengė apie penkiolika personalinių parodų. Jo kūriniai šildo ne vieno zanavyko namus, nemaža jų yra įsigiję ir mūsų kraštiečiai, gyvenantys užsienyje.

Valentinas Ruzgys mirė 1998 m. lapkričio 27 d. Šakiuose.

Valentinas Ruzgys

V. Ruzgio tapyta Jono Jablonskio tėviškė Rygiškių k.

Vytautas MAČIULAITIS

Lakūnas, inžinierius, konstruktorius Vytautas Mačiulaitis gimė 1920 m. kovo 20 d. Jagėliškių k., Lekėčių vlsč., pavyzdingo ūkininko šeimoje. 1938 m. Vytautas įgijo civilinio lakūno teises. Naciams atplėšus nuo Lietuvos Klaipėdos kraštą, o mūsų sklandytojams netekus Nidos sklandymo mokyklos Lietuvos aeroklubas 1939 m. netoli Zarasų organizavo oro skautų vadų stovyklą, į kurią sklandymo instruktoriumi buvo pakviestas devyniolikmetis lekėtiškis lakūnas Vytautas Mačiulaitis. Vėliau Vytautas Mačiulaitis sukonstravo dvivietį lėktuvą M-1. Antrasis pasaulinis karas sužlugdė visas jaunojo lakūno svajones ir siekius. Perspektyvus lakūnas konstruktorius, kuriam likimas lėmė vaikščioti žeme 1944 m. artėjant frontui, kur 16-osios lietuviškos divizijos gretose kovojo ir jo brolis, pasitraukė į Vakarus. Vėliau emigravo į Maroką, Kolumbiją. 1962 m. gyventi persikėlė į JAV.

V. Mačiulaitis mirė 1994 m. kovo 14 d. Lilianoje (JAV). Palaidotas Žemosios Panemunės kapinėse greta motinos Teofilės ir buvusio Lekėčių vlsč. viršaičio Jono Mačiulaičio kapo.

Mačiulaičių šeimos kapas Žemosios Panemunės kapinėse

Vytautas Mačiulaitis (centre) tarp skautų stovyklautojų.
Nuotrauka iš metraščio „Plieno sparnai", 1974 m., Nr. 4 (Čikaga)

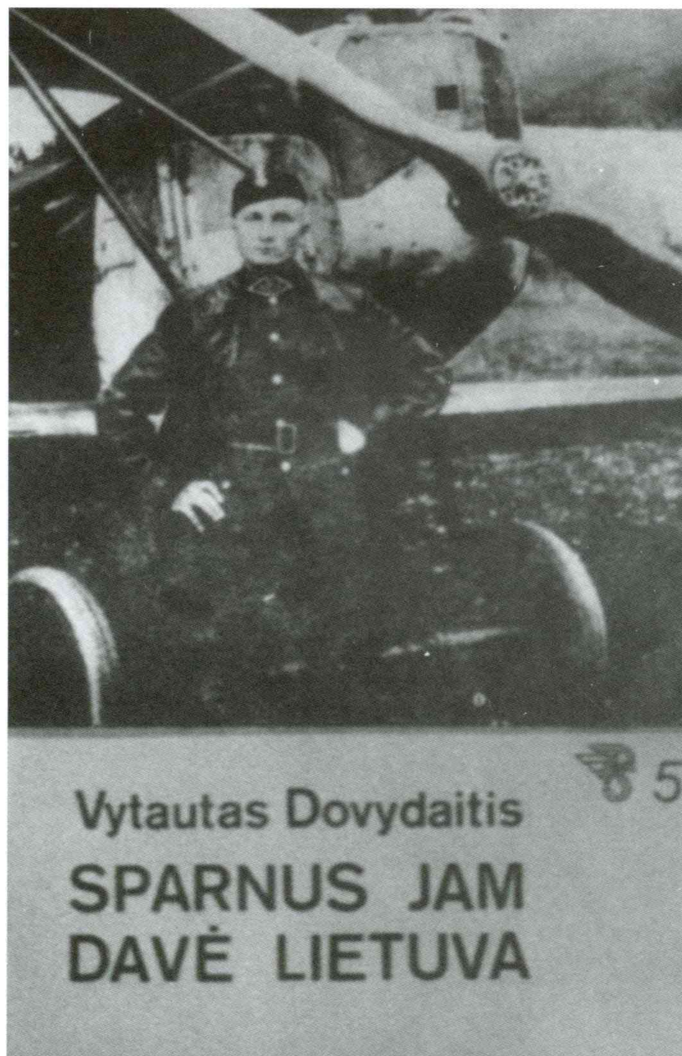
Skirpstauja. Čia Zanavykų pradžia. Šia vieta praėjo riba, kuri skyrė Aleksoto (vėliau – Zapyškio) ir Lekėčių valsčius. Plento Šakiai–Kaunas atkarpa, kurios jau neturime. *1972 m. nuotrauka*

Viktoras Vytautas DOVYDAITIS

Aviatorius, radijo žurnalistas Viktoras Vytautas Dovydaitis gimė 1920 m. balandžio 1 d. Kaune Lietuvos Nepriklausomybės akto signataro Prano Dovydaičio (apie jį „NKV“, t. 3, p. 103) šeimoje. Baigęs Kauno „Saulės“ pradinę mokyklą mokėsi Kauno jėzuitų gimnazijoje. Domėjosi aviacija. 1936 m. Nidos sklandymo mokykloje išlaikė sklandytojo C kategorijos piloto egzaminus. 1937 m. baigęs „Aušros“ gimnaziją studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultete. 1938 m. dalyvavo pirmojoje tautinėje olimpiadoje. 1938 m. baigė Lietuvos lakūnų mokyklos VII laidą ir gavo Tarptautinį lakūno piloto pažymėjimą. 1939 m. buvo pašauktas į karinę tarnybą, priimtas į Karo mokyklą. 1940 m. spalio 2 d. baigė Karo mokyklos XV aspirantų laidą, bet dėl politinių motyvų nesuteikus karininko laipsnio paleistas į aviacijos karininkų karinę atsargą. 1941 m. birželio 14 d. kartu su tėvais ir šeima ištremtas į Sibirą. Į Lietuvą grįžo 1949 m. Įsidarbino Geologijos tarnyboje Kaune, vėliau ėmėsi žurnalistinių darbų. Dirbo „Kauno tiesoje“, ELTA, net dvidešimt aštuonerius metus buvo Lietuvos radijo korespondentu Kaune. Dalyvavo aviacijos sporto varžybose. Yra pasiekęs du Lietuvos sklandymo rekordus: skridimo laisvo nuotolio – 503 km ir skridimo į tikslą – 417 km. Jo plunksnai priklauso metodinės priemonės sklandytojams: „Debesų keliais“ (1961 m., su B. Oškiniu ir J. Balčiūnu) ir „Žydraisiais vieškeliais“

Viktoras Vytautas Dovydaitis su šeima

(1969 m., su J. Balčiūnu), apybraižų rinkiniai: „Erdvėje daug paslapčių“ (1967), „Būk taikus, debesie“ (1989), dokumentinės apysakos: „Vėjai blaškė, žaibai plakė...“ (1990), „Sparnus jam davė Lietuva“ (1993), prisiminimų rinkiniai: „Lemta buvo išlikti“ (1994), „Signataro žūtis“ (1994), „Kai sulūžta sparnai“ (1995).

Viktorui Vytautui Dovydaičiui 1993 m. kovo 9 d. suteiktas dimisijos kapitono laipsnis. Apdovanotas Stepono Dariaus ir Stasio Girėno medaliu (1993). Išaugino dukrą Jolantą (g. 1952), sūnus Vaidotą (g. 1955) ir Liutaurą (g. 1960).

Viktoras Vytautas Dovydaitis mirė 1995 m. vasario 13 d. Kaune. Palaidotas Eigulių kapinėse.

Viktoras Vytautas Dovydaitis

Pirmosios Lietuvos olimpiados orinio sporto varžybų sklandymo nugalėtojai: lakūnai V. V. Strazdas, J. Pyragius ir V. V. Dovydaitis. *1938 m. nuotrauka*

Vincas JURKEVIČIUS

Ūkininkaitis Vincas Jurkevičius gimė 1920 m. balandžio 21 d. Vidgirių k., Griškabūdžio vlsč., ūkininkų Natalijos ir Jono Jurkevičių šeimoje. Baigęs Griškabūdžio pradžios mokyklą toliau mokytis nenorėjo ir tapo tėvelio artimiausiu pagalbininku, kaip sako zanavykai – „dešiniąja ranka“. Kartu jie važiavo į girią malkauti, kartu išsikalę dalgius pjovė dobilus, kirto rugius. Vienu žodžiu – norėjo būti doru žmogumi, geru ūkininku. Nepaskutinis buvo ir kaimo jaunimo suėjimuose, šokiuose. „Ir štai 1941 m. birželio 23 d. nuo Griškabūdžio per Vidgirius žygiuoja vokiečių kareivių kolonos. Smilgių kaime pasigirsta šaudymas. Kariai sustoja. Mūsų kieme pasirodo vokiečiai. Jie ieško rusų, šaudo į pastoges, sumuša tėtį, padega kluoną. Brolius Vincą ir Viktorą išsivaro iš namų. Kur juos veda, niekas nežino. Pakelyje sutinka A. Edikį ir P. Stankevičių iš to paties Vidgirių k. Visus šiuos keturis vidgiriškius nusiveda į Smilgių kaimą ir sušaudo.“

Liuda Jurkevičiūtė-Brigmanienė
Vilnius, 2002 m. lapkričio 26 d.

Vincas Jurkevičius

Brolių Vinco ir Viktoro Jurkevičių laidotuvės 1941 m.

Aukščiausia Lietuvos eglė Gelgaudiškio šile. *1996 m.*

Prie paminklo žuvusiems „Žalgirio" rinktinės kovotojams prisiekia Lekėčių krašto jaunieji šauliai. *1990 m.*

Vytautas ŠEŠKEVIČIUS

Revizorius Vytautas Šeškevičius gimė 1920 m. liepos 26 d. Višakio Rūdoje. 1938 m. dirbo vargonininku Šventežeryje. Čia 1939 m. balandžio 29 d. sukūrė šeimą. Privalomą karinę tarnybą Lietuvos kariuomenėje atliko Alytuje ulonų pulke. Grįžęs iš kariuomenės apsistojo Kaune. Dirbo „Valgio" svetainėje. 1941 m. gyventi persikėlė į Kėdainius. Dirbo Kepyklų valdyboje reikalų vedėju, o grįžęs į Kauną dirbo biskvitų fabrike buhalteriu, vėliau – Smulkaus kredito organizacijos revizoriumi. Daryti revizijas važinėjo po Alytaus, Lazdijų apskritis.

Antrosios bolševikinės okupacijos metais slapstėsi žmonos gimtinėje prie Šventežerio, Stražių k. Dalyvavo antisovietiniame pasipriešinime. NKVD suimtas 1947 m. Kaune su svetimais dokumentais. Tolimesnis likimas nežinomas.

Imituotas Vytauto Šeškevičiaus kapas Višakio Rūdos kapinėse

Vytautas Šeškevičius

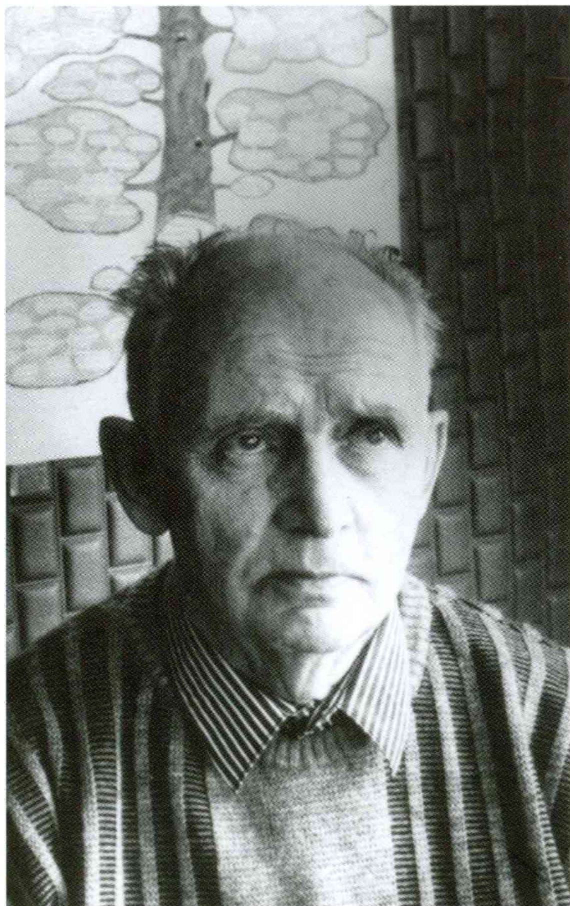
Feliksas Gediminas KAUNAS

Gimiau 1920 m. rugpjūčio 28 d. Balseliškių k., Sintautų vlsč. Baigęs Sintautų pradžios mokyklą 1935 m. įstojau į Zyplių žemesniąją žemės ūkio mokyklą, kurią baigiau 1936 m. 1938 m. išlaikęs keturių klasių gimnazijos kursą pradėjau mokytis Šakių „Žiburio" gimnazijoje, kurią baigiau 1941 m. Išvijus vokiečiams iš Lietuvos bolševikus, 1941 m. pradėjau studijuoti Kauno Vytauto Didžiojo universitete. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą studijas tęsiau, bet 1947 m. gegužės 22 d. buvau čekistų suimtas ir nuteistas dešimčiai metų. Kalėjau Permės srities lageriuose. 1954 m. spalio mėn. atgavau laisvę ir grįžau į Lietuvą. Kaune vedžiau Verutę Mingailaitę, su kuria išauginau dukrą Vaidą ir sūnų Gediminą.

Dirbdamas Kaune „Litekso" fabrike elektriku sumaniau studijuoti neakivaizdiniu būdu. Ir 1961 m. spalio 30 d. tapau diplomuotu inžinieriumi. Netrukus pradėjau dirbti Kauno šilko ir pliušo kombinate technologu. Darbas sekėsi. Pateikiau nemažai racionalizacinių pasiūlymų, už tai buvau skatinamas piniginėmis premijomis ir įvairiais raštais. 1964 m. perėjau dirbti į Kauno kurčiųjų draugijos kombinatą. Ir čia darbu nesiskundžiau. Pastaruoju metu prieš išeidamas į pensiją dirbau saugumo technikos inžinieriumi. Ir pensijoje nesėdžiu rankas sudėjęs. Parašiau „Atsiminimus", sudariau Kaunų giminės medį, bendradarbiauju spaudoje, retkarčiais aplankau Sintautus, Balseliškius, nes čia – visų zanavykų Kaunų šaknys.

Feliksas Gediminas Kaunas
Kaunas, 2000 m. kovo 1 d.

Feliksas Gediminas Kaunas. *2000 m.*

Nemunas prie Jurbarko

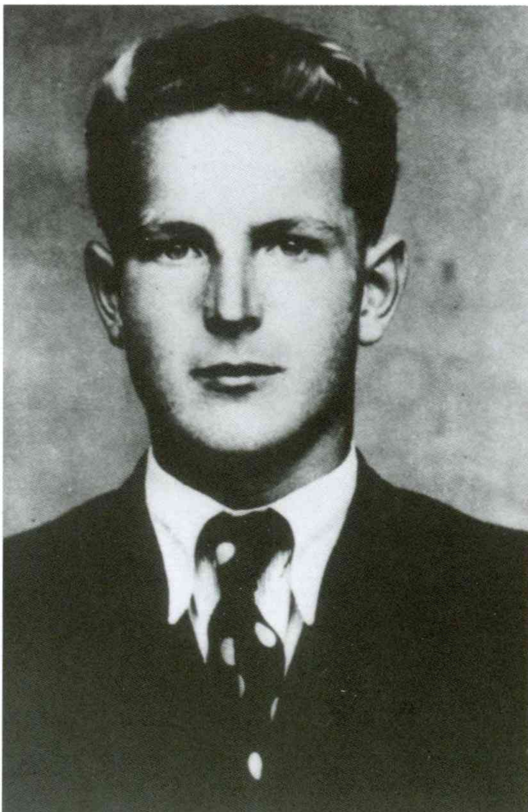
Laisvės kovotojų pramintais keliais

Aleksandras GRYBINAS-FAUSTAS

Vienas iš Lietuvos partizanų vadų Aleksandras Grybinas-Faustas gimė 1920 m. rugsėjo 20 d. Lukšiuose mokytojo Antano Grybino (apie jį „NKV“, t. 2, p. 56) ir Onos Naujokaitės-Grybinienės šeimoje. Augo dvi dukros ir trys sūnūs. Vyriausias sūnus Vytautas Grybinas (apie jį „NKV“, t. 6, p. 143) pasirinko gydytojo gyvenimo kelią, o sūnūs Aleksandras, Zigmas, dukros Sofija ir Stanislova (apie ją „NKV“, t. 6, p. 30) pasekė tėvo pėdomis ir tapo pedagogais. Aleksandras Grybinas, 1941 m. baigęs Marijampolės mokytojų seminariją, mokytojavo. 1944 m. traukėsi į Vakarus. Dirbo vokiečių žinioje maskuojančių aerodromų statyboje. Brolis Vytautas čia buvo sužeistas ir paguldytas į Karo ligoninę. Ir Aleksandro kelias su broliu išsiskyrė. Karo pabaigoje bandė pereiti per Elbę į amerikiečių okupacinę zoną. Nepavykus slaptai grįžo į Lietuvą ir nuo 1945 m. birželio mėn. tapo partizanu. 1946–1948 m. buvo Tauro apygardos „Žalgirio“ rinktinės štabo adjutantu, Žvalgybos, Spaudos, Informacijos skyrių rinktinės štabo viršininku, nuo 1948 m. spalio 8 d. – Tauro apygardos vadu. Tęsė Antano Baltūsio-Žvejo (apie jį „NKV“, t. 6, p. 65) pradėtą reformą drausminant partizanus. Dalyvavo Lietuvos partizanų vadų suvažiavime (Minaičių k., Radviliškio r., įrengtame bunkeryje), kur 1949 m. vasario mėn. buvo įkurtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis (LLKS) ir priimta deklaracija, kad LLKS taryba yra lietuvių tautos aukščiausias politinis organas, vadovaujantis išsivadavimo kovai. Išrinktas LLKS tarybos nariu. Grįždamas iš Dzūkijos ir patekęs į pasalą, sunkiai sužeistas, Padeginės girioje netoli savo bunkerio sunaikinęs dokumentus, 1949 m. rugsėjo 28 d. nusišovė.

A. Grybinui-Faustui buvo suteiktas partizanų kapitono laipsnis, apdovanotas Laisvės Kovos II laipsnio Kryžiumi su kardais (1949). Nuo 1997 m. – karys savanoris (po mirties), pulkininkas (po mirties, 1998), Vyčio Kryžiaus II laipsnio ordininkas (po mirties, 1998).

Aleksandras Grybinas-Faustas

Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas (viršutinėje eilėje centre) su palyda žygyje į Lietuvos partizanų suvažiavimą, kuris vyko 1949 m. vasario 10–20 d. Minaičiuose Radviliškio r. *1949 02 04 nuotrauka*

Šioje vietoje, Novos girininkijos Padegėlinės girios 50 kvart., 1949 m. rugsėjo 28 d. žuvo Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas. Kryžius statytas 1994 m.

Vytautas PETKŪNAS

Laisvės kovotojas Vytautas Petkūnas gimė 1920 m. rugsėjo 22 d. (pagal dokumentus – spalio 22 d.) Petkūniškės k., Lukšių vlsč., ūkininko šeimoje. Tėvai turėjo 22,3 ha žemės. Baigė Klevinių pradžios mokyklą, kuri buvo įkurdinta ūkininko Valčio sodyboje Pūstauniškių k. Priklausė Lukšių šaulių būriui. Anksti pradėjo dirbti žemės ūkio darbus. Mirus tėvui, būdamas dvidešimties metų, ant savo pečių užsikrovė visus ūkio vedimo darbus.

1944 m. rugsėjo pradžioje buvo paimtas į okupantų kariuomenę. Po apmokymo Jarceve pasiųstas į frontą Rytprūsiuose. Apie 1944 m. šv. Kalėdas kartu su kaimynu Juozu Naujoku (žuvo 1945 m.) ir dar vienu jaunuoliu iš Paluobių pabėgo iš fronto ir su ginklais patraukė tėviškės link. Slapstėsi padedant būsimai partizanų ryšininkei Klementinai Liepuonytei (1951 m. nusižudžiusiai Kauno NKVD kameroje).

1945 m. balandžio mėn. įstojo į Lietuvos kariuomenės kapitono Jurgio Valčio kuriamą Lietuvos laisvės kovotojų sąjungą, kuri turėjo būti pavaldi Suvalkijoje besikuriančiai Lietuvos laisvės armijos (LLA) vadovybei. Priėmė partizano priesaiką ir gavo slapyvardį Putinas. Vykdė kapit. J. Valčio užduotis nustatant ryšius su aplinkiniuose miškuose besikuriančiais partizanų būriais. 1945 m. gegužės 12 d. dalyvavo Valkų mūšyje – viename iš didžiausių Suvalkijos partizanų mūšių su NKVD kariuomene.

1945 m. spalio 7 d. kartu su savo vadu J. Valčiu jo tėviškėje (Pūstauniškių k., Lukšių vlsč.) pateko į Lukšių stribų ir Griškabūdžio enkavedistų apsupimą. Veržiantis iš apsupimo kapitonas žuvo, o pats sunkiai sužeistas bandė susisprogdinti, tačiau granatai nesprogus ir likus beginkliu buvo paimtas gyvas. Patyrė daug kančių dėl sužeidimo ir sadistiškų tardymų Griškabūdyje, bet liko ištikimas partizano priesaikai. Nieko neišdavė. Buvo nuteistas Karinio tribunolo Marijampolėje penkiolikai metų katorgos darbų ir penkeriems metams – be teisių. Vėliau bausmė buvo sumažinta iki dešimties metų.

Vytautas Petkūnas tremtyje. *1958 m. nuotrauka*

Su žmona Onute gyvenimui įsibėgėjus

Kalėjo Karagandos lageriuose. Į tremtį išėjo 1956 m. Dirbo Temir-Tau statybose. Išsirūpino, kad leistų iš tremties Sibire pas jį pervažiuoti motinai ir seseriai, kuri buvo sunkiai sužalota miško darbuose. Vedė lietuvę tremtinę. Susilaukė dviejų dukrų ir sūnaus.

Į Lietuvą grįžo 1966 m. Įsikūrė Šiauliuose. Nors sveikata jau buvo pakirsta, visgi dirbo nelengvus statybos ir remonto darbus, nes reikėjo išlaikyti šeimą, išleisti vaikus į gyvenimą. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę susigrąžino tėviškės žemę ir pradėjo joje kurtis.

Rašė prisiminimus. Bandė eiliuoti. Parašytuose eilėraščiuose vyrauja tėvynės meilės, patirtos kančios kovose dėl laisvės motyvai. Sudarė Lukšių vlsč. žuvusių partizanų sąrašą.

Mirė 1996 m. gruodžio 22 d. Palaidotas Lukšių kapinėse.

Dukra Nijolė mokytojauja Klaipėdoje, Irutė dirba Krašto apsaugos medicinos tarnyboje, sūnus Algis liko ūkininkauti Petkūniškėje, žmona Onutė gyvena Šakiuose.

Vytautas Guildys

Jaunosios Petkūnų atžalos Nijolė, Algis ir Irutė. *1968 m.*

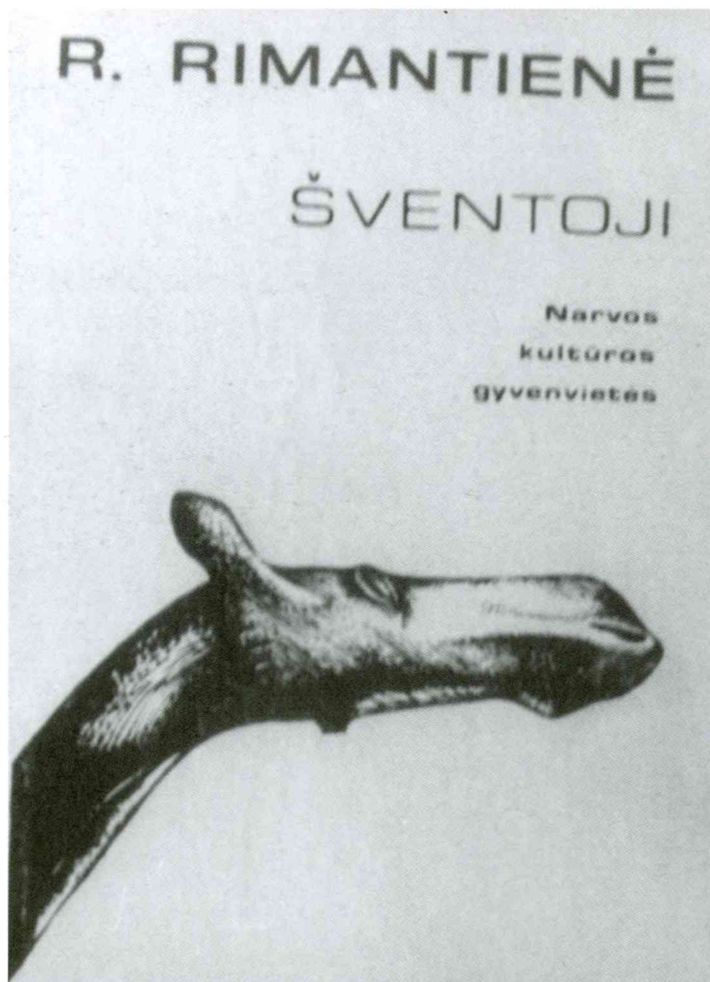
V. Petkūnas su žmona Onute. *1957 m.*

Rimutė JABLONSKYTĖ-RIMANTIENĖ

Archeologė Rimutė Jablonskytė-Rimantienė, zanavykų kilmės, gimė 1920 m. spalio 25 d. Kaune. Jos tėvukas – lietuvių kalbos tėvas Jonas Jablonskis (apie jį „NKV", t. 1, p. 117), o jos tėvas – istorikas Konstantinas Jablonskis (apie jį „NKV", t. 2, p. 171). 1946 m. baigė Vilniaus universitetą. 1945–1947 m. dėstė Kaune, 1972–1977 m. – Vilniaus universitete; 1942–1960 m. dirbo Kauno valstybiniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje; nuo 1960 m. dirbo Istorijos institute; nuo 1972 m. – istorijos mokslų daktarė. Tyrė akmens ir žalvario amžiaus gyvenvietes: Eigulių, Žemųjų Kaniūkų (prie Kauno), Ežeryno (Alytaus raj.), Dubičių, Netiesų Maksimonių (Varėnos raj.), Šarnelės (Plungės raj.), Šventosios, Nidos ir kt. Svarbiausi darbai: „Lietuvos paleolitas ir mezolitas" (1971), „Pirmieji Lietuvos gyventojai" (1972), „Šventoji" (dvi knygos – 1979, 1980), „Akmens amžius Lietuvoje" (1984), su kitais autoriais parašė ir redagavo „Lietuvos TSR archeologijos atlasas" (1974, 1 kn.). Išvertė H. Ibseno, J. Li. S. Lagerliof, S. Undset kūrinius. Parengė „Lietuvių liaudies meno" albumus „Senovės lietuvių papuošalai" (su R. Kulikauskiene, 1958–1966, 2 kn.).

1994 m. R. Jablonskytei-Rimantienei už mokslinę veiklą paskirta Lietuvos Respublikos Nacionalinė mokslo premija.

R. Rimantienės monografijos „Šventoji" viršelio faksimilė

R. Jablonskytė-Rimantienė Klaipėdoje. *1980 m.*

Panovio kriaušė. Ji mena ne tik Napoleono laikus, bet ir knygnešius, brendančius per Šešupę iš Prūsų parnešti Lietuvai caro uždraustų lietuviškų knygų ir laikraščių

Vytautas Juozas BIELIAUSKAS

Psichologas, filosofas, JAV lietuvių visuomenės veikėjas, habilituotas daktaras (1943), JAV katalikų MA tikrasis narys (1987) Vytautas Juozas Bieliauskas gimė 1920 m. lapkričio 1 d. Plačkojų k., Višakio Rūdos vlsč. Studijavo Vilkaviškio kunigų seminarijoje, Kauno Vytauto Didžiojo universitete. 1943 m. baigė Tübingeno universitetą. 1944–1949 m. Miuncheno universitete dėstė psichologiją. 1944 m. – Lietuvių sąjungos Vokietijoje steigėjas ir pirmininkas. Žurnalo „Aidai“ leidėjas ir vyr. redaktorius (1944–1946). 1949 m. persikėlė gyventi į JAV. Dėstė įvairiuose koledžuose. 1958–1988 m. buvo Šv. Kasavero universiteto profesoriumi; 1968–1972 m. – Medicinos, psicholo-

Plačkojų (dabar – Kazlų Rūdos sav.) Anelės Kasparavičiūtės-Bieliauskienės, kilusios iš Katinų k., Jankų vlsč., ir Antano Bieliausko šeima 1926 m. Pirmame plane sėdi Vytautas, Kęstutis prie mamos, o dukra Aldona, vėliau tapusi mokytoja Laukaitiene, sėdi ant tėvo kelių

Viktoras Tamulaitis, jaunuolis iš Jančių k., Lekėčių vlsč., tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje Vilkaviškyje, nusifotografavo su savo pusbroliais gimnazistais Vytautu ir Kęstučiu Bieliauskais, kilusiais iš Plačkojų k.
Nuotraukos iš Tamulaičių šeimos albumo

gijos ir religijos studijų tarptautinės sąjungos prezidentu; 1988–1992 m. – Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos pirmininku; nuo 1994 m. – JAV LB Krašto tarybos vicepirmininku; nuo 1990 m. – JAV katalikų MA Spaudos komiteto vadovu; 1989–1996 m. – Vytauto Didžiojo universiteto Atkuriamojo Seimo nariu; 1995 m. – Lietuvos Respublikos Prezidento patarėju specialioms programoms. Svarbiausi darbai: „Žmogus šių dienų problematikoje“ (1946), „Tarptautinių santykių mokymo programa policijos priežiūros institucijų darbuotojams“ (1970). 1999 m. už mokslinę ir visuomeninę veiklą apdovanotas LDK Gedimino IV laipsnio ordinu.

Vytautas Juozas Bieliauskas

V. J. Bieliausko gimtinė

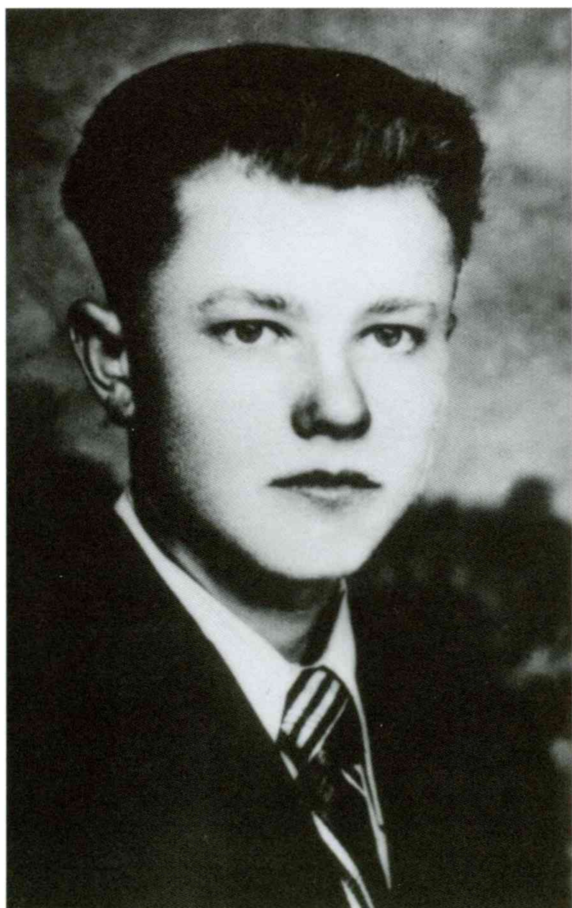
Juozas MOCKEVIČIUS-DRUGELIS

Laisvės kovotojas Juozas Mockevičius (Drugelis, Voverė, Vytenis) gimė 1920 m. Paluobių k., Griškabūdžio vlsč., neturtingų (turinčių 7 ha žemės) valstiečių šeimoje. Tėvai Marcelė Bastytė-Mockevičienė ir Jonas Mockevičius išaugino tris sūnus ir keturias dukras. Juozas, baigęs Paluobių pradinę mokyklą, tarnavo pas stambesnius ūkininkus. Būdamas imlus mokslui, savarankiškai lavinosi, buvo aktyvus pavasarininkas. 1942–1944 m. dirbo Jankų pašte, talkininkavo policijai. 1944 m. per Zanavykus praūžus fronto linijai Juozas su broliais Antanu ir Jonu buvo mobilizuoti į Raudonąją armiją. Šiek tiek apmokyti karinių dalykų per Lietuvą buvo varomi į frontą. Juozas tvirtai nusprendė bėgti. Pavyko ir liko Lietuvoje. 1944 m. įsijungė į ginkluotą laisvės kovą. Buvo „Žalgirio“ rinktinės 36-osios kuopos vadu. Atkakliai kovojo už savo gimtojo krašto laisvę ir nepriklausomybę. Ne kartą žvelgė mirčiai į akis.

Juozas Mockevičius žuvo 1948 m. vasario 19 d. slėptuvėje prie Raninės. Išniekintas jo kūnas buvo pamestas prie Lekėčių NKVD būstinės. 1989 m. jauniausios sesers Marcelės Kerušauskienės pastangomis Juozo palaikai buvo perkelti į Paluobių kapines ir iškilmingai perlaidoti.

Kunigunda Bukantienė
Paluobiai, 2000 m. gruodžio 13 d.

Juozas Mockevičius

Laisvės kovotojo J. Mockevičiaus amžinojo poilsio vieta Paluobių kapinėse

Leonas DABAŠINSKAS

Pasipriešinimo sovietinei okupacijai organizatorius Leonas Dabašinskas gimė 1920 m. Joginiškių k., Paežerėlių vlsč. Kriūkų pradinėje mokykloje baigė 6 skyrius. 1938 m. baigė Kauno mokytojų seminariją. Dirbo Paežerėlių ir Lekėčių valsčių draudimo inspektoriumi, Kriūkų laivų statykloje, mokytojavo Sutkuose (1945), Tvirbutų pradinėje mokykloje (1946). LLA Vytauto rajono organizacinio sektoriaus viršininkas, 1945–1947 m. – Paežerėlių, Lekėčių, Lukšių ir Seredžiaus valsčių LLA rezervinių grupių organizatorius. 1947 m. vasario 27 d. suimtas ir Karo tribunolo nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems metams tremties. Kalėjo Kraslage, Oziorlage, Steplage. Paleistas 1956 m. grįžo į Lietuvą. Gyvena Kaune.

Po penkiasdešimt trejų metų (2000 m. rugsėjo 13 d.) susitiko du buvę Lietuvos laisvės armijos dalyviai Leonas Dabašinskas ir Jonas Dailidė

Zanavykai nuo Nemuno šlaito prie Vilkijos. *1966 m. nuotrauka*

...ir po ketvirčio šimtmečio

Marija JASEVIČIŪTĖ-SKULSČIENĖ

Esu gimusi 1921 m. sausio 23 d. Plokščiuose siuvėjos Konstancijos ir Nemuno žvejo Antano Jasevičių šeimoje. Augau prie Vaiguvos ir Nemuno. Čia prabėgo mano jaunystė. Mokiausi su pertraukomis. 1939 m. baigiau 6-osios pradinės mokyklos skyrių, o vėliau – Plokščių progimnaziją. 1939–1947 m. dirbau Plokščių įstaigose raštininke-sekretore ir kooperatyvo kasininke. 1949 m. ištekėjau už Klemenso Skulsčiaus, išauginau keturis vaikus. Nuo jaunystės mėgau poeziją. Turėjau puikius mokytojus, kurie diegė savo mokiniams meilę tėvynei, menui, paskatinusius mane kurti eilėraščius. Esu dėkinga bendraamžiui būsimam poetui Pranui Gudaičiui (apie jį „NKV“, t. 6, p. 174), kuris būdamas metais už mane vyresnis savo patarimais man labai daug padėjo. Pradėjau rašyti nuo 1939 m. Pirmuosius septynis mano eilėraščius išspausdino jaunesniųjų pavasarininkų laikraštėlis „Pavasario žiedai“. Ir tik 1940 m. tos gražios svajonės nutrūko.

1965–1982 m. gyvenau Paginėje, Kauno raj. Dirbau vaikų darželio vedėja. Čia gyvendama pradėjau bendradarbiauti Kauno rajono laikraštyje. 1968 m. buvau priimta į Kauno rajono literatų būrelį ir iki 1982 m. aktyviai dalyvavau jo veikloje. 1987 m. pagal mano eiles daug melodijų sukūrė muzikos mylėtojas Algimantas Čaplikas. Bendravau su Tomu Glodu, Marija Vosyliene ir kitais Kauno kraštotyrininkais – ir taip plėtėsi mano akiratis.

Kitas mano pomėgis – piešimas. Daugiausiai tapau gamtos vaizdus, piešiu atvirutes. Esu surengusi keletą savo piešinių parodėlių. Savo literatūrinių kūrinių esu spausdinusi „Drauge“, „Bičiulystėje“, „XXI amžiuje“, almanache „Eiliavimas“ (1994) ir poezijos almanache „Gyvenimo vaivorykštė“ (2006).

Marija Skulsčienė
Plokščiai, 1998 m. spalio 27 d.

M. Skulsčienė

M. Skulsčienės darbas „Panemunė“

Plokščių choristai 1937 m. Sėdi iš kairės į dešinę: Antanas Valuckas, vargonininko žmona Čelkienė, Marytė Bajerčiūtė-Vainauskienė, Marcelė Petraitytė-Krinickienė, vargonininkas A. Čelkys, Agutė Valuckaitė, Ona Liukaitytė-Gudaitienė, Sutkytė ir Antanas Gudaitis

Plokščių pradinės mokyklos ketvirtokai su mokytoju Stasiu Ankevičiumi

Vincas ŠTRIMAS-ŠTURMAS

Laisvės kovotojas Vincas Štrimas-Šturmas gimė 1921 m. sausio 15 d. Vėdarų k., Barzdų vlsč. Baigęs Kauno jėzuitų gimnaziją 1942 m. sausio 7 d. buvo priimtas į Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakulteto Mechanikos skyrių. Rengėsi tapti inžinieriumi. 1944 m. vokiečiams uždarius universitetą Vincas grįžo į gimtinę ir padėjo tėvams darbuotis ūkyje. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą pasirinko laisvės kovos kelią ir tapo partizanu Šturmu. Dirbo „Žalgirio“ rinktinės štabo viršininku, o žuvus vadui be Tauro apygardos štabo viršininko pareigų vadovavo ir „Žalgirio“ rinktinei. Buvo teisingu, principingu kovotoju. Gynė lietuvius nuo okupantų. Vienas reikšmingiausių jo kovos etapų buvo Opšrūtų kaimo apgynimas nuo okupantų. Šiame kaime iki Antrojo pasaulinio karo gyveno daug vokiečių. Jiems išvykus į Vokietiją liko daug laisvų ūkių. 1940 m. į šiuos ūkius buvo atkelti rusai kolonistai. 1941 m. jie pabėgo, o 1944–1945 m. vėl sugrįžo. Terorizavo vietinius gyventojus, nevykdė valdžios nurodymų, nekirto miškų, nevažiavo į pastotis. Šiuos darbus vertė dirbti kaimo gyventojus lietuvius. Kolonistai ginklavosi, naktimis triukšmavo, vogė iš vietinių gyventojų tai, kas pakliuvo. Kaimo gyventojai, neradę teisybės Pilviškiuose, kreipėsi į girios brolius. Kolonistai net kelis kartus buvo įspėti, o kai ir tas nepadėjo, buvo suplanuota juos „pamokyti“. Operacija, kuriai vadovavo Vincas Štrimas-Šturmas, buvo be galo gerai paruošta ir 1947 m. rudenį „Žalgirio“ rinktinė puolė kolonistų atramos punktus ir juos sunaikino. Kiti ginkluoti kolonistai iš kaimo pabėgo ir į Lietuvą negrįžo.

V. Štrimas-Šturmas žuvo 1948 m. balandžio 28 d. Kulčių k. Prasidėjus Atgimimui jo palaikai surasti ir perlaidoti Barzdų kapinėse.

Vincas Štrimas

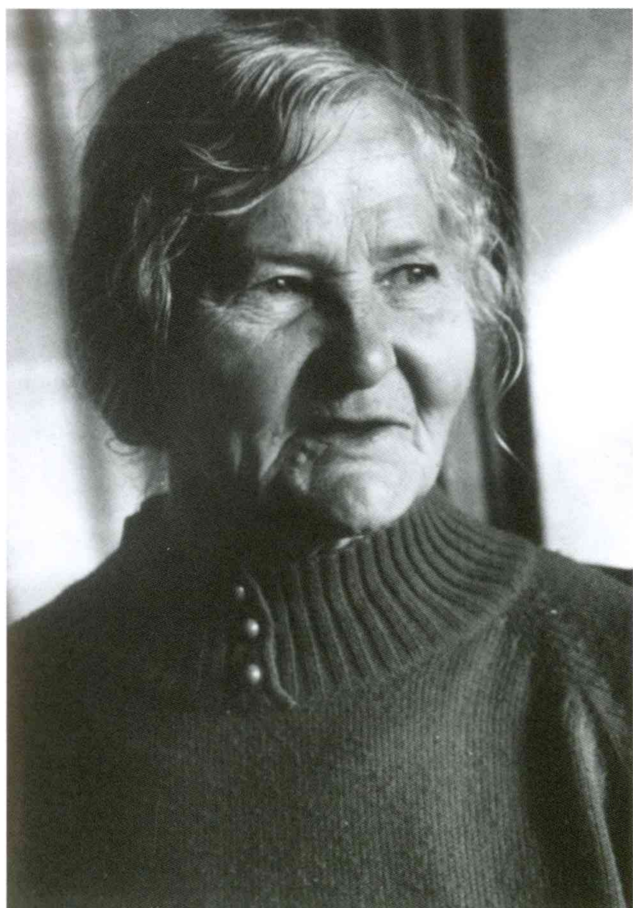

Kovotojo brolis Jonas Štrimas su savo artimaisiais prie brolio Vinco Štrimo-Šturmo kapo Barzduose

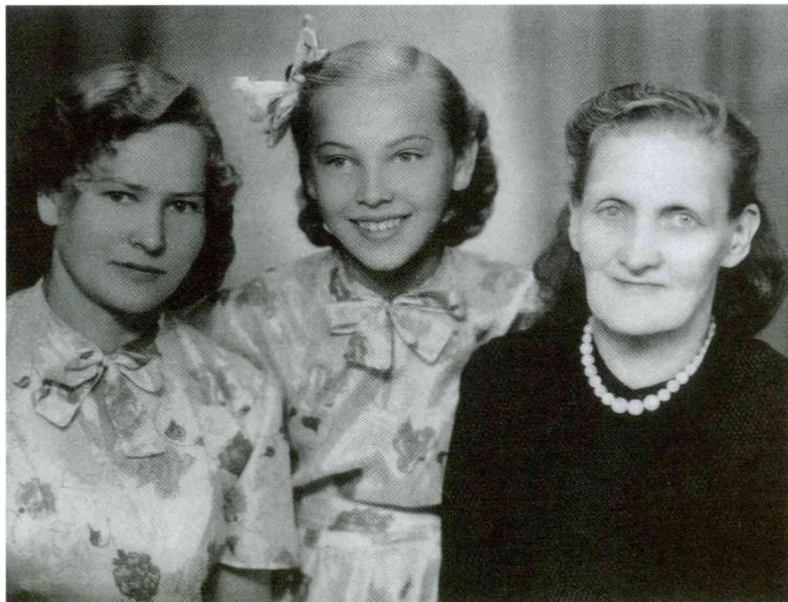

Marcelė NAUJOKAITYTĖ-AŠTRAUSKIENĖ

Laisvės kovotoja Marcelė Naujokaitytė-Aštrauskienė gimė 1921 m. vasario 28 d. Švarplių k., Šakių vlsč., Marijos Liūdžiūtės-Naujokaitienės, kilusios iš Bizierių k., ir Juozo Naujokaičio šeimoje. Šeimoje buvo jauniausia ir mylimiausia dukra. Skaityti pramoko dar prieš lankydama mokyklą. Augo katalikiškoje šeimoje, kur dešimt Dievo įsakymų buvo dogma, kurios pažeisti nevalia. Šios tiesos buvo diegiamos ir pirmojo Marcelės mokytojo Pivoriūno. 1943 m. Marcelė ištekėjo už Jono Aštrausko (apie jį „NKV", t. 6, p. 77) iš Prūselių k. Aštrauskai labai gražiai sugyveno su marčia. Tik jaunamartei Marcelei nebuvo lengva – teko laidoti pirmagimį kūdikį. Paskui – vyro areštas ir įkalinimas Griškabūdyje. Pabėgus vyrui iš Griškabūdžio areštinės vargai nesumažėjo – stoja į partizanų kelią ir tampa Pušele. 1945 m. rugpjūčio 30 d. į Permės (Molotovo) sritį ištremiami tėvai, broliai, sesuo ir tik brolis Konstantinas, pabėgęs nuo trėmimo, papildo partizanų gretas. 1945 m. ėjo į pabaigą. Marcelė laukėsi antrojo kūdikio. Kun. Andriaus Gustaičio dėka Marcelė trumpam prisiglaudžia Pažaislio vienuolyne. Paskui kartu su uošviene, kuri gyveno su svetimais dokumentais, apsistoja Kaune. Čia Marcelei gimė dukra Martina. 1947 m. gruodžio 25 d. žūsta brolis Konstantinas Naujokaitis-Tautmylis – „Žalgirio" rinktinės 3-iosios kuopos vadas. Kelionės po Lietuvą su svetimais dokumentais tęsiasi ir sunkėja. Alkis, nepritekliai. 1953 m. žūsta vyras Jonas Aštrauskas-Siaubas ir jo brolis Antanas Aštrauskas-Viršila (apie jį „NKV", t. 6, p. 66). Ir žinios iš Sibiro – tremties vietos: 1953 m. birželio 8 d. miršta mama Marijona Naujokaitienė, o 1956 m. lapkričio 16 d. miršta ir tėvas Juozas Naujokaitis, kuris dar vis tikėjosi sugrįžti į Lietuvą. Gyventi reikia. Marcelė dirba gyvulininkystės fermoje. Mokosi. Įgyja specialybę – tampa zootechnike. Dirba pieninės vedėja. Jos praeitimi mažai kas domisi. Ir tik jausmas – šeimai būti kartu Lietuvoje – nepaleidžia Marcelės. 1971 m. iš Sibiro slaptai pargabenami tėvų palaikai ir perlaidojami Gelgaudiškio kapinėse. Ir tik 1998 m. Marcelė pradeda gyventi tikrąja savo pavarde.

Marcelė Naujokaitytė-Aštrauskienė

M. Aštrauskienė, jos dukra Martina ir laisvės kovotojų Jono ir Antano Aštrauskų motina Matilda Aštrauskienė (1895–1961)

Domicelė KUDIRKAITĖ-SALIENĖ

Gimiau 1921 m. kovo 3 d. Sparvinių k., Griškabūdžio vlsč., Elžbietos Augustaitytės-Kudirkienės ir Pranciškaus Kudirkos šeimoje. Turėjau du brolius Julių ir Vladą. Pirmojo pasaulinio karo metais tėvelis ilgai vokiečių buvo išnaudojamas pafrontės darbams. Grįžo praradęs sveikatą. Mirė 1926 m. Broliai tuomet jau mokėsi gimnazijoje, o aš lankiau Meškinių pradinę mokyklą. Mane mokė Tamošaitis – labai geras žmogus ir stengėsi mums perduoti tai, ką savyje turėjo geriausio.

1931 m. baigusi pradinę mokyklą įstojau į Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją. 1938 m. dalyvavau I moksleivių olimpiadoje, kuri vyko Kaune. Iškovojome pirmąją vietą ir buvome apdovanoti taure, kuria labai didžiavomės. O mūsų tautinių šokių ratelio šokėjai, kuriems vadovavo mano teta mokytoja Augustaitytė-Vaičiūnienė, užėmė antrąją vietą ir buvome apdovanoti sidabro medaliui, kurį iki dabar tebeturiu. Mano teta Augustaitytė-Vaičiūnienė vadovavo ir skautų organizacijai, kuriai priklausiau ir aš. Teko dalyvauti tarptautinėje skautų stovykloje Pažaislyje, į kurią buvo atvykę skautai iš keturiasdešimties pasaulio šalių.

1938 m. Marijampolėje buvo atkurta Mokytojų seminarija. Tuomet baigusi septynias gimnazijos klases įstojau į Mokytojų seminarijos III kursą ir 1940 m. ją baigiau. 1940 m. spalio 17 d. pradėjau mokytojauti Januliškių pradinėje mokykloje už 9 km nuo Švenčionėlių. Po mėnesio buvau perkelta į Ignalinos vlsč. Rimšėnų pradinę mokyklą. 1941 m. aš jau Ignalinos pradinės mokyklos mokytoja. Čia susipažinau su agronomu Stasiu Saliu (kalbininko A. Salio broliu), kilusiu iš Žemaitijos. Tai 1942 m. už jo ir ištekėjau. 1943 m. vyras dirbti buvo perkeltas į Garliavą. Kėliausi ir aš. 1944 m. persikėlėme į Zanavykus. Apsigyvenome tėviškėje. Dirbau Meškinių pradinėje mokykloje, kurią ir pati buvau baigusi. Ilgesniam laikui pasilikti tėviškėje negalėjome – grėsė Sibiras. Ir prasidėjo mūsų klajonė po Lietuvą. Trumpam įsikūrėme Žaliosios vlsč. 1948 m. persikėlėme į Radviliškio bandymų stotį, 1951 m. rudenį atvažiavome į Pagėgių valstybinį „Nemuno“ žirgyną. Mirus Stalinui šiek tiek atsipūtėme. Persikėlėme gyventi į Panevėžį. Čia 1956 m. gimė dukra. Dvylika metų dirbau įvairiose Panevėžio vaistinėse ir Panevėžio baldų fabrike. Mirus vyrui, o dukrai baigus Minsko valstybinį teatrinį institutą ir pradėjus dirbti Klaipėdos konservatorijoje į Klaipėdą atvažiavau ir aš. Nuo 1996 m. gyvename kartu tame pačiame bute.

Domicelė Salienė
Klaipėda, 2000 m.

Domicelė Kudirkaitė-Salienė

Domicelė Salienė (pirmoji iš kairės) su dukra Danute, savo mama Elžbieta Kudirkiene, broliene Birute Kudirkiene, jos sūnumi Juliuku. Antroje eilėje: Stasys Salys, Julius Kudirka ir Vladas Kudirka (apie jį „NKV“, t. 6, p. 8)

Juozas AUGUSTAITIS

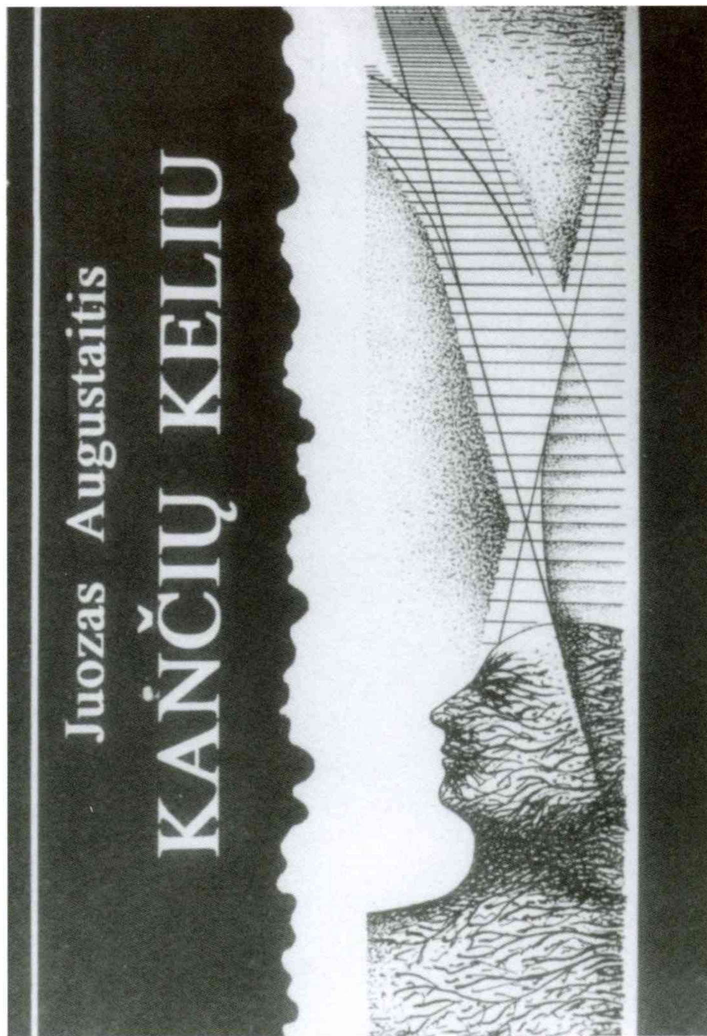
Memuaristas, jaunesnysis kalbininko Jono Augustaičio (apie jį „NKV“, t. 6, p. 141) brolis Juozas Augustaitis gimė 1921 m. kovo 11 d. Kiaulupiuose, Sintautų vlsč. Baigęs pradžios mokyklą ūkininkavo. Antrosios bolševikinės okupacijos metais NKVD apkaltintas priklausymu pogrindinei organizacijai. „Suimtas 1946 m. vasario 21 d., kalintas Šakiuose, Karo tribunolo 1946 m. spalio 16 d. nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems – tremties, išv. į lag. – 1947 m. liepos 24 d. Pečiora, Abezė, Čiumas, Vorkutos r., Komija – Velskas, Solvyčegodskas, Kotlasas, Archangelsko sr. – Abezė, Inta, Komija; tremtis – 1955 m. vasario 11 d. Komija – Irkutsko sr.; paleistas 1958 m. kovo 5 d., 1958 m. grįžo į Lietuvą“ – tai eilutės iš „Lietuvos gyventojų genocido“ II tomo (A–J) 95 p. O kas už šių eilučių? Kančia, patyčios, pažeminimas ir pagaliau „universitetas“. J. Augustaičiui teko kalėti su šviesuoliais: prof. Levu Karsavinu, gyd. Šimkūnu. Jie ir buvo valstiečio, kilusio iš Kiaulupių, mokytojai ir profesoriai. O ir rezultatai geri. Valstietis, grįžęs iš katorgos, parašo ir išleidžia net penkias knygas. Pirmoji – „Kančių keliu“ – pasirodė 1994 m. Apie šią knygą jos autorius kalbėjo: „Tai nepakartojama akimirka, kuri įamžino mano darbą. Pirmasis stebuklas tas, kad aš perėjau kančių kelius, antrasis – kad išleidau knygą. Už ją esu dėkingas poetui Aleksui Dabulskiui, kraštiečiui Jonui Jurevičiui, redaktorei Linai Čekanauskaitei, poetui Robertui Keturakiui.“ Be galo įtaigi ir dokumentuota J. Augustaičio ir antroji knyga „Gyvieji liudininkai“. Iš lagerio ir tremties autorius išsaugojo per 400 laiškų. „Man ir mano artimiesiems tie laiškai kančių kelio tragiškumo vingiuose buvo mieli šviesuliai, labai palengvinę kančias, – rašo J. Augustaitis. – Tai pats stipriausias dvasinis ryšys su brangiausiais ir mieliausiais žmonėmis, man tapęs tikru išganymu.“ Penktoji J. Augustaičio knyga „Likimo kryžkelėse“ buvo išleista po autoriaus mirties, 2006 m.

J. Augustaitis mirė 2005 m. lapkričio 30 d. Palaidotas Sintautų kapinėse greta savo artimųjų.

Juozas Augustaitis

J. Augustaičio knygos „Kančių keliu“ viršelio faksimilė

Gustavas PETERSONAS

Gydytojas Gustavas Petersonas gimė 1921 m. balandžio 10 d. Ramoniškių k., Kidulių vlsč. Mokėsi Jurbarko „Saulės“ gimnazijoje, kurią baigė 1942 m. Už lietuviškąją pogrindinę veiklą vokiečių buvo suimtas ir išsiųstas į priverstinio darbo stovyklą. 1952 m. baigė Tübingeno universitetą ir įgijo gydytojo diplomą. Persikėlęs į JAV nuo 1955 m. gydytojo darbą dirbo „General Motors“ bendrovėje Detroite, vėliau iki 1980 m. dirbo Ypsilantyje. Nuo 1980 m. vertėsi privačia gydytojo praktika. Aktyviai dalyvavo Detroito lietuvių bendruomenės veikloje, rėmė skautus, Lietuvių fondą.

Gustavas Petersonas mirė 1994 m. balandžio 23 d. Dearborn Heightse.

„Kur bėga Šešupė...“

Genovaitė STANAITYTĖ-VASILIAUSKIENĖ

Dainininkė Genovaitė Stanaitytė-Vasiliauskienė gimė 1921 m. balandžio 6 d. Griškabūdyje. Gimnaziją baigė Skuode. 1940 m. pradėjo studijuoti Kauno konservatorijoje. Jos dėstytojų tarpe buvo ir zanavykas Petras Oleka (apie jį „NKV", t. 2, p. 231). 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Nuo 1945 m. dainavimo studijas tęsė Hamburgo konservatorijoje. 1949 m. emigravo į Australiją ir dainavimo studijas tęsė Adelaidėje. 1950 m. vokalistų konkurse laimėjo pirmąją vietą. Ištisą dešimtmetį, pradedant 1957 m., dainavo Adelaidės valstybiniame radiofone, dalyvavo lietuvių koncertuose Adelaidėje, Melharne, Sidnėjuje, dainavo daugelyje Australijos lietuvių kolonijų. Koncertavo JAV ir Kanadoje. 1965 m. išleido autorinę plokštelę.

G. Vasiliauskienė daugybę metų sėkmingai koncertavo su chorais ir vokaliniais ansambliais. 1969–1989 m. vadovavo Adelaidės lietuvių chorui „Lithuania". Uoliai propagavo lietuvių kompozitorių kūrinius. Parengė B. Budriūno kantatas „Lietuvos šviesos keliu" ir „Per pasaulį keliauja žmogus". Pastaroji kantata buvo atlikta ir „XV lietuvių meno dienoje" Adelaidėje. G. Vasiliauskienės vadovaujamas choras „Lithuania" (27 moterys ir 18 vyrų) suorganizavo nemažai koncertų australams ir lietuviams, dalyvavo dainų šventėse ir kituose tautiniuose renginiuose. G. Vasiliauskienė buvo sukūrusi ir pramoginės muzikos vyrų orkestrui „Klajūnai", o 1977 m. dar suorganizavo ir keturiolikos mergaičių chorą. Lituanistinės mokyklos vaikus mokė dainuoti, padėjo bažnyčios chorui ir lietuviškoms radijo valandėlėms. 1985 m. subūrė moterų senjorių vokalinį oktetą, kuris taip pat pasirodydavo koncertuose.

Genovaitė Stanaitytė-Vasiliauskienė

Griškabūdžio zanavykės Šv. Onos atlaiduose. *1999 m. nuotrauka*

Ona Janina DOVYDAITYTĖ-ALEKNAVIČIENĖ

Ona Janina Dovydaitytė-Aleknavičienė gimė 1921 m. lapkričio 4 d. Runkių sodžiuje, Višakio Rūdos parapijoje. Baigusi Višakio Rūdos pradinę mokyklą apsigyveno savo dėdės Lietuvos Nepriklausomybės 1918 m. vasario 16 d. akto signataro Prano Dovydaičio šeimoje Kaune. Baigusi Kauno Šv. Jėzaus Širdies Kongregacijos privačią mergaičių gimnaziją 1941 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą. 1943 m. kovo mėn. vokiečiams uždarius universitetą tęsti studijų išvyko į Graco universitetą Austrijoje. Artėjant Rytų frontui prie Lietuvos, nepanorusi trauktis į Vakarus, grįžo į tėviškę. Toliau mokslus tęsė Kauno universitete, kurį baigė 1947 m. įgydama gydytojos diplomą. Dirbo Mosėdžio (Skuodo raj.) ambulatorijos gydytoja. Romainių tuberkuliozinėje ligoninėje atsiradus vietų gydytojams O. Dovydaitytė sutiko čia dirbti. 1948–1982 m. ji ir dirbo gydytoja Lietuvos respublikinėje Romainių plaučių tuberkuliozinėje ligoninėje. Gyvendama Romainiuose sukūrė šeimą. Užaugino du vaikus, kurie baigė Kauno politechnikos institutą.

Ona Janina Dovydaitytė-Aleknavičienė mirė 1982 m. birželio 20 d. Palaidota Atramos kapinėse Kaune.

Ona Janina Dovydaitytė-Aleknavičienė

Gydytojos O. J. Aleknavičienės kapas

Vladas BURKŠAITIS

Dailininkas Vladas Burkšaitis gimė 1921 m. liepos 14 d. Valių k., Šakių vlsč. Gulbinuose baigęs pradinę mokyklą mokėsi Šakiuose. 1945 m. dirbo Baltkojų girininkijoje. Įtartas ryšiais su partizanais buvo priverstas palikti darbą. 1946 m. pradėjo mokytis Kauno vidurinėje dailės mokykloje. 1949 m. studijavo Kauno taikomosios dailės institute. 1949 m. rugsėjo 6 d. rastas nuskendęs Nemune. Žuvimo aplinkybės nebuvo ištirtos. Jauno dailininko darbų yra išlikę pas gimines Šakiuose. Sesuo Brigita Dielininkaitienė yra parašiusi apie brolį prisiminimus. Jie saugomi rankraštyje.

Vladas Burkšaitis

Zanavykų panemunės Jadagonių k. Čia mūsų žiloji praeitis rusena

Kun. Juozas ŠEŠKEVIČIUS

Kun. Juozas Šeškevičius gimė 1921 m. lapkričio 18 d. Višakio Rūdoje. Šeimoje buvo antrasis sūnus. Jo brolis Vytautas (apie jį „NKV“, t. 6, p. 158) antrosios bolševikinės okupacijos metais buvo nužudytas. Baigęs pradinius mokslus Višakio Rūdoje Juozas mokėsi Kauno suaugusiųjų institute. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Karui pasibaigus mokėsi Kempteno lietuvių pabėgėlių stovyklos mokykloje. Baigęs gimnaziją trejus metus studijavo Freiburgo universiteto Filosofijos ir istorijos fakultete. Perėjęs į Teologijos fakultetą mokslą tęsė Šv. Grigaliaus universitete Romoje. Studijas baigė magistro laipsniu. 1953 m. liepos 12 d. Romoje gavo kunigo šventimus. Tapęs kunigu J. Šeškevičius išvyko į neturtingąją Braziliją, kur trūko lietuvių kunigų. San Paulo mieste buvo nemažas skaičius lietuvių. Čia jaunas kunigas idealistas ir apsistojo. Be sielovados darbo ėmėsi kurti lietuviškas mokyklas, kuriose be atlyginimo mokytojais dirbo: H. Mošinskienė, J. Valeikienė, A. Gudavičienė, M. Vinkšnaitienė, B. Kazlauskienė, M. Kindurienė, J. Kaseliūnas ir kt. Kun. J. Šeškevičius

Kryžiaus Šeškevičių sodyboje Višakio Rūdoje fragmentas

Kun. J. Šeškevičius Palangoje. *1997 m. liepos 12 d. nuotrauka*

daug dirbo su ateitininkais. Režisavo spektaklius: „Atžalynas“, „Vincas Kudirka“, „Sekminių vainikas“, „Jūros dukra“. 1996 m. sulaukęs 75 metų atsisakė klebono pareigų. Už ilgametį darbą sielovadoje Popiežius Jonas Paulius II kunigui J. Šeškevičiui suteikė monsinjoro prelato titulą. 1997 m. liepos mėn. J. Šeškevičius lankėsi Lietuvoje. Pabuvojo Palangoje Lietuvos ateitininkų kongrese. Prelatas J. Šeškevičius mirė 2008 m. liepos 4 d. San Paule, Brazilijoje.

Kun. J. Šeškevičiaus tėviškės Višakio Rūdoje kryžiaus fragmentas

Kun. mons. Juozo Šeškevičiaus gimtinė Višakio Rūdoje

1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras Pranas Dovydaitis (sėdi centre) – Šakių pavasarininkų svečias. *1938 m. nuotrauka*

„Pono Daugnorio“ artistai Šakiuose. Artistų tarpe su baltu šaliu – Marcelė Matijošaitytė (viduryje). *1928 m. nuotrauka. Nuotraukos iš Matijošaičių šeimos albumo*

1937 m. Šakiuose lankėsi Popiežiaus nuncijus Bartoli. Jis garbingai buvo sutiktas prie klebonijos

1927 m. rugpjūčio 28–29 d. Šakiuose pabuvojo Respublikos Prezidentas Antanas Smetona su palyda. Čia ir matome papuoštą Prezidento „limuziną“.
Nuotraukos iš Matijošaičių šeimos albumo

Steponas Vytautas NAUJOKAITIS

Steponas Vytautas Naujokaitis

Gimiau 1921 m. lapkričio 22 d. Juškakaimių k., Sintautų vlsč., ūkininkų šeimoje. 1929–1932 m. lankiau Slavikų pradinę mokyklą, 1933–1940 m. mokiausi Jurbarko valstybinėje gimnazijoje. 1940 m. įstojau į Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą ir čia studijavau iki 1943 m., kol vokiečių okupantai uždarė universitetą. 1944 m. fronto bangai riedant į Vakarus atsidūriau Vokietijoje, kur kasiau apkasus, vėliau dirbau gamykloje Berlyne. 1945 m. vasarą grįžau į Lietuvą, o rudenį vėl tęsiau studijas universitete, kurį baigiau 1947 m. įgydamas mechaniko inžinieriaus kvalifikaciją. Likau dirbti universitete asistentu. 1949 m. tapau vyr. dėstytoju. Nuo 1951 m. dirbau Kauno politechnikos institute. Pagrindinė dėstymo disciplina – mechanizmų ir mašinų teorija. 1966 m. man suteikiamas docento mokslinis vardas, o 1986 m. tampu profesoriumi. Į pensiją išėjau 1992 m. dirbdamas Kauno technologijos universitete.

1955 m. išleidau knygą „Mašinų detalių paviršiaus švarumas", skirtą pramonės darbuotojams. Parašiau tris „Mechanizmų ir mašinų teorijos" vadovėlius (1966, 1978 ir 1968). Su kitais autoriais išleidau „Mechanizmų ir mašinų teorijos" (1994).

S. V. Naujokaitis
Kaunas, 1995 m. rugpjūčio 30 d.

Panoviai

Vytautas DRUMELIS

Esu gimęs 1921 m. gruodžio 17 d. Kuro k., Lekėčių vlsč., mažažemio valstiečio šeimoje. Tėvas daug metų dirbo eiguliu, vėliau ūkininkavo. 1932 m. mirė motina. 1933 m. baigiau Kuro pradinę mokyklą, o vėliau – 1935–1937 m. – Lekėčių pradinės mokyklos 5–6 skyrius. 1938–1939 m. mokiausi Kaune Valančiaus vardo liaudies universitete ir laikiau egzaminus prie Švietimo ministerijos egzaminų komisijos. 1940 m. įstojau į Kauno 9-osios gimnazijos 8-ąją klasę, vėliau dėl lėšų stokos teko išstoti, po to dirbau mokesčių inspekcijos rinkėju. Vokiečių okupacijos metais 1942–1943 m. dirbau Kauno m. mokesčių inspekcijos mokesčių inkasatoriumi ir mokiausi Kauno suaugusiųjų gimnazijoje. Prasidėjus vokiečių mobilizacijai į armijos transporto tarnybą iš Kauno pasitraukiau į tėviškę, kur 1943 m. dirbdamas miške susilaužiau koją, dėl to ilgą laiką gydžiausi Kauno m. ligoninėje, buvau operuotas. Besigydydamas ligoninėje susidomėjau medicina.

1944–1945 m. dirbau TSRS valstybinio banko Šakių apskr. vyr. buhalteriu. 1945–1946 m. mokiausi Kauno suaugusiųjų gimnazijoje. 1946 m. įstojau į Kauno valstybinio universiteto Medicinos fakultetą. 1952 m. baigiau Kauno medicinos institutą, būdamas VI kurse mokiausi chirurgijos.

1952 m. pradėjau dirbti Šakių raj. ligoninėje chirurgu. Ligoninė buvo Zyplių dvare, Lukšių k. Dvaro patalpos ligoninei buvo nepritaikytos, elektra iš gretimos traktorių stoties buvo tik dienos metu, kartais nakties metu tekdavo operuoti prie žibalinės lempos, šlapiuoju metu keliai prie ligoninės buvo neprivažiuojami, sunkios buities sąlygos. 1953 m. apsivedžiau su ligoninėje dirbančia gydytoja. 1956 m. ligoninė persikėlė į atstatytą pastatą Šakių mieste. 1957–1969 m. dirbau Šakių centrinės ligoninės Chirurginio skyriaus vedėju, o 1969–1973 m. – vyriausiojo gydytojo pavaduotoju ir chirurgu. Jei 1952 m. ligoninėje dirbo 1–2 chirurgai, tai 1973 m. ligoninėje buvo Chirurginis ir Traumatologinis skyriai. Čia dirbo 6–7 chirurginio profilio gydytojai.

1973 m. pab. buvau perkeltas dirbti į Vilniaus respublikinę kraujo perpylimo stotį, Geležinkeliečių ligoninėje dirbau antraeilėse pareigose chirurgu, o Respublikinėje medicininėje darbingumo ekspertizės komisijoje MDEK – chirurgu ekspertu. Nuo 1999 m. nedirbu, esu pensininkas, žmona – gydytoja terapeutė, trys sūnūs inžinieriai dirba Vilniuje.

Vytautas Drumelis
2002 m.

Gyd. Vytautas Drumelis

Gyd. Adelė Domeikaitė-Drumelienė su savo vyru Vytautu

Elena KAMŠTAITYTĖ-RUZGIENĖ

Tautodailininkė Elena Kamštaitytė-Ruzgienė gimė 1921 m. gruodžio 31 d. Griškabūdyje. Šeimoje augo penki vaikai. Mokėsi Griškabūdžio pradinėje mokykloje. Tarp pedagogų didžiausią įtaką turėjo iš Lekėčių kilęs mokytojas Vincas Dundulis, kurį 1941 m. bolševikai ištrėmė į Sibirą. Iki 1946 m. Elena gyveno su tėvais. Ištekėjusi dirbo fotografe ir mezgėja. Išaugino dukrą Laimą, kuri baigė Vilniaus universitetą, ir sūnų Algirdą, tapusį inžinieriumi. Išėjusi į pensiją tapo tautodailininke. Kartu su vyru Valentinu (apie jį „NKV“, t. 6, p. 177) jau surengė septynias personalines tapybos parodas. Gyvena ir kuria Šakiuose.

Elena Kamštaitytė-Ruzgienė. *1996 m. nuotrauka*

E. Ruzgienės tapybos darbas „Svečių belaukiant“

Pranė STRIUPAVIČIŪTĖ-MAŽEIKIENĖ

Gimiau 1921 m. Kuprių k., Lukšių vlsč., Marcelės ir Jono Striupavičių šeimoje. Augome keturios seserys ir brolis. 1935–1937 m. mokiausi Zyplių žemės ūkio mokykloje. Čia buvo dėstoma audimo teorija ir praktika. Ši disciplina mane viliojo, nes pradėjusi mokytis Zypliuose jau mokėjau austi paprastus audinius.

Karo metais sudegus tėviškei reikėjo ko nors prasimanyti. 1945 m. gyventi persikėliau į Kauną. 1948 m. baigiau pramonės buhalterių kursus ir dirbau „Kooptorge“, ateljė „Mezgėjai“, pramoninėje prekyboje buhaltere. 1959 m. buvau priimta į Liaudies meno būrelį, kuris 1966 m. buvo perorganizuotas į tuometinę Liaudies meno draugiją, šiandieninę Lietuvos tautodailininkų sąjungą. Po pertraukos vėl pradėjau austi. 1966 m. pradėjau dirbti Kauno „Dailės“ kombinate liaudies meno meistru audėju. Išaudžiau daug rankšluosčių, juostų, kilimėlių, lovatiesių, šalių ir kt. Didžiulę dalį šiuose darbuose – pintinė technika. Nemažai mano sukurtų darbų yra įsigiję muziejai. Dalyvavau Kauno miesto ir respublikinėse tautodailininkų darbų parodose. Esu surengusi ir savo personalinę parodą.

Pranė Mažeikienė
Kaunas, 1998 m. vasario 19 d.

S. Mažeikienės austo rankšluosčio fragmentas

Pranė Striupavičiūtė-Mažeikienė

Urbonas DAILIDĖ-TAURAS

Laisvės kovotojas Urbonas Dailidė-Tauras gimė 1921 m. Pervazininkų k., Kidulių vlsč. Mokėsi Jurbarko gimnazijoje. Antrosios bolševikinės okupacijos metais (1946 m. lapkričio 9 d.) išėjo kovoti už Lietuvos laisvę. Iki 1947 m. gegužės mėn. buvo „Žalgirio" rinktinės V. Kudirkos kuopos pirmojo būrio būrininku, nuo gegužės 12 d. – kuopos vadu, nuo 1947 m. rugpjūčio 1 d. – 37-osios kuopos vadu, nuo 1948 m. balandžio 2 d. – rinktinės štabo ūkio skyriaus viršininku, nuo 1949 m. birželio 1 d. – štabo viršininku, nuo rugpjūčio mėn. – Tauro apygardos atstovu Pietų Lietuvos srities štabe, nuo 1949 m. rugsėjo mėn. – srities ūkio skyriaus viršininku, nuo 1950 m. sausio 30 d. – LLKS Gynybos pajėgų štabo Ūkio skyriaus viršininku.

Urbonas Dailidė-Tauras (Taurius) žuvo 1951 m. vasario 16 d. (kitur – 15 d.) Prienų rajone.

Apdovanotas juostele „Už uolumą" (1946), Laisvės Kovos II laipsnio kryžiumi (1949). Partizanų jaun. leitenantas (1951 m. vasario 16 d., po mirties), karys savanoris. 2000 m. sausio 31 d. suteiktas majoro laipsnis (po mirties).

„Žalgirio" rinktinės laisvės kovotojų grupė

Jurgis MILIŪNAS

„Žalgirio“ partizanų rinktinės kovotojas Jurgis Miliūnas gimė 1921 m. Sutkių k., Kidulių vlsč. Augdamas pas tėvus Jurbarko gimnazijoje baigė tris klases. 1944 m. artėjant frontui su broliais Pranu, Juozu ir Jonu pasitraukė į Vakarus. Patekę į sovietinės kariuomenės apsuptį Jurgis su Pranu pabėgo. Grįžo į Lietuvą ir įsijungė į partizanų gretas. Daugiausiai veikė Žemaitijos zonoje. 1946 m. broliams valtele keliantis per Nemuną ties Rotulių k. (Jurbarko raj.) atsiyrus į Zanavykų kraštą ir skubant išlipti Jurgis netikėtai užkliudė ginklą. Nakties tamsoje driokstelėjo šūvis. Kulka mirtinai pervėrė jaunuolį, kurį vietiniai gyventojai dar neprašvitus čia pat ir palaidojo. Atgimimo metais Jurgio Miliūno palaikai artimųjų pastangomis iškilmingai perlaidoti Kiduliuose.

Romas Endriukaitis

Jurgis Miliūnas

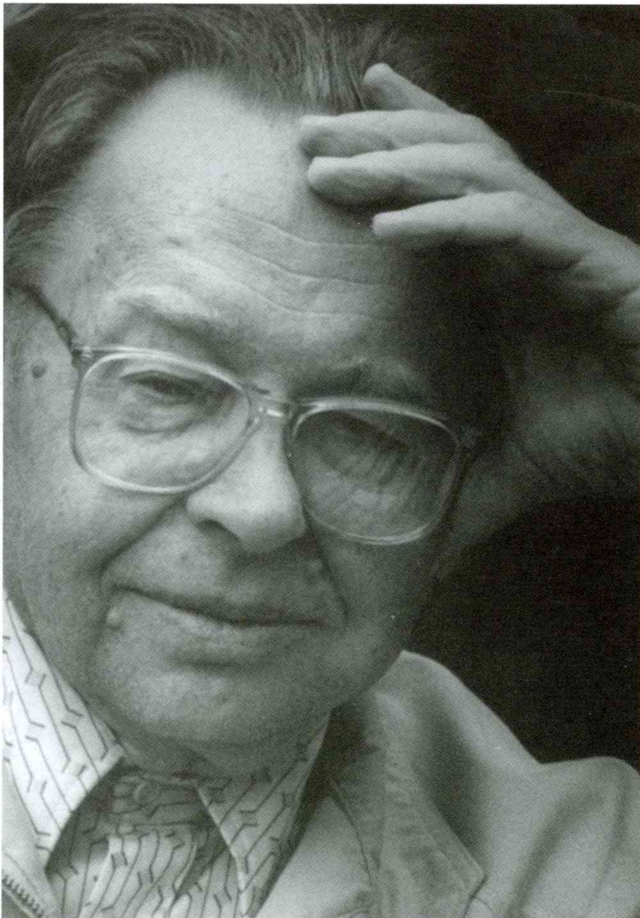
Tvenkinys prie Lukšių

Vytautas Pranas MIKŪNAS

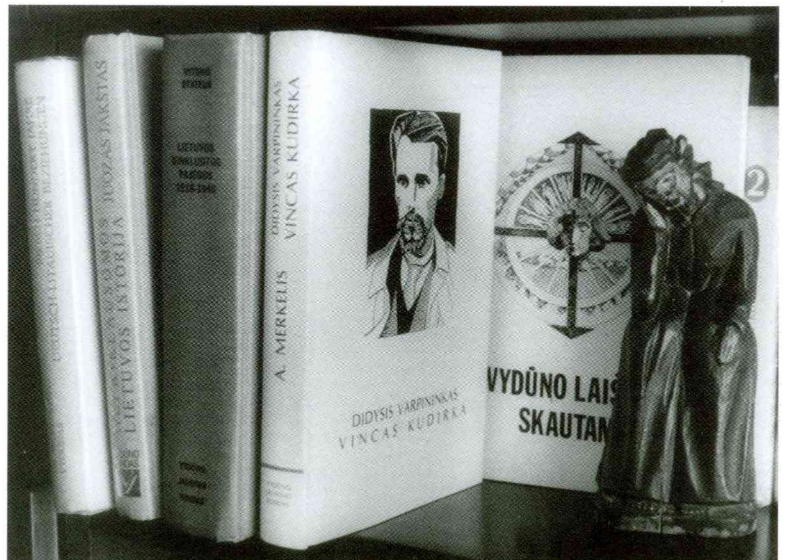
Gimiau 1922 m. sausio 5 d. Pilviškiuose Mikalavičių šeimoje. Pagal mamą esu zanavykas. Vidurinį mokslą baigiau Pilviškių ir Kauno mokyklose. Iki 1943 m. studijavau Vilniaus universitete ekonomiką. 1944 m. artėjant antrajai bolševikinei okupacijai pasitraukiau į Vakarus. Studijavau Alberto Liudwigo universitete Friburge. Persikėlęs į JAV pirmiausiai darbo reikalais kreipiausi į savo dėdę kun. Joną Kasakaitį (apie jį „NKV“, t. 2, p. 29), bet jis padėti man niekuo negalėjo. 1958–1986 m. dirbau Čikagos sanitarinio rajono Mechanikos skyriaus projektuotoju. Nuo 1932 m. dalyvauju skautų veikloje. 1947 m. buvau Lietuvos studentų sąjungos Vokietijoje centro valdybos nariu, 1952–1954 m. – Vydūno jaunimo šalpos fondo valdybos reikalų vedėju, nuo 1966 m. – valdybos pirmininku, 1953–1956 m. – „Vyties“ korporacijos centro valdybos pirmininku, 1962–1964 m. – LSS valdybos pirmininku, 1973–1975 m. – LSS pirmijos nariu. Esu Norvegų–lietuvių draugijos ir Vydūno draugijos Vilniuje garbės narys. Parengiau ir redagavau knygas: Vydūno „Laiškai skautams“ (1978), Vydūno „Mano Tėvynė“ (1993, 1999), J. Jakšto „Nepriklausomos Lietuvos istorija“ (1992), „Vydūno fondui 40 metų“ (1993), parengiau monografiją apie Pilviškius, redagavau biuletenį „Ad melioren“ (1962–1964), žurnalą „Mūsų Vytis“ (1990–1994). Bendradarbiavau „Skautų aide“, „Drauge“, „Lietuvių enciklopedijoje“. Esu pelnęs LSS ordinus: „Už nuopelnus“ (1948), „Lelijos“ (1968), „Padėkos“ (1971) ir „Geležinio vilko“ (1984).

Vytautas P. Mikūnas
Čikaga, 1999 m.

2002 m. Respublikos Prezidentas Vytautą P. Mikūną apdovanojo LDK Gedimino V laipsnio ordinu.
V. P. Mikūnas mirė 2007 m. liepos 20 d.

V. P. Mikūnas

V. P. Mikūno rūpesčiu leistos knygos Čikagoje

Danutė Marija MATULAITYTĖ-SIMANKEVIČIENĖ

Gimiau 1922 m. sausio 30 d. Naumiestyje zanavykų Juzės Vitiniauskaitės-Matulaitienės, kilusios iš Naumiesčio, ir Juozo Matulaičio (apie jį „NKV“, t. 3, p. 11) šeimoje. Augau su jaunesniais broliais dvyniais Donium ir Kipru. 1940 m. baigusi Kybartų valstybinę gimnaziją studijavau Žemės ūkio akademijos Agronomijos fakultete, Tübingeno universitete, Vokietijoje, ir „Secondary Teachers College“, Australijoje.

1944 m. mama, vienas brolis ir aš – visi trys atskirai – atsidūrėme Vakaruose ir vėl susitikome Vokietijoje. Ten dirbau Lietuvos Raudonojo Kryžiaus vyr. moterų komiteto reikalų vedėja ir rūpinausi studentų bei Prancūzijos belaisvių globa. Studijuodama universitete priklausiau akademiniam „Šviesos“ būriui, kuris JAV tapo „Santara–Šviesa“.

1949 m. su motina ir broliu persikėlėme į Australiją. Čia aš įsijungiau į lietuvišką veiklą.

1952 m. Melbourn`o miesto ir apylinkių lietuvių reikalams įsteigiau dar ir dabar tebeveikiančią pirmąją Socialinės globos moterų draugiją Australijoje ir porą metų jai pirmininkavau. Keletą metų buvau vicepirmininke Melbourn`o lietuvių bendruomenės apylinkės valdyboje. Bendradarbiauju „Mūsų Pastogės“ ir „Tėviškės Aidų“ savaitraščiuose rašydama socialinės globos, kultūros ir etninės kultūros klausimais. Kurį laiką dalyvavau lietuvių radijo programų paruošime ir išpildyme.

1964 m. baigiau gimnazijos mokytojų koledžo („Secondary Teachers College“) Gamtos ir matematikos skyrių ir iki išėjimo į pensiją, 1987 m., dirbau matematikos ir gamtos mokslų mokytoja australų gimnazijoje. Šioje mokykloje organizavau pirmuosius folkloro festivalius su pastiprintu lietuvių etniniu įnašu.

1951 m. ištekėjau už dail. Viktoro Simankevičiaus ir užauginau du sūnus Almį ir Mindaugą. Dabar džiaugiuosi trimis vaikaičiais.

Danutė M. Simankevičienė
Australija, 2000 m. liepos mėn.

Danutė Marija Simankevičienė. *1977 m.*

Medžio skulptūra Griškabūdžio Jėzaus Atsinaujinimo bažnyčios šventoriuje. Detalė iš paminklo, skirto kun. dr. Jono Totoraičio atminimui

Kun. Jonas DUOBA MIC

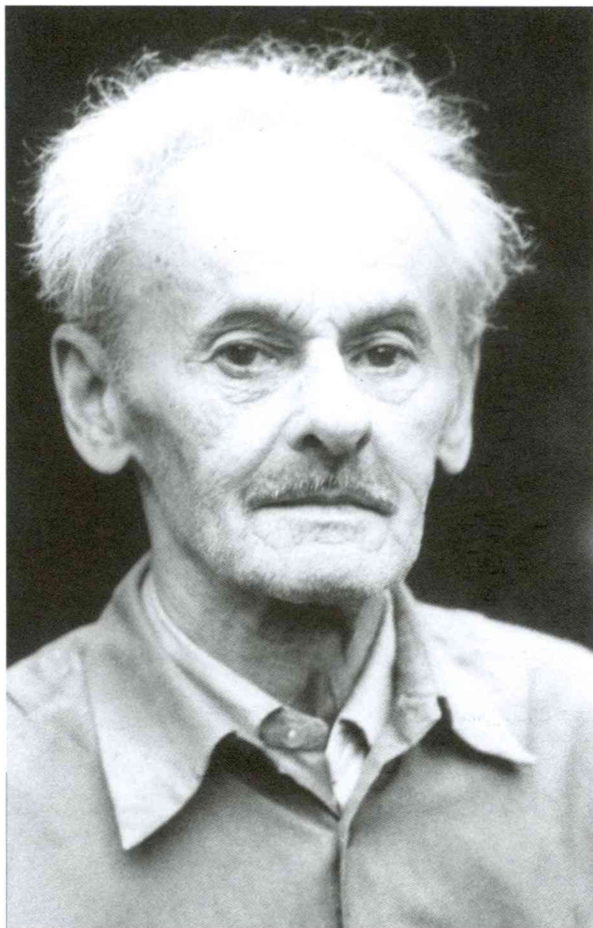
Kun. marijonas Jonas Duoba gimė 1922 m. kovo 8 d. Veršiuose, Sintautų vlsč. Mokėsi Marijonų gimnazijoje Marijampolėje, 1941 m. Vilniuje baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją. Dalyvavo moksleivių ateitininkų veikloje. Mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, Eichstätto aukštojoje filosofijos ir teologijos mokykloje Vokietijoje, studijavo Angelicumo universitete Romoje. Čia įgijo licenciato laipsnį. 1946 m. liepos 21 d. Romoje gavo kunigo šventimus. 1949 m. Biblijos institute Romoje įgijo Šv. Rašto licenciato laipsnį. 1950–1954 m. Šv. Raštą dėstė Šv. Karolio Boromėjo seminarijoje Rosario, Argentinoje, buvo moterų kalėjimo kapelionu. Ten padėjo įkurti Šv. Kazimiero parapiją ir pastatyti bažnyčią. 1957–1960 m. buvo Avellanedos Aušros vartų parapijos klebonu. 1960 m. gyventi persikėlė į JAV ir iki 1966 m. dėstė kalbas Marianapolio aukštojoje mokykloje. 1966–1975 m. dirbo ir nuo 1978 m. dirba Marijonų generaliniame name Čikagoje. Redagavo knygas: „Kelias į šventuosius“, E. Rūgytės spaudai parengtą „Zanavykija“ (t. 2), „Arkivyskupas Jurgis Matulionis“. Daug prisidėjo prie spaudos rengiant Broniaus Kviklio sudarytą knygą „Lietuvos bažnyčios“ (t. 2), Vilkaviškio vyskupija. Tvarkė marijonų archyvus Romoje, Marianapolyje, Čikagoje.

Kun. Jonas Duoba

Pagrindinė Lietuvos šventovė – Vilniaus arkikatedra bazilika

Jonas MOCKEVIČIUS-GIRĖNAS

Aš, buvęs Tauro apygardos „Žalgirio“ rinktinės 36-osios kuopos partizanas Jonas Mockevičius-Girėnas, gimiau 1922 m. kovo 31 d. Paluobių k., Griškabūdžio vlsč. Šeimoje augome trys broliai ir keturios seserys. Ūkelis buvo nedidelis, todėl paaugus teko uždarbiauti pas stambius ūkininkus. 1944 m. mus visus – tris brolius: Juozą, Antaną ir mane – rusai prievarta mobilizavo į okupacinę kariuomenę. Jau vežant į frontą Juozui pavyko pabėgti ir jis įsijungė į Laisvės karą prieš okupantus. O man ir broliui Antanui teko kariauti su vokiečiais. Antanas buvo sunkiai sužeistas ir jį komisavo, o aš nuėjau net iki Berlyno. Du kartus sirgau sunkia liga dizenterija. Daug kareivių mirė, bet man likimas lėmė gyventi. Pasveikęs atsidūriau fronte ir ten išgyvenau. 1946 m. buvau demobilizuotas. Lietuvoje tuomet vežė žmones į Sibirą. 1947 m. vežė ir mūsų šeimą. Išvežė tėvelį, mane ir brolį – karo dalyvius – ir dvi seseris. Motinėlei ir jauniausiai sesutei Marcelei pavyko pabėgti. Šis jų pabėgimas nulėmė ir tolimesnį mūsų šeimos likimą. Kaip karo dalyviai buvome grąžinti į namus. 1948 m. vėl trėmė į

Jonas Mockevičius

– Šioje vietoje žuvo Gražina Matūnaitė, Juozas Mockevičius ir Jonas Laurinaitis, – stovėdamas buvusio bunkerio vietoje 1999 m. sakė Jonas Mockevičius

Sibirą. Mūsų brolis Juozas – „Žalgirio“ rinktinės 36-osios kuopos vadas – jau buvo žuvęs, bet tuomet į jo vietą atėjome aš ir brolis Antanas – karo dalyviai frontininkai. Ir vėl prasidėjo nelengvas gyvenimas. Sėdi bunkeryje, lemputė nedega, nes trūksta deguonies, o privalai kentėti kaip žuvis, ištraukta iš vandens. Skausmingai susiklostė ir tolimesnis mano likimas. Buvau apsuptas NKVD garnizono kareivių. Pradėjau atsišaudyti, tačiau turėjau surūdijusius šovinius – du kartus iššovus užsidegė šautuvo vamzdis. Ką bedariau, bet daugiau šauti negalėjau, o granatos susisprogdinimui neturėjau. Ir taip kaip zuikis patekau priešui į nasrus. Kaip didžiausią nusikaltėlį varė per kelis kaimus, o paskui prasidėjo patys žiauriausi tardymai. Gavau dešimt metų lagerio. Kol leido jėgos, Vorkutoje kasiau akmens anglis. 1956 m. grįžau į Lietuvą, bet be sveikatos ir laisvėje negerai, tuo labiau, kad sovietmečiu mūsų niekas nenorėjo laikyti žmonėmis.

Jonas Mockevičius-Girėnas
Paluobiai, 2001 m. rugpjūčio 6 d.

1948 m. vasario 19 d. žuvo Pavilkijo pradinės mokyklos vedėjo Viktoro Matusevičiaus-Matūno (apie jį „NKV“, t. 3, p. 36) dukra – Riogliškių pradinės mokyklos mokytoja, vėliau – laisvės kovotoja Snaigė Gražina Matusevičiūtė-Matūnaitė, „Žalgirio“ rinktinės 36-osios kuopos vadas Juozas Mockevičius ir kovotojas Jonas Laurinaitis. Žuvusių kovotojų kūnai keletą dienų išniekinti gulėjo Lekėčių NKVD poskyrio kieme, o vėliau užkasti. Prasidėjus Atgimimui Mockevičių šeimos seserys Antanina, Elena, Marija ir Marcelė dėjo visas pastangas, kad jų broliukas ir su juo žuvę laisvės kovotojai būtų perlaidoti. Buvo surasta užkasimo vieta Lekėčiuose ir kovotojai 1989 m. iškilmingai buvo perlaidoti Paluobių bažnytkaimio kapinėse.

Iškilmingai perlaidojami laisvės kovotojai Paluobiuose 1989 m.
Nuotraukos iš Mockevičių šeimos albumo

Kun. Juozas V. Kluonis atnašauja Šv. Mišias Gelgaudiškio parapijos bažnyčioje minint savo kunigystės 50 metų jubiliejų. Dešinėje – mons. A. Svarinskas. *1997 m.*

Kun. J. V. Kluonis, palinkėjęs ramybės Gelgaudiškio parapijos tikintiesiems, grįžta prie altoriaus. *1997 m.*

Kun. Juozas Vytautas KLUONIS

Kun. Juozas Vytautas Kluonis gimė 1922 m. gegužės 1 d. Daukantiškių k., Gelgaudiškio vlsč. Baigęs Gelgaudiškio pradinę mokyklą mokėsi Šakių „Žiburio" gimnazijoje, brandos atestatą gavo Jurbarko gimnazijoje. 1942 m. pradėjo mokytis Vilkaviškio kunigų seminarijoje. 1944 m. klierikas Juozas V. Kluonis pasitraukė į Vakarus. Lietuvos klierikus Vakaruose priglaudė Eichstaetto kunigų seminarija (Filosofijos ir teologijos mokykla). 1947 m. rugpjūčio 15 d. Juozas Kluonis gavo kunigo šventimus. 1947–1949 m. civilinę ir bažnytinę teisę studijavo Liudviko universitete Miunchene, o 1949 m. gegužės 14 d. išlipo iš laivo Amerikoje. Čia prasidėjo ne tik naujas gyvenimas, bet ir nauji darbai. Pradžioje dirbo Šv. Antano parapijoje Detroite, o daugiau kaip po dviejų metų buvo pakviestas į Saginaw vyskupiją, dirbo amerikiečių parapijose. Vienerius metus dar studijavo civilinę ir bažnytinę teisę Romoje. 1952 m. J. V. Kluonis vėl Saginaw vyskupijoje. Asistentu dirbo ne vienoje parapijoje. 1960 m. organizavo Skidway Lake naują katalikų bendruomenę, statė kleboniją. Gyvendamas tarp kitataučių palaikė ryšį su lietuviais. Nuo 1975 m. – Šv. Antano parapijos klebonas. Savo kunigystės 50 metų jubiliejų 1997 m. J. V. Kluonis pažymėjo ne kur kitur, bet savo gimtajame Gelgaudiškyje. Tuomet mons. Alfonsas Svarinskas pasakė: „Tai šis kunigas iš daugelio užsienyje gyvenančių lietuvių kunigų pirmasis išdrįso ne tik pasiūlyti, bet ir į laisvąjį pasaulį išgabenti „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos" pirmuosius numerius." Taip kun. Kluonis per Kryžių vedė Lietuvą į Prisikėlimą.

Kun. Juozas Vytautas Kluonis. *1997 m.*

Iškilmės kun. J. V. Kluonio gimtinėje prie pastatyto kryžiaus. *1997 m.*

Juozas BARZDAITIS

Filosofas, pedagogas Juozas Barzdaitis gimė 1922 m. gegužės 18 d. Šakiuose. Nuo 1940 m. – komjaunuolis. 1950 m. baigė Vilniaus universitetą ir liko Filosofijos katedroje dėstytojauti, nors studijas buvo baigęs Teisės fakultete. Nuo 1969 m. – Filosofijos istorijos ir ateizmo katedros vedėjas. Profesorius. 1968–1973 m. – žurnalo „Problemos" vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Kartu su kalbininku Juozu Pikčilingiu Vilniaus universitete buvo įkūrę Zanavykų draugiją. Parašė ir išleido knygas: „Ateizmas Lietuvoje" (1967), „Religijos kilmė ir kitimas" (1976), „Ateizmo tradicijos Lietuvoje" (1980), „Visuomeninis religijos vaidmuo" (1981).

J. Barzdaitis mirė 1984 m. gruodžio 1 d. Palaidotas Šakių kapinėse.

Prof. J. Barzdaičio kapas Šakių kapinėse. *2002 m. nuotrauka*

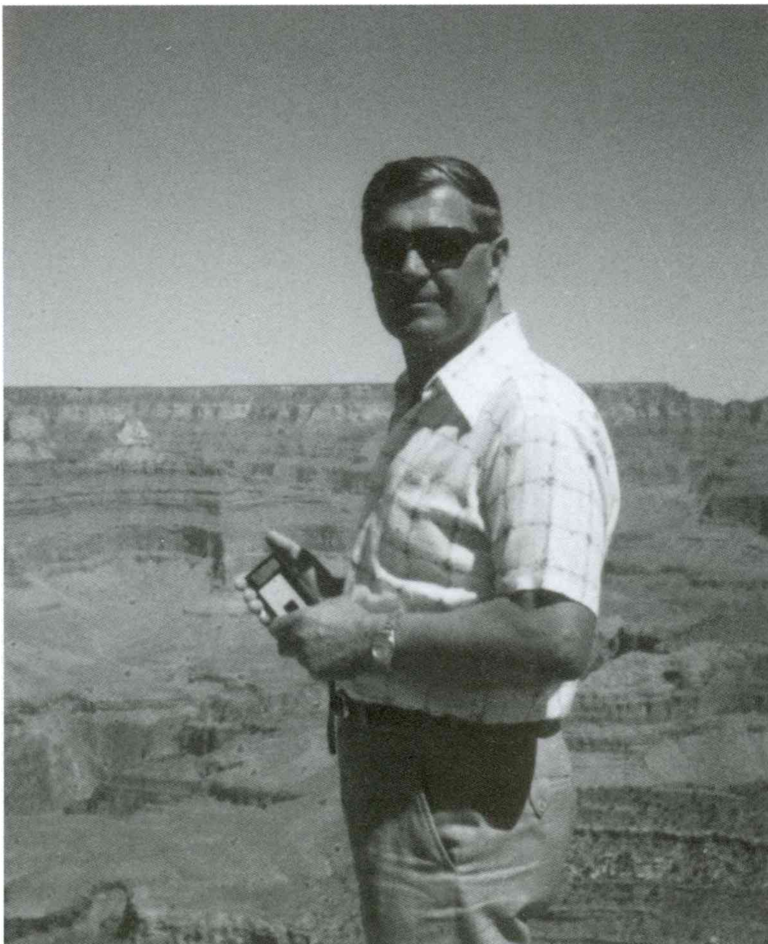
Granito skulptūra prie J. Brazdaičio kapo Šakių kapinėse

Justinas ZUBRICKAS

Vargonininkas, savamokslis, dailininkas Justinas Zubrickas gimė 1922 m. gegužės 28 d. Slavikuose. 1937–1940 m. dirbdamas Slavikų bažnyčios zakristijonu kartu mokėsi ir vargonininkauti pas vargonininką P. Braslauską. 1940–1941 m. dirbdamas Kudirkos Naumiesčio vargonininko padėjėju ruošėsi studijuoti muziką Kauno konservatorijoje, o studijuodamas sekmadieniais vargonais dar grodavo ir Fredos koplyčioje. Konservatoriją baigti sutrukdė Antrasis pasaulinis karas. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Gyvendamas Bavarijoje (Vokietijoje) vargonininkavo Nürtingeno miestelyje, kur buvo daug lietuvių pabėgėlių. 1948 m. emigravo į Kanadą, kur kirto girias, bet niekados neatitrūko nuo lietuviškos veiklos. 1948–1964 m. dainavo lietuvių kvartete, kurį sudarė: H. Rožaitis, A. Bražys, V. Bigauskas ir J. Zubrickas. Per 16 metų šis kvartetas savo koncertais žavėjo daugelį JAV ir Kanados lietuvių kolonijų. Gyvendamas emigracijoje J. Zubrickas daug keliavo, o patirtus kelionėse įspūdžius aprašė Kanados lietuvių periodikoje. Turėdamas potraukį tapybai jau nebejaunas pradėjo tapyti. Vienas jo sukurtas dr. Vinco Kudirkos portretas saugomas ir Kudirkos Naumiestyje, Dr. Vinco Kudirkos muziejuje.

J. Zubrickas Arizonoje (JAV). *1981 m. nuotrauka*

J. Zubricko sukurtas dr. Vinco Kudirkos portretas

Sofija PUSDEŠRYTĖ-DIELININKAITIENĖ

Gimiau 1922 m. birželio 8 d. Menčikų k., Sintautų vlsč. 1932 m. baigusi Valakbūdžio pradinę mokyklą pradėjau mokytis Šakių „Žiburio" gimnazijoje. 1939 m. gyventi persikėliau į Pasvalį, kur 1940 m. baigiau P. Vileišio gimnaziją. Besimokydama aktyviai dalyvavau literatų būrelio veikloje. Spausdinausi „Ateities spinduliuose" ir kituose šios organizacijos leidžiamuose leidiniuose. 1944 m. pradėjau studijuoti Eichstato universitete (Vokietijoje), kur tuo metu studijavo brolis Pranas (apie jį „NKV", t. 6, p. 100). Po penkių mėnesių studijų dėl susidariusių aplinkybių grįžau į Lietuvą. Karo audra mane su senais tėvais nubloškė į Pomeraniją (dabar – Lenkija). Kadangi neblogai mokėjau rusų ir vokiečių kalbas, tai rusų armijos buvau mobilizuota į užfrontės karinį štabą, o 1945 m. mus nuskraidino į Ukrainą, kur baigiau 3 mėn. pienininkystės kursus, o grįžusi į Pomeraniją dirbau pieninėje. 1948 m. rudenį atitraukiant didelę dalį sovietinės kariuomenės aš ir tėvai buvome nugabenti į Gardino filtracijos punktą. Po poros savaičių grįžome į Lietuvą. 1948 m. rudenį Šakių „Žiburio" gimnazijos direktorius Jonas Augustaitis (apie jį „NKV", t. 6, p. 141) mane įdarbino pradinių klasių mokytoja. Gimnazija tuomet buvo Lukšiuose. Bet 1950 m. iš pedagoginio darbo mane pašalino. Teko dirbti Ilguvos senelių invalidų namuose. 1952 m. sausio 23 d. kartu su vyru J. Dielininkaičiu, gimusiu 1920 m. Miliškių k., Lukšių vlsč., ir mama ištrėmė į Krasnojarsko kr. Ten dirbau statybose. 1958 m. birželio 11 d. buvome reabilituoti ir grįžome į Lietuvą. Apsistojome Linkuvoje, o panaikinus Linkuvos rajoną grįžome į Šakius. Dirbau apskaitininke Šakių rajkoopsąjungoje, ekonomiste – duonos kombinate ir Lietuvos banko Šakių skyriuje.

Išėjusi į pensiją prisimenu gimnazistės dienas ir šiek tiek bendradarbiauju spaudoje. Esu aprašiusi pavyzdinį tėvų ūkelį ir Šakių žydų gyvenimą.

Sofija Dielininkaitienė
Šakiai, 2002 m.

Sofija Pusdešrytė-Dielininkaitienė. *2002 m.*

Dvi sesutės Pusdešrytės ant lieptelio

Lietuviai pabėgėliai nuo „raudonojo maro" Adelaidoje: Balys Gavėnas, Marcelė Matijošaitytė-Gavėnienė, Saulenė Šilingaitė-Pusdešrienė ir rašytojas Pranas Pusdešris, apie 1958 m. *Nuotrauka iš Matijošaičių šeimos albumo*

Tai štai kas liko iš Pusdešrynės. *1997 m. nuotrauka*

Gediminas VIKŠRAITIS

Fizkultūrininkas Gediminas Vikšraitis gimė 1922 m. liepos 20 d. Šakiuose. Besimokydamas Šakių „Žiburio“ gimnazijoje 1934 m. tapo Šakių miesto stalo teniso čempionu. Aktyviai sportavo, dalyvavo meno saviveikloje. 1941 m. baigė „Žiburio“ gimnaziją ir aukštuosius kūno kultūros kursus įgydamas fizkultūros instruktoriaus specialybę. 1941 m. antrojoje pusėje pradėjo dirbti Šakių miškų urėdijoje raštvedžiu. 1944 m. savanoriu stojo į Lietuvos vietinę rinktinę. Tarnavo Marijampolės mokomajame batalione iki jos išvaikymo. 1944 m. rugsėjo 1 d. pradėjo dirbti Lekėčiuose, kur buvo įsikūrusios Šakių apskr. įstaigos. 1945 m. kovo mėn. apskrities įstaigoms iš Lekėčių persikėlus į Griškabūdį balandžio 20 d. suimtas. Kalintas Kaune. 1945 m. liepos 14 d. Karo tribunolo nuteistas dešimčiai metų lagerio ir trejiems – tremties. Į Vorkutą išvežtas 1945 m. rugpjūčio 3 d. Nuo 1954 m. spalio 24 d. – tremtis Vorkutoje (Komijoje). Paleistas 1955 m. lapkričio 20 d. grįžo į Lietuvą. Padedant broliui Česlovui įsidarbino Klaipėdoje, sviesto ir sūrio bazėje, darbininku. 1956 m. tapo Klaipėdos miesto stalo teniso čempionu. Gydytojai E. Stuokaitei ir A. Venckui pasiūlius „gavo darbą“ – žaisti stalo tenisą už mediciną. 1956 m. rugpjūčio 16 d. pradėjo dirbti Klaipėdos miesto sveikatos sistemoje ekonomistu. Ir taip tapo daugkartiniu ne tik Klaipėdos, bet ir Respublikos stalo teniso čempionu.

G. Vikšraitis gyvendamas Klaipėdoje sukūrė šeimą. Išaugino sūnų Saulių (mikrochirurgą) ir dukrą Dianą (ekonomistę).

G. Vikšraitis mirė 2004 m. birželio 24 d. Klaipėdoje. Palaidotas Lėbartų kapinėse.

Gediminas Vikšraitis

Gediminas Vikšraitis su savo broliu prof. Česlovu Vikšraičiu (g. 1928) (apie jį „NKV“, t. 7) Palangoje. *2000 m. nuotrauka*

Sudargo miškų urėdijos darbuotojai. *1941 m. nuotrauka*

Albina DOMEIKAITĖ-PUIDOKIENĖ

Ūkininkė Albina Domeikaitė-Puidokienė gimė 1922 m. liepos 23 d. Pentiškių k., Griškabūdžio vlsč., Antaninos Kuraitės-Domeikienės, kilusios iš Katilių k., ir Juozo Domeikos šeimoje. Šeimoje augo trys seserys. Albina buvo vyriausia ir nuo jaunystės buvo laikoma ūkio paveldėtoja. Kai Albinai buvo dešimt metukų, mirė mama, o 1944 m. žuvo tėvas. Ir dvidešimt dvejų metų mergina tapo stambaus ūkio šeimininke. Vesti ūkį trūko žinių, o blogai ūkininkauti zanavykei nevalia – sąžinė neleidžia. Lankydama kaimo krivūles stengdavosi pasitarti su gerais ūkininkais. Merginai savo patarimais nemažai padėjo Pentiškių k. ūkininkas Jonas Kriaučiūnas ir dėdė Petras Kuras iš Katilių. O čia dar tie nelengvi laikai: nepakeliami mokesčiai, pyliavos, važiavimas į pastotis, nuolatinis grasinimas varyti žmones į kolchozus. Ir į kaimo vakaruškas nei karto neteko nueiti. O kur dar rūpestis jaunesnėmis sesutėmis Adele ir Brone? Adelė studijavo mediciną. Baigusi ir dirbdama Šakių ligoninėje, kuri buvo įsikūrusi Zypliuose, ištekėjo už gydytojo Vytauto Drumelio (apie jį „NKV“, t. 6, p. 215). Bronė tapo farmacininke, dirbo Kaune. 1949 m. A. Domeikaitei ūkininkauti jau buvo neįmanoma. Išmokėjus algas mergoms ir bernams liko tušti aruodai. Teko palikti gimtuosius namus ir keltis į Kauną pas sesutę Bronę Kazlauskienę. Čia baigė siuvimo ir kirpimo kursus ir tikėjosi savame kaime, tuomet jau kolchoze, įkurti siuvyklą. 1956 m. grįžusi į Pentiškius siuvyklos neatidarė. Įsidarbino Griškabūdžio vartotojų kooperatyvo Katilių parduotuvėje, kur ir dirbo dvidešimt metų. 1959 m. ištekėjo už buvusio savo samdinio frontininko Jono Puidoko. Išaugino sūnų Liną, su kuriuo atgavusi ūkį tėviškėje ir ūkininkauja.

A. Puidokienė. *2002 m. liepos 28 d. nuotrauka*

A. Puidokienė su sūnumi Linu ir vyru Jonu Puidoku 1978 m. Šakiuose

Aldona ADOMAITYTĖ-DAILIDIENĖ

Gimiau 1922 m. rugpjūčio 1 d. Miliškių k., Lukšių vlsč., ūkininkų Pranciškos Dielininkaitytės-Adomaitienės ir Antano Adomaičio šeimoje. Baigusi Lukšių pradinę mokyklą mokiausi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, kurią baigiau 1941 m. Gavusi brandos atestatą ir Marijampolėje baigusi pedagoginius kursus buvau paskirta Lukšių valsčiaus Skubrų pradinės mokyklos vedėja. Be tiesioginio darbo mokykloje aktyviai įsijungiau ir į visuomeninę veiklą. Vadovaujant mokytojui Aleksandrui Grybinui vaidinau jo režisuotose pjesėse. Visam gyvenimui išliko Kazio Binkio „Atžalyno“ pastatymas. Šiame veikale aš sukūriau Keraitienės vaidmenį, o veikalo režisierius A. Grybinas suvaidino Petro vaidmenį. Antrosios bolševikinės okupacijos metais mūsų kaimo kultūrinis gyvenimas smarkiai pasikeitė. Tėvų ūkis buvo išdraskytas, turtas konfiskuotas, o netrukus tėvas buvo suimtas ir įkalintas Intos lageriuose. Buvo nuteistas dvidešimt penkeriems metams katorgos, iš kurios nebegrįžo. 1948 m. sausio 29 d. ištekėjau už Prano Dailidės, o sekančiais metais buvau atleista iš mokytojos pareigų. Apsigyvenau Sutkuose. 1955–1965 m. dirbau Sutkų ryšių skyriuje, o vėliau buvau perkelta į Liepalotų ryšių skyrių, kur dirbau iki 1977 m. Gyvenau Sutkuose. Esu neoficiali šio bažnytkaimio seniūnė, bent žmonės taip mane vadina. Aktyviai reiškiausi Atgimimo sąjūdyje. Stengiuosi, kad mūsų kraštas gražėtų, kad žmonės pajustų tikrąsias tautines vertybes ir palaipsniui prie jų sugrįžtų.

Aldona Adomaitytė-Dailidienė
Sutkai, 2000 m. liepos 2 d.

Skubrų pradinės mokyklos vedėja Aldona Adomaitytė apie 1942 m.

Aldona Dailidienė – Liepalotų ryšių skyriaus viršininkė

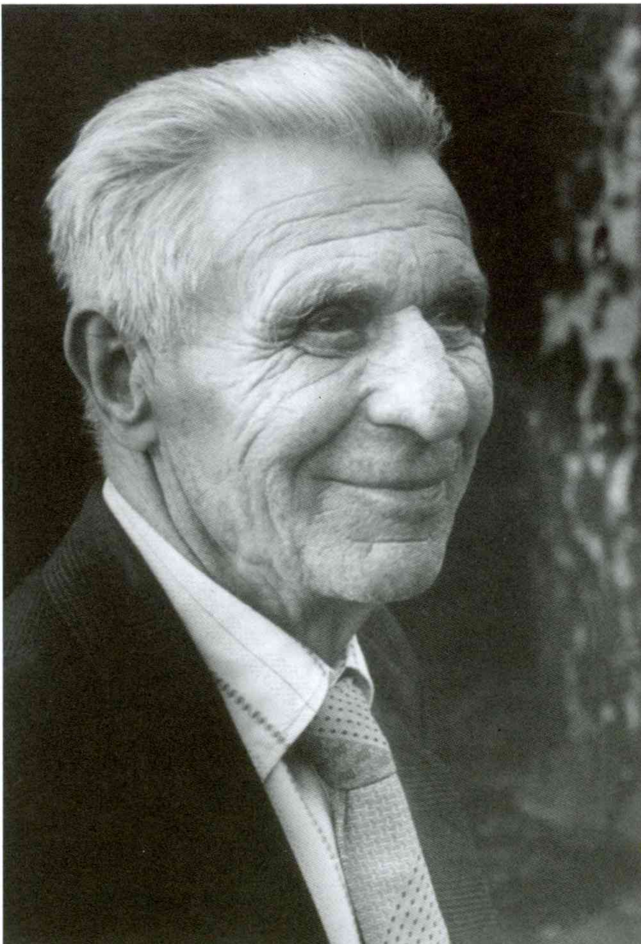

Selestinas BANAITIS

Gimiau 1922 m. rugpjūčio 1 d. Liaudiškių k., Šeduvos vlsč. 1923 m. mirus tėtei mama gyventi persikėlė į savo gimtąjį Jančių k., Lekėčių vlsč. Čia baigiau pradinę mokyklą ir čia prabėgo nelengvos mano jaunystės dienos. Savos žemės neturėjome. Teko verstis įvairiais darbais. 1944 m. įsidarbinau miškų pramonėje. 1945 m. gegužės 5 d. miške sugavo mano brolį Antaną ir išgabeno į Archangelską. Aš palaikiau ryšius su savo krašto partizanais Aleksandru Povilaičiu-Riešutu, Pranu Basčiu-Dūmu. 1945 m. birželio 20 d. Jančių girininkijoje buvau suimtas. Mane išdavė Antanas Eimutis. Tardė NKVD Lekėčių poskyrio viršininkas kap. Žolebinas, vertėjavo vienkojis Kalinauskas. Tardymo metu net septynis kartus buvau suvestas su A. Eimučiu. Po dviejų savaičių iš Lekėčių buvau išvežtas į Šakius. Čia tardymas vyko toliau. Pasibaigus tardymui buvau išgabentas į Marijampolės kalėjimą. Teisė 1947 m. lapkričio 13 d. Marijampolės pasienio karinis tribunolas. Gavau dešimt metų lagerio ir penkis – tremties. 1948 m. pr. išvežė į Vilnių, o kovo 4 d. kartu su 500 vyrų ir 250 moterų buvau išgabentas į lagerį, kuris buvo Sverdlovsko sr. Buvo labai sunku. Drabužių ir patalynės neturėjome. Maistas blogas. Duona – avižinė, o ir tik 700 g dienai. O darbas miške sunkus. Per porą metų taip nusilpau, kad jau ir vaikščioti negalėjau. Buvau išgabentas į ligoninę, kur praleidau pusę metų. Pasveikau. Kai 1949 m. iš Dubovkos specialaus drausmės lagerio pradėjo išleisti vokiečių belaisvius, dirbau anglies kasyklose. Duonos gaudavau 900 g. Buvo gerai. 1954 m. parašiau skundą generaliniam prokurorui dėl bylos peržiūrėjimo. Peržiūrėjo. Tolimesnį teistumą mums panaikino. 1955 m. vasario 21 d. buvau išleistas į laisvę. 1955 m. kovo 8 d. aš jau buvau Lietuvoje. Įsidarbinau miškų pramonės ūkyje, kur ir į pensiją išėjau. Dabar gyvenu Barzduose.

Selestinas Banaitis
Barzdai, 1995 m.

Selestinas Banaitis

Šioje girios vietoje, prie Pažiegždrių k. (Lekėčių vlsč.) buvusioje slėptuvėje, būsimo Lekėčių stribo B. Bako išduoti 1948 m. vasario 17 d. žuvo „Žalgirio“ rinktinės kovotojai Vitaras Budrys-Vilkas (g. 1924 m. Sirvyduose), Vaclovas Urbaitis-Mingėla (g. 1924 m. Vedegiškiuose) ir Jonas Skamarakas-Šarūnas. Šių kovotojų kūnai su 1948 m. vasario 19 d. prie Agurkiškės žuvusios Gražinos Matusevičiūtės-Snaigės ir „Žalgirio“ rinktinės 36-osios kuopos vado Juozo Mockevičiaus-Voverės palaikais ištisą savaitę išniekinti gulėjo Lekėčių stribynės kieme, o vėliau slaptai užkasti Rūdšilio pakraštyje už Lekėčių kapinių

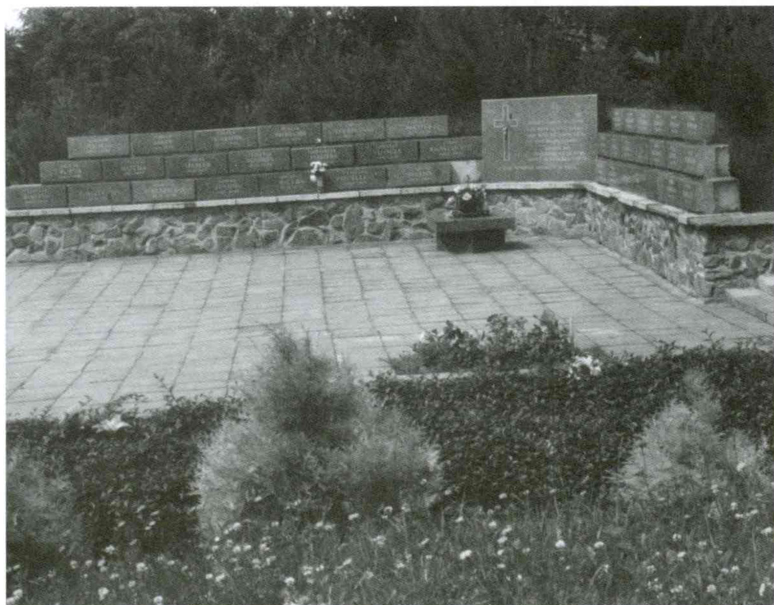
Juozas DULAITIS

LLA kovotojas Juozas Dulaitis-Mažiukas gimė 1922 m. rugsėjo 5 d. Senųjų Vedegiškių k., Paežerėlių vlsč. Baigęs Eičiūnų pradinę mokyklą ir „Aušros“ berniukų gimnaziją Kaune 1940–1943 m. studijavo Vytauto Didžiojo universitete. 1944 m. pr. iš Kauno į Vedegiškius atgabeno nemažai nuo 1941 m. sukilimo likusių ginklų. Kartu su K. Ambrozaičiu ir V. Adomaičiu Kriūkuose organizavo partizanų būrio branduolį. Paskui ruošėsi partizaniniam karui Jurbarko ir Eržvilko apylinkėse. K. Ambrozaičio pasiųstas apie pusę metų mokėsi Desantininkų-radistų mokykloje Vokietijoje. 1944 m. gruodžio 18 d. kartu su V. Adomaičiu, Br. Zokaičiu ir V. Svilu su parašiutais nusileido netoli Lekėčių. Kartu buvo nuleista ir ginklų, kurie padedant Juozo Dulaičio tėvui Jurgiui Dulaičiui buvo perduoti partizanams. Juozas Dulaitis pagal užduotį apsigyveno Klaipėdoje ir įsidarbino medžio apdirbimo įmonės Nr. 2 direktoriumi. Nuo sovietinės kariuomenės rezervavo apie 260 darbininkų. 1945 m. pab. Mikolausko pavarde dirbo vyr. inžinieriumi Kauno miesto tvarkymo treste. 1946 m. sausio mėn. suimtas. Pabėgo ir slapstėsi. 1947 m. Petraičio pavarde įstojo į Vilniaus universitetą. 1951 m. vėl suimtas ir nuteistas dešimčiai metų. Kalėjo Omsko ir Tomsko lageriuose. 1958–1966 m. dirbo Druskininkų miškų ūkio meistru ir neakivaizdiniu būdu studijavo LŽŪA Miškininkystės fakultete, kurį baigė 1963 m. įgydamas miškininko inžinieriaus diplomą. Nuo 1966 m. dirbo vadovaujantį darbą Druskininkų statybos organizacijose. Buvo vienas iš fondo „Į laisvę“ 1998 m. renginių organizatorių.

Juozas Dulaitis žuvo 1999 m. kovo 29 d. žvejodamas.

Juozas Dulaitis

Paminklas žuvusiems rezistencinio karo dalyviams Šakių kapinėse

Kun. Juozas JUŠKAITIS

Kun. Juozas Juškaitis gimė 1922 m. rugsėjo 1 d. Mozūriškių k., Gelgaudiškio vlsč. Baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją 1943 m. įstojo į Vilkaviškio kunigų seminariją. Grįžtant frontui ir sunaikinus Vilkaviškio kunigų seminarijos pastatą mokslą tęsė Kauno kunigų seminarijoje. Kunigo šventimus gavo 1947 m. balandžio 27 d. Kaune. Trejus metus dirbo Barzduose: pradžioje vikaru, o vėliau klebonu. NKVD apkaltinus palaikant ryšius su partizanais nuteistas dešimčiai metų katorgos. Grįžęs į Lietuvą ir kiek padirbęs Kudirkos Naumiestyje 1957–1967 m. buvo Vilkaviškio parapijos vikaru. Tuometinis Vilkaviškio klebonas K. Ambrasas sakydavo: „Kunigas Juozas man vaistai.“ Jo būdas buvo toks malonus, darbas toks natūralus, kad kunigams ir tikintiesiems palikdavo mielus prisiminimus. 1967 m. gegužės 1 d. kun. Juozas Juškaitis paskirtas Žemosios Panemunės klebonu. Čia sielovados darbą dirbo devyniolika metų. Be Žemosios Panemunės parapijos tikinčiųjų aptarna-

Kun. Juozas Juškaitis

Kun. J. Juškaičio kapas Žemosios Panemunės bažnyčios šventoriuje

vo ir Kretkampio bažnytėlę, į kurią eidavo pėsčias arba važiuodavo dviračiu. Parašė „Žemoji Panemunė ir Zanavykijos apybraižą“ (1972 m., liko rankraštyje).

Kun. J. Juškaitis mirė 1986 m. birželio 21 d. Palaidotas Žemosios Panemunės bažnyčios šventoriuje prie kun. Simono Skinkio (apie jį „NKV“, t. 1, p. 50) ir kun. Juozo Skinkio (apie jį „NKV“, t. 1, p. 193) kapo.

Kun. Juozas Juškaitis – Barzdų parapijos klebonas. *1948 m. nuotrauka*

Tėviškėje 1947 m. gegužės 11 d., Primicijų dieną. Giminaičių ir artimųjų tarpe

Lekėčių kaimo idilė. Gamtos paminklas – Eimučio kadagys (jau sunykęs) – byloja, jog čia būta girios

TURINYS

UDK 929(474.5)(084)
Al-67

ISBN 978-9955-735-97-7

Bernardas Aleknavičius
Vincentas Aleknavičius
Novužės krašto vaikai 6

Redaktorė Renata Būdvytienė
Korektorė Renata Martinėnaitė
Maketuotojas Saulius Šukys

SL-1435. Tiražas 500 egz.
Leidybos grupė „Druka“, Šilutės pl. 79, LT-94101 Klaipėda
Tel. (8 46) 380 458, el. p. leidyba@druka.lt